

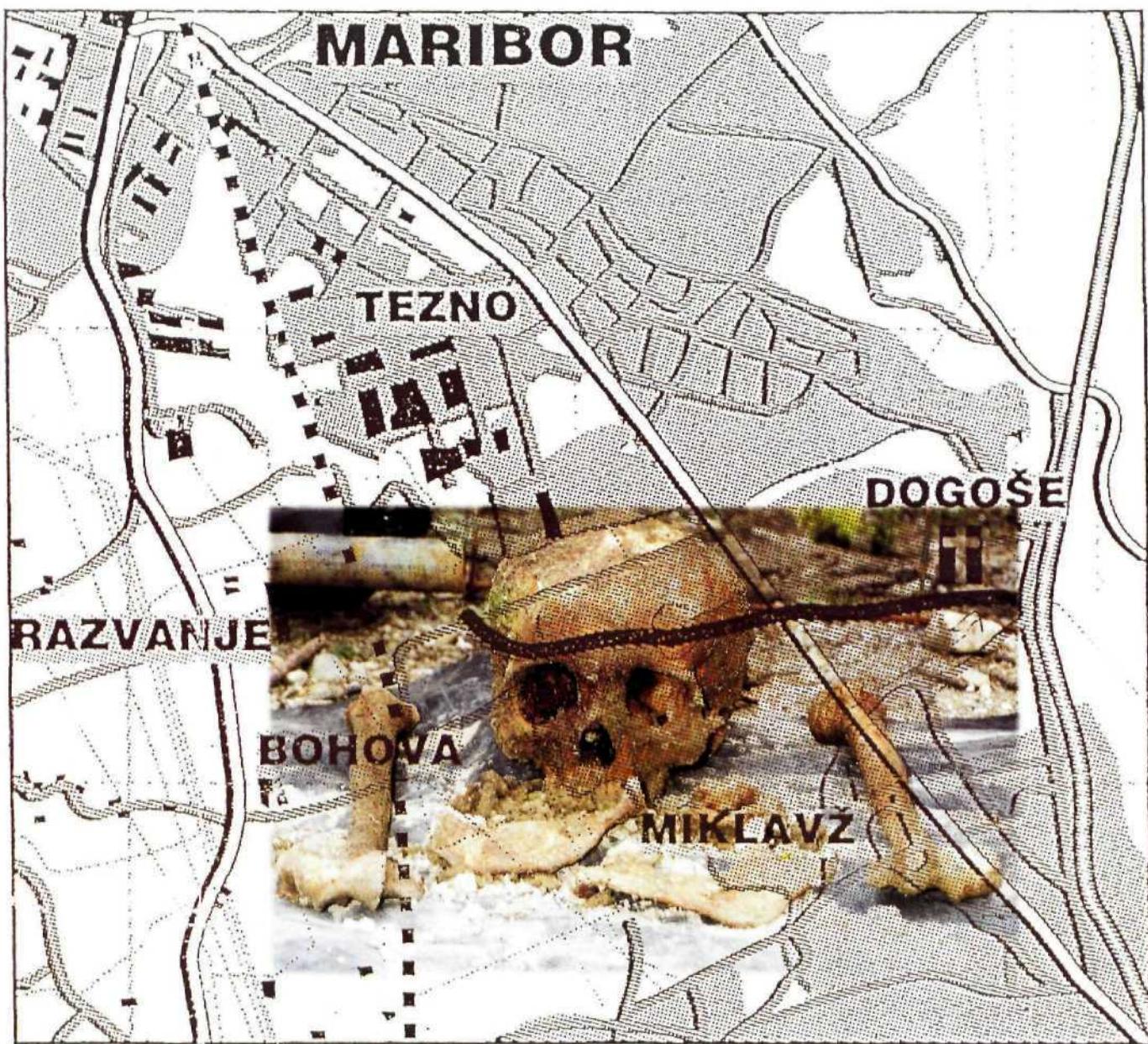
politički

ZATVORENIK

GODINA IX. - SRPANJ/KOLOVOZ 1999. - CIJENA 15 KN

BROJ

88189

- Hoće li osumnjičeni za ratne zločine nositi visoke časničke činove? • Osumnjičenima za zločine treba suditi: to je pravo i obveza svakoga neovisnog pravosuda
- "Korienski" se pisalo i u partizanima! • Crveni teror u Dubrovniku
- Popis žrtava u Gospicu, Virju, Bisku, Sunji,...
- Dokumenti, sjećanja i svjedočenja

"ANTIFAŠIZAM" - SLAVILO SE 22. LIPNJA

Jedni koji sebe ističu antifašistima, slavili su u šumi Brezovica kod Siska. Tamo je, u ime naše službene Vlasti, general Bobetko upozorio da ova Hrvatska izrasta i iz korijena antifašizma. Na važna grobišta postavljeni su vijenci od državnih vlasti i to je učinjeno dostojanstveno, bez izazivanja ogorčenja svih nas koji znamo i drugu medalju, iza čega se svrstavaju svi kojima je ogrtać antifašizma zaslon da se prikrije i neke druge nostalгије.

U javnim medijima, sve tamo od početka svibnja i tijekom lipnja, daje se značajan prostor i vrijeme starim Titovim štovateljima i sljedbenicima koji se okupljaju u društvu "Tito". No, mi se sjećamo kako su "zlobnici" ime TITO preveli u: "Tajna Internacionalna Teroristička Organizacija", a štovatelji njegovog imena i dalje nostalгиčno spominju: "Bio nam je putovnica i legitimacija" -jedan Titov poklonik, citiram riječi književnika Jože Horvata, 25. svibnja u Kumrovcu.

Oni koji nešto sasvim drugačije slave dana 9. i 25. svibnja, čak s ogorčenjem ističu daje dan 22. lipnja dr. Franjo Tuđman izmislio za Dan ustanka u Hrvatskoj.

Ivanković, zvan Vonta, u Večernjem listu 18. lipnja veli: "Tuđman je počeo razbijati jedinstven Titov partizanski pokret svojim floskulama, pripisujući događaje u Srbu 27. srpnja 1941. četnicima. U Sisku je 22. lipnja, a potom u Srbu izbila oružana antifašistička borba pod vodstvom partije. U Sisku je stvoren partizanski odred od ljudi koji su pobegli zbog ustaša čime je počela oružana borba, a u Srbu je izbio pravi ustanak".

Uz Tuđmana, na Vontinoj se meti našao i general Bobetko. Nazvao ga je karijeristom, što je odkrio da su godinu i pol prije svršetka rata u partizane ušle četničke jedinice. Ali, moglo bi se pomisliti kako ta Vontina ljutnja, što je Bobetko odlučan da brani istinu. Sigurno mnogima Što žale za Jugoslavijom ne paše da se taj prvoborac iz Brezovice stavio u obranu ove Lijepe naše. Akademiku Supeku spočitava da razbijanja takav most, veli, ne na nacionalnoj, nego na demokratskoj osnovi. Tako se ta okupljena *bratija* u Europskom domu u prisutnosti poznatih komunista Jure Bilića i Branka Horvata i druga Ivana Fumića, izjadaše i odkriše pravu čud.

Koriste svaku prigodu da iskale svoj bijes. Tako je bilo prigodom obilježavanja 55. obljetnice Prvoga kongresa kulturnih radnika. Svečanosti u Hrvatskom narodnom kazalištu nazoočio je, u ime pokrovitelja, Predsjednika RH, dr. Franje Tuđmana, dr. Nedeljko Mihanović. Novinar je pribilježio: "No već na početku obraćanja dr. Mihanović je doživio neugodnost kada je nazoočne pozdravio s: 'gospode i gospodo, dragi uzvanici', a iz publike mu je dobačeno: 'drugarice i drugovi'. Kada je završio pozdravni govor, neki su mu mlako pljeskali, a drugi dovikivali 'uua'" (*Večernji list*, 12. lipnja 1999.)

Sve ove proslave od 9. svibnja uvod su u proslavu 22. lipnja, kad će glavna proslava u Zagrebu biti na Dotrščini, rekao je Vinko Šunjara, a Ivan Fumić ustvrdio je daje antifašizam danas jedina prava legitimacija Hrvatske u svijetu. "Za tužbu što ju je udruga Hrvatski domobran podigla protiv nekih istaknutih partizanskih čelnika - Fumić je kazao da je pamflet u kojem se u stvari optužuju svi koji su se borili protiv fašizma" (*Slobodna Dalmacija*, 19. lipnja 1999.).

U slavljeničkom broju *Vjesnik* 21/22. lipnja donosi istaknuti razgovor pod naslovom: "Fumić - što znači oslanjanje na antifašizam", a dopušta se rehabilitacija NDH: "Svojedobno ste rekli da se hrvatska vlast mora jasno odrediti je li Republika Hrvatska sljednica ZAVNOH-a ili NDH. Nije li ova vlast to do sada već definirala? - Odgovor: Hrvatski Ustav je definirao čija je sljednica Hrvatska. Ali, neki je dan glasnogovornik Ropuš izjavio da se oni oslanjaju na antifašizam. Ali, što to znači 'oslanjati se na antifašizam, a dopušati da se na stotine drugih načina rehabilitira NDH, njezine institucije, da se relativiziraju njezini zločini, prekraja povijest, mijenjaju imena ulica i trgova (koja je postavila bivša, komunistička vlast, veli K.P.) i konačno, da se obezvrijedaju živi sudionici antifašističkog rata¹.

ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDSJEDNICA DRUŠTVA
Kaja Pereković

UREDNIČKI ODBOR GLASILA

Mato Marčinko, Višnja Sever,
Andrija Vučemil, Ljubomir Brdar,
Jure Knezović

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb

Trg kralja Petra Krešimira IV, br. 3
tel: 01/46 55 301, fax: 01/46 55 279

LEKTOR
Mario Bilić

PRIJELOM TEKSTA I TISAK
»MINIPRINT« Varaždin, T. Ujevića 32

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 10 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 120 kn
za inozemstvo: Europa 240 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 480 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

* * *

Žiro račun: 30101-678-75868

Rukopisi se ne vraćaju, list uređuje
Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

* * *

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i preplate tel.: 01/46 55 301,
radnim danom od 11-13 sati.

* * *

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

* * *

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

Slika na posljednjoj stranici:

Pierre du Val: Les Confins des Chrétiens
et des Tures, (Paris, 1663.)

PAKT O (NE)STABILNOSTI

Ne računajući kolumnistu jednoga važnog, ali niskonakladnog dnevnika, kao da se nitko u Hrvatskoj ne pita, ima li potrebe misliti ne samo o licu, nego i o naličju nedavno pompozno potpisano Pakta o stabilnosti jugoistočne Europe.

Njezino uvjeravanje, da ne samo neke formulacije, nego i ključne odredbe, pa i sama bit dokumenta koji je 10. lipnja ove godine predstavljen u Kolnu, ne ostavljaju nikakvu dvojbu u bitno ograničavanje suvereniteta država jugoistočne Europe, a time i Hrvatske, doživjelo je orkestrirani napad u nekim "neovisnim" medijima, koji se godinama trse što više se dodvrijeti svojim nekad i finansijskim, a redovito ideološkim sponzorima.

Još dvije okolnosti u svezi s kolnskom poveljom izvršno ilustriraju stanje letargije, koje vlada Hrvatskom.

Prvo, činjenica da se spomenuti dokument na sva usta hvali (malo opreznije iz redova vlasti, a nekritički iz redova "neodvišnjaka"), a da do dana današnjega nije predočen hrvatskoj javnosti. Niti je stvar tako opsežna, niti je pisana na kakvu egzotičnu jeziku, da bije bilo nezgodno prevesti i u cijelosti objaviti. A ipak, danas se (u svojevrsnoj magli) tobože učeno raspravlja o magli, s očitom perspektivom odlaska u maglu. Ražanj je možda drugačiji, ali - guske su opet iste.

Druga otužna činjenica jest činjenica osamljenosti spomenute kolumnistice. Običan Hrvat kao da apsolutno nezainteresirano gleda na donošenje dokumenta koji će možda dugoročno odrediti njegovu budućnost. Čime smo uspjeli doći u to stanje pasivnosti i anemije? Komu imamo zahvaliti što se razmatranje o nacionalnoj prošlosti, sadašnjosti i budućnosti drži samo prezira vrijednom dangubom?

Rasprava o vanjskoj politici u Hrvatskome državnom saboru, u kojoj su samo rijetki izuzetci pokazali zabrinutost za dugoročne interese Republike Hrvatske i njezinu suverenost, također je posvjedočila, da većini narodnih (?) zastupnika nije ni na kraj pameti stati na žulj izvršiteljima volje tvoraca novoga svjetskog poretka. Za Hrvatsku je, štono bi Matoš rekao, vjerolomni opet kockaju k'o za roba afrikanskoga.

Polako se rasplinjavaju sve patetične fraze, sve deklaracije i ustavne odredbe o zabrani udruživanja u balkanske asocijacije. Sad nam se zaobilazno nude upravo to balkanske asocijacije, znakovito nazvane nekakvim regionalnim stolovima (i to još uz izravni, neskriveni nadzor tuđega skrbnika), a mi kao da smo sretni što drage volje, uz pljesak, prihvaćamo teoriju ograničenog suvereniteta. Odbiti to, govore nam, bilo bi pogubno. Nema dalnjih objašnjenja. Nema argumenata: ulazi se upodruče iracionalnog (vrhunaravnog?). Ali, zar je pred nama, pred zakonom i pred poviješću isto, kad je neko rješenje silom nametnuto, ili kad ga dragovoljno izaberemo?

General De Gaulle je u odsudnom trenutku za Francusku rekao: "Što bi bilo od naše domovine, da su Jeanne d'Arc, Danton i Clemenceau težili pomirljivosti?"

U Hrvatskoj takvo pitanje, izgleda, nema tko postaviti.

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA:

DVA VIDA SLOBODE MODERNOG ČOVJEKA	3
<i>Dr Darko GAŠPAROVIĆ</i>	
RJEŠENJE KOJE TO NIJE	4
<i>Ferdo ŠARIĆ</i>	
PISMA IZ ISTRE	7
<i>Blaž PILJUH</i>	
PRILOG POSLANICI PREDsjEDNIKU REPUBLIKE	8
<i>Dr Zoran BOŽIĆ</i>	
MACELOJ	11
<i>Ruža PLEŠNIK-SEVER</i>	
Gовор предсједника Комисије за утврђивање ратних и поратних јртава II. свјетског рата, на спомен - срећаности у Мацљу, 6. lipnja 1999.	13
<i>Kazimir SVIBEN</i>	
MACELOJ - ŠAJFEROV GAJ - KOČEVSKI ROG - JAZOVKA	15
<i>Kaja PEREKOVIĆ</i>	
ZABORAVLJENI GROBOVI 240.000 HRVATA	18
<i>Stjepan Brajić, Mila Rupnik</i>	
KOMUNISTI IZ HRVATSKE I HRVATSKA DRŽAVA (II.)	20
PROLETERI SVIH ZEMALJA, UJEDINITE SE!	20
<i>Tomislav JONJIĆ</i>	
HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (9.)	24
<i>Tomislav HERES</i>	
DR. ZLATKO TANODI	27
<i>Mr. sc. Krešimir Ćvrljak, prof. Barbara Tanodi-Kukolja</i>	
NINSKA ČUDA I ČAROLIJE (2.)	30
<i>Mato MARČINKO</i>	
"ZA SLOBODU I PRAVICU".	34
<i>Kaja PEREKOVIĆ</i>	
DRUGA SJEDNICA PREDsjEDNIŠTVA INTERNACIONALNE ASOCIJACIJE	36
<i>Jure KNEZOVIĆ</i>	
JURE VITEZ FRANCETIĆ - ČELNI ČOVJEK PROSLAVLJENE 'CRNE LEGIJE' (II.)	38
<i>Mr. Darko SAGRAK</i>	
EDHEM MULABĐIĆ /1864. - 1954./	42
<i>Mirsad BAKŠIĆ</i>	
STRADANJA HRVATA U KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJI (XVI.)	45
<i>Stjepan DOLENEC</i>	
POPIS RATNIH I PORATNIH JRTAVA II. SVJETSKOG RATA S PODRUČJU BISKA, SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA	47
<i>Mate AKRAP</i>	
POPIS RATNIH I PORATNIH JRTAVA II. SVJETSKOG RATA IZ VIRJA	49
<i>Ivan Adaković i Ivan Pavunić</i>	
PARTIZANSKI PLES SMRTI U GOŠPIĆU (II.)	51
KRVAVO HRVATSKO POSLJERATNO PROLJEĆE U GOŠPIĆU (VII.)	52
<i>Mr. Nikola BIĆANIĆ</i>	
POPIS JRTAVA DRUGOGA SVJETSKOG RATA U SUNJI	54
POPIS PALIH ZA HRVATSKU 1941.-1945.	55
<i>S. Brajić i V. Posedel</i>	
"JA SAM TAJNIK MJESENOG NOO-a"	57
<i>Augustin Tomlinović-Samac</i>	
NADBISKUP STEPINAC I ROBIAŠI DRUGOG ODJELA LEOPOGLAVSKIE KAZNIONICE	59
<i>Stjepan SERTIĆ</i>	
SUBOTIČKI PROCES 1948: SJEĆANJE NA VLČ. IVANA KUJUNDŽIĆA	60
<i>Marija DULIĆ</i>	
MOJ KRIŽNI PUT	61
<i>Damjan PERIĆ</i>	
MOJE USPOMENE NA HRVATSKU TRAGEDIJU (I.)	63
<i>Josip ŠIMIĆ</i>	
STRADANJE OBITELJI FRANIĆ (II.)	65
PARTIZANSKA KRVOLOŠTVA U DUBROVNIKU	67
<i>Dr. Augustin FRANIĆ</i>	
CRVENI TEROR U DUBROVNIKU	69
<i>Zorka ZANE</i>	
MONTIRANI UDBIN PROCES U ZADRU PROTIV HRVATSKIH DOMOLJUBA	71
<i>Bruno ZORIĆ</i>	
SUSRET S DRUŠTVOM "HRVATSKA ŽENA"	73
<i>Zorka ZANE</i>	
PARTIZANSKO ASFALTIRANJE BIJAKOVE	77
<i>Stanislav PEJKOVIĆ</i>	
SVIBANJ 1945. U BRITANSKIM DOKUMENTIMA (IX.)	79

DOGODILO SE U LIPNUJU 1999.

4. VI. - Jedna od najvećih austrijskih banaka, Raiffeisen Zentralbank, ocijenila kako je Hrvatska zbog kosovske krize pretrpjela štetu od 1,2 milijarde dolara, napose u prometu i turizmu. Tri dana kasnije, na konferenciji za novinstvo predsjednik uprave HBOR-a A. Kovačev izjavio da dosadašnje štete, koje Hrvatska zbog kosovske krize trpi, dosežu 522 mil. USD. Na sjednici VS UN, 11. lipnja, otpravnica poslova hrvatske misije pri UN izjavila da su "izravne gospodarske štete u Hrvatskoj dosegnule dvije i pol milijarde dolara, a ukupne premašuju pet milijardi dolara".
9. VI. - Zbog privodenja bivšega ministra pravosuđa i ravnatelja HIS-a, Miroslava Šeparovića, osumnjičenog za odavanje državne tajne novinstvu, najavljen prekid pregovora između vladajuće stranke i oporbene šestorice o izbornom zakonu. Nacionalno vijeće HDZ-a isključilo M. Kutlu iz članstva stranke, zbog nanošenja štete ugledu stranke i podnošenja kaznene prijave protiv predsjednika vlade i guvernera Narodne banke.
10. VI. - Ministri vanjskih poslova zemalja članica EU i skupine G8 u Kölnu konsenzusom usvojili Pakt o stabilnosti jugoistočne Europe. Hrvatski ministar vanjskih poslova Pakt ocijenio povoljnim za Hrvatsku. U dijelu tiska ocijenjeno da Pakt podrazumijeva bitna ograničenja suverenosti, i da se njime Hrvatska gura u zajednice koje ne odgovaraju hrvatskim interesima.
15. VI. - Stožerni odbor za nacionalnu sigurnost (SONS) odlučio da Nadzorna služba UNS-a obavi izvanredni nadzor u SZUP-u, povodom dokumenta objavljenih u tisku o navodnim zloporabama obaveštajno-sigurnosnih službi.
15. VI. - Ante Jelavić preuzeo mjesto predsjedatelja predsjedništva BiH.
26. VI. - U Zagrebu održana sjednica Glavnog odbora i svih tijela Hrvatske demokratske zajednice.
27. VI. - Uspjeh oporbenih stranaka na izvanrednim lokalnim izborima u Trogiru i Klisu. Relativan uspjeh HDZ u Pučićima.
30. VI. - Sporazumom Vlade i predstavnika seljaka okončan višednevni protest više tisuća seljaka na cestama u sjeverozapadnoj i istočnoj Hrvatskoj.

OBAVIJEŠT

Rujanski broj zaključuje se 25. kolovoza 1999. Molimo suradnike, da do tog nadnevka pošalju svoje priloge. •

OBAVIJEŠT

Podsjećamo, da podružnice koje nisu održale izborne skupštine i izabrale sabornike (čl. 24. Statuta HDPZ) za V. redovni Sabor HDPZ-a, trebaju održati svoje skupštine do 15. listopada 1999.

Podatke o izabranim sabornicima molimo obvezatno dostaviti u Središnjicu

Tajništvo HDPZn

OBAVIJEŠT

Izvješćujemo članstvo i sve podružnice, da Tajništvo zbog gođišnjih odmora ne će raditi od 19. srpnja do 16. kolovoza 1999.

Tajnik HDPZ
Stjepan Zerec

DVA VIDA SLOBODE MODERNOG ČOVJEKA

Prije gotovo pola stoljeća, točno 1942., usred drugoga svjetskog rata, pojavila se knjiga Ericha Fromma *Escape from Freedom (Bijeg od slobode)*, ukazavši na složene psihološke mehanizme koji, u nužnoj povezanosti s djelovanjem modernih društava, proizvode neočekivane učinke na području ljudske slobode, upravo suprotne od onih koji su silaskom Dvora i Crkve s dominantnih povijesnih pozicija od 16. stoljeća naovamo i uzdizanjem kapitalizma, kojemu je ideološki i moralni temelj dao protestantizam (Luther i Calvin). Odmaknuvši se, već tu, od početnoga, mladenačkog marksizma, započinjući put k istinskoj humanizmu i afirmaciji autentična čovjeka kojega će u svojim zaključnim djelima (posebice **Biti i imati**) promisliti i vidjeti izvan okvira svakoga sociologizma i psihologizma, Fromm ispisuje ne samo lucidne raščlanbe ondašnje društvene i političke zbilje, u sudbinskome globalnom obračunu između autoritarnog fašizma i zapadnih demokracija (komunizam i katoličanstvo ostalo je izvan obzora razmatranja), nego i promiče u neka temeljna pitanja (ne) mogućnosti slobode moderna čovjeka. I, već u prvome poglavljju, pišući o slobodi kao psihološkom problemu, iznosi, koliko istinita toliko i hrabra, a k tome i dandanas aktualna, stajališta. Tako, primjerice čitamo:

Također priznajemo da kriza demokracije nije problem svojstven samo Italiji ili Njemačkoj, nego problem koji stoji pred svakom modernom državom. Nije važno koje simbole odabiru neprijatelji ljudske slobode: sloboda se ugrožava podjednako ako se napada u ime antifašizma kao i u ime otvorenog fašizma.

Sloboda se javlja kao psihološki problem onoga trenutka kad se čovjek nađe pred pitanjem pozitivne slobode, koju Fromm naziva "sloboda za". Jer, "sloboda od" naprosto već je implicirana u ljudskoj

Piše:

Dr. Darko GAŠPAROVIĆ

egzistenciji; istinska opstojnost čovjeka istom uopće započinje kad instinkti, biološki mehanizmi i puko prilagođavanje prirode gube snagu prinude: "*Čovjekova biološka slabost uvjet je njegove kulture*", kaže Fromm (A propos: sličnu misao, naravno na duhovnom, metapsihološkome planu, nalazimo kod Sv. Pavla: "*moja je slabost moja snaga*"). Na putu spram pozitivne slobode, kao višega stupnja, nalaze se mnoge prepreke koje postavljaju kao sama ljudska narav, tako i mehanizmi društva i države. O njima raspravlja Fromm, o njima je, kao trajno važnim i aktualnim, promišljati sada i nama. Pitanja se množe, i doista nisu bitno drukčija (zapravo: ista su) no u bilo kojem trenutku ovoga stoljeća.

Je li strah od slobode (na razini slobodna mišljenja, govora i djelovanja) prvenstveno uzrokovan nekom genetskom, atavističkom, konfiguracijom čovjeka, ili pak djelovanjem izvanjskih (socijalnih, psiholoških) mehanizama? Čini se da svaki strah u sebi ima nečeg iracionalnog, bolje reći, nadracionalnog. Doista, nema čovjeka a da se baš nikad nije našao u situaciji straha koji nije razumski umio razjasniti ni sebi ni drugima. Otuda proizlazi teško i mučno pitanje. Budući da je jasno: gdjegod je straha, tu nema niti može biti slobode - nije li, onda čovjek, kao biće označeno strahom, per definitionem neslobodan stvor? I dalje: što je potrebno da bi čovjek stekao nužnu hrabrost za slobodu?

Fromm je točno naveo i analizirao najvećma raširene strahove modernoga čovjeka: strah od nezaposlenosti, od starosti, od rata, čemu u drugoj polovici 20. stoljeća pridolazi strah od atomske katastrofe i smaka svijeta. Od tih strahova moguće je

osloboditi se jedino jakom osobnošću i vjerom u transcendenciju. Jaka, naime osobnost odbija uklopiti se u opće stereotipe mišljenja i društvena ponašanja, ona neprestance razvija i jača u sebi i po sebi takove intelektualne strategije što otvaraju put iz carstva straha i neslobode u carstvo hrabrosti i slobode. Vjera pak u Boga i transcedenciju jedina oslobađa od temeljna ljudskoga straha: straha pred smrću. Ako pođemo, i opet, od kristovske istine (koju potvrđuju sva djela i proroci, posebice za sva vremena pavlovska himan Ljubavi) da je Bog Ljubav, koliko nas se doimaju riječi Juliana Greena, velikoga pisca kršćanskoga nadahnuća.

Postoji li nešto čega se možemo držati? Usred tog kaosa obmana u koji smo glavačke bačeni, postoji nešto što odudara svojom istinom, a to je - ljubav. Sve ostalo je ništavih, puka praznina. Mi piljimo u ogromnu mračnu provaliju koja se otvara pred nama. I plašimo se.

Ono što je znao i u svojim djelima tako duboko proumljivao još Dostojevski - ako u svijetu nema Boga, ako se nijeće Boga, sve je dopušteno, a to je, nasuprot prividu o apsolutnoj slobodi, najstrašniji i najnečovječniji oblik neslobode (i ne treba to teorijski dokazivati, najzorniji je dokaz povijesnopolitička pragma naročito našega, ali ne samo našega, stoljeća) - tako se proniče Istom svijeta i čovjeka u ovom, očito eshatološkom, dobu koje živimo. Iz aporija dvaju vidova slobode modernoga čovjeka, o kojima govori Fromm, a koje se u krajnjemu posljetku pokazuju kao oblici neslobode, izlazak u prostor istinski slobodne ljudskosti providene božanskim u svemiru i u čovjeku postiže se transcendentijom smrti kao novog života u kojemu smrti više nema, jer je pobijedena otkupiteljskom žrtvom Spasiteljeva Križa i slobodnom odlukom čovjeka da je prihvati i ponese kao najdublji smisao čovječanstva.

ZLOČINCI I KAZNE (II.)

RJEŠENJE KOJE TO NIJE

Pišući ovaj nastavak više od mjesec dana nakon prvoga dijela uočio sam da mi i nije bilo teško predvidjeti što se sve može dogoditi u sukobu između NATO-snaga i Miloševićeve vojske. Mislim da su ipak jedini i pravi gubitnici ispalili jedino kosovski Albanci, i to je još jedan od dokaza kako se ni u snu nije imalo zadovoljiti pravdu, nego sebične interese oholih moćnika. Uzgred ću spomenuti kako mi je vrlo žao što se na ovim stranicama više ne pratim sa Slavkom Meštrovićem, s čijim su se napisima moji poprilično podudarali, ali mi je drago bilo pročitati da se moje osnovne teze priličito podudaraju s tezama dr. Darka Gašparovića, koji je također pisao o ovom problemu. Osnovni upit nakon što je sklopljen nekakav "sporazum", a posredstvom finskog predsjednika Machtii Achtisarrija, te ruskog ministra vanjskih poslova, i sada je: što nakon?, i što su Albanci zapravo dobili. Osim desetaka, možda i stotina tisuća mrtvih?! Iz toga, dakako, bez ikakva grizodušja Zapada, što je bilo za očekivati, slijedi upit: čemu je sve ovo trebalo ako je Kosovo malne cijelo porušeno, a zima nije daleko, ma kako nam se činilo da će ugoda ljeta dosta potrajati da se stoljeća stari problemi u nekoliko mjeseci riješe. Što je, naravno, fakinska i prostačka igra Zapada, kojoj je doista mučno i nesnošljivo biti svjedok. Interes i samo interes, greba i samo greba, njihov je jedini motto, a u biti rasistička oholost i poniranje jednoga starog naroda kao da su dio te sotonske igre. I dok Miloševićev pijun, Momir Bulatović, proglašuje "potpuni moralni i vojni poraz zapada", dotle Zapad nudi rješenje koje nas, na žalost, tjera da više povjerujemo Miloševićevu trabantu, nego glasnogovorniku Pentagona. Ali iz malo drugačijeg, čisto etičkoga kuta. Nemojmo se zavaravati, Srbija je izgubila rat, a dobiti ga i nije mogla, niti može. Nu s ovakvim rješenjem za Albance, i NATO je daleko, daleko od pobjede, još dalje od uvjerljivosti i moralne slavodobiti, kako se sada svi na Zapadu ponašaju. S kojim argumentom? Zar

Piše:

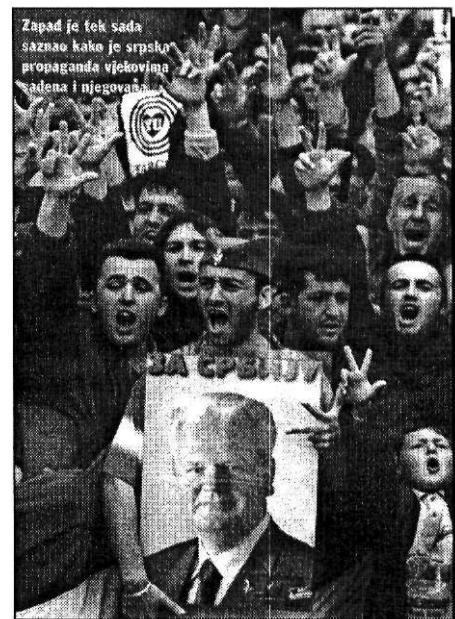
Ferdo ŠARIĆ

s mizernim i podmetnutim "atentatom" na g. Lambertu Diniju, što je stupidarija iz djeće igre "lupeža i žandara", "kauboja i Indijanaca". Uopće se nisam libio naslutiti takvo što, i mislim da je to prozirna igra koja bi putem CNNovsko - BBCovske promiče, kao, trebala u svijetu postići sličan efekt kao onaj "izjednačavanje krivice" za rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, što su konačno zapadni molosi osporili sami sebi.

Ali zašto uvijek jedna te ista, nemaštova i šablonska, imbecilno uvjerljiva i pamfletozno intrigantna priča?! Najveći ratni zločinac na kraju XX. stoljeća nakon Francaisa Mitteranda, Slobodan Milošević, nakon svega mogao bi biti izjednačen s Billom Clintonom i Tonyjem Blaireom, što jamačno ovima ne služi na čast. Ali iz kolijevke logosa, iz mediteranskog bazeina i tradicije njegove misli gledano, ta se usporedba nakon svega **ne može izbjegći**. Jer jedini koji doista gube u ovoj gruboj, a možda i dogovorenoj igri, jesu Kosovari!

Nakon što je Albanija, matična država Albanaca s Kosova, stalno izigravana i varana, nakon što je albanska nacionalnost i država stoljećima osporavana od puno mlađih i manje zaslužnih za današnju Europu, i nakon stoljetnih klanja koje su Srbi radili nad Kosovarima, nametnuto je rješenje koje ni po čemu to nije, koje je apsolutno nepravedno. I sada se još mistificira tobožnji "atentat" na ministra jedne zemlje s kojom Albanija i Albanci s Kosova tradicionalno imaju korektne odnose. Ova tržangulna lakrdija po svemu je neutemeljena, a kladim se i potpuno tendenciozna, baš u skladu s onim što sam pisao u prvom nastavku. Prvi puta se NATO-ova intervencija dogodila u Europi, i samo se možemo pitati: tko je sljedeći? Možda upravo baš Kosovari?!

Otkad se u Americi otkrio morbidan način promičbe u predizbornoj predsjedničkoj godini, da se najveći izborni uspjeh postiže otvaranjem kakva ratišta, a što je i inače "dobro" za sve manje homogenu vodeću svjetsku silu, a prave ravnoteže nema, cijeli je svijet u strahu čim se izborna godina u USA približi. I sada, kako su konačno jednom u posljednjih 55 godina bili u pravu, vodeći svjetski silnici nisu uspjeli iskoristiti prigodu da budu doista i potpuni moralni, ne samo vojni

Fanatizirani Srbi slave nad ruševinama vlastite zemlje.

pobjednici. Prevarili su Kosovare, izdali ih, a sutra će ovi opet biti na milosti i nemilosti srbijanske vlasti. Ili to, ili je otvoreno jedno novo žarište, pronađen novi predizborni Irak, gdje će se krivnja simultano prebacivati s jednog prostora na drugi. Važno je postići predizborni rezultat, i istovariti negdje zastarjelo oružje. Drugo ništa nije ni važno, ni sveto. Ničija imovina osim američko - britansko - židovske! I možda tu i tamo francuske.

A što je nepravda nanesena, to nema veze. Kosovari će još i kako požaliti svoje trenutno oduševljenje NATO-prevarantima! I to čim stigne zima. Najbolje njihovu

NATO nad Srbijom.

"pravdu" znamo mi u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Kao i njihovu izvikunu, a licemjernu "velikodušnost". Jao si ga onom tko vjeruje Američanu ili Englezu! A treba imati na umu da su ipak Srbi njihovi tradicionalni prijatelji, i da sukob s Miloševićem i nije drugo doli farsa, koja će rezultirati njegovim bijegom i skrivanjem u nekoj zemlji, a Zapad će tolerirati čak i diktaturu u Srbiji, tobož kao "demokraciju", samo da ova bude i dalje u službi njegovih urotničkih interesa.

A valjda je sada svima u svijetu, pa i renegatima u Hrvatskoj, postalo jasno zašto smo mi Hrvati spremni nanovo ginuti, samo da nas ne trpaju u nikakve saveze sa Srbijom?! Ako se može postotcima izraziti, onda je jamačno 65 posto naših razloga za odbijanje naše veze sa Srbijom u samoj Srbiji, ali je sigurno i oko 35 posto razloga u okrutnosti i vulgarnoj sebičnosti Zapada, u njegovoj imperijalnoj konstanti, nepromjenljivoj i po tomu identičnoj srpskim posezanjima. Hrvatska Zapadu ne vjeruje, baš kao ni Istoku, i jedino čemu vjeruje, to je dio Mediterana i gotovo cijela Srednja Europa! A naravno da Albanci imaju još manje razloga vjerovati Zapadu, jer ovo u što su Albanci s Kosova uvaljeni, dvostruki je pokušaj ubojstva ovoga starog i plemenitog naroda. Na koncu, zar višestruko oštećivana Albanija nije zaslужila da se matici zemlji priključi najstariji dio njezine države?! Po Srbima otet i mistificiran kao "srce Srbije". Što jednostavno nije istina.

U ovom su sukobu Srbije s NATO-om dobrano oštećene sve zemlje u balkanskom i dinarskom, ali i šire u mediteranskom bazenu.

Ludilo velkosrpske politike, toliko da su i njezini glavni ideolozi, srpskopravoslavni arhijereji, inače slavni suradnici protestanata za pasivizaciju katoličanstva na ovim prostorima, tražili da Milošević ode s vlasti (kao da bi to što promjenilo?!), specijalno je desetljećima podhranjivano i hvaljeno sa Zapada, a srpski lobby mogao je ono što gotovo nijedan drugi, osim možda izraelskoga, nije mogao ni smio pomisliti.

Sad smo tu gdje jesmo. Da je izdana tjerlica za Miloševićem, Milutinovićem, Ojdanićem i suradnicima im. Ali jedna je to, mada pompozna, utjeha ne samo Kosovarima, nego i stanovnicima Slovenije, Hrvatske i BiH. Sve su to taktičko-tehničke nebuloze u biti, u odnosu na suštinu problema. Milošević je već davno trebao visjeti, ako ćemo pravo, i najveća je krivica upravo u Londonu, a potom tek u Washingtonu što nije. Na žalost, danas to ima toliko "duha" koliko i srpske priče o kartonskim tenkovima (što može biti istina, i što najviše miriše na dogovor), a prava je istina ipak ono što je nakon Davida Owena drugi monstrum koji se javio u ovoj priči, izrekao. Riječ je, dakako, o vodećem masonskom ideologu ovog vremena, nakon Zbignewa Brzezinskoga, o doista dijaboličnom, drakulski baždarenom, Henryu Kissingeru.

On je progovorio kako bi sada NATO nakon Srba mogao imati posla i zaratiti s

Kosovarima. Ovo treba uzeti vrlo ozbiljno, jer kada to kaže jedan takav monstrum, to na Zapadu često ima značenje naredbe, ili makar smjernice. (Nije li i "atentat" na Dinića upravo ta smjernica - naredba?!). A uzmemo li da se ratovima u dinarskoj regiji i na Balkanu destabilizira šira regija, prije svega uvijek gospodarski potentna Srednja Europa, ne treba čuditi da se u budućnosti dogodi još poneka Srbija i neko Kosovo, pa zvalo se ono Crna Gora, Vojvodina, ili tko zna kako. Tako i treba čitati i iščitavati poruku monstrama Kissingera. Ovaj doktor s vrlo lošom i amaterskom radnjom o Metternichu, smutljivac i intrigant, uz Brzezinskog vodeći ideolog novofeudalizma, jamačno ima silan upliv u američkom Kongresu, CIA-i, lobističkim krugovima i pamfletoznim medijima po Americi, čim se njegova ovoliko sluša. Uostalom, znamo kako su se ponašali njezini puleni Eagleburger, Zimermann, Baker, a naravno i Bush. Koji sada hoće da mu Hrvati podrže sina. Da, Hrvati će u Americi, skupa sa svojim lobbyem, rado podržati svakoga republikanca (sada) ali Bushova sineka jamačno ne će i ne smiju. (Mi u Hrvatskoj držat ćemo to izdajom nacionalnih interesa!).

U krizi oko Kosova, pak, najgore je prošla Makedonija. Ali su dosta trpjeli i Bugarska, Rumunjska, Grčka, Turska, Mađarska, čak i Slovenija, ali su najviše nakon Makedonije trpjeli Italija i Hrvatska. O Albaniji ne treba ni govoriti, jer je Albanija trpjela gotovo kao i Kosovo. Naravno, trpjela je i Crna Gora, ali sama je sebi kriva. Mogla se ona davno oslobođiti Srbije i patnje s njom. Iskustvo Zvicera, da parafraziram Jevrema Brkovića, tomu ih je davno učilo ali ne i naučilo. To što mogu biti "mali Monaco", samo da izađu iz Srbije, Crnogorci su zaboravili. Već se rođaju s onim s kim u rodu nisu! Ali ne ćemo, bez obzira na to što su crnogorski dragovoljci pucali po Dubrovniku, biti zločesti i reći povjesnu neistinu. Crna Gora, baš kao i Kosovo, mora dobiti pravo na odcjepljenje, i to je jedino zadovoljenje pravde.

Samo se bojim da masonske trianguli ne iskoriste tu činjenicu za još jedan rat, tempiran točno u ljeto ili u proljeće, recimo iduće godine, ili prve iduće izborne

američke godine. Što je postao američki folklor. Ionako je i nama, i Talijanima, i Albancima, a bome i Crnogorcima, dosta i previše obijesnih probijanja zvučnih zidova NATO-vih zrakoplova, rušenja starijih, često povijesno važnih objekata od toga, ali i bombi u Jadranu, koje netko mora platiti. Ali neće! Ne će, zato jer ga nije briga! Taj netko u Washingtonu i Londonu misli kako to moramo učiniti mi, i s našim sredstvima. Ova povijesna oholost Amerike i Engleske, svidjelo se to nekomu u visokoj politici i diplomaciji tih zemalja ili ne, mora jednom biti urazumljena, inače ćemo doista imati epohu "pet ludih rimskih careva", i bojim se da ona već traje.

Dokle? To je doista pitanje dana, a ja bih rekao da nam Brzezinsky i Kissingeri budu nametali pravila igre i krojili kapu. Mislim da je ovih i ovakvih tulipana svjetu dosta, jednako kao i Lenjina, Marxa i Engelsa. (S tim da su ova dvojica opasniji. I ne samo zato jer su živi!). I uopće treba raditi sve da se dekontaminira svijet od ovakvih moralnih probisvjeta i lihvarske slugane. Oni za sobom siju samo nepravdu i zlo, intrige i grebanje, oni otvaraju mogućnosti novim lopužama sa Zapada da učjenjuju sav ostali svijet, i još se onda čude kako to da ih nitko ne voli. A zašto bi ih netko volio, osim njihovih pamphletoznih medija, koji im lažu, kao i sami sebe, da ih cijeli svijet voli i poštuje. Treba upozoravati na Kisingere i njihove sljedbenike, ne vjerovati im i držati se distancirano od njih. Takvi su stvorili i Lenjina i Hitlera, Mussolinija i Churchilla, pa bi već to iskustvo bilo dostatno da ih se klonimo i njih i njihove "vidovitosti", te da im ni u ludilu ni u bunilu ne vjerujemo. Ni sada, ni u budućnosti. Baš kao što se treba čuvati CIA-e i MI-5.

I na koncu, što će osim nepravde načinjene Kosovarima biti upamćeno iz sraza NATO-snaga i Miloševićeve soldateske? Osim, naravno, onoga što smo svi prekli, a naš predsjednik dr. Tuđman izrekao u torinskoj "La Stampa", da će Srbi i ovaj poraz slaviti šesto godina. Kao prvo, biti će upamćena vrhunска nesolidnost i nepripremljenost NATO-snaga, koje su napravile toliko pogrešaka koliko se vidi u dvadeset drugih ratova, i to još većih

NATO-va dilema: Kakvu ulogu dati UCK

Je li OVK, a s njom i albanski narod, izigrana?

razmjera od ovoga. Drugo, jedno od najspominjanijih mjeseta novije povijesti u trećem tisućljeću bit će gađanje kineskoga veleposlanstva, što je doista potez o kojem će se pisati i treba pisati, bez obzira na rat i pravo zaraćenih strana.

Spominjat će se, dakako, i oštećenje norveškoga, švedskoga i španjolskoga veleposlanstva, pa makar to neki tumačili i kao naknadni zapadni dogovor, da se ublaži srditost Kineza, zbog čega je američka diplomacija rasula milijarde dolara po postajama diljem svijeta, i manje više uspjela svugdje, pa i u dijelu neprijateljskih joj arapskih zemalja. Nu taj je događaj, kako se priča, već zabilježen u nekoliko knjiga, a u koliko će još pitanje je vremena, na kojega trianguli ne mogu baš uvijek utjecati. A što se tiče pak same Srbije, kladim se da će ju Zapad cijelu obnoviti i manje više kupiti, dok će jedini, kao bosi po trnju, loše proći Kosovari. Bez obzira na ubojstva desetina tisuća nedužnih žrtava, bez obzira na ubojstvo Fehmija Aganija, jednog od ideologa kosovarske borbe za neovisnost i slobodu, i bez obzira što je time velikosrpski režim od njega napravio još jednu ikonu, sveca albanske neuništivosti i prava na slobodu.

Valja ovdje savjetovati Ibrahima Ruvu i Hashima Taqia da moraju i dalje zajedno raditi na istoj stvari, slobodi Ko-

sova. Valja im reći da moraju okupiti sve misleće Albance i držati se zajedno, jačati albanski lobby u svijetu, i ako ništa, novcem kupiti slobodu, kad su već lihvarska posla takva i kad Zapad jedino tako pomaže.

Daje pravde i čestitosti na Zapadu, znalo bi se da nakon tisuća ubojstava nevinih Albanaca na Kosovu ništa nije i ne može biti isto. I tko će, molit ču, imati snage sprječiti Kosovare u novom naumu da se oslobole, i tko će nekakvim budalastom smišljenim "atentatom" htjeti i imati moralno pravo lomiti i slomiti albansko pravo i obvezu da izađu iz čeličnog zagrlijaja vazda nepouzdane i neprijateljske im Srbije?!

Tko to, na koncu, jamči, i čime, da će Albanci na Kosovu moći uspostaviti svoje škole, sveučilišta, policiju, kulturne i političke institucije onako i u onolikoj mjeri u kojoj će im to formalno "priznati" Srbija a supotpisati Zapad, kad vidimo i na primjeru Bosne što Srbija rade. Kao "vekovni prijatelji" himbenog i zlogukog Zapada. Tu mira nema, i Kosovare treba podržati i podržavati do samog kraja njihova Križnoga puta i borbe za neovisnost. Ni druge, ni treće nema, niti Albancima s Kosova to tko smije u svijetu osporiti. Najmanje dijabolična maska Henrya Kissingera. •

PISMA IZ ISTRE

0 BIZANTINCIMA, PLAVUŠAMII KREPANIN PULASTRIMA

Ćeš ti Bizantinca zajc.ti! Vero ćeš, samo se prontaj! E, moj Klintone, ne znaš ti još ča su Srbi. A ni ča su Rusi. Ni to daje to uglavnen ista pašta. Jeni još s Kosova nisu ni pošli, a dragi su već došli. I to prije svih drugih! Rusi iz...Republike Srpske! Zauzeli su dio Prištine, dio zračne luke, z oklopnjacima na kojima piše: KFOR!!! I ča njin ki sad more?

Da, da! Ste bili u Dejtonu Bosnu skrojili kako da se zajeb...ate. Eli da ste pijani. Pak sad mi Srbe imamo pod samim Zagrebon. A vi Ruse! I Kineze! I Indijce! A da ste nam bili lipo pustili da tamo 1995. delamo svoje delo, danas bi se i u Banjaluci kako i u Kninu vijorila hrvačka zastava ud 20 metri!

O, Bože, Bože! Ja ne znan ča smo ti mi Hrvati skrivili. Ma ča za vajk ćemo predviđe kršćanstva ustati? A kad si predviđe, znači da si ti sprida, a da ti je zid...uzada! I Zapad i Europa tamo, priko zida! S vragon 1 uta Europa! Bogdaj da se svih tamo z dioksinin potruju, kako uni pulastri, une kokose, pilići i jaja. Ča hi sad moraju uništavati. Kad ste nan turizam upropastili. Ma tračak nade postoji. Uni ča nanke tračka robe na sebi nimaju će nas forši spasiti. U Rovinju da se je održa niki međunarodni susret turisti. Forši će nan nakon NATO-vih bombah, na Jadran početi padati gologuze sex-bombe! Turisti eli naruristi, ni važno. Glavno da hi je. Doduše, ja da van pravo rečen nikad nišan shvatija zašt se niki ljudi goli kupaju. Osim kad plavuše, koje nisu plavuše, pokušavaju dokazati da...nisu plavuše! A sve radi unih zlobnih muških viceva o ten kako su plavuše...hm...jednostavnije strukturirane ličnosti (čitaj: pri-gluge!) Tako san ja, muška šovinistička svinja, za osobitin gušton počea slušati vic oplavuši, koji jepričalajena plavuša.

Inšoma daje jena plavuša ulovila zlatnu ribicu, pa da će joj tri želje ispuniti ko je pusti. Prvu: da ima još veće cice! Puf!!! Cice kako lubenice! Dragu: da bude još plavlja! Puf!!! Glava kako sunce u srid podne! Treća: da bude još gluplja! Puf!!! Pretvorila se je u...muškega!!!

I ča to je vic? Ča to je smišno? Meni vero ni, nanke malo! A vami?

O TURIZMU I...SADIZMU!

Znate dokad će Milošević odugovlačiti z potpisivanjem mirovnog prijedloga za rješenje kosovske krize? Otprilike do

Piše:

Blaž PILJUH

kraja lita! Pak će lipo z jenin udarcen ubiti dvi muhe. Rastirati i zadnje Albance s Kosova i...zadnje turiste z Jadrana! Da, da! I kad se Srbi hvale da su u uven zadnjen kosovskem boju oni pobijedili, nisu baš zasvin ni u kriven.

A ti štipidi ud turisti mi zaspavljte gredu na živce. Uporno i tvrdoglavu izbjegavaju Hrvatku. Ma kako mora biti tako trubasti, zalupani, mi ni jasno, vero ni. Zašto hi je strah dojti na primjer u Istru? Ter to ni ni Balkan, ni Jugoslavija, ni Kosovo. Doduše, kad vidiš ki drži sve te lokale po Rovinju, Poreču, Meduljinu, mogla bi to biti i Srbija i Kosovo!

San bija niki dan u Poreču da čujen uni "Naš kanat je lip". Ijebija vero lip. I Poreč je lip i spreman za turiste, hoteli, terase, restorani, brodovi. I san vidija i jenu lipu karavelu, znate uni jedrenjak kako ča je bila "Santa Marija". Ma z motoron, se razumi. A malobrojni turisti se lipo voze i uživaju. A svi hi tetošć, teču za njima, samo ča njih ne ljube rake. Ke škifo! Ma da sanja niki bogataš, da iman čuda šoldi, bin da sagraditi čilu flotu galijah. Unih na vesla. Pak bin šegavo namamija turiste na besplatno kružno putovanje! I kad bi se ukrcali na brodove, bin hi nemilosrdno po-hita u utrobu broda. I bin hi zakova u lance, kadine. Neka vrag vesla! Ijenega z bubnjen i dva drvena bata da njin drži ritam. I jenega brutalnega sadističkega nadlgednika z bičen da hrašti po njima. A, ne! Ne, ne, to bin delaja sam! I to z gušton, van ja rečen! Aj kako bin tuka po njima, da bi se sve prašilo! Bin njin vika: "Voga šćavo!!!", kako tamo u "Velen Joži" ud Vladimira Nazora. I bi morali ponavljati: "Ovo je Hrvatska, a ne Jugoslavija...ovo je Hrvatska a ne Jugoslavija..." do iznemoglosti. Njihove, naravno! Pak bin hi na kraju natira da pišu doma svojima da njin pošalju otkupninu. Ja van rečen da bi bilo dolari, markah i lirah. I za državni proračun bi bilo. A ne da nas tamo deru Škegro z pedeveon i Penić z globami.

E, a ste čuli uvega: Kako se zove Srbin kojemu raketa pade sto metri ud hiže? Ne-bojša! A uni kojemu pade drito na hižu? He,he...Uglješa!!!

ZBOGOM ORUŽJE!!!

Ste predali policiji oružje? Ča koje oružje! Nemojte mi se tu praviti naivni! Uno, uno ča ga po hiži sakrivate, ča ga primištate iz kantuna u kantun, zakapate u vrtlu, mećete u duplo dno u ladici, nosite na šufit, u konobu, u škulje u zidu! I vi se brižni nadate da čete privariti uve naše policjote? Ma dajte, vas molin. Znaju oni sve, imaju oni i tehniku, "voči" koje i kroz ziđe vide. Zadnji rok van je pasa, tako da znate. I ako još sakrivate koji "Škorpion", "Kalašnjikov", "Osu", eli "Kinder-jaje", to van u životu niš ne more pomoći. A more vas u grdu nevoju uvaliti. Kako unega Kalabreža koji sije brata ubija jer je puca na divlje breke koji su mu ovce napadali. Eli uni poli nas koji si je ženu u dvořištu ubija, jer da mu se je zaperalo da vidi...četnika! Ki zna ča je to brižna ženska delala daje on vidija...bradu! A ako vas i niki razbojnik napade, oružje van neće pomoći, van ja rečen. Ča nisu dva pristojna i kulturna bandita lipo pokucali na vrata jenega stana, pak, kad njin je domaćin otvorija...cap...za vrat, pištolu na čelo i...daj šolde! I ča se tu more? Niš! Pa ne čete valjda svakega ki van na vrata dojeti dočekati z svojin kućnин arsenalon?

A zname kad je uni inkasator za struju doša kod jene ženske na vrata. A ona mu ni stigla javiti da je...muž doša iz Njemačke. Pak je brižan sav nestrljiv...zvadija unu stvar već prid vratima. Vrata je otvorija...muž! Ma se je inkasator zajno snaša:

- "Ako odmah ne platite struju...ću vas...popisati!!!

Nego, ja san malo skrenuja s teme. Zname kad su dva nasilnika u jenoj uskoj, škuroj uličici dočekali jenega brižnega penzića, da ga oplačkaju. Ma stari seje branija kako lav, tuka hi, greba, griza, z nogami kopuna. Kad su ga na kraju razbojnici, svi izubijani i krvavi ipak savladali, u žepu su mu našli...20 kunah! Govori jedan ud njih:

- "Sriča naša da ni ima 100 kunah. Bi nas

A more van se dogoditi i da se sažalite na kakovega nesritnika. Kako ča je bija uni, koji je dočekiva prolaznike u jenen škuren prolazu:

- "Pomozite siromahu, gladnen, žednen i prez krova nad glavon. Sve ča iman je uvi.revolver!!!"

Vaš Blaž Piljuh

PRILOG POSLANICI PREDSJEDNIKA REPUBLIKE

Povodom tzv. "Poslanice Predsjednika Republike Hrvatske pripadnicima bivših vojski", vezane za odluku o priznanju vojnih činova hrvatskim građanima, koji su bili pripadnici različitih oružanih postrojbi na teritoriju Hrvatske, te javno iznesene molbe "druga" Marka Belinića da mu se temeljem ove odluke prizna čin general-bojnika Hrvatske vojske, sveukupnoj hrvatskoj javnosti skrećem pozornost na sljedeće činjenice.

Protiv "druga" Marka Belinića, koji je osim putnim imenom i prezimenom službene partizanske vojne spise potpisivao i konspirativnim partizanskim nadimcima "Marko Srubičanec" i "Marko", podnesena je 8. svibnja 1998., kaznena prijava Županijskomu državnom odvjetništvu u Zagrebu. Prijava se odnosi na **kaznena djela ratnog zločina i zločina protiv čovječnosti, koja ne zastarijevaju**. Ne uzlazeći u pojedinosti ove vrlo čvrsto ute-mljene kaznene prijave, čitateljima bih citirao samo neke vlastoručno potpisane Belinićeve partizanske izvještaje, kako bi mogli stvoriti vlastiti sud o opravdanosti svrstavanja ove osobe osumnjičene za vršenje masovnih zločina nad hrvatskim narodom tijekom II. svjetskog rata uz bok s junacima Domovinskog rata.

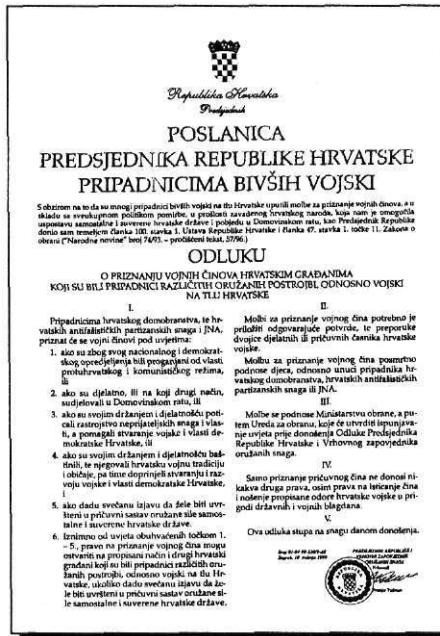
U periodu kada ga se sumnjiči za zločine M. Belinić je kao komesar i istodobno komandant tzv. "II. operativne zone NOV i POH" (Sjeverozapadna Hrvatska) 29.12. 1942. potpisao izvještaj br. 480/42 o nacionalnom sastavu jedinica u istoj zoni. Iz izvještaja je vidljivo da je M. Belinić u srcu Hrvatske, sa Žumberka, tj. u regiji gdje Srbi uopće ne žive, zapovijedao jedinicama prevalentno srpskoga nacionalnog sastava u kojima je bilo ukupno 768 boraca Srba, a samo 648 boraca Hrvata.

Kao komesar tzv. "II. operativne zone" i istodobno politički komesar "Privremenoga operativnog štaba" za napad na Kраšić (utemeljenog na Žumberku 30.12. 1942. i raspuštenog nakon krašćke bitke), M. Belinić je 08.01.1943. potpisao izvještaj br. 4/43 koji sadrži izričito priznanje to izgledalo nakon završene borbe. Svuda je bilo ustaških leševa. Pred zgradama, po dvorištima, na ulici i po polju".

U dalnjem tekstu M. Belinić opisuje sudbinu tada zarobljenih hrvatskih vojnika u međuvremenu odvedenih u Sočicu.

Piše:

Dr. Zoran BOŽIĆ

Odluka Predsjednika Republike

kršenja međunarodnog ratnog prava. Po Belinićevom navodu partizani (kordunski Srbi - op. autora) su napadali hrvatsku postrojbu u Krašiću "**vapijući za osvetom neprijatelju**". Opis bojišta nakon vojnički propisno izvršene predaje poražene hrvatske postrojbe posebno je interesantan zbog bestijalnosti svojeg sadržaja. "**Kad su naše jedinice ušle u Krašić, po Krašiću je tekla ustaška (hrvatska - op. autora) krv.** Osam kilometara uz cestu od Krašića do Brlenića ležao je ustaški leš do leša. Vidjele su se razmrskane glave ustaških razbojnika. Ravnica oko Krašića bila je prekrivena sa leševima ustaša, a na snijegu vidjeli su se dugački tragovi krvi. **Tko nije bio ovu sliku oko Krašića, teško će si zamisliti kako je to izgledalo nakon završene borbe.** Svuda je bilo ustaških leševa. Pred zgradama, po dvorištima, na ulici i po polju".

U dalnjem tekstu M. Belinić opisuje sudbinu tada zarobljenih hrvatskih vojnika u međuvremenu odvedenih u Sošice.

"Mi smo, po zahtjevu naroda, iako to nije bio jedan od glavnih razloga, većinu ustaša likvidirali. Likvidirali smo ih radi toga, jer su nam kroz mjesec dana baš ovi ustaše nanijeli dosta gubitaka. **192 ustaše likvidirali smo. Od domobrana također smo ih 26 likvidirali.** Ovom prilikom potrebno je da u vezi sa akcijom na Krašić istaknemo dobro držanje zamjenika komandanta XIII proleterske brigade Milana Žeželja."

Čime je Milan Žeželj, inače zamjenik komandanta XIII proleterske brigade Rade Bulata, **zaslužio posebnu Belinićevu pohvalu** dopunski pojašnjava Lutvo Ahmetović, konspirativno "Mika", u izvještaju br. 22/1-1943., potpisanim 22.01. 1943. Žeželj je, naime, pred velikim brojem svjedoka i naočigled čitavoga partizanskog štaba na trgu u Sošicama - četničkim kamom koja je još od pokolja u hrvatskom selu Boričevac bila dio njegove partizanske oficirske vojničke opreme - javno zaklao deset zarobljenih hrvatskih vojnika. Ahmetović ovako opisuje ovaj ratni zločin i odgovornost političkog komesara "II. operativne zone" M. Belinića. "Kako izgleda oni su ponešto krivo shvatili svoj položaj partijskog radnika i svoju odgovornost za partijski rad. Radi toga se i događa **klanje na trgu deseterice ustaša od strane druga zamjenika komandanta XIII brigade. Prigodom likvidiranja** ustaša zarobljenih kod Krašića obavješteni smo da je **bačen živ u jamu (Jazovku** - op. autora) jedan domobranski zastavnik, dok je nekoliko ustaša **na pola živih doživilo njegovu sudbinu**".

Ovi "napola živi ustaše" bili su zarobljenici kojima su partizani nadjamom iskopali oči, odrezali uši i noseve, odsjekli vanjske genitalije, te su ih ovako izmasakrirane i još uvijek žive, bacali u jamu. Od Ahmetovića spomenuto "klanje desećorice ustaša od strane druga zamjenika komandanta XIII brigade" Milana Žeđelja bilo je dopunjeno tehničkim detaljem koji se u forenzičnom smislu smatra **kanibalizmom**.

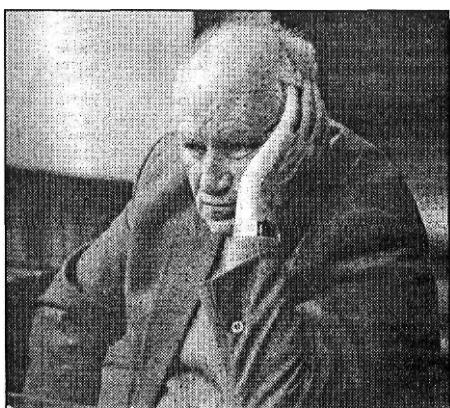
izmom. Žeželj je nakon uobičajenog partizanskog postupka - kopanja oči, te rezanja grkljana i vratnih žila - kada je žrtva počela krkljati, **ritualno lizao hrvatsku krv koja se cijedila s njegove kame.**

Kako M. Belinić u izvještaju napisanom četiri dana nakon ovog zločina "ističe dobro držanje zamjenika komandanta XIII Proleterske brigade", a "listu za pohvalu ostalih" sudionika ovog masakra obećava dostaviti "naknadno", moglo bi se zaključiti da glorificira ovakva nasilja. Da ne bi bilo dvojbe o njegovom stavu prema ovom masakru nad hrvatskim vojnim zarobljenicima i njegovoj ulozi u istom, M. Belinić se u još dva dokumenta hvali ovim podvigom. U izvještaju Br./?/43 potpisanim 16.01.1943. navodi da je "**likvidacija ustaša narod dobro prihvatio, tj. onih koji su bili zarobljeni u Krašiću**". U izvještaju K. Br. 119/43 potpisanim 05.02.1943. isto tako navodi da "**upravo sada seljaci odobravaju naš postupak sa ustašama koje smo zarobili u Krašiću**", pod čim se nedvosmisleno misli na masovno bestijalno ubijanje.

U izvještaju Op. br. 190 potpisanim 25.02.1943., pored navoda o masovnim "zaplijenama" seljačke imovine i ubijanju 18-orice seljaka "petokolonaša" M. Belinić primjećuje da narod u tzv. "II operativnoj zoni" (Sjeverozapadna Hrvatska) "hladno dočekuje partizane", što se u prvom redu odnosi na "hrvatska sela, dok su Srbi puni otvorenih simpatija za našu vojsku".

Ovu observaciju dopunjaje i pojašnjava Lutvo Ahmetović "Mika" u već spomenutom izvještaju br. 22/1-1943. od 22.01.1943. "**Narod je strašno nepovjerljiv ili direktno neprijateljski raspoložen prema nama** (odnosi se na hrvatski narod na Žumberku - op. autora). Ovih dana po nalogu druga komesara Marka (odnosi se na M. Belinića - op. autora), Komanda područja trebaće izvesti prisilnu mobilizaciju u općinama Vivodina, Sošice i Kalje. Vjerujemo da će ih mnogo pobjeći u građevi koje drži Pavelić u svojim rukama".

Kako je M. Belinić riješio neodazivanje žumberačkih Hrvata u partizansko odmetništvo vidimo iz njegova već citiranog izvještaja K. br. 119/43 od 05.02.1943. "Dana 25.01.1943. g. naredio je postrojavanja obiju brigada (IV i XIII - sas-

*Jedan od sisačkih pobunjenika:
Marijan Cvetković*

tavljenje pretežno od kordunskih Srba, op. autora). **Borci su bili silno ogorčeni protivu neprijatelja i njegovih bandi**". Ovdje treba pojasniti da se pod "neprijateljem" podrazumijeva hrvatski narod na Žumberku, a pod "njegovom bandom" hrvatske oružane postrojbe. Postrojeni Srbi u partizanskim uniformama "zakleli su se da će se **kravovo neprijatelju osvetiti**". Bilo je sjajnih prizora. Mnogi su od boraca plakali u težnji za **osvetom**".

Politička orijentacija ovih postrojbi jasno se može utvrditi iz sadržaja Operativnog izvještaja br. 5, potписанog od M. Belinića 03.09.1942. "Primjetili smo kod drugova Kordunaša da neki od njih imade posve pogrešno gledanje o značaju partizanske vojske. Neki su od drugova Kordunaša nastojali da na ovom terenu suviše **ističu svoje srpstvo**." Sve dileme oko stvarnog karaktera Belinićevih ratnih operacija u tzv. "II. operativnoj zoni" razrješava izvještaj Kotarskog komiteta KPH Pisarvinca potpisani 25.09.1943. od strane Tome Mikulića, konspirativno zvanog "Gajdaš". Pored iznošenja podataka o višegodišnjoj pljački koju provode kordunski Srbi u partizanskim uniformama u Pukoplju i na Žumberku "Gajdaš" navodi. "U Šišlјaviću je jedan od ove grupe (partizana - op. autora) kazao jednog dana da sada čekaju još dva dana dok dođu četnici i da će onda početi sve od reda klati i paliti, a u Kovačevcu su isto neki partizani pjevali nedavno ovako - **Oj Hrvati, al' ćemo vas klati, kad se Pero iz Londona vrati**".

Ova je Belinićeva **kravava osveta** vrlo brzo zadesila Žumberak i njegovo mirno seljačko pučanstvo. **Pojedinačna i skupna ubojstva, pljačke, paleži sakralnih objekata, paleži i uništavanje čita-**

vih sela, te etničko čišćenje Žumberka od Hrvata masovnim protjerivanjem stanovništva bili su žumberačka partizanska svakodnevница.

Nepojmljiva partizanska zvjerstva i genocid počinjen nad hrvatskim narodom na Žumberku najbolje ilustriraju svjedočanstva još uvijek živih očeviđaca J.J., Š.J., Š.J. i C.J. "Prilikom partizanskog napada na Novo Selo (Žumberačko - op. autora) izvršenog noću 18. ožujka 1943. probuđeno stanovništvo razbjegalo se na sve strane. Potom su partizani spalili čitavo selo do temelja. Par dana prije ovog napada i paleža Novog Sela, partizani su noću upali u Novo Selo i izvršili otmicu pet muškaraca civila srednje dobi, tri neudate djevojke i jednu netom udaru mladu ženu, te svih devet osoba odveli u svoj štab u Jezernice. Svi odvedeni bili su strahovito mučeni od strane partizana u njihovom štabu, a potom su na zvijerski način ubijeni i zajedno zakopani u šumi Jezernice kod Sošica. Nakon iskopa ubijenih izvršenog po redarstvenim organima moja majka i sestra prepoznale su i opremile za ukop tijelo mog oca, koji je bio jedna od žrtava. Ocu je bila tupim predmetom razbijena glava, bio je sav izrezan nožem, bio mu je **iščupan jezik, a u usta mu je bio stavljen odrezan vlastiti spolni organ**. Ubijenim su djevojkama **bili rasporeni trbusi, izvadeni utrobni organi, a ruke su im bile provučene kroz nožem napravljene rezove na dojkama**. Posebno napominjem da su se prilikom prije spomenutog noćnog napada i paleža Novog Sela, partizani rugali obiteljima tada već na zvijerski način ubijenih djevojaka i vikali im da se na njihovim kćerima **izredao čitav partizanski bataljon**, te da mole Boga kako bi za nadolazeći Uskrs i one može biti uskrsnule".

Isto zlodjelo drugi očeviđac opisuje na sljedeći način. "U ožujku 1943., nekoliko dana prije paleža Novog Sela od strane partizana izvršenog 18.03.1943., uniformirani su partizani iz Novog Sela odveli u partizanski štab blizu Sošica 5 muškaraca civila, jednu udaru mladu ženu i 3 neudate djevojke. Tamo su ih mučili, unakazili, na svirep način ubili i pokopali u zajedničku raku. Svojim očima sam video strahovito unakažena tijela ovih ljudi kada su bila iskopana, dovezena u Gornju Vas i izložena ispred pilane. Jasno se sjećam da

su tijela dviju djevojaka bila gola, imala su velike rezne rane od vrata pa sve do stidne kosti tako da im je čitava utroba visila van. Objema su ruke bile provučene kroz rezove napravljene na dojkama. I muški su leševi bili vidno unakaženi i to oštrim predmetima, vjerovatno nožem ili sjekiriom. Neke je bilo teško prepoznati. Ovu je strahotu video veći broj ljudi iz Gornje Vasi i okolnih sela".

Idući očeviđac partizansko nasilje opisuje ovako. "Dana 09. rujna 1943. g. partizani su prodrli u Gornju Vas, spalili selo, pucali na stanovnike Gornje Vasi, tj. na seljake civile, te ih ubijali. Preživjele su iz sela protjerali i zaprijetili im slijedećim riječima: **Bando hrvatska, tko god se vrati, makar bila i mačka, bit će ubijen na licu mjesta**".

Predlažem **hrvatskoj bandi** da za upravo opisano etničko čišćenje Žumberka, paljenje i uništavanje sela, pljačku narodne imovine, serijska silovanja žena i u svemu "originalan" način ubijanja hrvatskih seljaka civila, što su sve "vapijući za osvetom" izvršili partizani - **nagradi političkog komesara i privremenog komandanta "II operativne zone NOV i POH" druga Marka Belinića činom general-bojnika Hrvatske vojske.**

Prema Predsjednikovoj poslanici, samo priznanje čina Beliniću ne će donijeti nikakva druga prava, osim prava da uz dosadašnju uniformu general-majora JNA, javno nosi i propisanu odoru general-bojnika Hrvatske vojske, koju su do sada nosili isključivo branitelji domovine od četničkih postrojbi zbirno zvanih JNA. Ukoliko Županijsko državno odvjetništvo u Zagrebu pokrene proces na temelju prije spomenute kaznene prijave zbog kaznenog djela ratnog zločina i zločina protiv čovječnosti, ovo će priznanje Beliniću pružiti mogućnost da se na sudu pojavi u uniformi heroja Domovinskog rata. Primjer jedino treba pripaziti da mu se prilikom izvlačenja iz ormara, u brzini uniforme ne pomiješaju, kako se ne bi dogodilo da uz hrvatsku "šapku" i "surku" obuče - "srpske čakšire".

"DAN USTANKA" 1941.

Između 28. srpnja i 4. kolovoza 1941 pobunjeni velikosrbi u selu Brotinja, občina Donji Lapac, ubili su 37 Hrvata katolika 6 obitelji Ivezić.

Žrtve prema kućnom broju i starosnoj dobi:

Kućni broj 45

- 1) Ika Ivezić, udova Dane, rođ. Tomišić Boničevac, starost 65 god.
- 2) Marija Ivezić rođ. Ostrovica (Blažević), starost 27 god.
- 3) Jelena Ivezić, dijete, starost 4 god.

Kućni broj 46

- 4) Dane Ivezić (Jose), starost 72 god.
- 5) Kata Ivezić rođ. Pavičić Mišljenovac, starost 69 god.
- 6) Marko Ivezić (Dane), starost 36 god.
- 7) Nikola Ivezić (Nina) (Dane), starost 26 god.
- 8) Kata Ivezić mlađa rođ. Markovinović Bubanj, starost 35 god.
- 9) Marija Ivezić, dijete (Marka), starost 8 god.
- 10) Manda Ivezić, dijete (Marka), starost 5 god.
- 11) Jure Ivezić, dijete (Marka), starost 3 god.

Kućni broj 47

- 12) Luka Ivezić (Jose), guslar, starost 82 god.
- 13) Jozo Ivezić (Luka), starost 43 god.
- 14) Mara Ivezić zet Brkić Boričevac, starost 42 god.

Kućni broj 49

- 15) Boja Ivezić (udova Ivana rođ. Beronjić Boničevac), starost 79 god.
- 16) Dane Ivezić (Ivana), starost 32 god.
- 17) Boja Ivezić udova Nikole rođ. Ivezić Brotinja, starost 43 god.
- 18) Jelka Ivezić (Nikole), starost 18 god.
- 19) Jure Ivezić (Nikole), dijete, starost 12 god.
- 20) Ana Ivezić (Nikole), dijete, starost 9 god.
- 21) Ika Ivezić (Nikole), dijete, starost 7 god.

Kućni broj 50

- 22) Mile Ivezić (Mile), starost 41 god.
- 23) Ika Ivezić rođ. Kovačević Bulanj, starost 42 god.
- 24) Mara Ivezić (Mile), starost 18 god.
- 25) Jela Ivezić (Mile), dijete, starost 14 god.
- 26) Lukica Ivezić (Mile), dijete, starost 12 god.
- 27) Kaja Ivezić (Mile), dijete, starost 9 god.
- 28) Ana Ivezić (Mile), dijete, starost 7 god.

Kućni broj 51

- 29) Marko Ivezić (Jakova), starost 75 god.
- 30) Jure Ivezić (Marka), starost 43 god.
- 31) Ika Ivezić (rođ. Blažević Božičevac), starost 76 god.
- 32) Milan Ivezić (Marka), starost 27 god.
- 33) Mićo Ivezić (Jure), dijete, starost 14 god.
- 34) Stjepan Ivezić (Jure), dijete, starost 12 god.
- 35) Pero Ivezić (Jure), dijete, starost 9 god.
- 36) Luka Ivezić (Jure), dijete, starost 6 god.
- 37) Jakov Ivezić (Jure), dijete, starost 3 god.

Dane Ivezić, svjedok pokolja □

MACELJ

Macelj je skupina brda na granici Hrvatske i Slovenije, sjeverozapadno od Strahinjčice. Više dijelove prekriva šuma s najvišim vrhom od 715 m. Sjeverozapadnim podnožjem vodi cesta Ptuj - Rogatec, a južnim Celje - Maribor. Macelj je za nas Hrvate sveto mjesto. U prekrasnoj šumi visokih borova, grabova i bukava nalazi se grobište oko 13.000 hrvatskih vojnika. Taj broj je iznio u svom govoru g. Sviben, predsjednik Saborske komisije za utvrđivanje žrtava rata i porača.

U nedjelju, 6. lipnja 1999. poslije podne, okupio se ovdje velik broj bivših političkih zatvorenika podružnica Zagreb, Krapina, Varaždin i Karlovac, nekolicina iz Slovenije, domobrani iz Zagreba i drugi. Došao je veliki broj članova obitelji i prijatelja pobijenih. Mladi je naraštaj o prošloj tragediji Hrvata doznavao od roditelja i djedova. Svi su se ovdje okupili da odaju počast brojnim žrtvama prošlog režima.

Piše:

Ruža PLEŠNIK-SEVER

Blizu današnjeg velikog parkirališta ulaz je u šumu. Tu još stoji nekadašnja škola. U njoj su hrvatski vojnici, dovedeni iz Bleiburga 1945., ostavljali posljednju svojinu: predmete iz rastrgnutih džepova, satove (ako im već nisu do tada oteli), uspomene i, naravno, odjeću. Partizani su ih vezane doveli na početak šume gdje su, najviše toljagama, dovršili svoja zlodjela. Blatni otočić, površine oko 12 m², kao i susjednjama, sada ispunjena vodom, bila je desetljećima stan za 27 nevinih svećenika, dovedenih iz logora u Krapini. Poviše tog mjeseta nalazi se još jedna jama, pa još jedna, itd. U jednoj su bile kosti 3.000 mučenika, a u drugoj 6.000.

Preko ceste su jame koje je odkrio ljud obilazeći šumu. Tu je rasla paprat crvene boje, a zemlja se nadimala. Na tim mjes-

timi rijedka mlada stabla povijala su se i propadala. Počeo je kopati i zaprepastio se nad onim što je vidio. Godine 1989. i 1990. došla je ta vijest do HDPZ-a, pa je tadašnji tajnik, g. **Branko Vidaček**, pošao s lugarom i počeo kopati. Postoji jedan tragično romantični podatak - nađen je prsten sa ugraviranim imenom: **Zora** i datumom vjenčanja. Mukotrpnim traženjem po datumima vjenčanja, pronađeno je ime vlasnika, a to je g. **Heger**. Njegova supruga Zora, zatvorenica KPD Požega, godinama je vjerovala da joj je suprug živ, negdje u inozemstvu, a možda i ponovno oženjen. Epilog je bio potresan.

Započeto iskapanje moralo se prekinuti odlukom naše Vlade. Opet se počelo kopati i ponovno je akcija morala biti prekinuta. Još ima previše krvavih ruku, živih sudionika tih događaja, kojima ne odgovara objavljivanje broja stradalih u javnosti.

Stratište tisuća hrvatskih žrtava na Macelju

Kod ranije postavljenoga križa na uzbrdici, donesena su 4 vijenca s grbovima od crvenoga i bijelog cvijeća. Mnogi su donijeli i upalili svjeće. Gđa **Kaja Pereković**, predsjednica HDPZ-a, upoznala je skup sa značenjem toga mjesta. Kratko je govorio i gosp. **Ivan Gabelica**.

Gđa Kaja je rekla: "Ne smijemo prestati tražiti. Moramo doznati i javno objaviti imena naredbodavaca i izvršitelja. Slovenci su već izvjestili da je za njih naredbodavac bio **Mitja Ribičić**. Oni smatraju da je u Teznu, kod Maribora, ubijeno 70.000 ljudi. Društvo domobrana i HDPZ su pokrenuli proces za Krašić. Još se hrvatska povijest uveliko lažira. Želimo imena, ne radi osvete, već da se ne zaboravi. Neka krivci traže oproštenje, a to je najmanje što tražimo. Kada je pčelinja matica ubijena, sve pčele se uzbude, a kako je tek s ljudima?"

Istraživanja se moraju nastaviti jer podaci nestaju. Gosp. Gabelica se pita zašto se ne procesuiraju krivci. **Marko Belinić** je pozivao na ubijanja, a general **Rade Bulat**, i danas se hvali u tisku da je ponosan što je ubijao hrvatske fašiste i da ih je pre-malo ubijao. Umjesto traženja oprosta, oni dobivaju činove general-bojnika i visoka primanja. U *Novom listu* general Bulat kaže da on i **Milka Kufrin**, odnosno njihova obitelj trpe velike duševne boli, jer ih se proziva. Pomisle li oni ikada, kakve duševne boli još danas i desetljećima trpe živi članovi obitelji ubijenih? S najviših mjesteta imenovanima je obećan staz i činovi, a žene strijeljanih ne mogu dobiti naknadu.

Ubijeni su pripadali redovitoj vojski u priznatoj državi. To su bili dečki stari 17-22 godine, koji su morali predati oružje jer su mislili da će ih Engleska prihvati, a njihov general, **Alexander**, predao ih je partizanima. Sv. Otac, **Pio XII**, izjavio je nadbiskupu Stepinu da mu je obećano da će Alexander častno postupiti.

Još uvijek se pre malo piše o toj povijestnoj, najvećoj tragediji hrvatskih sinova. Hoćemo li dočekati da povijestna istina postane duhovnom baštinom svakoga Hrvata?

Nakon govora gđe Pereković, u jedno-satnom predahu do sv. mise, došli su i domobrani i kod Križa postavili počastni vod ratnih veterana. Iznad Križa lijepi je glas zapjevao, a trubač iz Krapine odsvirao je "Povečerje". Mi, nazočni, uspostavljali smo poznanstva s rođacima poginulih ili s

(nastavak uvodnika Kaje Pereković)

Na upit što Fumić misli, može li se danas čisto demokratski i humanistički prihvati da je došlo vrijeme da se istraže ratne i poratne žrtve antifašističkog pokreta i da im se da povijestni sud? Ne treba li i onim žrtvama iskopanim u Teznom kod Maribora podići spomen-obilježje, kao i žrtvama fašizma? Fumić: "Želim da se obilježe grobovi, ali da se to čini u cilju povijesne pouke, stoje sve hrvatski narod prolazio zbog svog nejedinstva, to je cilj traženja grobova, ali, nažalost, to se ne čini u cilju pouke, nego u cilju stvaranja nove mržnje. Jer, ako vi izbacite kosti poginulih antifašista da bi podigli spomenik domobranima i usatašima, kao u selu Ričici, kao u Slatinskom Drenovcu i drugim mjestima, onda je ovaj napor krivo usmjeren".

Na istoj stranici *Vjesnika* gospodin Komarica (pod naslovom: Fumić na temeljima SUBNOR-a) razmišlja hrvatski i postavlja upit: "Mislim da se Država, kao takva, odnosi prema svim društveno-političkim organizacijama ravnopravno, no čini mi se da Fumić (predsjednik Saveza antifašističkih boraca, op. a.) ipak je u privilegiranom položaju, jer je njegov Savez zauzeo zgradu koja je pripadala nekadašnjem SUBNOR-u, dakle borcima narodnooslobodilačkog rata, a ne nekakvim antifašistima. Nitko u SUBNOR-u nije spominjao niti antifašizam, ni antinacizam, ni antisovjetizam. Čemu danas zadržavali naziv antifašizam kad je talijanski fašizam odavno mrtav?"

Na upit novinarke, gde. Fjorović, gosp. Zvonimir Komarica odgovara da u samom nazivu antifašizam poštujemo ono što je sentimentalno prema krajevima koje su zauzeli Talijani, odnosno fašisti, a to su Istra i Dalmacija. Tu je stvoren i Antifašistički front žena (AFŽ), Ujedinjeni savez antifašističke omladine Hrvatske, Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske. Da nije bilo te sentimentalnosti, mi bismo bili primjerice antinacisti? U krajnjoj liniji, danas su i fašizam i nacizam i staljinizam pokazali svoje pravo lice, pokazali su da su povijestni promašaj.

- Dakle, treba li izbaciti taj termin? •

- Vrijeme je da u Hrvatskoj konačno dođe do spoznaje o zajedničkom nazivniku kojeg svi imamo, a to je hrvatska zastava, himna i grb. Antifašisti, kada se nazivaju tim imenom, nemaju to u vidu, zaključuje gosp. Komarica, predsjednik Udruženja hrvatskih ratnih vite/ova /a grad Zagreb.

Kaja Pereković

preživjelim častnikom, g. **Stjepanom Hunjadijem**, iz Ivanca, koji zna da je ovdje ubijen njegov dvadesetogodišnji brat **Ljudevit**. Doznao je to od mlinara **Hrka** iz Ivanca, koji je bio primoran voziti sedam uhićenika do šume, među njima je bio i Ljudevit. Još se kola mlinareva nisu ni udaljila, kad se začula paljba. **Mirko Ribić** iz Ivanca preživio je pokolj u grabi ležeći s mrtvima. Spasila ga je neka žena. 1943. bio je u Plavoj diviziji, a poslije u III. gorskom zdrugu. 7. svibnja 1945. su ga uhiliti u Varaždinu u pola jedan u noći. Poslije bijega je opet dospio u logor. Nedavno je preživio emboliju, no još je živ, kao što su živa i njegova stravična sjećanja.

Sv. misu predvodio je biskup **Mrzljak**, a dvorilo ga je više svećenika. Pozvao nas je na praštanje i molitvu za mrtve koje mo-

limo da nam pomognu doći do istine. "Ne znam tko je sve tu pokopan, ali svako je ime upisano na Božjem dlanu."

Na kraju je zbor iz Varaždina odjevao "Bliže, o Bože moj" i još nekoliko pjesama, a na kraju "Bože, čuvaj Hrvatsku".

Na visokim borovima zalazilo je sunce, u šumskoj vlazi carevali su brojni komarči, svjeće su treperile pod Križem, a tanki mlaz iz jame pune vode tiho je romorio. Kao da nam naši mrtvi junaci šalju pozdrave. U mnogim očima iskrile su se suze koje, i nakon 54 godine, dokazuju našu tugu i bijes što smo dopustili da nam cvijet mladosti uništavaju četnici i parti-zani, da godinama tiraniziraju naše obitelji, a onda kada smo stvarali sadašnju državu, da nam ponovno ubijaju našu djecu.

Ne ponovilo se! Slava im! •

Govor predsjednika Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava II. svjetskog rata, na spomen - svečanosti u Maciju, 6. lipnja 1999.

Preuzvišeni gospodine biskupe, zajedno s ostalim pastirima duša, poštovani gospodine župane, skupa s drugim predstavnicima županijske vlasti, cijenjeni kolege saborski zastupnici, dragi pripadnici Hrvatskih oružanih snaga iz Drugoga svjetskog rata, dični predstavnici hrvatskih političkih zatvorenika, drage hrvatske sestre i draga hrvatska braća - bratski vam pozdrav!

Po Božjoj volji davno je zapisano: "Ne ubij!". Stvoritelj svijeta i čovjeka pridržao je Sebi pravo raspolažanja ljudskim živo-

Piše:

Kazimir SVIBEN

nevini Abel, pa sve do danas, na zemlji se pojavljuju ljudi koji si prisvajaju pravo na oduzimanje tuđih života.

Takav jedan zločin, a zapravo velezločin, u kojem je - koliko znamo - ubijeno 13000 Abela, dogodio se ovdje, u Maceljskoj šumi, prije 54 godine. I ne samo ovdje. Bila je to samo jedna od krvavih postaja velikoga Hrvatskog križnog puta s

Dakse i nebrojeno drugih gubilišta, sve do nepristupačnih sibirskih predjela - nije krvnicima trebalo nikakva (pa ni formalnog) sidjenja, nikakvih zapisnika ni popisa, pa čak ni imena žrtava.

Protiv Isusa pronađeni su makar i lažni svjedoci. Protiv većine hrvatskih žrtava iz 1945. nije krvnicima trebalo nikakvih svjedoka. Dovoljno je bilo da su kandidati za smrt bili pripadnici hrvatskog naroda koji su htjeli hrvatsku državu.

Isusovo razapinjanje bilo je javno. Pogubljivanje hrvatskih sinova i kćeri vršilo se krajem Drugog svjetskog rata ponajviše tajno: po šumama i gorama.

Krvnici naših mučenika proglašiše ih fašistima, premda oni to nisu bili. Fašistička je, naime, stranka u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj bila čak i zabranjena. Ako je u Hrvatskoj ranije i bilo nekih simpatizera fašizma, razočarali su se već 1941. nakon nametnutih nam granica, prema kojima je Italiji pripala većina hrvatskih otoka i dio obalnog područja. Državotvorni Hrvati, koji su htjeli **cjelokupnu i nezavisnu Hrvatsku**, nisu imali nikakva razloga boriti se za fašizam, već jedino za cjelokupnost i nezavisnost svoje domovine, dakle za ideale protiv kojih su bili talijanski fašisti, a i onda kao i danas - četnici i srbokomunisti.

Jugoboljševičke kletve protiv naših mučenika trebale bi zapravo poslužiti kao opravdanje za genocid počinjen nad hrvatskim narodom, genocid koji je u velikosrpskim krugovima bio odavno planiran, genocidi radi kojega je Srbija krenula u Prvi i Drugi svjetski rat, genocid koji su velikosrbi kanili dovršiti za vrijeme nedavnoga - nama nametnutog - Domovinskog rata.

Umjesto da se preostali jugoboljševici u skrovitosti stide i kaju za nečuvene zločine, koji su im neosporno dokazani, ili da barem šute (sretni što ih nitko ne progoni!), neki od sudionika u tim užasima još uvijek se njima diče. Ponose se nedje-

Spomen-ploča nad Jazovkom: njezin natpis vrijedi i za Macelj - zločinci su znali što čine.

tom. Nitko od nas smrtnika nije gospodar ni tuđega ni svojeg života. Kad bi čovjek doista bio gospodar svoga života, zar se većina ljudi ne bi odlučila na neumiranje i isključila vlastitu smrt? Ako bi se pak neumiranje moglo kupiti, umirati bi morali samo oni koji si takvu kupnju ne bi mogli priuštiti.

Danas je već veliki broj država iz svojega zakonodavstva uklonio smrtnu kaznu. No to nisu učinile sve.

Ali bez obzira na Božje i državne zakone, od Kainovih vremena, kad je ubijen

kraja Drugoga svjetskog rata, Križnog puta koji je imao daleko više od 14 postaja. Križnog puta na kojem nije bilo samo jedno mjesto razapinjanja, Križnog puta gdje je gotovo svaka postaja za dio patnika bila gubilište.

Isusu su sudili i Ana, i Kajfa, i Herod, i Pilat. Sačuvala se barem nekakva forma suđenja, makar i nepravednog s lažnim svjedocima. Za hrvatske žrtve Bleiburga, Kočevskog Roga, Tezna, Macija, Klinča Sela, Jazovke, Bjelovara, Crnog Potoka, Slatinskog Drenovca, Širokog Brijega,

lima koja se nikakvim ideologijama i nikakvim ciljevima ne mogu opravdati, mako ih počinio. I teško nam se suzdržavati, a da se ne zapitamo s psalmistom:

"Dokle će se bezbošci hvastati?

Dokle će brbljati, drsko govoriti,

Dokle će se bezakonici hvastati?

O nevinim hrvatskim žrtvama Drugog svjetskog rata i porača nije se u domovini desetljećima smjelo javno govoriti ni pisati. Ali mnogi naši ljudi pamtili su užasna smaknuća, a neki su ih i zabilježili, te svoje bilješke čuvali na sigurnim mjestima.

Komunističke vlasti nisu mogle sprječiti da se u inozemstvu piše o njihovim zločinima. Tako je svijet počeo postupno doznavati kakve su se strahote Hrvatima događale 1945. i idućih godina. Zato nije čudo da jugonostalgičari sve do danas ne mogu oprostiti iseljenoj Hrvatskoj otkrivanje monstruoznih jugozločina pred svjetskom javnošću.

Tek kad je Božjom pomoći i odlučnošću hrvatskog naroda srušen krvožedni Moloh, koji je proždirao hrvatske sinove i kćeri, što su ih žrtvovali njegovi sljedbenici i poslušnici, počela je nakon četiri i pol desetljeća i u domovini nezaustavnom snagom prodirati u javnost užasna istina o brojnim zločinima počinjenima nad hrvatskim narodom, koji je bio kriv samo što je - kao i svaki normalni narod - polovicom XX. stoljeća želio biti svoj na svome, te je zbog toga činio upravo ono na što - po Božjoj i ljudskoj pravdi - ima pravo svaki narod i svako ljudsko biće, tj. branio je svoje.

Nisu hrvatski vojnici i građani, pa čak i svećenici, koji su stradali krajem Drugog svjetskog rata osvajali ni Mađarsku, ni Srbiju, ni Crnu Goru, ni Italiju, ni Sloveniju. Nijednom susjedu nisu ništa uzimali, premda se tada našlo susjeda koji su prigrabili dijelove Hrvatske. Da bi idejni nasljednici Vuka Karadžića i Ilike Gašašanina pri podjarmljivanju Hrvatske i pri iskorjenjivanju Hrvata postigli što brži i što trajniji uspjeh, trebalo im je što više mrtvih Hrvata, jer za njih je samo mrtav Hrvat dobar Hrvat.

Među nama starijima malo tko nije poznavao barem desetak ljudi koji su nestali u ratnom i poratnom vihoru, a neki od

njih završili su i ovdje u ovoj tužnoj šumi. Mi smo syjedoci da su njihova srca kucala za vjeru i dom, i samo su za to mogli dati svoje živote.

Uostalom, povijest se ponavlja. Domovinski rat osvijetlio je i ono što se događalo u Drugom svjetskom ratu, jer je u naše dane većini Hrvata postalo potpuno jasno da je velikosrpski cilj bio uništenje hrvatskog naroda i prisvajanje hrvatske zemlje. U oba rata naišli smo na istu pilatsku i farizejsku šutnju nekih razvikanih svjetskih tobožnjih boraca za ljudska, vjerska i etnička prava, koji su uvijek bili gluhi i slijepi kad se radilo o povredama osnovnih ljudskih, vjerskih i nacionalnih prava hrvatskih ljudi. Ti nam iz velikog svijeta danas poručuju kako je doba nacija prošlo, ali se zato ipak uporno brinu da se - po nacionalnom ključu - što više izbjeglih Srba vrati u Hrvatsku, dok ih za povratak Hrvata na njihova ognjišta nije briga.

Nemila je sudbina hrvatskog naroda, da su mu u više navrata pisali povijest njegovi tlačitelji ili njihovi domaći pomagači, da su ti i takvi po svojim mjerilima propisivali što se smije istraživati, a što ne, da su oni prema vlastitim interesima određivali što se mora prešutjeti i što se mora iskriviti, da bi na taj način brisanjem narodnog sjećanja našem narodu onemogućili spoznaju o vlastitoj prošlosti, pomutili mu svijest o vlastitom biću, te mu tako oduzeli nadu u bolju budućnost.

Kad je Hrvatski državni sabor 1991. osnovao Povjerenstvo za utvrdjivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata, otvoren je slobodan put za svestrano istraživanje žrtava, i svatko tko nam u bilo čemu može pomoći, a posebno podatcima o žrtvama, dobro je došao kao suradnik.

Ne činimo to niti iz mržnje niti iz želje za osvetom, već zbog povijestne istine, ali i radi toga da onemogućimo lažne proročke, koji dolaze među naš narod u janjećoj spodobi, a iznutra su vuci grabežljivi.

U prvom pak redu činimo to da podsjetimo na dug, koji Hrvatska vječno duguje svojim mučenicima.

Glavni naredvodavac zločina dobro je poznat. Nadimak mu se podudara s imenom rimskog razoritelja Jeruzalema. Znaju se i imena nekih izravnih počinitelja. Nijedan zemaljski sudac još im nije sudio. Poneki su si sami presudili, a nekoje je već

pozvao - a ako nije, svakako će ih pozvati, kao i sve nas - vječni i nepogrješivi Sudac koji jedini može ustanoviti što je netko učinio iz mržnje, a što od straha ili iz neznanja.

Vjerujem da naši mučenici gledaju lice Božje, da bdiju nad Hrvatskom, da se njihovim zagovorom dogodilo hrvatsko vojničko čudo, kad je u Domovinskom ratu hrvatski David pobijedio velikosrpskog Golijata.

Nekai daljemole Boga nad vojskama za svoj hrvatski narod, da bi nam Svevišnji pomogao u našim nastojanjima prema boljoj budućnosti, ali posebno u osiguranju pravde i blagostanja za sve hrvatske državljanе.

Neka nas Svemogući po zaslugama naših mučenika, koji su na prijevaru bili izručeni neprijateljima, sačuva od naivnog vjerovanja lukavim i laskavim obećanjima lažnih proroka, kako bi nas mimoile sve strahote zabluda.

Neka potoci prolivene hrvatske mučeničke krvi budu vječno nebesko jamstvo da se u Hrvatsku više nikada ne će vratiti "poštivanje ljudskih prava i demokracija" u stilu Križnog puta, Lepe Bukve, Jazovke, logora smrti i Golog otoka.

Neka je vječna hvala, čast i slava maceljskim i svim ostalim žrtvama za hrvatsku nezavisnost! •

Mario BILIĆ

MOĆI

*Moći je čuvstvo, a željeti važno
kad se isprepleti navike u hodu.
Kada te žuljno zaboli i snažno,
moći je znati kako dublje bodu.*

*Kad ti se sunce zapadu veseli,
moći je ne htjeti ispružiti ruke
i planut mukom netom smo se sreli.
Moći je tajna- ona bez poruke.*

*Ako želiš moći, a zauzvrat htjeti
visjeti o zidu dok te budnost slama,
uzdigni naprijesto onog tko ti prijeti
i bit ćeš u moći ići ka zvijezdama.*

MACELJ - ŠAJFEROV GAJ - KOČEVSKI ROG - JAZOVKA

Sve se ovo skupilo u svijest nas, koji smo dužni potvrditi istinu. Macelj je tu, u srcu Zagorja, u blizini Krapine, gdje su mračne šume dugo skrivale istinu, a kosti skupljene još uvijek iz kliničkog podruma na Šalati, dokazuju što su 1945. počinili partizani.

U subotu, 19. lipnja, odkrivena je grobница na mjestu gdje su 1944., baš na isti dan, partizani ubili 50 muškaraca i jednu ženu iz Lađevca i Furjana kod Slunja, radi osvete što su partizani u okolini 12. lipnja doživjeli poraz od Hrvatske vojske. Ubiše oni "junački" nedužne seljake bez suda. Imena su im uklesana, da znadu budući naraštaji tko im je pobio djedove. Ne da se osvećuje, nego da se potvrdi istina.

Piše:

Kaja PEREKOVIC

Odmahu nedjelju, 20. lipnja, bili smo na komemoraciji i na sv. Misi koju je služio slovenski nadbiskup, uz sudjelovanje 20 svećenika i nazočnost više od 15.000 ljudi. Slovenci jako štuju svoje mrtve. Širom šume, iznad jama, gdje su zadnja počivališta Slovenaca, nedicevaca, ali najveći je broj Hrvata, kako nam rekoše prijatelji Slovenci. Položili smo vijence i zapalili svijeće, zajedno s Hrvatskim domobranima, koji su nam se pridružili u Samoboru. Ovdje su nam prijatelji dali njihove novine *Demokracija*, gdje se na prvoj stranici, pod naslovom "Še vedno nepokopani", uz slike glavnih odgovor-

nih, spominju **Marijan Kranjc, Kidrič, Kardelj, Krajger, Maček i Ribičić**. Tako Slovenci.

Ali, još uvijek se ne objavljaju imena odgovornih za Macelj i Jazovku. A Jazovka ima svoje dokaze. U njedra Žumberačke jame sišli su hrabri speleolozi. *Vjesnik* je tiskao u 30.000 primjeraka istinu koja razsvjetljuje te suhe kosti i probijene lubanje. No, prebrzo nakon što se Jazovka prodavala na kioscima *Vjesnika*, povučena je, nestala je iz prodaje. Zašto? Nije li se netko osjetio odgovornim? Ove je godine Provedbeni odbor od dvanaest hrvatskih udruga poveo više od 1000 ljudi na Sv. misu 22. lipnja, da nad Jazovkom molimo za nevino ubijene.

Ladanjski mir Sošica desetljećima je krio tisuće nedužnih žrtava.

Drago nam je da su predvodnici bili hrabri branitelji iz Domovinskog rata. I oni postavljaju pitanje: Tko je poubijao te ljude?

Do Jazovke usput je razmatran križni put u svjetlu stradanja kroz hrvatsku povijest. Nad Jazovkom je govorilo više govornika. Među njima i g. **Trusić**, u ime glavnog organizatora i branitelja dragovoljaca, uz pitanje: "Tko je poubijao branitelje Domovine?" Iza njega govorio je gosp. **Grgec**, u ime Hrvatskog domobrana, pa zatim predsjednica HDPZ, zatim gosp. **Gabelica**, u ime HČSP, a u ime HOR-a, gosp. **Petener**.

Kako se ovogodišnja komemoracija odvijala pod gesлом "Tko je poubijao te ljude?", postavila sam otvoreni upit koji je sadržan u sljedećem govoru:

"Dragi prijatelji nekadašnji pripadnici oružanih snaga NDH, dragi hrvatski politički robijaši iz srpskomunističkih i partizanskih tamnica, dragi branitelji iz Domovinskog rata - vi mladi vitezovi pobjede Hrvatske!

Evo nas ovdje u sjeni hrastova Žumberačkog gorja, s jasnim upitom: **Tko je pobjio te ljude?** Ja još pitam: **Zašto?** Danas, nakon više od pola stoljeća šutnje tražimo istinu da se zadovolji pravda. Mi, koji smo i sami tek slučajno preživjeli one strahote, koji smo ostavili svoju mladost po logorima i kaznionicama protuhrvatskog režima, u ime ubijene i zaklane naše braće i očeva, naših muževa, tražimo da se razotkrije istina. Očekujemo da saborska Komisija, koja je preuzeila ovlast, ali i zadatak da prikupi popis ubijenih i nestalih, ali i da pokrene odgovornost počinitelja! Zašto ta Komisija sporo radi? Zašto se ne traži od državnog odvjetništva, da se zločin procesuira? Zašto mi tek od svjedoka iz Slovenije imamo potvrdu tko su počinitelji zločina? Zašto naš tisak stidlivo piše, a naša televizija tek blijedo, u sekundama, prikaže djeliće istine koja ima početak u zločinu, ali zašto se prikazuju zločinci? Zar mi ne smijemo tražiti da zločinci budu označeni?! Komu je interes da se prikrivaju odgovorni za smrt, nakon rata, za stotine tisuća Hrvata?

I ove se godine Hrvatski državni sabor sjetio svih žrtava Bleiburga i križnih puteva. Bili smo opet na misi i molili za njihov mir u vječnosti. Ali, zaustavili smo se na tenkovskim jarcima kod Maribora. Uz spomenik, koji je slovenska vlast još 1990. podigla na spomen svih ubijenih na groblju u Dobrovi, tamo smo položili cvijeće i zapalili svjeće uz molitvu i počast onima, čije su kosti prikupljane iz trase auto-ceste koja presijeca tenkovske jarke. A tu se potvrđuje zločin iz 1945., koji su počinili komunisti. Tu je krvavi trag KNOJ-a i OZN-e.

Zločin je počeo od Bleiburga, pa križnim putevima, više od 160 jama i grobišta je po Sloveniji, ali još više po Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini - po čitavoj bivšoj Jugoslaviji.

U ovim našim krajevima oko Zagreba zna se za premnoge jame i grobišta koja još nisu obilježena i istražena.

Prvu nedjeljuiza Bleiburga bili smo u Macelju, gdje šuma krije još jama. Odkriveno je gdje su ubijeni svećenici i ostali nevini stradalnici.

Odkrivena je još 1990. Jazovka. Zna se zločin, ali znaju se i počinitelji!

Zašto pravda ima zavezane oči? Zašto se zločince prikriva, zašto imaju velike povlastice? Zar to nije cinizam prema žrtvi? Slovenci jasno govore imena odgovornih za žrtve 1945. Spominju se mnogi visoki prvaci i zapovjednici KNOJ-a, OZN-e i vojnog vrha.

Javno svjedoče: također bivši sudjelnici **Zdenko Zavadlav**, koji je bio referent OZN-e za Maribor, i veli: ključni svjedok masovnih smaknuća je Mitja Ribičić. Taj isti Zavadlav tvrdi: "Od Dravograda, preko dravskog mosta 1945., u tragičnim danima svibnja, tri dana i tri noći vraćani su Hrvati u Maribor i tu se slilo oko 100.000 zarobljenika. Dio tih zarobljenika skončao je upravo na Teznom u protutankovskim jamama..."

Zavadlav je siguran da je zapovijed za masovno smaknuće došla iz samoga vojnog vrha, iz Generalštaba kojem je na čelu bio general **Velimir Terzić**.

Nadalje, jedan od ključnih svjedoka bio je Mitja Ribičić, koji je glavni organizator

OZN-e za Štajersku, a time i za Maribor. Nakon Ribičića, nešto manje odgovoran je **Bojan Pelak**, koji je bio na čelu slovenskog KNOJ-a (obojica žive u Ljubljani). Razni drugi svjedoci proširuju odgovornost i na **Ivana Drnovšeka**, **Branka Petričevića**, komesara treće partizanske armije, **Kostu Nada**, kao i na šefa OZN-e, majora **Vladu Kovačevića**, pa na, još živućeg, pukovnika **Ivana Miškovića**. Dakako, vele: "O tome bi mogao progovoriti i bivši označeni **Maksimilijan Bace**, koji je tada bio u Mariboru". Spominju se, još živi, suradnici Ivana Mačeka: **Jože Brilej** i **Edo Brajnih**, **Stane Dolanc** i mnogi drugi koje slovenski svjedoci spominju.

Ali, dragi prijatelji, što je sa zločinima u Hrvatskoj? Tko je ubijao te ljude?! I čije su kosti tu, ispod nas? Tko je kriv za Macelj, Daksu i sve druge jame? Zašto se slobodno zločinci i krivci šeću ovom Lijepom našom? Zašto uživaju blagodati slobode i mira koju ste vi, hrabri vitezovi, oствarili?!

Uz sukrivnju 14. slovenske partizanske divizije u tim zločinima, valja imati na umu što kaže Milan Ilinić u svojim svjedočenjima: "Zapovjednik cijelog KNOJ-a do 1950. bio je crnogorski narodni heroj, general-pukovnik **Jovan Vuković**, a komesar do 1948. narodni heroj **Vlado Janjić - Capo**.

A upravo taj heroj, Vlado Janjić - Capo, 22. lipnja 1941. okuplja šačicu komunističkih istomišljenika, pa u šumi Brezovica pokraj Siska, po nalogu komunističke partije, kreću u ustanak protiv države koju je želio hrvatski narod.

Baš zato, evo nas ovdje, da dokažemo čitavom svijetu kako je zločin nad pripadnicima hrvatskog naroda i njegove, Hrvatske vojske, počinjen iz osvete. Prvi i odgovorni je **Tito** i komunistička partija, kao i vojno zapovjedništvo pod Titovom komandom!

DEKLARACIJA

O KAZNENOM PROGONU POČINITELJA KAZNENIH DJELA POČINJENIH NAD HRVATSKOM VOJSKOM I CIVILIMA

(Deklaracija je aklamacijom prihvaćena nad Jazovkom, 22. lipnja 1999.)

Čl. 1.

U drugome svjetskom ratu i nakon njegova svršetka komunističke su vlasti i vojne postrojbe počinile mnoge masovne zločine nad civilnim hrvatskim stanovništvom i razoružanom hrvatskom vojskom. Najnovija otkrića masovnih grobnica u Teznom kod Maribora, u kojima je, prema procjenama, pokopano čak i do sedamdeset tisuća strijeljanih hrvatskih vojnika i građana, govori o neviđenom sadizmu tih komunističkih vlasti i vojnih postrojbi i o njihovoj namjeri da istrijebe hrvatski narod. A sličnih grobnica ima bezbroj u Republici Sloveniji, Republici Hrvatskoj i Republici Bosni i Hercegovini.

Čl. 2.

Sva ova umorstva imaju obilježje kaznenog djela genocida i kaznenog djela ratnog zločina. Kazneni progon za ta djela ni po međunarodnom ni po hrvatskom kaznenom pravu ne zastarijevo. Štoviše, svaka je država, po međunarodnom pravu, pa prema tomu i Republika Hrvatska, dužna progoniti počinitelje takvih kaznenih djela. Nažalost, Republika Hrvatska nije do sada pokrenula kazneni postupak zbog ni jednoga masovnoga zločina počinjenoga nad hrvatskim civilima i razoružanom hrvatskom vojskom, što su ih počinile komunističke vlasti i njihove vojne postrojbe, niti je za to do sada osumnjičila bilo koju osobu. Time se na najozbiljniji način ugrožava međunarodni i domaći pravni poredak i izaziva nezadovoljstvo građana.

Čl. 3.

Stoga mi, sudionici komemorativnoga skupa, okupljeni 22. lipnja 1999. na jami JAZOVKI, u Žumberku, u koju su komunističke vlasti i njihove vojne postrojbe bacile mnoštvo hrvatskih civila, ranjenika i razoružanih vojnika, zabrinuti ponašanjem vlasti Republike Hrvatske u ovoj pravnoj stvari, zahtijevamo od Državnoga odvjetništva Republike Hrvatske i ostalih tijela, koja sudjeluju u kaznenom progonu, da hitno započnu kazneni progon svih osoba, za koje postoji osnovana sumnja da su, bilo kao naredbodavci, bilo kao neposredni počinitelji, sudjelovali u likvidaciji hrvatskih civila ili hrvatskih vojnika u Drugom svjetskom ratu ili nakon njegova svršetka i da o učinjenim radnjama redovito izvješćuju hrvatsku javnost.

Zadužuje se Organizacijski odbor ovoga skupa da po primjerak ove deklaracije dostavi državnom odvjetniku Republike Hrvatske, predsjedniku Vrhovnog suda Republike Hrvatske, ministru pravosuđa Republike Hrvatske i ministru unutarnjih poslova Republike Hrvatske.

Na jami Jazovki, 22. lipnja 1999.

Organizacijski odbor
komemorativnog skupa

ZABORAVLJENI GROBOVI

240.000 HRVATA

Prošlo je već 54 godine od onih dana kada se nad hrvatski narod sručila ubilačka i uništavajuća mržnja naših neprijatelja. Stotine tisuća pobijenih vojnika, žena, staraca i djece završilo je u jamama širom Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i tko zna gdje još. Nad nepoznatim grobištima izgrađeni su putevi, tvornice, igrališta, možda čak i parkovi. Nad mnogima pak izrasle su šume ili ih prekrila trava i tako ih barem u smrti sačuvala od još jedne smrti.

O toj najvećoj tragediji govorilo se samo šapatom ili se šutjelo. Prohujala su desetljeća. Nad prošlošću se nadvija sve deblij zaborav i bit će kao da se to nikada nije dogodilo i kao da ni mi nikad nismo bili.

Mnogima takvo stanje odgovara i sveudilj se trude da sjećanja ostanu zauvjek zakopana. (Mrvi su naime ponekad vrlo opasni).

A što je s nama, koji smo Božjom voljom izmakli smrti? Zar i nama odgovara šutnja i zaborav? Ne vjerujem da je tako. Ne smijemo dopustiti da na čitavo jedno poglavlje naše povijesti padne duboka

Pišu:

Stjepan BRAJDIC & Mila RUPNIK

prašina ili još žalosnje, da za budućnost ostane "istina" kakvu su ispisali naši ubojice i progonitelji.

Dužnost nam je da dokle god živimo, tražimo, istražujemo i prikupljamo dokaze. Govorimo, pišemo i šrimo ISTINU o toj najvećoj tragediji u čitavoj burnoj povijesti našeg naroda.

To je uostalom najmanje što možemo učiniti za naše poginule i pobijene, ali i za nas žive.

S tom smo namjerom pročitali nedavno tiskan Zbornik pod naslovom: "SLOVENIJA - ZAMOLČANI GROBOVI IN NJIHOVE ŽRTVE" 1941. - 1948., koju je objavilo Društvo za ureditev zamolčanih grobova - Ljubljana - Grosuplje 1998.

Za uvod ćemo navesti citat iz Svetog pisma:

Ne bojte se, jer dokle god ćete u sebi nositi strah, ne možete pobijediti.

I slovensku uzrečicu:

"Da se istina spozna, potrebno je čuti oba zvona".

Ovaj je zbornik vrijedno pročitati, a bilo bi vrijedno i prevesti ga na hrvatski jezik, jer obiluje podacima i dokumentima o događajima toga vremena te popisom do sada evidentiranih grobova i grobišta na području Slovenije s približnim brojem žrtava na svakom pojedinom lokalitetu.

U naše ime, a vjerujem i u ime sviju vas koji ćete ovo pročitati, zahvaljujemo slovenskim domobranima i prijateljima na uloženom trudu. Hvala im što svjedoče istinu o tragediji Hrvata. Hvala im također na svim podignutim spomenicima i obilježjima, koja su podigli i podižu u čast i u spomen žrtvama nezasitne komunističke mržnje.

Mi nismo bili, niti smo danas, u mogućnosti tražiti i istraživati grobove i grobišta na području Slovenije. Zbog toga naša im je zahvalnost vječna i nemjerljiva.

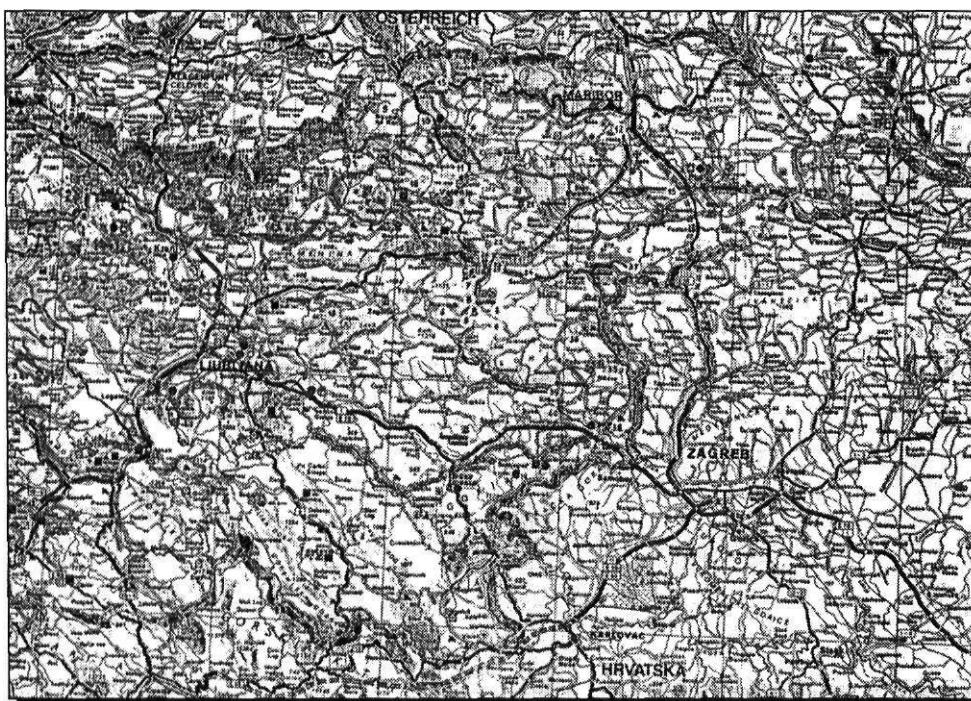
Za zločine nad našom vojskom i narodom nikada nismo osuđivali slovenski narod, jer dobro znamo tko su počinitelji tako nečasnih djela. U ime naroda, ubijali su narod i tako postali narodni heroji. Na

čast im je bilo, jer zaista je potrebna "hrabrost" ubijati djecu, žene, ranjene, vezane mladiće i muževe.

Nama je, pak, čast što smo kao vojnici i narod u tako velikom broju prošli kroz zemlju Sloveniju, a da niti kao mnoštvo niti kao pojedinci nismo baš nikome učinili ništa na čao niti nanijeli bilo kakvu štetu. Time se izuzetno ponosimo, jer tako to kroz vjekove čine Hrvati.

Onim pak slovenskim drugovima, koji su s toliko dubokom mržnjom učinili one ogromne i grozne zločine, koji su čitav svoj život živjeli u mržnji, koji i danas s mržnjom ruše i oskvrnuju spomenike i grobove, te tako još jednom ubijaju već davno ubijene, čestitamo na "hrabrosti". Očito je da se ne mogu oslobođiti mržnje pa s njom žele i umrijeti. Neka im se Bog smiluje!

Za vas i sve one koji nisu znali iz spomenutog smo Zbornika izvukli

Zemljovid s označenim grobištima

sažetak podataka, koji se odnose na nas Hrvate.

Pročitajte, pamtite i širite istinu.

Radi orientacije navedene smo lokacije označili u priloženoj karti.

Podatci o grobištima Hrvata u Sloveniji (svibanj - lipanj 1945.)

(prema knjizi "Zamolčani grobovi" (Ušutkani grobovi) - Ljubljana 1998.)

Ljubljana - Št. Vid (Škofovi zavodi)

1. Grobište Podutik - Breznarjevo brezno (oko 1000 Hrvata)

Kočevski Rog

2. Grobište ispod Krena - centar za komemoracije, ukupno oko 14.000 Hrvata

Krško - Huda jama - Hrastnik - ukupno pobijenih oko 24.000 Hrvata

3. Barbarin rov - ukupno pobijenih oko 12.000
4. Hrastnik - više skupina od 300-400 Hrvata
5. Jelinka - više skupina Hrvata
6. Rašev kamenolom - više hrvatskih civila
7. Kapelica Prapratno - hrvatski civili
8. Rimske Toplice - više maskiranih grobišta hrvatske vojske koja se povlačila poslije 9. svibnja 1945.

Maribor - Dravograd - Ptuj

9. Grobište na Hrvatskom Vruhu kod Ravne - 500 civila
10. Grobište hrvatskih domobrana na brdu Podgorje (Slovenjgradec)
11. Grobište hrvatskih domobrana i civila u Mislinjskoj dolini
12. Grobište Tezno - protutenkovski jarak od Bohove do Drave - najveće grobište u Sloveniji
13. Grobište Strnišče kod Ptuj a - Ispod tvorničkih hala pokopano oko 8.000 Hrvata
14. Grobište hrvatskih domobrana - grad Bori
15. Grobište Dravograd - desno od ceste - grobište hrvatskih domobrana
16. Grobište Šoštanj-gorica - hrvatski civili i domobrani

Ukupno u tom dijelu Slovenije na povratku iz Bleiburga ubijeno oko 145.000 hrvatskih domobrana i civila.

Ostala grobišta:

17. Kamniška bistrica - četiri groba hrvatskih civila
18. Tuhinjska dolina - četiri groba hrvatskih domobrana
19. Škofja Loka - Crnrog - hrvatski civili, među njima vojnici u odorama
20. Škofja Loka - Stari grad - oko grada grobovi domobrana pobijenih u gradu.

Celje - Teharje - Brezice

21. Grobište Skalce kod Tepanja - pokopano oko 50 Hrvata
22. Višnja vas kod Vojnika - 300 žrtava, Hrvati i Slovenci
23. Protutenkovski jarak Teharje - Zg. Hudinja - Golovec - Nova vas. Preko ovog grobišta sazidani su danas objekti ceste, tvornice, stambeni blokovi itd. Broj žrtava od 23-25.000 u prvom redu hrvatske narodnosti.
24. Teharje - strelište - oko 4-6.000 žrtava svih narodnosti
25. Teharje - Mlinarjev Janez (grad) 1500-2000 žrtava Hrvati i Slovenci
26. Ugljenokop Pečovnik - zatrpan 1945. g. 7-8000 žrtava - Hrvati i Slovenci
27. Teharje - groblje - izgrađeno parkiralište i stambene zgrade - Hrvati i Nijemci oko 150-200 žrtava
28. Grobište Golovec - pokopano oko 2000 žrtava - Slovenci, Hrvati i Srbi
29. Grobište izložbeni prostor Golovec - sada športska dvorana - oko 1500 žrtava svih narodnosti
30. Medlog - 800 žrtava Hrvata
31. Medlog - vojno skladište - 3000 žrtava Hrvata
32. Medlog - Joštov mlin - 15.000 žrtava, većina hrvatskih civila i vojnika
33. Medlog - sjever - 500 Hrvata
34. Agronomска škola Šentjur - 60 Hrvata

35. Šempeter pod Sv. Gorami - oko 1500 Hrvata
36. Pilštajn - oko 400 Hrvata
37. Rogatec - oko 500 Hrvata
38. Mostec - Brezice - nema broja žrtava, ali se napominje da su žrtve vozili kamionima noću po 1000 odj ednom (ukupno oko 6.000)
39. Krško - grobište kod igrališta - oko 1.500 Hrvata
40. Dobruška vas kod Krškog - oko 60 Hrvata

FRIEDRICH HÖLDERLIN:

SMRT ZA DOMOVINU

*Dolaziš, bitko! - već sa brežuljaka svojih klize mladići dolje u dolinu,
kamo drzko prodiru dušmani
u vještinu i oružje uzdajuć se. Ali sigurnije*

*nad njima mladička stere se duša:
Pravednici poput čarobnjaka udaraju
i njihove pjesme domovini
hezčastnika koljena koče.*

*O, u redove primite, primite me svoje,
da podlo ne moram mrieti jednoć!
Da zalud mrem, ne živim; već
živim, da padnem na brežuljku žrtve*

*za domovinu, da krv srdca svoga izkrvarim
za domovinu - i smješta je izvršeno! Vama,
predrazi, što naučiste me
živjeti i mrieti, vama silazim!*

*Kako često smjedoh u svjetlosti da vas zrijem,
junaci i pjesnici drevnoga doba!
Sad vi prijateljski neznatnog pozdravlјate
stranca, i bratski je ovdje među vama.*

*I vještinci pobjede silaze: bitka
je naša! Živjela gore visoko, o domovino,
i ne broji mrtve! Za tebe,
Premila, niti jedan nije • suviše pao.*

(Preveo Antun Bonifačić).

KOMUNISTI IZ HRVATSKE I HRVATSKA DRŽAVA (II.)

PROLETERI SVIH ZEMALJA, UJEDINITE SE!

U marksističkom se nauku nacionalnom pitanju nije pridavala posebna pozornost. Uzrok tomu nije bila - kao što se počesto tvrdilo - samo činjenica da su u vrijeme nastanka njihove teorije europski narodi bili većinom konstituirani kao moderne nacije u vlastitim nacionalnim državama,¹ nego je marginalna uloga nacionalnog pitanja nužno proizlazila iz same biti marksističkog učenja. Za *klasike marksizma* i nacija i država bile su povijesno uvjetovane, prolazne kategorije, koje su izraz klasne borbe.²

I za međunalacionalne suprotnosti Mane i Engels su kao spasonosnu nudili klasnu formulu. Držali su kako je promjena socijalnog bića nacije, ukidanje izrabljivanja i ostvarenje vladavine proletarijata jedini put prema miru i blagostanju, jer tek "u meri u kojoj se ukida eksploatacija jedne individue od strane druge, ukida se i eksploatacija jedne nacije od strane druge; s padom suprotnosti klase u okviru nacije pada i neprijateljski stav medu narodima".³

Komunizam, odnosno komunistička revolucija, ima zadaću dokinuti državu, zapravo stvoriti povijesne okolnosti u kojima će ona nužno "odumrijeti". Lenjin je pisao: "Država je proizvod i izraz nepomirljivosti klasnih suprotnosti. Država nastaje tamo, tada i utoliko, gdje, kada i ukoliko klasne suprotnosti objektivno ne mogu biti izmirene. I obrnuto: postojanje države dokazuje da su klasne suprotnosti nepomirljive. (...) Po Mami, država ne bi mogla ni nastati ni održati se da je bilo moguće izmirenje klase. (...) Po Mancu država je organ klasne vladavine, organ ugnjetavanja jedne klase od strane druge; ona je stvaranje 'poretka' koji ozakonjuje i učvršćuje to ugnjetavanje ublažujući sukobe klasa."⁴

Piše:

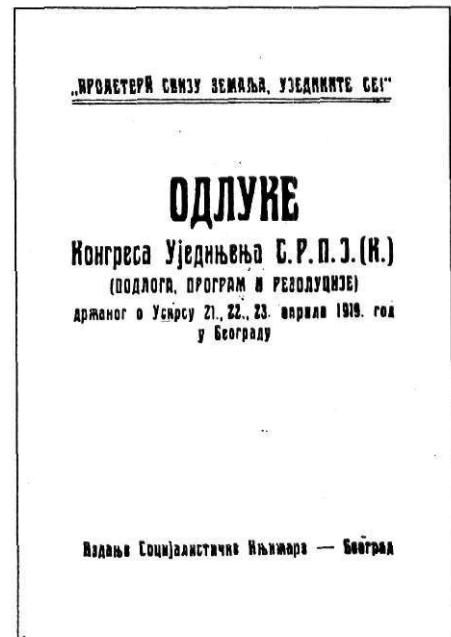
Tomislav JONJIĆ

Stoga ni nacija ni država za Lenjinove sljedbenike nisu predstavljali vrijednost same po sebi. Zapravo, kao što ističe Kołkowski, za vodju boljševičke revolucije "sva teorijska pitanja imaju isključivo instrumentalni smisao u odnosu na jedan zadatak: revolucije. Takođe smisao svih ljudskih problema, svih ideja, društvenih institucija ili vrijednosti iscrpljuje se u njihovoј klasnoj funkciji". Ubiti, ni "filozofska pitanja nemaju nikakva samostalnog smisla, nego su isključivo sredstva političke borbe; slično su takva sredstva umjetnost, literatura, pravo, društvene institucije, demokratske vrijednosti, religijske ideje".⁵

Međunalacionalne suprotnosti samo su instrument revolucije

Upravo radi instrumentalne važnosti nacionalnog pitanja, Lenjin je prvi medu boljševičkim prvacima uočio da se nacionalne napetosti ne moraju promatrati kao teška prepreka na putu pobjede revolucije, nego mogu biti iskoristene kao "velika rezerva moći".⁶ Stoga se rano zalagao za to da se nacionalno ugnjetavanje, koje je bilo jednim od ključnih obilježja ruskog apsolutizma, iskoristi za rušenje carstva i zaoštrenje suprotnosti. Međutim, krilatica o pravu nacionalnog samoopredjeljenja, "nije izrazito prepostavljala pravo na političku separaciju". Ono se, doduše, verbalno isticalo, ali je istodobno stalno ograničavano na način da je "bez protivrečnosti s Lenjinovim formulacijama, to pravo moglo - pa čak i moralno - ubrzo poslijе revolucije postati isprazan ornament".⁷

Prvo ograničenje sastojalo se u tome što partija podupire pravo na samoopredjelje-

Odluke Kongresa ujedinjenja SRPJ (k)

nje, ali se ne obvezuje podupirati separatističke težnje. Baš naprotiv, ona će se u većini slučajeva boriti protiv onih koji traže odvajanje. Drugo ograničenje izvire iz općeg načela o klasnoj borbi: komunizam zastupa interes proletarijata, a ne naroda kao cjeline. Stoga interesima klasne borbe proletarijata "mi moramo podređivati zahtev za nacionalnim samoopredjeljenjem... Marksizam ne može drukčije nego uslovno priznavati zahtev za nacionalnom nezavisnošću..."⁸

Niz je istaknutih boljševika, poput Buharina, Pjatakova i dr., uoči boljševičke revolucije osporavalo pravo naroda na samoodređenje, držeći da ono pripada društvenim odnosima kojima će boljševizam odguditi posmrtnu koračnicu. Smatrujući da je nacionalna država tipičan proizvod kapitalističkog poredka,⁹ i Lenjin je *argumentum a contrario* doktrinarno dijelio isto mišljenje.

1 Time se iz marksističkih redova često pravdalo Manca i Engelsa, pri čemu se svjesno htjelo previdjeti daje tek predstojalo ujedinjenje Njemačke i Italije, da su se zaoštivali međunalacionalni odnosi unutar Habsburške Monarhije, daje nacionalno pitanje imalo odlučujuću ulogu u raspadanju Osmanlijskog Carstva, a da se i ne govorи o neriješenom položaju naroda pod britanskim ili francuskom kolonijalnom vlašću.

2 Friedrich Engels, *Porijeklo porodice, privatnog vlasništva i države*, Naprijed, Zagreb, 1945.

3 Karl Mani - Friedrich Engels, *Manifest komunističke partije*, Kultura, Beograd, 1963., 33.

4 Vladimir Ilič Lenjin, *Država i revolucija. Učenje marksizma o državi i zadaci proletarijata u revoluciji*, Kultura, Zagreb, 1957., 11. (Isticanja u izvorniku.)

5 Leszek Kołkowski, *Glavni tokovi marksizma*. Tom II. Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd, 1983., 457-458.

6 Isto, 459.

7 Isto, 475-476.

8 Isto, 476-477.

9 V. I. Lenjin, *O nacionalnom i kolonijalnom pitanju*, Naprijed, Zagreb, 1958., 133.

Međutim, u poznatoj raspravi s Rosom Luxemburg o nacionalnom pitanju (a ta je rasprava, naglašava Kolakowski, imala taktički, a ne načelni značaj), on je rezolutno istaknuo kako proletarijat mora voditi računa o svim društvenim pitanjima. On ne može biti ravnodušan prema sudbini svoje zemlje, ali "sudbina zemlje interesuje ga, međutim, samo *utoliko* ukoliko se to tiče njegove klasne borbe". Jer, "mi smo sljedbenici ne '*nacionalne kulture*', nego *internacionalne kulture* (...). Mi smo protiv nacionalne kulture - kao jedne od parola buržoaskog nacionalizma. *Mi smo za internacionalnu kulturu konsekventno demokratskog i socijalističkog proletarijata*". Slijedom toga, "pravo na samoopredjeljenje je izuzetak od naše opšte prepostavke centralizma. Taj izuzetak je apsolutno nužan s obzirom na krajnje reakcionarni velikoruski nacionalizam i najmanje odricanje toga izuzetka jeste oportunitizam (kao u Roze Luksemburg), jeste glupa igra u korist velikoruskog krajnje reakcionarnog nacionalizma."¹

Interesi nacije bezuvjetno su podređeni interesima revolucije!

Krilatica o nacionalnom samoodređenju objektivno je znatno doprinijela pobjedi boljševika, budući da vodstvo bijelih nikad nije krilo kako ide za restauriranjem jedne i nedjeljive Rusije. Iz toga će boljševici izvući pouke, kojima će prilagođavati svoj nastup u drugim zemljama. Idućih desetljeća ne će praktično biti narodnog pokreta ni pokreta za oslobođenje od kolonijalne vlasti, u koji se komunisti neće pokušati uvući i, uz pomoć ljudskih fraza o slobodi, demokraciji i nacionalnim pravima, dugoročno ga podvrgnuti svojim ideološkim, internacionalističkim ciljevima.

Na temelju rasprave o nacionalnom pitanju, koju je na Lenjinov poticaj objavio 1913.,² Josif V. Staljin smatranje stručnjakom za to područje, pa je u prvoj Lenjinovoj vladi nakon revolucije imenovan ministrom (komesarom) za nacionalna pitanja. Upravo kao i kod Lenjina, njegovo načelno priznavanje prava narodnog sa-

KPJ se u zaglavju svojih glasila javno nazivala "sekcijom Komunističke internacionale"

moodređenja uvijek je trebalo poimati "dijalektički", a zapravo tako, da se nacionalno pitanje smije i treba potezati samo onda i tamo gdje to i kad to koristi Partiju. Partija koja je svoje ciljeve kanila ostvariti poticanjem građanskog rata, nije okljevala samo blagosloviti mir u Brest-Litovsku, nego je priznavanjem prava na samoodređenje finskog naroda htjela demonstrirati svoju odlučnost u pogledu nacionalnih prava, ali i oslabiti položaj Privremene vlade.

Na unutarnjem su planu ruski boljševici nastupali kao strogi centralisti. Naslijedujući Manta i Engelsa, i Lenjin je načelno protiv federalizacije, jer "ona slabti ekonomsku vezu" i "nije prikladan tip za jednu državu".³ Isto je tako otklanjao primjenu nacionalnog načela pri ustrojavanju proleterske partije: "Ne federalno, već centralno ustrojstvo partije".⁴ Tako "od revolucionarnog sadržaja u oči Oktobra, zahtev za otcepljenje, postao je posle revolucije objektivno kontrarevolucionaran".⁵

Međutim, objektivne okolnosti nakon provedbe revolucije, zaoštravanja kravoga građanskog rata i zapadne interven-

cije nalagale su promjenu krutoga stava. Već na VIII. kongresu Ruske komunističke partije/boljševika, u ožujku 1919., nagovještene su promjene stajališta. Da je zapostavljanje nacionalne ravnopravnosti, odnosno uopće previđanje važnosti nacionalnog pitanja usporilo revolucioniranje masa i ugrozilo samu revoluciju, posebno žustro je istaknuto na X. kongresu RKP/b u ožujku 1921. Zbog "nepostojanja čvrste linije u nacionalnom pitanju", partiju su napuštale "značajne mase radnika ranije ugnjetenih nacija".⁶

Bilo je jasno, da dosadašnja gledišta koče širenje boljševičke vlasti u rubnim dijelovima bivšega Ruskog Carstva. U sklopu rasprave o ustrojstvu sovjetske federacije (1921/22.) CKRKJb je formirao povjerenstvo koje se imalo pozabaviti rješenjem unutarnjih odnosa. Lenjinovom intervencijom u Staljinov nacrt rezolucije *O uzajamnim odnosima RSFSR i nezavisnih republika*, u listopadu 1922. načelno je prihvaćeno dosljedno federalativno uređenje, pa je proglašen SSSR. Prema Staljinovoj ocjeni na kongresu, Savez potiče na dragovoljnem ujedinjenju sovjetskih država i isto tako dragovoljnem odri-

1 Usp. L. Kolakowski, n. dj., 480-481. Isticanja iz izvorniku.

2 Riječ je o članku *Marksizam i nacionalno pitanje*, sastavljenom pred kraj 1912., a objavljenom u bečkom časopisu *Prosvjetec* 1913. Ta je rasprava u komunističkoj Jugoslaviji objavljena 1947. u nakladi beogradske *Kulture* pod naslovom *Marksizam i nacionalno-kolonijalno pitanje*.

3 V. I. Lenjin, *O nacionalnom i kolonijalnom pitanju*, 83. Istini za volju, uoči svjetskog je rata držao kako je federacija najprikladnije rješenje balkanskog pitanja.

4 V. I. Lenjin, Polnoe sočinenij, Moskva, t. 24., s. 379. Nav. prema Latinka Perović, *Od centralizma do federalizma. KPJ u nacionalnom pitanju*, Globus, Zagreb, 1984., 87.

5 L. Perović, n. dj., 107.

6 Usp. L. Perović, n. dj., 104.

canju odnosno nekorištenju prava na samoodređenje.¹

Time je postignut kompromis između interesa revolucije i doktrinarno-ideološke težnje za centralizacijom i unifikacijom s jedne, te taktičkom potrebom priznavanja nacionalnih identiteta i prava s druge strane. Razumije se, da politička deklaracije nije mogla ukloniti stvarnu neravnopravnost u sovjetskom društvu, pa je rasprava o tome obnovljena još za Lenjinova života, na XII. kongresu RKP/b, u travnju 1923.² Ipak, da su narodi i težnja za stvaranjem nacionalne države snažniji od svih ideologija, pokazao je ne samo stalno prigušivanje otpora neruskim naroda idućih desetljeća, nego i strjelovit Hitlerov uspjeh u ratu protiv SSSR-a i kasniji konačni slom te države.

Izjavljene nade u svjetsku revoluciju

Razvoj komunističke misli i prakse u Hrvatskoj odnosno Jugoslaviji zapravo nije moguće pratiti bez usporednog pro-matranja boljševičke strategije i taktike u sovjetskoj Rusiji. Svjesno i voljno prihvaćajući ulogu misionara svjetske revolucije, i fanatično vjerujući da je pobjeda boljševizma u sovjetskoj Rusiji samo uvod u nju, vjernici komunističke ideje u Hrvatskoj i Jugoslaviji nacionalno su pitanje držali uglavnom nebitnim. S obzirom na to da su mahom potjecali iz jugoslavenski orientiranih krugova, uspostavili jugoslavenske države i očekivani proces potpunog stapanja "plemena" u jednu, jugoslavensku naciju, podupirali su kao jedan od važnih uvjeta za provedbu boljševičke revolucije.

Intelektualno vodstvo komunista iz Hrvatske ocjenjivalo je da u Hrvatskoj, uglavnom kao reakcija na srpsku mitologiju koja je stekla zaštitu i nove države, jačaju "nacionalni mitovi", kojima se buržoazija služi za zavaravanje naroda i za skretanje pozornosti s pravih problema, a pravi problem jest klasna borba i revolucija. Nacionalni mitovi, po njihovu sudu, jačaju reakcionarnu, građansku nacionalnu svi-

Dokumenti novoosnovane NRPJ (1923.)

jest, te time staju na put provedbi svjetske revolucije. Stoga Krleža i Cesarec, potpomognuti novcem iz inozemstva, 1919. pokreću časopis *Plamen*. U njemu brane sovjetsku revoluciju i promiču ideje internacionalizma. Uvjereni da je boljševička revolucija na pragu i u Jugoslaviji, već u prvom broju Krleža piše o "hrvatskoj književnoj laži", a Cesarec o "mistifikaciji jedne etike".³

Kako je i Kominterna, kao stožer svjetske revolucije, ali ujedno instrument sovjetske vanjske politike, nalagala ujedinjenje proletarijata u klasnoj borbi protiv buržoazije, organizirani su se jugoslavenski komunisti prirodno našli na strani zegovornika snažne centralizacije. Ocjena da je Jugoslavija tvorevina Versaillesa, upravljena između ostaloga i protiv boljševizma, morala je ustuknuti pred praktičnim ciljevima, a njihovo je ostvarenje, vjerovalo se, na dohvat ruke. Želi li ostvariti svoje ciljeve, proletarijat mora nastupiti jedinstveno. Stoga su svaki separatistički pokušaj i svako zalaganje za federalizaciju pogubni. Sima Marković je 1920. pisao kako treba dokinuti svaki oblik federalizma i unutar partije, jer "ako hoćemo da imamo jednu partiju, mi moramo imati jedan partijski aparat koji se iz jednog cen-

tra može u svako doba staviti u pokret!"⁴ Na vukovarskome partijskom kongresu donesena je odluka o ukidanju pokrajinskih odbora, a članovi Pokrajinskoga izvršnog odbora za Hrvatsku, koji su većinom bili protiv takve odluke, osuđeni su kao oportunisti i izdajice radničkog pokreta.

Međutim, na europskom je planu bilo sve jasnije, da su se planovi provedbe svjetske revolucije izjavili. Boljševici u sovjetskoj Rusiji nailazili su na neočekivane teškoće i otpore, a na unutarjugoslavenskom planu su međunarodni odnosi danomice bivali zaoštrenijima.

Već od prvoprosinackog čina nesrpski su se narodi našli u podređenu položaju. Makedoncima nije uopće priznat položaj naroda. Crna je Gora, iako se nalazila na strani ratnih pobednika, izgubila državnost, pa su se Crnogorci spremali na ustank, koji će biti ugušen tek nakon više od pet godina. U posebno teškoj situaciji našli su se Hrvati, kao najozbiljniji protivnik velikosrpske koncepcije južnoslavenskog ujedinjenja. Politički i kulturno obespravljeni, a gospodarski unažadeni zamjenom kunskih novčanica, vraćanjem srpskih ratnih dugova i neravnomjernim investicijama,⁵ Hrvati u sve većem broju podupiru tada još konfederalističku koncepciju Radiceva HRSS-a. Kao reakcija na režimska nasilja i nametanje Vidovdanskog ustava, HRSS, Hrvatska stranka prava i Hrvatska zajednica sredinom 1921. stvaraju Hrvatski blok. Iako će trajati relativno kratko, povoljan odjek ustrojenja tog saveza jasno osvjetljava uspjeh bloka na izborima za zagrebačko gradsko zastupstvo, u studenome 1921., kad je blok dobio skoro dvije trećine glasova.⁶

Komunisti, međutim, i dalje ne reagiraju na bjelodano zaostrevanje nacionalnih odnosa, ponajprije na hrvatsko-srpski spor. Ni odluke o promjeni taktike glede "jedinstvene fronte radnika, seljaka i nacionalno ugnjetenih masa" pod komunističkim vodstvom, koje je Kominterna načelno prihvatala na trećem kongresu (22. lipnja - 12. srpnja 1921.), ne nailaze na dosljednu primjenu u ilegalnoj KPJ, u

1 Usp. J. V. Staljin, Marksizam i nacionalno-kolonijalno pitanje, 115.

2 Opš. L. Perović, n. dj., 107-117.

3 Opš. L. Stipetić, *Argumenti...*, n. dj., 81-83. Krležin i Cesarčev list dobio je i ime po sovjetskom uzoru. U Petrogradu je, naime, 1. svibnja 1918. počeo izlaziti časopis *Plamen*, koji je uredio istaknuti boljševik A. V. Lunačarski. Petrogradski je list naziv uzeo po mottu Lenjinova lista *Iskra*: "Iz iskre buknut će plamen".

4 Radničke novine, br. 13471920. Prema: Latinka Perović, Od centralizma do federalizma. KPJ u nacionalnom pitanju, Globus, Zagreb, 1984., 229.

5 Opš. Rudolf Bičanić, *Ekonomika podloga hrvatskog pitanja*, II. izd., Izd. dr. Vladko Maček, Zagreb, 1938. Šime Dodan, *Hrvatsko pitanje 1918-1990.*, Alfa, Zagreb, 1991.

6 Usp. R. Horvat, n. dj., 114-115.

kojoj se odražavaju rasprave koje se u sovjetskoj Rusiji vode o nacionalnom pitanju i federalizmu. Razrada nove Kominternine taktike na IV. kongresu (5. studenoga - 5. prosinca 1922.), koja je posljedica netom okončanoga X. kongresa RKP/b, izaziva potrebu novog promišljanja partijske politike, tim prije što biva sve jasnije, da desetkovanje partijskih redova nije posljedica samo redarstvene zabrane i razbijanja vodstva,¹ nego i niza drugih uzroka, među kojima ustrajanje na jugoslavenskom centralističkom konceptu zauzima istaknuto mjesto.

U partijskim je redovima bilo otpora prema zamisli da se, nakon zabrane KPJ, utemelji njezina legalna ekspozitura. U drugoj polovici 1922. rasprava o tome vodi se na stranicama **Beogradskog dnevnika**, kasnije nazvanog **Radnički dnevnik**. Za stvaranje legalne političke stranke zalaže se i zagrebačka Borba, koja je nakon sedmomjesečne stanke počela opet izlaziti 1. prosinca 1922. Pitanje je konačno raspravljen sredinom prosinca, kad je u Beogradu održana plenarna sjednica Centralnog vijeća KPJ. Slijedom tada donesenih odluka, 13. i 14. siječnja 1923. osnovan je Nezavisna radnička partija Jugoslavije (NRPJ). Usvojen je program, akcijski program i statut, te je izabran šesterčlani Centralni odbor.

Iako se izrazito unitaristička orijentacija komunista na Prvome i Drugom partijskom kongresu, i na Prvoj konferenciji u srpanju 1922., pokazala štetnom za interes KPJ, ni na Drugoj konferenciji nije bilo korjenita zaokreta. Doduše, ranije poražena, nezadovoljna partijska ljevica, uz pomoć Izvršnog odbora Kominterne ipak je stekla ograničeni utjecaj u Izvršnom odboru KPJ, pa je zbog niza kako vanjskih, tako i unutarnjih uzroka, Druga konferencija, održana u Beču od 9. do 12. svibnja 1923., na dnevni red stavila nacionalno pitanje.

Međutim, *Rezolucija o političkoj situaciji i neposrednim zadacima* ATPzadržala se samo na konstatiranju teške i trajne krize u Kraljevini SHS. Dotaknuto je pitanje Crne Gore i Makedonije, ali se i dalje ne prihvata stanovište o postojanju više nacija.² Uopće je nacionalno pitanje svrstano među manje važne probleme. KPJ čvrsto ustraje u ocjeni da se u Kraljevini SHS radi o "plemenskom sukobu", odnosno o "hegemoniji srpskog plemena".³ Međutim, u taktičkom se pogledu uočava uputnost povezivanja nacionalnih i seljačkih pokreta, te se skreće pozornost na to, da Partija treba voditi računa o nacionalnom pitanju, kako bi se raskrinkala "lažna buržoaska nacionalna politika".⁴ Iako je do priznavanja činjenice postojanja više naroda u Kraljevini SHS, a posebno do makar akademskog priznavanja njihova prava na samoodređenje trebalo proći još dosta vremena, ovim je nagovještena promjena u partijskom gledanju. Ona je bila posljedica prilagodbe političkim prilikama u Kraljevini SHS, ali ne manje i posljedica prilagodbe politici Kominterne i interesima sovjetske države.

(nastavit će se)

LAŽNI FILM O JASENOVCU

Citajući "Obzor", naišao sam više puta na članke o Jasenovcu, pa me potaklo da napišem par riječi u odmaklim svojim godinama, jer je istina u bivšoj državi teško mogla biti izražena.

Povlačenjem iz Dalmacije s Hrvatskom vojskom kao 16.-godisnji dječak, povlačio sam se preko Knina, Bihaća, Kostajnice. U Kostajnici su nas razdvojili, stare i mlade, i uputili u Zagreb. Prelazeći iz Uštice preko Jasenovca, u Jasenovcu smo ostali dva dana. Nas mlađe su ostavili i nama popunili bitnicu, tako da sam ostao u Jasenovcu do konca veljače, pa sam upoznat s mnogim stvarima. Mi nismo smjeli ići u logor, već smo vježbali na haubicama do odlaska na teren, lako da smo imali vezu sa slobodnjacima logora Jasenovac. U našoj bitnici bila je remenarija, u kojoj su radili logoraši i u brijačnici, i na skeli i u konjušnici. Ujutro se išlo po njih i uvečer odvodilo u logor. Mi smo bili mlađi, najstariji je imao 24 godine, a ja najmlađi 16 godina. Kako smo dobivali cigarete (RAMA), njima smo mogli trgovati za pojedine predmete koji su se izradivali u logoru. Nije istina, bar ovi slobodnjaci koji su radili van logora, a danas svjedoče protiv Šakića, da su bili gladni i maltretirani. U logor mi nismo smjeli ulaziti.

Koncem 2. mj. 1945. mi smo se povukli iz Jasenovca na teren, a s nama se povlačio jedan logoraš Židov, koji je održavao nišanske sprave naših haubica, jer je bio u tome vješt. Normalno se hranio s nama "na kazanu" i spavao s nama u školi gdje smo bili smješteni. Nad njim nije bilo nikakva nadzora, te je iskoristio priliku i pobjegao. Kasnije je stigla zapovijed o povlačenju preko Zagreba i Zidanog Mosta u Bleiburg, gdje smo stigli 15.V.1945. predvečer. Videći mutnu situaciju, nismo predali oružje već smo pobegli u šumu. Po šumi sam lutao mjesec dana, a predao sam se u Tržiću. Iz Tržića sam se vratio kao malodobni povratnik iz njemačkih logora i lako ostao živ. Dolazeći u svoje mjesto, teško sam dolazio do zaposlenja, tako da sam izabrao vozačku struku. Svojedobno sam položio za vozača autobusa, pa sam vozio razne ekskurzije. Lako i na Tjentište, Kozaru, pa i Jasenovac. Ulaskom u bivši porušeni logor Jasenovac, pretvoren u muzej, tu našu djecu sačekao bi vodič, a ja bih išao za njima i slušao kako im ispiru mozgove zločinima koje su počinili ustaše (tj. Hrvati). Poslije obilaska muzeja odveli bi ih kod spomenika, gdje bi im održali sačinjavajuće povijesti, prikazujući njihove djedove i očeve kao ubojice, i poslije toga bi ili odveli u kino-dvoranu i prikazivali film "Jasenovac". Ja sam prisustvovao jednomu takvom filmu, gledajući buldožer kako zakopava gomilu kostura. Ja kao Hrvat, da je to istina, odrekao bih se svoje nacije, ali čvrsto sam uvjeren da buldožera u to vrijeme nije bilo u cijeloj "Jugoslaviji", a kamoli u Jasenovcu. Prije 3 mjeseca gledao sam dokumentarne u kojima se prikazuje genocid i zločin nad Židovima u logorima smrti, pa sam primjetio tu istu scenu koju su prikazivali u Jasenovcu, tako da sam sada potpuno uvjeren da je to montirano.

Nisam samo djecu vozio, već i oficire i njihove obitelji, koje bi se kasnije u autobusu naveliko prepričavali i osuđivali nas Hrvate kao "ubice njihove dece". Nisam mogao to za sebe zadržati, pa Vam pišem da se istraži je li zaista, a siguran sam da jest, istina da je film o Jasenovcu montaža.

Ante - Toni IVAS

1 Nakon zabrane, KPJ je imala tzv. Zamjenički izvršni odbor u zemlji i Izvršni odbor u emigraciji.

2 Opš. L. Perović, n. dj., 243-247.

3 J. Vrčinac, n. dj., 258.

4 L. Perović, n. dj., 246.

HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (9.)

Na temelju ovoga teksta Mihovil Lovrić zaključuje: "Iz toga je jasno, daje odavno prije Slavena na sjeveroistoku Crnoga mora od II.-VI. st. živio poseban primorski narod Iranohrvata, za koji većina neutralnih inozemnih iztraživača priznaju da su to rani predslavenski predci sada slaviziranih Hrvata. Sjedište im je luka Tanais na Azovu, tu imaju vijećnicu, gradonačelnika i parlament, gdje je već zasjedao ranohrvatski Sabor, a naša državna elita je uz iranosarmatski pisala i na grčkom... Zbog našeg života oko Azovskog mora i Krima, ovi su antički Hrvati već tada bar dijelom bili pomorci i ribari. Zato su Iranohrvati doseljeni na Jadran već prije Slavena donesli antičko pomorsko nazivlje iranogrčkoga podrijetla, a nisu sve to 'venecijanski romanizmi'..." (HRVATSKO SLOVO od 12. ožujka 1999., str. 13.).

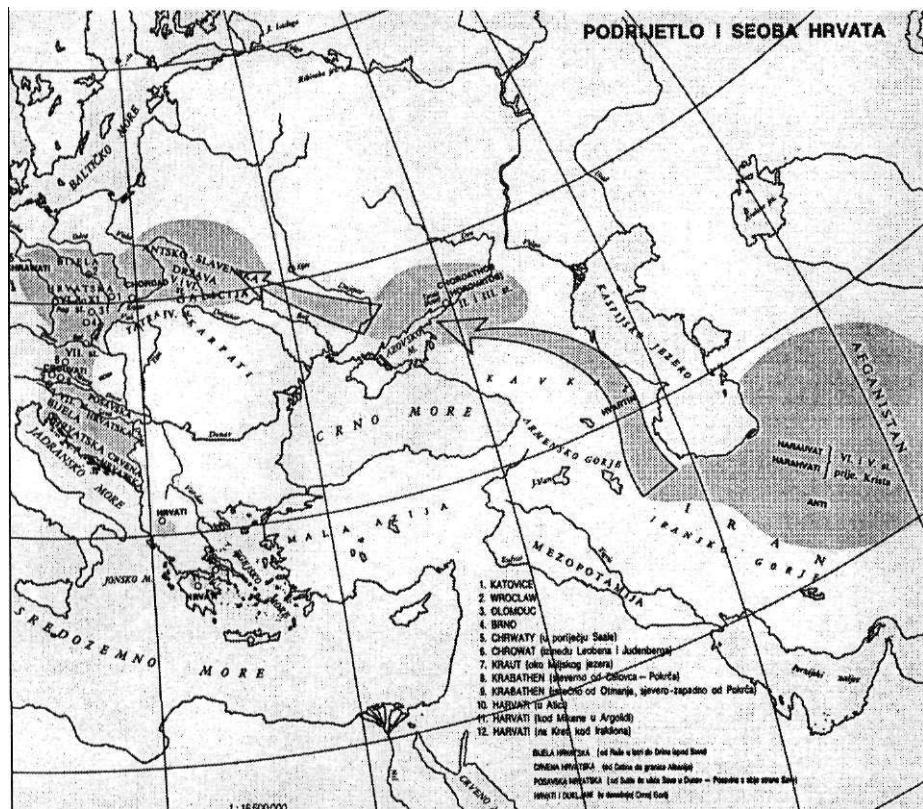
Spomenute dvije ploče na javnim državnim zgradama lučkoga grada Tanaisa (današnji Azov) na Azovskom moru napisane grčkim jezikom, na kojima je zabilježeno

Piše:

Tomislav HERES

ime HRVAT, pronađene su na ušću rijeke Tanais (današnji Don) u Azovsko more. Prva je ploča napisana oko god. 200. po Kr. za vladanja velikoga kralja Bosporanskoga kraljevstva Tiberija Julija Sauromata (Hrvata), a druga godine 220. za vladanja njegova sina kralja RESKUPORIDA. Ploče se čuvaju u Arheoložkomu muzeju u Petrogradu (St. PETERBURG). Objavio ih je BASILIUS LATYSCHEV u svojoj knjigi **INSCRIPTIONES REGNI BOSPORANI GRAECAE ET LATINAE - INSCRIPTIONES ANTIQUAE ORAE SEPTENTRIONALIS PONTI EUXINI GRAECAE ET LATINAЕ** (PETROPOLI MDCCCXC, str. 237.-238. Nr. 430. i str. 261.-262. Nr. 445.).

Donosim ovdje i prijevod teksta ploče iz god. 220. po Kr., koji sam načinio služeći se ruskim prijevodom Latvscheva:

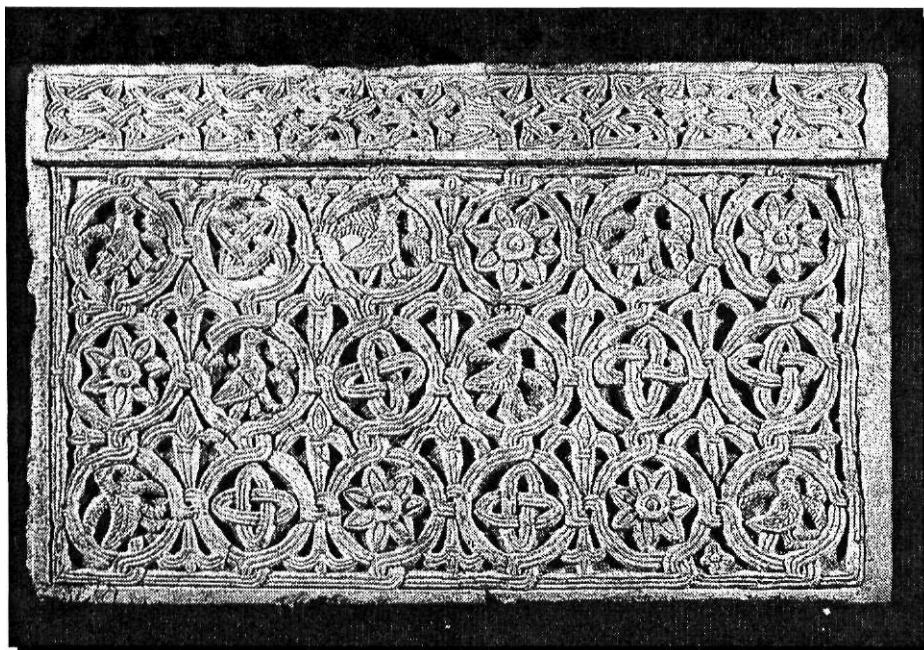

Podrijetlo i seoba Hrvata

"Dobra vam sreća. U doba kralj a Reskuporida, sina velikoga kralja Sauromata, i Zenona Fanejeva (Fanneos) poslanika kralja Reskuporida i u doba Hofarija Sandarzijeva, Babe (Babos) Baioraspova, Niblobora Dosimoksaarthova, **HOROAT** (HOS)A Sandarzijeva arhonata Tanaiskih, Hofrazm(os)a Forgabakijeva, ja Baziid Theonikov Helenarh (vladar Helena?), obnovio sam sajmišni trg na vlastiti trošak, obnovio gradu i trgovcima s nadstojnicima (nadzornicima) Zinonom Fanejevim, Farnoksathom Taurejevim, Fal-daranom Apolonijevim, i graditeljima Difantom Neopolovim i Aurelijem Antonijom, Navakom Mevakovim. U 517. godini" (god. 220. po Kr.).

Pomorski grad Tanais pripadao je Bosporskomu kraljevstvu, kojim su u II./III. st. vladali hrvatskosarmatski kraljevi Tiberije Julije Sanromat i njegov sin Reskuporid. Ime **SAUROMAT** ili **SARMAT** grčko - rimske je preoblik imena Hrvat, a nastalo je od čakavsko-kajkavskoga oblika hrvatskoga imena **Horvat**. Naime Skiti su azovsko-crnomorske Hrvate zvali Sarmatima, a od njih su taj oblik hrvatskoga imena preuzeli Grci i Rimljani, koji su sa Skitima češće dolazili u doticaj nego s crnomorskим Hrvatima. Tuđi preobliči hrvatskoga imena Sauromat i Sarmat izvedeni su od ranoarijskoga imena **SARAS-VAT (i)**. Jedna grana odnosno skupina Sarasvata vjerojatno se odvojila od svoje matice i preko Kavkaza došla do Crnoga mora prije no što je ime **Sarasvati** preoblikovao u **Harahvaiti** ili **Harahvati** (Hrvati).

Na tanaiškim pločama ime Hrvat pojavljuje se u svomu izvornom indoiranскомu obliku (**HORUAT, HORO AT**) i u skitsko - grčko - rimskomu preobliku (**SAUROMAT**). Horoat Sandarzijev ima naslov aronta, što vjerojatno znači, daje bio jedan od gradonačelnika Tanaisa. Lučkim gradom Tanaisom, koji je u to doba važna međunarodna luka, upravljaju indoarijskoiranski Hrvati i Grci, a uz njih možda još i arijski Sindi i Maeoti. Uskoro

Plutej oltarne ograde iz crkve u Koljanima kod Vrlike, 9. stoljeće

će u Bosporsko kraljevstvo provaliti germanski Goti, koji će uz Hrvate postati vladajući sloj u novom Gotskohrvatskom kraljevstvu.

Na temelju bilježki grčkoga zemljopisca Ptolemeja može se zaključiti, da se je područje na kojemu su živjeli Hrvati u II. st. po Kristu protezalo od Crnoga mora do Visle nad Karpatima i do ušća Dunava na jugu. Crnomorsko - zakarpatska Hrvatska sastojala se je od dva međusobno narodno i državno povezana područja: Crvene (južne) Hrvatske na području današnje Ukrajine i Bijele (zapadne) Hrvatske u porječju rijeke Visle. Na području crnomorsko-zakarpatske Hrvatske većina stanovnika govorila je hrvatskim jezikom, što dokazuje i mjestopisno nazivlje.

"Tragovi imena Hrvat razasuti su na cijelom ukrajinskom području i prisutni su u različitim vremenima od krajnjeg jugoistoka Ukrajine, odnosno priazovsko-crnomorske stepa, pa sve do zapada, odnosno do Karpata. Upravo bismo taj pravac od Dona do Karpata, uvjetno mogli obilježiti kao marš - rutu (smjer kretanja) migracijskih procesa etnonima Hrvat. U pisanim je izvorima zabilježeno da se na tom prostoru ime Hrvat pojavljivalo u periodu od 2. i 3. st. do 10. st. našeg doba" (Dr. EVGEN PAŠČENKO, **Etnogeneza i mitologija Hrvata u kontekstu Ukrajine**, Zagreb 1999., str. 14.).

Vladarska imena hrvatske kraljevske dinastije u ukrajinskoj Crvenoj Hrvatskoj

često sadrže dočetak "MIR", koji u zapadnoiranskim i kurdskim govorima doslovce znači vladar odnosno kralj. Prvi poznati vladar Crvene Hrvatske u Ukrajini zvao se UKROMIR (vladao je od god. 374. - po njemu je možda Ukrajina dobila ime), a posljednji MEZAMIR (593. - 602.). Dočetak **mir** nalazi se i u imenima hrvatskih narodnih vladara jadransko - panonske Hrvatske: Trpimir, Branimir, Muncimir, Krešimir, Zvonimir. Ako uzmemo, da **mir** znači vladar, ime Zvonimir značilo bi "glasoviti vladar".

Ranu nazočnost Hrvata na širokom području Crnoga mora potvrđuje i noviji nalaz hrvatskoga kockastoga grba iz II. st. po Kr. uz Azovsko more. Putujući i ratujući od Crnoga mora do Jadrana, taj su kockasti grb hrvatski ratnici nosili na svojim štitovima. On se sačuvao i u grbu današnje Moravske, koja je nekada bila dio karapske Velike Hrvatske.

U današnjim hrvatskim zemljama kockaste grboslovne (heraldičke) likove kao grbovne oznake od starine nalazimo kao grbovne oznake na kućnom namještaju, spravama, posudu, sviralama, nadgrobnim spomenicima i na odjeći. Jedan kockasti ures s devet kocaka (3×3) - nalazi se na jednomu nadgrobnom spomeniku u Bosni (između Smrtića i Vjetarnika). U muzeju Sv. Donata u Zadru na arkadi ciborija nalazi se kockasti pletar u obliku štita iz IX. stoljeća.

Prvi do sada poznati hrvatski grb u obliku štita s 5×5 crveno - bijelih kocaka nađen je na ostacima tkanine s metalnim uresom iz starohrvatskih grobova. Isto takav grb nalazi se i na ploči (pluteju) s motivom peterokuta (pentagrama) u Krstionici splitske prvostolnice. Kako neki misle, ploče u splitskoj Krstionici potječu iz XI. st., dakle iz doba kralja Zvonimira. Stoga ćemo o tome o grbu nešto više reći.

U Krstionici Splitske prvostolnice, nekadašnjemu hramu Dioklecianove palače, nalazi se zdenac za krštenje u obliku grčkoga križa, sastavljen od dvanaest mramornih ploča. Među tim pločama nalazi se i jedna na kojoj je izklesan motiv peterokuta s pticama. U kršćanskoj simboliki peterokut ili pentagram ("petokraka euharistijska zvijezda") podsjeća na pet rana što ih je Krist zadobio na križu. Na gornjem rubu ploče uzdignut je pojedini urešen pleternom ornamentikom u obliku učvorenih troprutastih pereca. Po tome se pojasu zaključuje, da je ploča prije služila kao plutej (ograda između dvaju stupova) na nekoj oltarnoj pregradi. Glavno je polje uokvireno kružnicom od dvotračne pletenice troprute vrbce. Kružnica izpunja pentagram, koji je sastavljen od troprutih vrbaca, a u sredini mu je rozeta u obliku šesterolatičnoga cvijeta.

Prostor između krakova pentagrama i kružnice izpunjen je pticama i jednom rozetom. U dva gornja polja i u dolnjemu središnjem polju prikazani su golubovi, koji kljuju grozdove, a na lijevoj dolnjoj strani je orao razširenih krila, dok je na sučelnoj strani deveterolatična rozeta. Slobodne površine na kutovima pluteja izpunjene su palmetama (uresom u obliku palmina lista ili grančice). Spomenuti golubovi (ima ih tri) nose na svojim krilima štlove s hrvatskim grbom (5×5 crveno - bijelih kocaka). Po čemu smo zaključili, da je prva kocka u grbu crvena a ne bijela? Dominik Mandić i Dragutin Kniewald smatraju, da uzdignuta kocka na izklesanim neobojenim hrvatskim grbovima predstavlja crvenu boju, a niža udubljena kocka bijelu. Na grbu u splitskoj Krstionici niža udubljena kocka izražena je uzkom brazdom između uzdignutih kocaka.

Zlatko Tomičić, a s njime se slaže i Dominik Mandić, na spomenutoj pluteji s motivom pentagrama umjesto golubova i orla vide četiri sokola. Četiri sokola vidi i

Marijan Grakalić (**Hrvatski grb**, Zagreb 1990., NZ Matice hrvatske), ali kaže, da samo tri sokola na krilima nose štit s 25 (5 x 5) kocaka. Stjepan Gunjaca i Dušan Jelovina na pluteju pak vide tri goluba i jednoga orla razširenih krila (**Starohrvatska baština**, Zagreb 1976., str. 28.. i 98.). U prilog mišljenju Gunjače i Jelovine ide činjenica, da se u starokršćanskoj umjetnosti od ptica najčešće pojavljuje golub. U ranoj kršćanskoj umjetnosti golubica je simbol čistoće i mira, a u čitavoj kršćanskoj umjetnosti od početka do danas golubica se kao simbol Duha Svetoga javlja u prikazivanju Trojstva, krštenja Isusova i navještenja Marijina. Sokol se pak u kršćanskoj simbolikijavlja u dva lika: divljí sokol znak je zlih namisli i djela, a pitomi označuje sveta čovjeka ili poganova koji se obratio na kršćanstvo. Nu bili na pluteju golubovi ili pitomi sokolovi, neprijeporno je, da oni na svojim krilima nose hrvatski grb.

Međutim, prijeporna je starost pluteja. Prevladalo je mišljenje, da pluteji (ploče) iz splitske Krstionice, na kojima su izklesani ljudski i životinjski likovi, potječu iz XI. st. To je mišljenje utemeljeno na pretpostavki, da je Krstionica jedinstveno djelo. Kako je na jednoj ploči Krstionice izklesan lik vladara i kako se misli, da taj lik predstavlja kralja Zvonimira, zaključili su neki povjestnici umjetnosti, da je i ploča s motivom pentagrama s pticama iz Zvonimirova doba. Nu ova je ploča mnogo starija, možda čak iz IX. st. Splitska Krstionica nije jedinstveno djelo. Zdenac za krštenje obložen je pločama, koje su izrađene u različitim vremenima.

Ljubo Karaman smatra, da relief s likom vladara na splitskoj Krstionici predstavlja hrvatskoga vladara na prijestolju. Drugi pak misle, da taj lik predstavlja Krista na prijestolju. Dominik Mandić u tom liku vidi kralja Petra Krešimira IV. On o tome kaže: "Zlatko Tomičić u **Hrvatskom Književnom Listu** u Zagrebu od broja 6., rujan 1968., donosio je sokola sa Splitske krstionice sa štitom na krilima kao simbol hrvatske državnosti. I uistinu, jedan od hrvatskih kraljeva, po svoj prilici Petar Krešimir IV. (o. 1056. - 1073.) darovao je Splitskoj nadbiskupiji umjetničko izrađenu krstionicu. Na toj krstionici Kralj je izradio svoj vlastiti lik i na Euharističkoj zviježdi dao isklesati četiri sokola i na

"KORIENSKI" SE PISALO I U PARTIZANIMA!

Na svaki spomen "korienskoga", morfonološkog pisanja, u Hrvatskoj se na stražnje noge propnu oni, koji tvrde kako je to povratak na NDH i tadašnju jezičnu praksu, iako je svakomu pismenom čovjeku jasno, da je morfonološki pravopis stariji od Pavelića i ustaša. Ipak, zanimljivo je, da nikomu nije palo na pamet (pa ni akademiku Supeku, koji razmišlja isključivo u zavnohovskim kategorijama) podsetiti kako se "korijenski" pisalo i u partizanima.

Ne ulazeći u to koliko je bio slobodan, i koliko je zla objektivno nudio hrvatskom narodu, Magovčev je "Slobodni dom" na Božić 1943. pisao o "mudracima, koji su od izcka odkrili put", a o Uskrsu 1944. pod naslovom "Ovo je naš Uzkrš" partizanski adut Magovac piše kako je "kršćanstvo od svog postanka obožavalо uzkršnuće Isusovo", a "nije Uzkrš u papirnatim čestitkama lažnih novina ni u novom rahu, što ga mogu nabaviti samo koristnici nepravednog poredka..."

Ali, beogradski čate znaju bolje. Kad im treba. Kako bi rekao Matoš: "tuđem sluzi sluge, tuđe prirepine, mešetari moje - tvoje domovine!"

:

M. P.

svakome štit s hrvatskim grbom od 25 kocaka. Taj se grb nalazi na prsim sokola na lijevoj donjoj strani, a na krilima drugih triju sokola. Boje grba naznačene su uzdignutim i udubljenim kockama. Uzdignuta kocka, po iranskom poimanju predstavlja crvenu boju, kada je sunce na jugu na vrhuncu svoga uspona, u naponu svoga svjetla. Bijelu boju izrazuje niža, udubljena kocka, kada sunce, silazeći na zapad, blijedi, pada i primiče se svom najnižem stanju i nestanku s obzorja" (Hrvatska revija XX./4., 1970., 641.).

Za dokaz, da je ploča (plutej) s motivom pentagrama s pticama iz splitske Krstionice mlađa od XI. st., pozivamo se na ovu tvrdnju Ljube Karamana: "Jedan zanimljiv detalj u ovom pogledu: u vrijeme čiste pleterne plastike 9. i 10. stoljeća prikazuje se uvijek dvije ptice, jedna nasuprot drugoj, s grožđem ili listom u kljunu, a bez kaleža; na kraju pleternih skulptura ponovno dolazi između ptica kalež, simbol sv. euharistije" (Ljubo Karaman, **Odarvana djela**, Split 1986., str. 88.). Na našoj ploči sa splitske Krstionice prikazana su **dva goluba** jedan nasuprot drugoga koji kljuju grozdove, a **bez kaleža između njih**. Stoga bi lik vladara na toj ploči mogao biti ili kralj Trpimir (IX. st.) ili kralj Tomislav (X. st.).

Već rekosmo, da se hrvatski grb ugrađen u podnožju zvonika crkve Svete Lucije u

Jurandvoru kod Baške na otoku Krku, gdje je nađena Baščanska ploča s kraja XI. st., na kojoj se spominje hrvatski kralj Zvonimir, može datirati u doba ovoga kralja. Svetolucijski se grb znanstveno datira godinom 1398. Tada je crkva Sv. Lucije obnovljena i dograđena, pa je spomenuta godina uklesana nad njezinim prozorom (MCCCLXXXVIII). Neki smatraju, da je zvonik crkve Sv. Lucije podignut krajem XIII. ili početkom XIV. st., pa da je i grb iz toga doba. Grb je nesumnjivo stariji od ovih datiranja. To se može uočiti iz starosti i strukture kamena na kojem je grb uklesan, jer je taj kamen sličan onomu na kojem je izklesana Baščanska ploča. Ivan Ostojić je upozorio, da je glavni dio crkve Sv. Lucije iz konca XI. ili početka XII. st. Po masivnu pak izgledu svetolucijskoga zvonika Ljubo Karaman je zaključio, da se on nadovezuje na zvonike koje su hrvatski graditelji dizali izpred bazilike u doba hrvatskih narodnih vladara. Zaključak je Branka Fučića, na temelju njezinih vlastitih izražavanja, da je negdje u blizu baščanskemu području obstojala crkva iz ranokršćanskoga razdoblja; obstoјnost te crkve odkrivaju dijelovi njezina kamenoga namještaja iz VI. - VII. st. uporabljeni kao gradivo za opločbu crkve Sv. Lucije.

(nastavit će se)

HRVATSKO-ARGENTINSKI ARHIVIST I POVJESTNIČAR INTERAMERIČKE I SVJETSKE REPUTACIJE

DR. ZLATKO TANODI

"Nos honra presentar este Festschrift para un maestro y amigo dilecto de todos los archivistas americanos".

(Juan Carlos Torchia Estrada)

"Desde los principios repetía constantemente a los estudiantes, egresados, colaboradores: id a los archivos!"

(Z. Tanodi)

Vjernije životopisno izvješće o Z. Tanodiju nitko nije mogao bolje dati od njega. Time se iztaknuti peruanski arhivist i stipendist OEA-e Cesar Gutierrez Munoz zapravo i rukovodio kad je zamolio Tanodiju da za *Mundo Archivistico* (br. 19. rujan 1984. Lima) priredi autobiografsku crticu. Tanodi se odazvao Munozovu pozivu i epistolarno obznanio svojim prijateljima, kolegama i učenicima o svom izkustvu arhivista. Odgoneći od sebe svaku laskavu primisao, i Tanodi iztiče Munozovu vrstnoću i darovitost u arhivističkim pitanjima, ali i svaljuje na nj svu krivicu što će mnogi čitati to pismo. Tanodi ne krije snažno izraženu introvertiranost u kojoj se nerado odlučuje bilo pisati bilo govoriti o sebi. No, Munozova molba da se tomu ipak odazove u povodu svoje 70. obljetnice života, bila je jača od njegove introvertiranosti.

Godine naukovanja i intelektualno svjetonazorne zriobe

Ne smatrujući važnijim razdoblje svoga djetinjstva, tek će se vrlo uobćeno izraziti o svom odrastanju u liberalnoj građanskoj sredini s kršćanskim tradicijom, ali ne i izraženijim vjerskim životom. Tanodi se tako u svom autobiografskom pismu odmah prenosi u godine svoga srednjoškolskog naukovanja u mirnom i provincijskom Varaždinu. Svakodnevno pogledom zastaje pred bogatim municipalnim arhivom, tim živim znamenom drevne i bogate varaždinske historijske tradicije. Kad k tome zaredaju svakodnevni doticaji s prof. Adolfom Wissertom, mladom Tanodiju neće biti težko profesionalno se odrediti. Bit će to dakle izravno po naputku prof. A. Wisserta, koji će već prije njegova odlaska na studij u Zagreb, imati s nadobudnim i darovitim mladim Varaždinom konkretne i dalekosežne planove: preporučiti ga u Varaždinski arhiv, a s vre-

Pišu:

*Mr. sc. Krešimir Čvrnjak,
prof. Barbara Tanodi-Kukolja*

Dr. Zlatko Tanodi

menom privoliti za izstraživanje povijesti grada Varaždina.

Po vlastitu priznanju, posljednje tri godine u srednjoškolskom internatu dijelom su protekle u intelektualno-svetonazornoj zriobi. Muče ga temeljna filozofska pitanja, salijeću skeptičke dvojbe, tražeći i ne nalazeći istinu o sebi: Tko sam, što sam i kamo ću? Liberalizam profesora i obzori ponaosobne slobode u tome su mu samo odmagali. Dvojba o svemu sustavno je zastirala istinu. Otud se zapravo vriježilo i razpružalo korijene u kasnije introvertiranosti.

Smraj vlastitog obstojnosnog nemira najmanje je nalazio u vrenju studenata na Sveučilištu. Više su ga zadovoljavali od-

govori otaca isusovaca među kojima se rado kretao i postao članom njihove akademске marijanske kongregacije. Istina, sloboda i praštanje prožimali su svaku žilicu njegova bića. Zagovara istinu koja ga jedino može oslobođiti, praštajući u svojoj pravednosti, ljubavi i snošljivosti prema svima.

Za trajanja studija povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (1933.-1937.) posebice se zbljedio s profesorom Mihom Baradom na katedri za pomoćne povijestne znanosti: latinsku paleografiju, diplomatičku i kronologiju, te za hrvatsku srednjovjekovnu povijest.

Rad u "važnom arhivu"

Po završetku studija, zaposlio se u Gradskom arhivu u Varaždinu, u Odjelu za srednjovjekovne dokumente. Transkribira i objavljuje. Uzput drži nastavu u franjevačkoj gimnaziji.

Zlatku Tanodiju, s potvrđenom stručnošću i kvalificiranim znanjem, otvaraju se najzad 1940. vrata jedne šire i zahtjevnejne radno-intelektualne sredine, kakva je njemu zapravo i priličila: vrata Nacionalnog arhiva Hrvatske u Zagrebu. Prije Tanodija ušla je u "taj važni arhiv" Baradina izkaznica s čvrstim preporukama za Tanodija. Mijenja dakle arhiv, ali i dalje radi na istim poslovima: srednjovjekovnim dokumentima. Vrtlog svjetskog rata nije ga ipak bliže k sebi povukao, te se mogao posvetiti produbljivanju znanja iz arhivistike, paleografije i diplomatike. Uz to inspicira po arhivima širom Hrvatske. U međuvremenu doktorira iz povijesti.

Podkraj rata (1944.) M. Barada ni časka nije bio u dvojbi koga predložiti za svoga naslijednika na katedri za pomoćne povijestne znanosti. Bila je to još jedna javna potvrda Tanodijeve stručnosti s prave strane. Tanodi već ima plan i program što i kako raditi: proširiti gradivo izučavanjima

iz arhivistike. Sve je išlo u redu. S vlastima Fakulteta nije bilo problema. Nu, posrijedi je bilo nešto drugo. Odjednom je prokvario na mjestu na kojem je oduvijek bio najranjiviji. Nastupom treće diktature, pobojao se za svoju slobodu.

Doskora se odlučuje na krucijalan životni korak, a da tome zapravo nije predhodio konkretan i neposredan povod: izseliti se iz domovine i što prije pripremiti dolazak supruge i kćerke. Nije dakle pobjegao pred batinama ili samicom nego pred političko-ideoložkom izključivošću koja se poput more slegla na Tanodijevu duboko razvijenu i visoko izraženu osobnu samosvojnost.

Bezgrešnik u zatvoru i umnik u ludnici

Odluka je pala da to bude već jedne hladne noći u studenome 1945. Nada u skorašnji život u slobodi i demokraciji nadjačala je strah od pogibli po život pri prijelazu austrijske granice. Tu je nadu opet, po vlastitim riječima, krijeplila čvrsta i postojana vjera koja ga je snažila dok je posrtao od udaraca nesigurnosti i više sile. Dopanuo je ipak zatvora zbog ilegalnog prijelaza granice. Sve je na sreću zakratko trajalo da bi se domalo našao u Grazu gdje su englezke okupacijske snage imale logor za studente izbjegle iz iztočnih zemalja.

Uza sve neprilike, uspijeva se upisati na Pravni fakultet Sveučilišta u Grazu. Pozornost i zanimanje mu prije svega pobuduje uvod u pravo, te municipalno pravo srednjega vijeka. Nu, svejedno ne će imati mira dok na Filozofskom fakultetu ne upozna katedru za paleografiju. Isto tako izgara od želje da konačno vidi i upozna Zemaljski arhiv Štajerske, o kojem je ranije toliko čuo. Odškrinula su mu se tako vrata za nastavak rada na iztraživanju srednjovjekovnih dokumenata.

Tanodi se međutim ne zaustavlja na spomenutom arhivu. Nastavlja s posjetima i drugim austrijskim arhivima. U Grazu je također izkrsla ideja da prikupi dokumente u svezi s hrvatskim izbjeglicama. Ne ostaje na ideji nego formira arhiv hrvatskih izseljenika. Odlazi u Salzburg gdje se upoznaje se jednim franjevcem koji je bio profesor na franjevačkom učilištu u Varaždinu. Izlaže mu svoju ideju u svezi s arhivom, te kod varaždinskog franjevca nai-

laži na punu podršku. Predložio mu je zaposlenje u Nadbiskupskom arhivu u kojem je nedostajalo iztraživačkog kadra, ponajprije za srednjovjekovne isprave.

Put ga je nanio k još jednom franjevcu, koji iće mu biti spona do trećeg, jednoga od najglasovitijih hrvatskih franjevaca: dr. fra Karla Balića, mariologa i veleznalca u skotističkoj filozofiji. Franjevac, koji će Tanodija neizravno uputiti Karlu Baliću, smatrao je da Tanodi može biti od ne male koristi na papinskom Sveučilištu Antonianum na kojem je K. Balić bio rektor.

Tako Tanodiju predstoji ponovan ilegalan prijelaz granice, ovaj put austrijsko-talijanske. Već je i dosad Tanodijev životni put izpresijecan neočekivanim razkrižjima, posut mučnim odlukama, uzponima i padovima. Ne će se stoga jedne hladne noći u veljači 1947. dati pokolebiti prijelazom preko ledenih snježnih visina Brennera. Pri ruci mu se našao neki dobri tirolski redovnik.

Tako se Tanodi najzad sretno našao u Vječnom Gradu. Domalo s K. Balićem sklapa ugovor o izradi kataloga za biblioteku koju je Sveučilište otkupilo od nekoga talijanskog lingvista. Sadržavala je napretek knjiga na slavenskim jezicima. Gotovo istodobno pomaže Baliću u transkripciji fotokopija nekih kodeksa iz XIII. stoljeća. Nalazi pri svemu toliko vremena da nastavne 1947/48. pohađa predavanja iz arhivistike u Vatikanskom tajnom arhivu, te bibliotekologiju u Vatikanskoj apostolskoj biblioteci.

Nakon stoje završio posao s povjerenim katalogiziranjem otkupljene biblioteke, dao se po rimskim bibliotekama na iztraživanje o odjecima revolucije g. 1848. u Hrvatskoj. U to vrijeme se, naime, komemorirala 100. obljetnica velike revolucije u Hrvatskoj. Tanodi se također u to uključio, te i knjigu o tome priredio, ali je u nedostatku sredstava nije uspio tiskati.

Ni u Rimu nije zaboravio na svoju ideju iz Graza. Poznanicima u Rimu također je naime izložio ideju o osnutku arhiva za hrvatsku emigraciju. Ideja je bila dobro primljena, nu za njezinu konkretnu provedbu nije bilo sredstava.

Balić se zauzeo da Tanodija u Rimu zadrže kao stručnjaka za izprave koje stope u svezi sa slavenskim narodima u Vatikanском tajnom arhivu ili u Franjevačkom arhivu, nu nije uspio u svojoj namjeri. Još

Hrvati su ostavili svoj trag diljem svijeta: Hrvatski trg u Parani (Argentina)

jednom je tako na izpit u Tanodijeva odlučnost i zrelost. Još jednom su se zalupila vrata pred Tanodijem, ostajući tako i on i njegova obitelj bez osnovnih sredstava za život. Još jednom se najzad i po posljednji put našao pred svojim velikim životnim razkrižjem. Ovaj put se trebao udaljiti ne samo od Hrvatske nego i Europe, te poći u daleku i njemu sasvim nepoznatu Argentinu.

Iz Rima se zaputio u Grugliasco, nadomak Torinu gdje se jedan dio umobolnice koristio za izbjeglice u prebacivanju za Ameriku preko Genove. Tu završava nje-govo izbjegličko hodočašće po Europi. Počelo je dakle u jednom austrijskom zatvoru, a završilo u jednoj talijanskoj ludnici. Kada, za to zamoljen, bude pisao svoje autobiografsko izvješće, Italiju će staviti na prvo mjesto kao zemlju u kojoj je polučio novo životno izkustvo. Tu se, po vlastitim riječima, približio latinskom mentalitetu koji ga je impresionirao svojom intuicijom, agilnošću, ljudskom topnom. Sve će mu to dobro doći za bolju priлагodbu u latinskoameričkom, argentinskom ambijentu. Kao čovjeku slavenskog podrijetla, ponešto sklonom malodušju i plahom, ali ne bez energije i odlučnosti,

nešto manje je odgovarao njemački mentalitet s kojim će se pobliže upoznati kod nekih profesora njemačkog podrijetla, te za boravka u Austriji. Napušta Italiju, kaže, u novoj boli za onim što je ostavljao, ali zato s novom nadom u budućnost.

Nu, ako je Argentina bila nepoznata Tanodiju, zato nisu Argentini bili nepoznati Hrvati. Bila je ona naime mnogo prije Tanodija političko i socijalno utočište za velike kontingente Hrvata. Tako će najzad Tanodi u kolovozu 1948. s vojnim transportnim brodom za prijevoz sjevernoameričkih trupa, koji je stavljen na razpolaganje Crvenom križu, doploviti do svoje "druge domovine", točnije u Buenos Aires.

Ni na latinskoameričkom tlu ne zamire u njemu stara ideja o osnutku arhiva za staru hrvatsku emigraciju koje nije nedostajalo u Argentini, Čileu i Sjedinjenim Državama. Bezparica mu je dakako vjerna suputnica i pratilja, ukoliko još nije bilo na vidiku stalnog zaposlenja. Tračak nade ulio mu je dolazak u Buenos Aires fra K. Balića podkraj 1948. da bi organizirao veliki mariološki kongres. Uskoro je Balić došao u doticaj i razgovarao s ministrom prosvjete Ivaniševićem, Hrvatom iz Dalmacije. Obećao mu je Ivanišević da će medu trojicom ili četvoricom profesora koje treba zaposliti, biti i on. Ivanišević, međutim, zaboravlja na svoje obećanje. Tanodi je nastojao da se poveže s Glavnim nacionalnim arhivom (*Archivo General de la Nación*), zatim katedrom za povijest na Sveučilištu, te Nacionalnim i drugim bibliotekama. Nailazio je svuda na isti odgovor: "*Lo lamentamos*". (Žao nam je)

Od tekstilnog radnika do jedinog profesora paleografije i diplomatike u Argentini

Zbog toga mu je valjalo još upornije potražiti bilo kakvo zaposlenje. Vjerljatno nikad nije mislio da će pohađati tečaj iz osnova računovodstva. Pohađao ga je, naime, na Akademiji Pitman u Buenos Airesu. Doskora mu pođe za rukom dobiti zaposlenje u jednoj tvornici tekstila kao radnik. Danomice nadnijet osam sati nad svojim strojem, morao je izkopčati svaku misao koja se nije ticala tog stroja, a naprotiv ukopčati i usredotočiti pozornost na rad stroja. Njegov mozak koji je naprsto bio zaražen (*contaminado*) naukovanjem i

idejama, nije mogao podnijeti te njemu neprimjerene napore. Odlučio se napustiti ne samo tvornicu nego i lučku prijestolnicu. Odlazi u Comodore Rivadaviu gdje je trebalo fizičke i administrativne radne snage. Zapošjava se u jednom građevinskom poduzeću kao nekakav predradnik ili činovnik na gradilištu. Uputili su ga do malo na jug Patagonije, koji je bio na zlu glasu po pustoši i negostoljubivu podneblju. Ali, to ga nije ozbiljnije zabrinjavalo. Kalendar je pokazivao mjesec studeni 1949.

Snalažljiv, prodoran i odlučan kakav je već bio, pošlo mu je za rukom povezati se s Višim institutom za izučavanje Patagonije (*Instituto Superior de Estudios Patagónicos*). Upravitelj Instituta, dr. Federico Escalada, inače liječnik i antropolog među urođenicima u Patagoniji, dao mu je reprodukciju indijanske naseobine, sa zemljistem Indijanaca. Na tom je zemljisu Juan de Garay dao 1580. podići grad Buenos Aires. Tanodi je proučio tu naseobinu i o njoj napisao jedan članak koji će iz temelja zakrenuti njegovom sudbinom. U Comodoru Rivadaviju još jednom izlazi na vidjelo svojom ne jednom zapretenom idejom, koja je u međuvremenu doživjela znatniju preobrazbu. Priobčava, naime, svoju ideju o stvaranju arhiva sa značajkama pohranilišta izprava od povijestnog značenja, arhiva koji bi također objedinjavao audiovizualnu građu, koja bi nastajala na temelju sastanaka s poznatim i običnim ljudima. Nu, to mu zbog udaljenosti nije pošlo za rukom.

Došao je dan kada je Z. Tanodi dobio argentinsko državljanstvo. Na jednoj od svojih samotničkih šetnji po sušnim prostranstvima Patagonije prignuo se i poljubio tlo zemlje koja mu se dotad, iskreno govoreći, nije pokazivala odviše gostoljubivom. Taj će cijelov, po vlastitim riječima, ponijeti dalje u život kao znamen duhovne vjeridbe sa svojom novousvojenom domovinom (*con mi nueva patria adoptiva, libre y emotivamente aceptada*). Ranijim naukovanjem usaden latinski mentalitet pomoći će mu u boljem razumijevanju španjolske tradicije u tom dijelu južnoameričkog kontinenta. Tanodi se osjećao sinom dviju domovina, koliko god je bio i ostao vjeran rođnoj domovini.

U međuvremenu, na drugom kraju Argentine, u Cordobi, dr. Carlos A. Luque Colombres, uspio je unijeti paleografiju i

diplomatiku u program studija na katedri za povijest tamošnjeg Fakulteta za filozofiju, klasične jezike i književnost (*Facultad de Filosofía y Humanidades*) na Nacionalnom sveučilištu. Dr. Colombres je kao dekan Fakulteta bezuspješno tragao za profesorom koji bi se prihvatio mjesta voditelja katedre za dvije novouvedene discipline pomoćnih povijestnih znanosti. Nailazkom na Tanodija i pobližim upoznavanjem s njim dobrano je lagnulo i jednome i drugome: prvome zbog toga što je najzad mogao popuniti prazninu na novoosnovanoj katedri, a drugome što je konačno došao do željenog i pravog radnog mesta. Napokon mu je svanulo. Biće je to u lipnju 1953. kada dolazi na čuveno Sveučilište u Cordobi. Uzkorao izlazi na glas kao jedini profesor paleografije i diplomatičke u Argentini. Doživjet će sve to kao zagrljaj s uglednom ustanovom. Kako vidimo, Tanodi u presudnim trenucima cijeliva i grli Argentinu, svoju drugu domovinu. Dozreo je također trenutak da mu iz Zagreba stigne obitelj. Tako je odpočela treća i posljednja faza njegova životnog i radnog vijeka.

(nastaviti će se)

Petar S. UJEVIĆ

STRANPUTNIK (RP-6313)

*još mi samo ostale nigdine
i mirisi što djetinjstvo slave
tamne crne daleke blizine
što se često u osami jave*

*Sovi Zeland opet mi je blizu
a u duši južni vjetar tuče
nisu za me pločnici u nizu
već kamenje kamo srce vuče*

*dok ti ime šapćem u tišini
kao munjom noć se propne teška
samo tamo negdje u nigdini
jeka mi se vraća poput smješka*

*daleko su ostale daljine
u djetinjstvu ko daleke zime,
dok te crtam valovi nigdine
ovim morem zovu tvoje ime*

NINSKA ČUDA I ČAROLIJE (2.)

Za kraljevanja Petra Krešimira IV. Velikoga (1058.-1075.) Nin postaje jedna od redovitih kraljevih prijestolnica. U njemu on kao kralj Hrvatske i Dalmacije četiri godine stoluje, održava sabore i kroji pravdu. Najslavniji od tih sabora održanje godine 1069. Te godine je kralj Petar Krešimir IV., stoljući u Ninu, u nazočnosti svih članova svoga kraljevskoga dvora, banova, knezova, biskupa, opata, zapovjednika vojske i mornarice, pred golemim množtvom naroda, izdao benediktinskomu samostanu sv. Krševana u Zadru povelju, u kojoj iztiče, da mu je "svemogući Bog na kopnu i na moru proširio kraljevstvo" i da on rečenu samostanu poklanja "naš vlastiti otok, koji se nalazi u našem dalmatinskom moru, a naziva se Maun". Ovu je svečanu povelju napisao hrvatski biskup i kancelar kraljevskoga dvora Anastazij.

Grad Nin u doba narodnih vladara bijaše glavni oslonac hrvatskoj pomorskoj sili, koja je pobijedila Arape pod Barijem i Mletčane prisilila na plaćenje nameta za slobodnu plovidbu Jadranskim morem. Ta je pomorska sila za kraljevanja Tomislavova imala stoosamdeset ratnih brodova s petnaest tisuća veslača i pet tisuća mornara. Kada se zakraljio Dmitar Zvonimir (1075.-1089.), Nin opet bijedna od glavnih prijestolnica Zvonimirovih. Tada je, za ondašnje pojmove bio veliki grad, jer je imao preko 45.000 (četrdesetpet tisuća) stanovnika. Dičio se brojnim dvorcima, crkvama, samostanima i ostalim javnim i privatnim građevinama. U njemu se držahu crkveni i državni sabori. Veličina i prostranstvo kraljevskoga dvora posvjedočena je arheoložkim izkapanjima.

Pod kraj god. 1078. u Ninu je kralj Zvonimir pred županima Strezinjom bribskim, Jurom ninskim i Ljubomirom sidražkim potvrdio odsudu tečije Dominika u korist samostana Sv. Ivana Evangeliste. God. 1080. papinski legat kardinal Ivan sazvao je u Nin sabor hrvatsko-dalmatinske crkve. Nakon proglašenja sabor-skih zaključaka kralj Zvonimir je darovao splitskoj nadbiskupiji crkvu sv. Stjepana u Solinu, koja bijaše obiteljska grobница hrvatske vladajuće kuće od druge polovice X. st., te solinsku crkvu sv. Marije, gdje je svoj grob imala kraljica Helena. Obje ove crkve - sv. Stjepana i sv. Marije - dala je sagraditi rečena kraljica Helena, "službenica Božja, žena kralja Mihajla, a majka

Piše:

Mato MARČINKO

kralja Stjepana, koja je za života bila kraljevstvu majka, postade majkom sirota i zaštitnicom udovica" - kako piše na njezini grobu.

Hrvatska i Ugarska su se u početku XII. st. povezale u osobi zajedničkoga vladara. Od tada Nin živi kao samostalna gradska občina sa svojim statutarnim povlasticama - sve do konačnoga pada pod mletačku vlast u početku XV st. Kada su križarske vojske na putu prema Iztoku za račun Mletčana obsjedale Zadar, Nin je odlučno pomagao Zadrane stavljajući svoju luku na razpolaganje zadarskoj mornarici. Nakon što su križari osvojili Zadar, u Nin se sklanjaju mnogi zadarski bjegunci.

Razdoblje od početka XII. st. do početka XV. st. doba je gospodarskoga i kulturnoga napredka grada Nina. Povijestni izvori spominju u njemu čak trinaest crkava i mnoge javne građevine (biskupska palača, kneževa palača, utvrde i dr.).

Kao i ostali južnohrvatski primorski gradovi Nin od kraja XIII. st. priznaje vrhovnu vlast knezova Bribskih. Neokrunjeni hrvatski kralj Pavao I. Šubić Bribski (1272.-1312.), ban Hrvata i gospodar Čitave Bosne, u Ninu je obavljao važne državne poslove. Ban Pavao, koji je Mletčanima god. 1311. preoteo Zadar, prikazan je na glasovitoj škrinji Sv. Šimuna u zadarskoj crkvi sv. Krševana. Pavlov brat Juraj I. Bribski bio je ninski knez od god. 1297. do 1327.; njegova se nadgrobna ploča, na kojoj je prikazan kao vitez u oklopu, nalazila u ninskoj crkvi sv. Ivana Krstitelja, a sada je u ninskomu muzeju.

Hrvatski i ugarski kralj Ludovik I. Anžuvinac prisilio je Zadarskim mirom odl. veljače 1358. Mletčane, da se odreknu "čitave Dalmacije, to jest od polovice Kvarnera do granica Drača...i naslova Dalmacije i Hrvatske kojima su se služili mletački duždevi, odnosno svoga prava vladanja i vlasništva, ako su ih imali...". Tako se Dalmacija u punom obsegu ponovno našla u rukama vladara, koji je nosio i hrvatsku krunu.

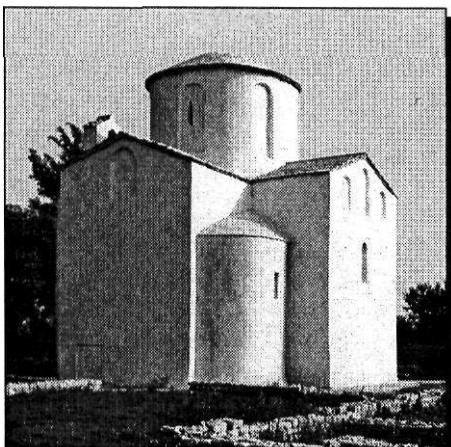
Tada Nin iznove postaje prijestolnim gradom. Kralj Ludovik I. ga naziva "glavnim i kraljevskim gradom dalmatinske države". U njemu je on u travnju 1371. održao sabor plemića i građana Kraljevine

Dalmacije i Hrvatske, na kojem se razpravljalo o občemu dobru svih stanovnika kraljevine. God. 1387. u Ninu je boravila i kraljica Marija, kći Ludovika I. i Elizabete Kotromanićke, primajući poslanstva iz skoro svih dalmatinskih gradova.

Muž kraljice Marije Žigmund Luksemuržki (1387.-1437.) sazvao je u Nin "obči veliki sabor ili sinodu za čitavu Dalmaciju i Hrvatsku, kako ga već odavna nije bilo na okupu". Sabor je trajao od 5. do 24. lipnja 1396., a na njemu su sudjelovali svi stališi Dalmacije i Hrvatske i zastupnici gradova - među njima i ninski zastupnici. Sabor je imao zadatak ustanoviti kraljevska prava, suditi strankama koje se parniče te obnoviti upravu Kraljevine i južnohrvatskih primorskih gradova.

U doba mletačke vlasti od XV do XVIII. st. Nin postupice gubi kulturnopovijestno značenje. Propada kao važni političko-upravni, kulturni, gospodarski i pomorski grad te kao središte šire cjeline. No uza sve to Nin je do propasti Mletačke Republike (1797.) ostao autonomna gradska občina. Od druge polovice XV. st. grad Nin i njegovo stanovništvo težko stradavaju zbog čestih osmansko-turskih provala u južnohrvatsko primorje. Najteže dane doživjehu, kada su god. 1646. Mletčani preselili ninsko stanovništvo i porušili gradske utvrde, da se njima osman-ski Turci ne bi mogli poslužiti. Mletčani nisu silom potalijančivali Hrvate na području pod svojom vlašću, ali su ih izseljavali i razseljavali i na njihova mjesta dovodili Mletčane i druge tuđince. U Ninu su se ipak uspjeli održati glagoljaši, koji u XVII. st. imaju u gradu i svoju školu. Dakle škole bio je i pjesnik Juraj Baraković (1548.-1628.), svećenik-glagoljaš.

Baraković bijaše svijestan hrvatski rodoljub. U svojim je pjesmama iztaknuo, da je njegov praotac Bartul, ratnik u doba hrvatskoga i ugarskoga kralja Bele i Tata, "klobuk hrvatski" nosio. Šibenski mu je ratnik Fran Dražojević "krv hrvatske, od ke se radja ban". Na usta kanonika Šibenskoga popa Ivana Tonkovića Baraković sam za sebe kaže, da u njemu teče "hrvatska čista krv". Po uzoru na Petra Zoranića i druge primorske pjesnike, neposredne svjedočke osmansko-turskih napada na Hrvatsku, Baraković je toplim riječima opisao "razsap občeni našega kolina,/ gdi svaka dolina zemlje oranice/ puna je pelina namisto pšenice". Rođen na

Crkva Sv. Križa u Ninu (IX. st.)

otčinskomu imanju Plemićima pokraj Zadra, Baraković je opjevao i mitsko podrijetlo grada Nina. On ga izvodi od Nina i Save, koji su nakon gradnje babilonskoga tornja dolutali na jadransku obalu i sagradili grad Nin. Ono najljepše, što nam je Baraković ostavio u baštinu, dirljiva je bugarštica o majci Margariti.

Povijestnu sudbinu grada Nina, a s njime i hrvatskoga naroda, potresno je opisao Barakovićev predhodnik Petar Zoranić (1508. - prije 1569.) u svom romanu **Planine**. Taj roman se ubraja među najživotnija djela hrvatske renesansne književnosti. Zoranić naziva sebe Ninjaninom, iako je rođen u Zadru. Odvjetak je stare hrvatske plemićke obitelji Tetačića, koja se nastanila u kraljevskom gradu Ninu, gdje Zoranićevu djedu Zoranu (od toga je imena nastalo prezime Zoranić), priznaše plemstvo.

Temeljni poticaj Zoranićevu književnom stvaralaštvu bijaše bolan rodoljubni osjećaj, napose pojačan ratnim strahotama, koje svaki dan vidjaše sa zadarskih gradskih zidina. U posveti romana **Planine** Zoranić veli, daje sreću "vilu jednu, ka po običaju hrvačkom gizdavo narešena biše". Ona ga je potakla, da napiše **Planine** i u njima proslavi svoju bašćinu (domovinu). Uzrok su Zoranićeva plača "nad razsutom bašćinom" tužne narodne prilike, svagdanje "naporstvo od vukov i već cić neprijateljskoga česta plinjenja i roblijenja". Pred navalom "iz iztočnih stran" narod je morao "u tuja vladanja bižati". Zoranić je osuđivao bijeg iz "sladkosti bašćine", jer se bježanjem prepusta mjesto neprijatelju. Zbog te ljubavi prema bašćini, prema rodnomu zavičaju i domovini Zoranić je i napisao svoje **Planine** (tiskane su u Mletcima 1569.). U tim svojim planinama sreću je on "vilu mlajahnu, s

malo jabukami u krilcu, imenom Hrvatica", koja bježi žalostna zbog "nepomnje i nehaja jezika hrvackoga" i što se nje, vile Hrvatice, a i sami sebe i svojega, Hrvati "sramuju i stide". Na kraju svoga puta Zoranić je došao u Nin, da počine u svojoj "sladkoj bašćini".

Dne 4. srpnja 1797. u Nin bez odpora ulazi s hrvatskim kraljičnicima Ličanin general Matija Rukavina Bojnogradski u ime hrvatskoga kralja i austrijskoga cara Franje I. U pokrajini Dalmaciji uvodi se nova upravno-sudska ustrojba. Tom su ustrojbom smanjene povlastice ninske gradskе obćine. Te su povlastice još više smanjili Francuzi u doba svoje vladavine u Dalmaciji (1806.-1813.). Kada je god. 1813. Dalmacija ponovno pripala Austriji, Nin postaje obćina u sklopu zadarskoga kotara. Bulom pape Lava XII. od 30. lipnja 1828. ukida se i ninska biskupija. Broj stanovnika grada Nina od god. 1813.-1900. iznosio je oko šest stotina.

Hrvatski sabor 29. listopada 1918. ukida državno-pravne odnose između Dalmacije, Hrvatske i Slavonije i Rijeke sjedne strane i Mađarske s druge te također između Hrvatske i Austrije. Nagodba između Hrvatske i Mađarske proglašena je ništetnom. Već 2. studenoga 1918. u Ninu je izabran Mjestni odbor Narodnoga vijeća, osnovana je narodna garda i na gradskim vratima izvešena hrvatska zastava. Talijani okupiraše Nin 3. veljače 1919. i ostaše u njemu do 10. ožujka 1923. Nakon toga Nin ulazi u splet države Srba, Hrvata i Slovenaca, kasnije Kraljevine Jugoslavije.

Dne 11. travnja 1941. poglavarnstvo Obćine Nin primilo je od vodstva Hrvatske seljačke stranke iz Zagreba brzojav u kojem je pisalo, daje Jugoslavija kapitulirala i da obćinski službenici budu spremni na polaganje zakletve Poglavniku Nezavisne Države Hrvatske. Na obćinskoj zgradi odmah je podignuta hrvatska zastava. Nu već idući dan vlast u Ninu preuzimaju Talijani, skidaju hrvatsku zastavu i vješaju talijansku.

Nakon kapitulacije Italije god. 1943. svi krajevi na iztočnoj jadranskoj obali, koji su Rimskim ugovorima bili pripojeni Italiji, među njima i Nin sa svojim područjem, uključeni su u Nezavisnu Državu Hrvatsku.

Godine 1979. Nin ponovno postaje prijestolnim gradom Hrvata. Te je godine, nazvane **Branimirovom godinom**, Crkva u Hrvata obnovila u Ninu zavjet vjernosti hrvatskoga vladara Branimira Bogu i Katoličkoj Crkvi. Tomu svečanu činu bijaše

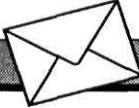
nazočno neizbrojivo množtvo hrvatskih kćeri i sinova, svake dobi i stališta, sa svih strana Hrvatske Domovine.

Branimirov zavjet vjernosti nasljedniku Svetoga Petra papi Ivanu VIII. godine 879. jedan je od najodsudnijih događaja hrvatske povijesti. Tada je zaokrenuto kormilo hrvatske državnosti i crkvenosti prema Zapadu. Hrvati su došli u sadašnju svoju domovinu kao činbenik mira. Spašavaju kulturu i uljudbu Europe, a za uzvrat dobivaju laskave naslove i lažna obećanja. Jedinu podrporu nalaze u rimskih papa.

Završna glavna proslava **Branimirove godine** održana je pokraj Nina na široku povišenu prostoru zvanu **Grgur** 2. rujna 1979. S toga povišena mjesta vidjehu se Velebit i more. Izbor Nina nije bio slučajan. On u Branimirovo vrijeme bijaše središte političke vlasti te sjedište hrvatskih vladara i crkvenih poglavara. Ninska je biskupija osnovana u IX. st., ukinuta god. 928., obnovljena god. 1075., a god. 1828. priključena zadarskoj nadbiskupiji. U doba hrvatskih narodnih vladara Nin je sjedište hrvatskoga biskupa, vlast kojega se protezala od Jadranu do Dunava. Pamtimmo znamenitoga biskupa Teodozija (879.-oko 892.), najbližega Branimirova suradnika. Podigli smo spomenik ninskomu biskupu Grguru (900.-928.) - izradio ga je Ivan Meštrović, suvremenik kralja Tomislava, koji se odlučno borio za očuvanje područnih prava hrvatskoga biskupa.

Kao trajna uspomena na ovu proslavu ostala nam je spomenica naslovljena **BRANIMIROVA GODINA OD RIMA DO NINA** (Zadar 1980.). U njoj je tiskan i poziv hrvatskih biskupa od 1. kolovoza 1979., u kojem stoji: "Dodirno u Nin na zajednički susret s braćom po krvi i vjeri. U Nin, grad naših knezova i kraljeva, sjelo hrvatskog biskupa, mjesto starodrevne Višeslavove krstionice i crkvice Sv. Križa. Tu je sveto mjesto naše narodne i crkvene povijesti. Nin je naša spomenica. Tu gdje i kamenje govori, neka nam ni srce ne ostane hladno!"

Od većega broja kulturno-povijestnih spomenika sačuvanih u Ninu iztaknut ćemo samo neke. Na prvom mjestu je crkvića Sv. Križa, jedan od najljepših spomenika starohrvatskoga crkvenoga graditeljstva, do danas sačuvana gotovo u neizmjenjenu obliku. Ova dvorska kapela hrvatskih vladara, nazvana naj manjom katedrom na svijetu, pravo je graditeljsko čudo. Obris njezina vanjskoga tlocrta određenje smjerovima jutarnjih, podnevnih i večer-

njih sunčanih zraka na mjestnomu obzoru. Kako reče proučavatelj te crkvice Mladen Pejaković, monumentalnost Sv. Križa u malenu je mjerilu posljedak stvaralačke maštete, koja je bila sposobna ostvariti jedinstveno djelo, jedinstveno toliko, da je crkvicu jedva moguće razvrstati u predjele poznatih graditeljsko-umjetničkih vrsta. Od davnine su Ninjani "gledali ure" tražeći sunčevu zraku na zidovima crkvice Sv. Križa. Onima u crkvi sunčeva je zraka kazivala, da je "vrime od molitve". A onima vani kad im je poći u polje ili na more ili "staviti rizi" za ručak.

U neposrednoj blizini Nina na mjestu zvanomu **Prahulje** nalazi se crkva Sv. Nikole, sagrađena na zemljanomu predpovijestnomu humku. Malenih je razmjera, tlorisnoga tlocrta, s nutarnje strane presvođena je kupolastim svodom pojačanim rebrastim lukovima. Nad tim svodom je u kasnomu srednjemu vijeku, u doba ratova s Osmanskim Carstvom, nadograđena šesterstrana kula promatračnica s kruništem. Crkva Sv. Nikole jedini je sačuvani primjerak ranoromaničkoga hrvatskoga graditeljstva iz kraja XI. st. Kako govoru pučka predaja, u Ninu se krunilo sedam kraljeva. U prigodi krunidbe novi bi kralj u sjajnoj sviti svojih dvorjana dojaha do crkvice Sv. Nikole, gdje bi se predstavio narodu i u znak svoje kraljevske vlasti sabljom s humka zasjekao na sve četiri strane svijeta.

Privrženost hrvatskoga vladara Branimira i hrvatskoga naroda Svetoj Stolici papa Ivan VIII. nagradio je velikim darom: priznao je Branimira kao samostalnoga vladara a njegovoj državi potvrdio je nezavisnost.

Bramirom prisegu vjernosti nasljedniku Svetoga Petra obnovio je kralj Zvonimir u listopadu 1075. Za uzdarje mu je papa Grgur VII. poslao kraljevsku krunu i priznao ga vladarom i u Dalmaciji. Što više, ovaj papa je izvršio i ugovornu obvezu pape Agatona iz VII. st. Naime papa Agaton se obvezao, da će pape pomoći Hrvatima, ako ih tko napadne. I kada je istarsko-kranjski grof Vecelin, podanik silnoga njemačkoga cara Henrika IV, htio s vojskom navaliti na Hrvatsku, da kralju Zvonimu preotme hrvatsku pokrajinu Dalmaciju, papa Grgur VII. zaprijetio mu je crvenim izopćenjem. Vecelin je morao uztuknuti.

Ono što je učinio papa Ivan VIII. na Spasovo godine 879., ponovio je njegov nasljednik papa Ivan Pavao II. dne 30.

travnja 1979. U Bazilici Sv. Petra u Rimu primio je množvo hrvatskih vjernika iz domovine i izseljeništa i zajedno s njima svečanom svetom misom proslavio 1100. obljetnicu izmjene znamenitih pisama između pape Ivana VIII. i hrvatskoga vladara Branimira. Ivan Pavao II. čak je i nadmašio Ivana VIII.: nad grobom Svetoga Petra prvi puta u povijesti služio je misu i propovijedao **hrvatskim** jezikom.

Na završnu proslavu **Bramirove godine** došli su Hrvati iz svih hrvatskih krajeva i zemalja. Među njima i slabovidni starac Stipan iz Srijemske Kamenice, otac petero djece. Pratio ga je mladi župnik iz njegova mesta. S ostalim hodočašnicima poluslijepi je Stipan bdio do jutra i zajedno s njima molio vjerničku molitvu: "Bože, ne daj da izgine baština Tvoja. Desnicom svetom svojom blagoslovi sav narod hrvatski. Daj da u srdecima naših mladih živi zavjet starih Hrvata. Daj pokoj Teodoziju biskupu i Branimiru vladaru i svim praotcima našim."

U Ninu, gradu Višeslavove krstionice, prijestolnici hrvatskih narodnih vladara, sjedištu hrvatskoga biskupa dne 2. rujna 1979. Croatia semper fidelis - Hrvatska uvijek vjerna Bogu i Kristovim nasljednicima na zemlji stotinama tisuća glasova okupljena množtva, ujedinjena u istoj molitvi i u istoj misli, podastrla je Bogu svoje želje i nade: "U ime svih Hrvata mi te, Gospodine, molimo, da nas i dalje vodiš putem pravde, svjetlosti i mira.". Ovo je množtvo tada u Ninu gradu kao predstavnik čitavoga hrvatskoga naroda u neslobodi i nedržavlju glasovalo za slobodu i vlastitu nezavisnu državu.

Težnja hrvatskoga naroda za slobodom i državom, izražena u gradu Ninu 2. rujna 1979., potvrđena je na referendumu održanu 19. svibnja 1991. Tu težnju i volju hrvatskoga naroda ozakonio je Hrvatski Sabor 25. lipnja 1991., proglašivši Republiku Hrvatsku samostalnom i suverenom državom. Ministarsko vijeće Europske zajednice u Bruxellesu zaključilo je, da će Republiku Hrvatsku kao samostalnu i suverenu državu sve države članice Europske zajednice priznati 15. siječnja 1992. Dva dana prije toga dogovorena roka, 13. siječnja 1922., Republiku Hrvatsku priznala je Sveti Stolica. Učinila je to, da bi pomogla napadnutim Hrvatima. Papa Ivan Pavao II. izpunio je obećanje pape Agatona. •

SAMO AKADEMSKE RASPRAVE NE ĆE POMOĆI HRVATSKIM NA CIONALISTIMA (Budućnost hrvatskog nacionalizma, *PZ, br. 81, 82. i 84.*)

Sa zanimanjem sam pročitao prijateljski razgovor između urednika *Političkog zatvorenika* i dr. Ive Korskog o tome, ima li hrvatski nacionalizam budućnost ili nema. Osobno mislim da ima, i da bi se iz tekstova obojice sudionika rasprave dale izvući stanovite pouke. Međutim, rasprava se ne nastavlja, pa smijem zaključiti kako je okončana na pola puta. I gospodin **Jonjić** i dr. Korsky ostali su nedorečeni.

Ja se u cijelosti slažem s njima, da hrvatski nacionalisti ne smiju nastupati pod tuđom kapom. Stoga pozdravljam izjavu dr. Korskog, da hrvatski nacionalisti trebaju nastupiti kao posebna i organizirana politička snaga. Ali, time nije rečeno ništa nova. To znademo već punih devet-deset godina. Pitanje je, kako nastupiti kao posebna organizirana snaga? Kako, kad postoje bar desetak stranaka, koje kao da sve čine da se hrvatski nacionalisti razdrobe? Da svi odemo k Đapiću ili Gabelici, kao jedinim spomena vrijednim organiziranim snagama? Ili, pak, Bićaniću? Krešimiru Paveliću? Merćepu? Korskomu i Kataliniću? Trusiću? Pšeničniku? Čavaru? (Ima još nekoliko ovakvih i sličnih imena!)

Znamo, da bez postavljenih pitanja ne-ma odgovora. Ali, nije dovoljno iz bje-lokosnih kula postavljati pitanja i u najboljem slučaju samo opisati problem. Treba nešto poduzeti. Prvi je korak gašenje stranaka koje postoje samo radi zadovoljenja taština "predsjednika", "tajnika", "rizničara" i sličnih. Takvih nam je dosta, jer, u krajnjem slučaju, većina tih stranaka i postoje samo radi toga da zbujuje birače i muti vodu u kojoj love oni, koji inače ne bi ni mogli ni znati loviti.

Marko Barić, Zagreb

BARLEK, A NE BRLEK!

Poštovano Uredništvo!

U Vašem glasilu Hrvatskog društva političkih zatvorenika "Politički zatvorenik", kojeg redovito pratim i iskreno sam oduševljena iscrpnošću i opisom priloga, potkrala se jedna pogreška. Naime, ja sam kći gospode IVANKE BARLEK, koja se spominje u listu br. 86 od svibnja 1999. na 48. strani kao svjedok povijesti zločina za-

gorskih "antifašista". Na toj strani pogrešno je napisano njezino prezime (Brlek).

Stoga Vas molim da ispravite potkrađenu pogrešku.

Unaprijed zahvaljujem i čestitam na uspješnom listu!

Jasenka BARLEK

ZAŠTO SE PREDNOST DAJE BO-SANCIMA I HERCEGOVCIMA? (Opaske uz uređivačku politiku)

Ozbiljno prigovaram uređivačkoj politici našeg lista, jer se naši članci ne objavljaju, nego se stalno objavljaju članci hvalisavaca pretežno iz Bosne i Hercegovine. Ako smo braća, kese nam nisu sestre. Zašto onda oni imaju prednost, kad su oni druga država? Zašto nema članaka iz Slavonije, Podravine, Zagorja? Morate se opredijeliti. Ako ste za njih, mi ćemo tražiti drugi list.

Uostalom, tko je osramotio Hrvatsku? Svi su tajkuni iz BiH. Oni su zarađivali u inozemstvu, a mi smo se borili protiv komunizma. I u svjetskom ratu su Hrvati iz Hercegovine osramotili Hrvatsku, ja to dobro znam, jer sam bio 10 km od Jasenovca. Kako sam 3. siječnja 1944. bio ranjen u partizanskom napadu na moje selo, odležao sam šest mjeseci u ustaškoj bolnici u Jasenovcu. Znam što su neki samovoljci, poput Ljube Miloša i Kreše Majica radili radićevima i mačekovcima.

Morate znati, da ja nisam ni komunist ni partizan. Uhićen sam 22. listopada 1945. i pred bjelovarskim Vojnim sudom osuđen na pet godina zatvora. U zatvoru sam prošao kalvariju, kao i svi koji su suđeni u to vrijeme. Ali, tim više me smeta kad neki, poput (imena ispuštena, op. ur.) izmišljaju i preuveličavaju ionako stravične logorske događaje...

Ivan Radočaj,
Brestača, Novska

NAPOMENA UREDNIŠTVA: U skraćenom obliku objavljujemo pismo gospodina Radočaja, držeći daje prigovor o tobožnjem preferiranju nekih Hrvata ili nekih hrvatskih pokrajina - iako ilustriran - bespredmetan. Uredništvo lista nikad nije, niti hoće praviti kakvu regionalnu razliku među Hrvatima. Notorno je, da se takvim sredstvima stoljećima služio samo neprijatelj. Žalimo što još ima Hrvata, koji to ne shvaćaju.

NE OMETAJTE MIRAN SAN UBOJICAMA!

Svaka vlada ima službe, koje brane i štite interese njezinih građana.

Baš svaka!?

Ne možemo se odhrvati sumnji, da Hrvati nisu uvijek dovoljno štićeni. Uzmimo kao primjer mještane Berka. Oni su izgubili svoje očeve, muževe, djecu, braću i ostale svoje drage, i poželjni su od ubojica, ništa drugo nego doznati gdje su kopani njihovi mili i dragi, koji su ubijeni u toku Domovinskog rata.

Željni su ubojicama (jer mještani tvrde da su neki još među njima) pogledati u oči i zatražiti od njih odgovor, jer oni ga sigurno znaju.

Ali to se nije dogodilo. Oni koji su im trebali pomoći, tu su zatajili. Nisu im niti dopustili pitati ubojice, gdje se nalaze njihovi poginuli branitelji. Zato se, ne znam po koji put, pitaju, kada će konačno u svojoj zemlji doznati istinu, jer zločinci koji to znaju žive među njima. Međutim građani Berka ne smiju ih ništa pitati, jer su im "VELIKI" zločin nad Hrvatima unaprijed oprostili. Oni koji bi im trebali pomoći i štititi njihova prava, štite ubojice i prijeće dolazak do njih. Građani Berka šalju se podmjesni križ. Ako hoće, neka se mole Bogu da im On pomogne.

Ubojice i njihovi zaštitnici vjeruju da je Božja pravda spora, pa će vjerojatno doznati istinu tek tada, kad se sa svojim nestalim braniteljima sretnu na onom svijetu. Dotle će ubojice slobodno šetati po Hrvatskoj, hrvatski barjadi po Podunavlju će i dalje gorjeti, a službe će izyeštavati da je stanje normalno! Valjda zato jer Hrvati šute.

Dragutin Pelikan

PONOVNO O LEPOGLAVSKOM ZLOČINU

Na moj članak u br. 79 našeg časopisa osvrnuo se Z. Grgurić. Radi povijestne istine, moram odgovoriti.

Tko pažljivo pročita moj članak, vidjet će da sam već na određen način rekao ono što gosp. Gregurić dopunjuje. Međutim, netočno je da je Viktor Oblak ubijen četvrti dan u samici.

Događaj se zbio 5.VII.1948., a Oblakovi zapisnici postoje od 9. i 20.VII. Suđenje je bilo u KPO Lepoglava 17.VIII.

Znači, dotad je bio živ. Datum 9. i 20 ne mogu doći u pitanje, a i na sudu je bio pri-

sutan. Ostali datumi mogu doći u pitanje, ali to nema logike. Logično je, daje posljje smaknuća Đoljanskog i Kulića ubijen i Oblak.

Dijagnoza ambulante je napisana u navodnicima, pa to upućuje da je lažna, tim više što sam napomenuo: umro u samici pod napisanom dijagnozom u 23. godini života.

Svi datumi se nalaze u postojećim ispravama i ništa nije napisano na pamet.

Dr. Augustin Franić
Dubrovnik 30. IV. 99

NEŠTO O OSMRTNICAMA

Štovano uredništvo, dragi prijatelji,

S velikim nestrpljenjem očekujem svaki novi broj **Političkog zatvorenika**. U svakom broju doznajemo nove podatke, a osobno se prisjećam svojih dana uzništva, kao i 1945., kada sam kao dijete prošao Sloveniju i Hrvatsku s mnogim drugima.

Teško se odlučujem na pisanje, jer me mnogi drugi poslovi onemogućuju, ali ovom prilikom odlučih ipak napisati ovih nekoliko riječi, sve u želji da naše glasilo bude još bolje i kompletnejše.

Evo o čemu se radi. S posebnim uzbuđenjem čitam, kao vjerojatno svi ostali, stranice na kojima se nalaze vijesti o odlasku bivših političkih uznika na vječni počinak. To je zakon života, i svake je pohvale vrijedna ta ideja da se spomenu imena tih muškaraca i žena, koji su dio svog života ugradili u borbu za slobodnu i neovisnu svoju domovinu. U najvećem broju slučajeva uz ime i prezime spominju se i "U SPOMEN", s godinom rođenja i smrti, i na kraju "Laka mu/joj bila hrvatska zemlja". Jako mi nedostaje podatak gdje je taj pokojnik živio, gdje je umro ili bar kojog je podružnici pripadao. Lijepo bi bilo vidjeti da se robijalo po cijeloj Hrvatskoj i da danas po cijeloj Hrvatskoj i umiruti vitezovi hrvatskog naroda, sada starci i starice, koji su mladost darovali svojoj domovini. Ako nismo u mogućnosti znati o uzniciima dok su živi, da se bar sjetimo njih i kraja u kome su živjeli radili i sli., posljje njihove smrti.

Ako postoje tehničke mogućnosti da se to ostvari, bio bih vam jako zahvalan u ime svoje i mnogih drugih.

S osobitim poštovanjem

Velimir Šubert, Oroslavje

"ZA SLOBODU I PRAVICU"

U zagrebačkoj Gradskoj vijećnici predstavljena je 8. lipnja o.g. knjiga dr. Suzane Sečak i prof. dr. Stipe Botice o jednostavnom čovjeku Stjepanu Sulimancu "Štefini", koji se nikad nije stadio svoga seljačkog podrijetla, a od mладости se trudio i živio samo za pravicu, time i za slobodu.

Sabrani zapisi, njegovi govor i poezija potvrđuju silnu energiju i beskrajnu ljubav za Hrvatsku i njegovu rodnu Podravinu. Zbog toga nije čudno što se baš njemu, najstarijemu izabranom saborskem zastupniku, povjerava da prvi predsjeda Hrvatskim državnim Saborom nakon uspostave ove naše, demokratske Hrvatske.

Drugi dan, tj. 9. lipnja, također u istom prostoru prelijepo stare Gradske vijećnice, što je omogućilo Gradsko poglavarstvo, u 12.00 sati predstavljena je opširna knjiga u izdanju izdavačke kuće *Dom i svijet: Prešućiani četnički zločini u Hrvatskoj* autora dr. Mihaila Sobolevskog i mr. Zdravka Dizdara. U tom opširnom djelu koje je otisnuto na 790 stranica dokazano su prikazani četnički zločini na tlu uže Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Mi koji znamo da je još 1942. objavljena u NDH "Siva knjiga", imali smo priliku vidjeti kakva su zlodjela počinili četnici oko Drine i po Bosni. Zapisano je u *Sivoj knjizi* pod naslovom: *Odmetnička zverstva i pustošenja*, a u ovoj knjizi stručno i opširno obrađeno, jer se krenulo od samog cilja te zlotvorne četničke organizacije i velikosrbske ideje koju su provodili.

Istog dana u 19.00 sati, susretljivošću g. Canjuge, imali smo i mi, hrvatski politički zatvorenici, prigodu

Piše:

Kaja PEREKOVIC

predstaviti *"Bibliografiju Političkog zatvorenika 1990-1998."* Kako je sve ovo povezano, zbog povijestne istine treba reći da smo baš mi pozvani da iznesemo istinu i dalje ostanemo savjest za kolebljivce i slaboumnikе koji prebrzo zaboravljaju istinu. Jer, kako preskočiti sve strahote Mariborskih tankovskih graba, koje se ovih dana odkrivaju, kako ne misliti na Kočevski Rog i još drugih 160 mjesta obilježenih na tlu Slovenije, kako se ne sjetiti stravičnih dokaza Macelja, Jazovke, Dakse i svih drugih grobišta koja su obilježena ili još čekaju da se postavi spomen za nevine i bez suda ubijene širom Hrvatske i BiH, a što su počinili ne samo četnici, već i partizani?

Zajedno s drugim udrugama, čiji su članovi stradalnici, bilo u II. svjetskom ratu ili u ovom, našem, Domovinskom ratu, zatražit ćemo od Vlade RH i Državnog odvjetništva da pokrene istragu i odgovornost počinitelja tih ratnih zločina i genocida. Svaka žrtva ima počinitelja, a oni, još mnogi, su među nama.

Zar se ne izaziva svakoga od nas - žrtava, kad se oni, pod maskom antifašizma, ponovno okupljaju, kad drsko traže brisanje imena Trga hrvatskih velikana natrag u ime "tzv. žrtava fašizma"? Sutra će tražiti da se briše naziv ulice Kralja Zvonimira i vrati naziv Socijalističke revolucije, itd. Mi, hrvatski politički zatvorenici, nikada nismo bili fašisti, stoga smatramo i molimo da se zadovolji želja antifašista, ali i naša, da se trg, po nama najvećeg i najodgovornijeg za

naša stradanja, kao i za stradalnike Maribora, Kočevja, Jazovke, Macelja i svih ostalih gubilišta nevinih Hrvata, očekujemo da se najljepši trg u gradu Zagrebu "Trg maršala Tita" preimenuje u Trg žrtava fašizma i komunizma. Time bi se zakopala sjekira razdora. Dok se ne izjednače sve žrtve Jasenovca, Bleiburga i Križnih puteva, dok se ne zaustavi isticanje lažnog herojstva i prikazuju zasluge samo komunista i partizana, a ne prestanu optuživati iskreni rodoljubi za Hrvatsku, uvijek će se ponavljati 9. svibnja i nepotrebna reakcija.

A Maribor, Macelj, Jazovka i Daksa ostaju otvoreni upit - zašto, zbog čega i tko.

OBAVIJEŠT ČLANOVIMA ZADARSKE PODRUŽNICE

Obavješćuju se članovi HDPZ-a Podružnice Zadar, da svaki dan od 8-13 sati mogu podignuti potvrde o vlasništvu dionica u INA - UNIS (bivša zgrada hotela "Beograd" na Poluotoku).

Potrebno je predočiti osobnu iskaznicu.

Preporučuje se članovima, da dionice ne prodaju zbog sadašnje niske cijene, već da ih sačuvaju, budući da se očekuje da će cijena narasti.

Predsjednik HDPZ-a
Podružnice Zadar

Prof. Bruno ZORIĆ

IZBORNA SKUPŠTINA PODRUŽNICE SLAVONSKI BROD

Obilježavanje 10. travnja u Slavonskom Brodu (1998.)

U Slavonskom je Brodu 7. lipnja 1999. održana izborna skupština Podružnice Slavonski Brod. U nastavku donosimo nešto sažeto izlaganje predsjednika Podružnice, g. Ivana Rudeca.

Prva zadaća, kojoj se podružnica u proteklome mandatnom razdoblju (1997.-1999.) posvetila, jest poboljšanje socijalnog položaja bivših političkih uznika. Unatoč neshvaćanju na nekim visokim razinama vlasti, kao i rovarenju skupine pod patronatom Đure Perice, na koncu je ipak požnjeven uspjeh, radi čega se članstvo posebno zahvaljuje predsjednicima, gđi Kaji Pereković, i dopredsjedniku, g. Juri Kneževiću. Hvala im na trudu, i neka ih dragi Bog dugo poživi!

Druga zadaća kojoj se podružnica posebno posvetila, jest okupljanje članstva i ostvarenje priznatih prava. Usprkos svomu krhku zdravlju, lavovski je teret u tom dijelu podnijela tajnica, gđa Ana Radoš. Hvala joj velika!

Treće područje naše djelatnosti bilo je druženje i obilježavanje važnih i simboličkih mjesta i događaja. Iako smo stari, mnogi od nas još žele obići Lijepu našu i vidjeti krajeve koje nikad prije nisu mogli vidjeti. Tako smo bili u Požegi, Staroj Gradiški, Lepoglavi. Malo nakon odlaska UNTAES-a bili smo u Iluku i Vukovaru. Posjetili smo Bleiburg, Macelj, Jazovku, Gvozdansko, Slatinski Drenovac. Sudje-

lovali smo u obilježavanju Dana hrvatskih političkih uznika u Čakovcu.

Skupa s visovačkim fratrima pjevali smo *Zdravo*, *Djevo* i druge naše hrvatske pjesme. Toplo nas je primio kninski gvardijan, a uživali smo gostoprимstvo kninske posade Hrvatske vojske. Obišli smo slapove Krke, bili na Perućkoj brani, kupali se u Vodicama. Hrvatska nas je vojska srdačno dočekala i u Puli. HZVO nam je bio na pomoći u Čapljini, Mostaru, Širokom Brđegu, Medugorju. Don Mato Rajković nas je pogostio u Hrasnom, u istočnoj Hercegovini. U posljedne vrijeme, zbog reumatskih teškoća od kojih trpe mnogi naši članovi, češće odlazimo u Bižovačke toplice, što nam je omogućeno svesrdnom pomoći Gradskoga poglavarstva. Stoga se i ovom prigodom zahvaljujemo gospodri Jira i dogradonačelniku g. Barteku. Veliku nam potporu pruža i MIORH, pa se zahvaljujemo i gospodri Vinki Vujnović.

Unatoč svemu tome, nismo zaboravljali na one koji nam bijahu uzori. Sjećali smo se, molili i palili svijeće Zrinskima i Frankopanima, petoprosinačkim, sibenjskim i senjskim žrtvama, vrbljanskim i rušičkim mučenicima. Obilježili smo Deseti travanj i Dan državnosti. Slavonskobrodska podružnica u svome radu ne postustaje, niti će posustati!

Ivan Rudec, predsjednik

PODNESENA KAZNENA PRIJAVA ZBOG MARIBORSKOG POKOLJA

ODVJETNIK
TOMISLAV JONIĆ
Socijalni umjetnik, dipl. inž.
Hrv. i eng. ZAGREB, Gajevo 7/1
E-mail: tomislav.jonic@zgdp.hr
Tel/Fax: (01) 48-11-203

U Zagrebu, 3. lipnja 1999.

ŽUPANIJSKO DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO

ZAGREB

Prijavitelj: Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, Zagreb, Krešimirov trg 3, zastupano po Tomislavu Joniću, odvjetniku u Zagrebu, Gajevo 7/1, prema punomoći u prilogu

KAZNENA PRIJAVA

protiv nepoznatih počinitelja,

zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog prebivalstva, ranjenika i bolesnika odnosno ratnih zarobljenika, iz cl. 158., 159. i 160. Kaznenega zakona Republike Hrvatske

Prema vijestima objavljenima u većini hrvatskih i slovenskih redovitima javnog pričuvanja, prigodom grijanje mariborske zavojnjacije izvođaci su radova dne 7. travnja 1999. pronašle ostatke većeg broja pobijenih ljudi.

Zagrebački dnevnik *Vječernji list* u izdanju od 10. svibnja 1999. izvještaje kako je zasad "iskopano više od 200 kostura ubijenih načon zavjetnika drugoga svjetskog rata", dok dnevnik *Novi list* u izdanju od 11. svibnja izjavljuje da "na groblju, Franc Podravci, u tenkovskim rovovima oko grada Maribora, našli pokopano više desetaka tisaca ljudi: "samo u jednom rovju oko 40.000 krovova".

Drugi zagrebački dnevnik, *Vjesnik*, pod naslovom "Koliko hrvatskih vojnika pobijenih 1945. krije kuna Tezarski gozd?" piše 15. svibnja 1999. na str. 7. kako je do 13. svibnja iskopano oko 370 kostura.

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika podnijelo je 3. lipnja 1999. Županijskomu državnom odvjetništvu u Zagrebu kaznenu prijavu protiv nepoznatih počinitelja zločina u Teznu kod Maribora. Iako zabrinjava činjenica, da u javnost nije doprla vijest da je državno odvjetništvo po službenoj dužnosti pokrenulo kazneni postupak (iako su vijesti o otkrivenom grobištu više desetaka tisuća ljudi tjednima bombardirale hrvatsku i slovensku javnost), valja se ipak nadati da ćemo konačno dočekati, da se za zločin sudi i nekomu s "pobedničke" strane, ili ipak nećemo? (M.N.)

DRUGA SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA INTERNACIONALNE ASOCIJACIJE

Izaslanstvo Internacionalne asocijacije
kod gradonačelnika Brna

Izaslanstvo IA kod predsjednika Ustavnog suda

Predsjedništvo Internacionalne asocijacije sastalo se u punom sastavu na svojoj drugoj sjednici u Brnu (Češka) od 17. do 19. lipnja 1999 pod predsjedanjem predsjednika Bele Krasznaya (Madžarska). Sjednica se održala u Gradskoj vijećnici Grada Brna. Nakon prihvatanja obširnog dnevnog reda govorilo se o dalnjim podhvatom radi internacionalizacije problema komunističkih zločina i postizanja konačne osude komunizma kao zločinačke ideologije i izravnjanja u osudi sa fašizmom.

Zagrebačka rezolucija donesena na prvoj sjednici u Zagrebu polučila je pozitivni učinak, jer je uvrštena na dnevni red 55. sjednice Visokog komesarijata za ljudska prava pri UN. U toj rezoluciјi zatraženo je da se konačno dolично vrednuje žrtva komunizma a da se priznata definicija genocida Ujedinjenih naroda dopuni na "...uništenje grupe ljudi radi klasne pripadnosti odnosno radi raznih ideloških, političkih ili religioznih uvjerenja".

Taj je rad Predsjedništva i Tajništva, koje vodi Jure Knezović pozitivno vrednovan.

U Litvi se održava Kongres o komunističkim zločinima, pa je odlučeno da na tom Kongresu bude zastupljena Internacionalna asocijacija i njene članice. Kongres organizira litvanska Vlada i Glavni grad Vilnius.

Prošle godine na 7. kongresu Internacionalne asocijacije u Berlinu HDPZ se obvezao održati 8. kongres u Hrvatskoj, pa se ravnano po Statutu trebalo na sjednici predsjedništva odlučiti o održavanju istog. Odlučeno je da će 8. kongres biti u listopadu održan u Hrvatskoj, te je dogovoren i prijedlog dnevnog reda.

Predsjedništvo je uputilo NATO-u pismo podrške slijedećeg sadržaja:

Predsjedništvo Internacionalne asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma zasjedalo je 18. lipnja 1999. u Brnu i jednoglasno zaključilo izraziti podršku NATO-u za smirivanje na Kosovu.

Predsjedništvo polazi od toga, da će biti zajamčena sigurnost svih stanovnika bez razlike na nacionalnost, vjeru, spol i dob.

Predsjednik Milošević se radi svoje nacionalkomunističke politike, kao i radi ratnog zločina i zločina protiv čovječnosti naj-ostrije osuđuje.

Uz to da je Predsjedništvo imalo čast zasjedati u Gradskoj vijećnici bilo je primljeno od gradonačelnika grada Brna gospodina Petra Duchona, te od dr. Zdenka Kesslera predsjednika Ustavnog suda Češke Republike. Nakon ugodnog boravka i razgledanja Ustavnog suda ugodno su nas na gala večeri iznenadili i gradonačelnik i predsjednik Ustavnoga suda, koji su sa suprugama došla na druženje s članovima predsjedništva Internacionalne asocijacije do kasno u noć. Predsjednik Ustavnoga suda i sam je bio političkim uznikom, osuđen je bio na 17 godina a odležao je 7 godina. Njegova velika zasluga je daje u Češkoj donesen lustracijski zakon kojega je on autor.

Jure KNEZOVIĆ

Zgrada češkoga Ustavnog suda

PROSLAVA DANA HDPZ-a U POŽEGI

HDPZ - Podružnica Požega Dan hrvatskih političkih zatvorenika je već drugu godinu za redom proslavila u svojem gradu. Razlog tome je što je veći broj članova već u poodmaklim godinama, te pritisnut starošću i bolesti.

Dne 30. 4. 1998. proslava je upriličena u katedrali Sv. Terezije Avilske, a koncelebriranu Sv. misu je predvodio požeški, biskup Dr. Antun Škvorčević! Na Sv. misi bio je nazočan veći broj članova HDPZ-a i gradana Požege.

Slika s proslave dana HDPZ-a podružnice Požega, 30.04.1998.

Dne 30.4.1999. na Sv. misi u Crkvi Sv. Lovre bilo je nazočno oko 80 članova HDPZ-a, a Sv. misu je predvodio Monsinjor Josip Devčić. Monsinjor Devčić je i predsjednik HDPZ-a Požega. Uz članove Društva, Sv. misi su bili nazočni i građani Požege, te učenici škola.

Prošle, kao i ove godine, nakon Sv. mise priređen je zajednički objed za članove Društva, gdje su se uz pjesmu i jelo evocirale uspomene na dane provedene na robiji.

Prije objeda pomolili smo se Bogu i za četiri naša člana: Emilija Petrovića, monsinjora Ljudevita Petruka, Alojza Mikšika i Milana Petrovića, koji su nas napustili u posljednjih šest mjeseci.

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika
Podružnica Požega

ODRŽANA MISA ZA SENJSKE ŽRTVE

Na poticaj Hrvatskog društva političkih zatvorenika i Hrvatskog društva Gospićana u Zagrebu, u nedjelju, 9. svibnja 1999. održana je u Crkvi Krista Kralja na zagrebačkom groblju Mirogoju sveta misa zadušnica posvećena 62. obljetnici pogibije nevinih Senjskih žrtava. U crkvi punoj vjernika i poštovatelja uspomene na Senjske žrtve, svetu je misu predvodio rektor crkve na Mirogoju, prebendar zagrebačkoga Kaptola i tajnik Hrvatskoga književnog društva sv. Jeronima dr. Stanislav Vitković, koji je u jezgovitoj i vrlo nadahnutoj propovijedi prilagođenoj Godini Boga Oca, govorio o veličini žrtve koju su u svetost Hrvatske svojim životima utkali nevini mladići i jedna djevojka iz Gospića 9. svibnja 1937.

U ime HDPZ svetoj misi posvećenoj Senjskim žrtvama je pribivao mr. Nikola Bičanić. (N. B.)

JURE VITEZ FRANCETIC - ČELNI ČOVJEK PROSLAVLJENE 'CRNE LEGIJE' (II.)

Došavši u Zagreb iz Graza neposredno nakon proglašenja Nezavisne Države Hrvatske, Jure se Francetić odmah povezao s domovinskim ustašama. Privremeni Glavni Ustaški stan bio je u Ilici br. 8. Tamo su se okupljali svi čelni djelatnici Pokreta.

Jure je odmah imenovan ustaškim satnikom i povjeren mu je zadatak odputovati u Sarajevo u svojstvu povjerenika za Bosnu. Već mjesec dana nakon uzpostave NDH Francetić od dragovoljaca, kršnih mladića iz Bosne i Hercegovine, osniva bojnu koja će uskoro postati temelj za obrazovanje 'Crne legije'.

CRNA LEGIJA STRAH I TREPET ODMETNICIMA

Jure Francetić uživao je neograničeno povjerenje Glavnog ustaškog stana i Po-glavnika dr. Ante Pavelića. U Sarajevu su mu dane sve ovlasti i podpuno slobodne

ruke. Glavni zadatak pred kojim se našao u tek oslobođenoj Bosni bio je da Bosnu očisti od četničkih bandita i drugih odmetnika koji nisu priznavali hrvatsku državnu vlast. Trebalo je što prije uzpostaviti vlast do granice na Drini, a između Sarajeva i Drine bile su raspoređene vrlo jake odmetničke bande, među kojima su bili ne samo 'domaći' četnici - Srbi iz Bosne i Hercegovine - već i četnici iz Srbije i Crne Gore. Ti su odmetnici prigrabili oružje bivše jugoslavenske vojske, koja se u svega nekoliko dana rata s Njemačkom naprsto raspala.

Dragovoljce, koji su se javljali, spremni da se suprostave četnicima i drugim odmetnicima, trebalo je najprije kratko uvježbati u vojnim vještinama, jer mnogi nisu prije služili vojsku. Zatim ih je trebalo naoružati i dati im nove vojne odore. Francetić je u jednoj veletrgovini tekstilom sasvim slučajno našao veću količinu

Piše:

Mr. Darko SAGRACK

crnog sukna i odmah donio odluku, da se iz tog crnog sukna sašiju vojne odore za njegove dragovoljce.

I tako, sasvim spontano, zbog crnih vojnih odora njegova bojna dobi ime "Crna legija". Oružje i naboji stigli su iz Zagreba, a jedan dio bio je preuzet i iz skladišta bivše kraljevske vojske. Redovitu vojnu obuku zamijenili su kratki tečajevi, nu od teorije i vojne obuke bilo je mnogo važnije junačko srce, želja i volja za vlastitu državu.

Pri organizaciji i ustrojbi svoje 'Crne legije', Francetić se pokazao kao prvo-razredni promicatelj ideje o borbi za neovisnu Hrvatsku do Drine, Zemuna i Boke Kotorske. Svoje momke nadahnjivao je naukom dr. Ante Starčevića, junačtvom kneza Domagoja, grofova Zrinjskih i bana Jelačića. Vojne vještine učili su od zapovjednika koji je bio nesporno jedan od najboljih teoretičara i praktičara među ustaškim emigrantima na vojnoj obuci u Janka Puszi.

Jure Francetić postavio si je zadatak da od svojih momaka načini vojsku kakvu Hrvatska do tada nije imala. Bio je svjestan da će najbolje uspjeti osobnim primjerom. Tog načela držao se do kraja svoga mladog, ali burnog i slavnog života. Uvijek je bio na čelu svojih vojnih postrojbi sa svojom strojnog puškom 'askericom', koju nije ostavljao niti časka. U najžešćem kresu gledao je smrti prezirno u oči. Uvijek je zadržavao prisebnost duha i hladnokrvno izdavao zapovjedi, vodeći uvijek brigu za svakoga svoga vojnika-čarkara. Nikad nije napuštao svoje ljudе. Naprotiv, tamo gdje je bilo najopasnije, iznenada se pojavljivao vitez Jure. U brojnim susretima s

R. Boban, A. Pavelić, J. Francetić

FRANCETIĆEV POBOČNIK – SRBIN

Već smo rekli da Francetić nije znao mrziti. Najbolja potvrda tome je činjenica da je na svojoj uzlaznoj putanji slave, koja je danas gotovo 60 godina nakon njegove smrti od njega načinila jednog od najopjevanih hrvatskih heroja i junaka, za svoga pobočnika je izabrao bivšeg partizana Srbina - Milenka Ećimovića. Kako je došlo do toga, da pobočnik slavnog ustaškog zapovjednika postane Srbin, najrječitije govori izvadak iz posebnog broja 'Hrvatskog naroda' koji je posvećen uspomeni na Juru viteza Francetića (30. ožujak 1943).

Francetić, osim mnogih svojih vrlina, bio je vrlo plemenit čovjek. Upravo je klasična jedna zgoda iz borbe, koja je vođena na život i smrt, a u kojoj su glavnu ulogu igrali Jure Francetić i jedan bivši odmetnik imenom Milenko Ećimović. Zbog zanimljivosti ove zgodе opisat ćemo je.

Bilo je to jednog ranog jutra na Romaniji. Postrojba od 60 ustaša "crnaca", prolazila je kroz Romaniju na čelu sa svojim zapovjednikom Jurom Francetićem. Odjednom je Francetić izdao nalog i crnci se razvijaju u bojne redove i otvaraju vatru prema odmetnicima, koji su stajali u zasjedi, a koje je Francetić prije opazio nego što su oni i zapucali. Za nekoliko časaka, kada su odmetnici vidjeli s kim imaju posla, veći je njihov dio uhvatio strah i oni su se razbjezdili. Od jednog čitavog voda ostalo je samo petorica odmetnika. Strojničar odmetnika ranjen je, te nije mogao biti više upotrebljen. U taj čas Francetić se pojavio pred Milenkonom Ećimovićem i bacio bombu njemu ravno u prsa. Bomba se

odbila i razprsnula se pokraj Milenka i ubila jednog odmetnika, a treća je palaiza Milenka, ali se njemu nije ništa dogodilo. U isto vrieme iza Francetića pučali su "crnci" na Milenka i probili mu odielo na pet mjeseta. Jedno je tane pogodilo Milenka upravo na petrokruku zvezdu, koju je nosio na šubari. U isto vrieme Milenko je neprestano gađao u Francetića i izpucao na njega veliki broj naboja, ali ga ni sjednim nije pogodio. A Milenko Ećimović bio je poznat kao dobar strielac i kao dobitnik brojnih odlikovanjaza dobro gađanje. Samo u jednom času izgledalo je, da je Milenko pogodio Francetića, jer su "crnci" vikali:

- Poginu bojnik!

Crnci su se skupljali oko bojnika, ali on je i dalje bacao bombe stojeći. Tada su "crnci" došli k Milenku i uhvatili ga živa.

Milenko Ećimović sada nam je sam uzpričao što se dalje razvijalo:

- Bio sam umoran i izcrpljen od borbe. Pristupio sam Francetiću i rekao mu:

- Sada me kolji!

- Vode! - srdito će mu Francetić.

Sada je tadanji nadporučnik Sudar otisao nekuda i za časak je donio vode te sam se tako malo okriepio.

Moram priznati, da sam tada mislio, da mi je posljednja časa vode, koju sam popio u životu. Svaki sam čas čekao, da će se netko od "crnaca" zaletiti na mene s kakovim handžarom i da će me priklati kao pile. Francetić je očito pročitao tu moju misao, te mi je pristupio s riečima:

- Ne boj se! Mi ne ubijamo zarobljenike, kao što to rade vaši!

Drugi dan, pošto sam proveo noć u jednoj kući, bez da su me vezali i bez da su pazili na me, došao mi je Francetić s riečima:

- Milenko, uzmi pušku i vrati se svojima!

- Zašto? ... Kako? ... Ja da se vratim svojima? ... I vi me puštate? ... Samo tako? ... Vrati se svojima!

- Jest! Pisali su mi tvoji pismo, da se vratиш, a da će onda oni pustiti za tebe pedeset domobrana. Ideš li, dakle?

- Sada baš ne idem! Ostajem ovdje! A ako se bude i jednom zarobljenom domobranu ma što dogodilo, onda će me oni zapamtiti!

Tada sam napisao svojima u šumi pismo, u kojem sam im poručio, da se neću povratiti, i da ako ne budu pustili zarobljene domobrane, da će ja sam s njima obračunati. I zaista! Za kratko vrieme pustili su domobrane, s porukom, koja se ticala mene, jer su se zatvorili, da će mi se osvetiti...

Kasnije je taj pravoslavni seljak Milenko Ećimović, bivši partizan, bivši "jugoslavenski" podnarednik rodom iz sela Mandare, občina Glasinac, kotar Rogatica, postao najvjerniji Francetićev vojnik, koji je pratio svog zapovjednika, kao njegov osobni čuvan, i kojega je bilo u borbi upravo milota gledati, dok se borio protiv svojih bivših "drugova".

(Hrvatski narod, 30. ožujka 1943.)

GRANICA NA DRINI - DJELO
VITEZA FRANCETIĆA

Postrojba 'Crna legija' počela je prve borbene nastupe pročišćavanjem terena od Rakovice prema Semizovcu. 'Crnci' su se borili na Crnom Vrhu, Koševu. Trebalo je očistiti Romaniju od neprijatelja, da bi se moglo krenuti na Drinu. Počele su borbne protiv daleko nadmoćnijeg nepri-

jatelja na području Vareša. Stipina Hana, Ozrena (gdje je neprijatelj izgubio vrlo mnogo vojnika), Krivošića i Olova.

Zanimljivo je, da je neprijatelj za sve vrijeme okršaja s 'Crnom legijom', bio u uvjerenju da Francetić razpolaze daleko većim brojem vojnika od stvarnog broja. U glavnim borbama na Romaniji i predjelimu iztočne Bosne, Francetić se sa svojih

neprijateljem imao je i nevjerljatu sreću. Oko njega su zviždali naboji, padale granate; mnogo puta bio je meta neprijatelju, koji je u njega pucao sa svega dvadesetak metara udaljenosti. U nekoliko navrata bio je i obkoljen, ali uvjek je izvlačio čitavu glavu, i, što je najzanimljivije, ostao je i neranjen. Među četnicima i partizanima širila se fama da je 'crni Jure' neranjen.

1200 'Crnaca' suprostavlja neprijatelju, koji je brojio blizu 10000 vojnika. Nije bila rijetkost da Francetićevih pedesetak vojnika zarobi po stotinu ili dvije stotine četnika ili partizana.

Boljevici i četnici, čim bi čuli da im se približavaju borci 'Crne legije', panično bi nagnali u bijeg, bacajući oružje da mogu bolje bježati. Tako je Francetić u svome pohodu na Drinu prešao Sokolac i Romaniju, a da ga nitko nije mogao zaustaviti - premda je neprijatelj bio brojčano neusporedivo jači. Nu, kada je granica na Drini bila uzpostavljena, Hrvatske oružane snage čvrsto su je držale sve do konca 1944., a na nekim mjestima i kasnije.

Da se ostvari mnogostoljetni san hrvatskog naroda - uzpostava granice na Drini - pridonio je nesumnjivo svojom hrabrošću i vojnim umijećem i legendarni Jure Francetić. Njegovaje zasluga da je ponovno na Drini uzpostavljena razlučnica, koja dijeli europski Iztok od Zapada. Na žalost, zbog povijestnih okolnosti, taj se san ubrzo raz-

pršio a Hrvatska ponovno ima granicu s velikim ranjivim 'trbuhom' i bez ikakva zaleda na vrlo uzkom podjelu od Dubrovnika do Prevlake.

FRANCETIĆ NIJE MRZIO - ČAK NITI NEPRIJATELJA

Rijedko kojeg hrvatskog junaka resile su tolike odlike kao Juru viteza Francetića. Kao čovjek bio je nebično stegovani, srdačan i požrtvovan. Po svojoj prirodi bio je hladnokrvan, saoran i šutljiv, ali u isto vrijeme - što nije baš tipično za ratnika - vrlo osjećajan i pun razumijevanja za sve-koga, pa čak i za neprijatelja. Poznata je činjenica da ni u jednoj borbi - a bio je sudionik u stotinama bitaka - nikad nije neprijatelju pucao u leđa, a strogo je poštivao i međunarodna ratna pravila o zarobljenicima. Za te njegove vrline znao je i neprijatelj, a osjećaj određenog poštovanja Francetićevih neprijatelja može se izčitati i iz činjenice da mu je onoga dana (22.

Kuća u Slunju, u kojoj je Francetić umro

prosinca 1942.) kada je težko ranjen pau u partizansko zarobljeničtvu, pružena liječnička pomoć i da je 6 dana nakon ranjanja bio njegovan u župnom dvoru u Slunju. Nakon što je 27. prosinca 1942. podlegao težkim ranama, pokopan je u lijesu na nepoznatu mjestu (vidi 'Službenu obaviest' Ministarstva oružanih snaga NDH od 29. 03. 1943.).

SLUŽBENA OBAVIEST

ZAGREB, 29. ožujka. Objavljuje se ova službena obaviest:

Prigodom podhvata čišćenja vodjenih u zadnje vrieme prikupljeni su vjero-dostojni podatci o smrti ustaškog pukovnika Jure Francetića, pa se o tom izdaje sljedeća obaviest:

Ustaški pukovnik P. T.'B. Jure Francetić krenuo je, u vršenju svoje ustaške i vojničke dužnosti, dana 22. prosinca 1942. iz Zagreba u Liku zrakoplovom upravljanim po zastavniku zrakoplovstva Miji Abičiću, da tamo preuzme zapovjedništvo jedinica oružanih snaga.

Uslijed kvara na stroju, zrakoplov se je morao spustiti u blizini sela Močila kod Slunja, u kojem su se kraju tada nalazili partizani.

Po nalogu pukovnika Francetića zastavnik je Abičić odmah po spuštanju onesposobio stroj za daljnju uporabu, a ulje i gorivo izpustio. Nakon toga su Francetić, oboružan strojnom puškom, i Abičić oboružan Francetićevim samok-

resom, krenuli u pravcu obližnje šume u namjeri, da se probiju i dodju do kojeg slobodnoga naselja.

Odkriveni su prilikom spuštanja, napadnuti su od jedne oveće partizanske skupine, koja je bila od njih udaljena oko 300 metara. Pukovnik je Francetić držao partizane u toj udaljenosti, opalivši na njih od vremena do vremena po koji hitac. Medutim je bio ranjen u desno stegno zastavnika Abičića, kojemu je Francetić priskočio u pomoć. Tom zgodom bio je ranjen u trbu i pukovnik Francetić, ali je unatoč toga izpalio na približujuće sve do posljednjeg hitca, te zatim onesposobio svoju strojnu pušku za upotrebu.

Napadnut od pristigle gomile zadobio je pukovnik Francetić 5 udaraca sjekirom po glavi. Onesvješten i izranjen odpremljen je sa zastavnikom Abičićem istoga dana u Slunj, gdje su im rane bile povezane.

Dana 23. prosinca smješteni su pukovnik Francetić i zastavnik Abičić pod jakom stražom u jednu sobu tamnjeg župnoga dvora, gdje je dana 27. prosinca pukovnik Francetić, dolazeći od vremena na vrieme k svjeti i držeći se do posljednjeg dana ustaški i vojnički, podlegao težkim ranama.

Na 28. prosinca stavljeno je mrtvo telo pukovnika Francetića u lies, koji je rano ujutro 29. prosinca bio natovaren na jedan teretni samovoz, te odpremljen u nepoznatom pravcu.

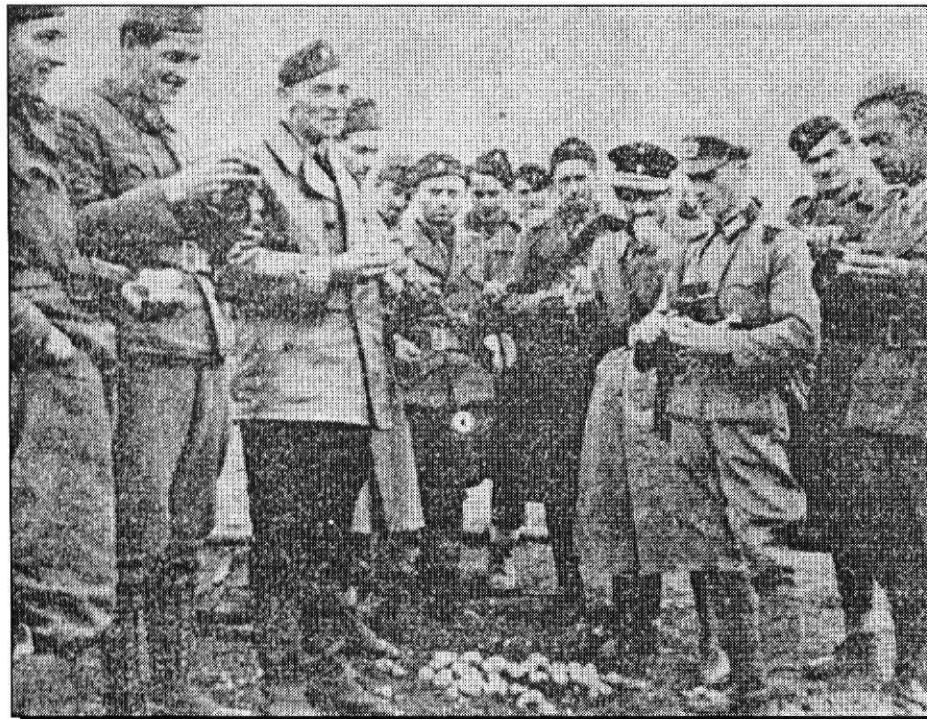
Ustaški pukovnik Jure Francetić, prvorodnik, veliki hrvatski rodoljub, hrabri vojnik i častnik osobitih sposobnosti, položio je tako u borbi na žrtvenik domovine svoj mladi život.

Ustaša Jure Francetić - s nama je!
Zagreb, dne 29. ožujka 1943.

Iz Ministarstva oružanih snaga
VITEZ VILKO BEGIĆ, gen., v. r.

Jure i Boban

Jure Francetić sa svojim vojnicima

SLUČAJNI KVAR ZRAKOPLOVA

ILI SABOTAŽA?

Pukovnik Francetić dobio je zadatku da u Gospicu preuzme zapovjedništvo ustашkih jedinica u Lici. Naime, poznato je da se Francetić težko mirio s talijanskim politikom prema četnicima u Dalmaciji, Lici i Hercegovini. Talijani su otvoreno pomagali četnike u borbi protiv ustaša i domobrana. Uz to, prema civilnom hrvatskom stanovničtvu u području tzv. I.

i II. zone, ponašali su se kao okupatori, a ne kao saveznici. Francetić je tim talijanskim zulimuma mislio stati na kraj - i to milom ili silom. Tu svoju namjeru želio je provesti u djelo odmah po dolasku u Gospic i preuzimanju zapovjedništva nad ustaškim jedinicama u Lici.

Na pola puta između Zagreba i Gospića, pilot zrakoplovstva morao se zbog kvara spustiti na jedno polje pokraj Slunja. Mjesto prinudnog slijetanja zrakoplova bilo je tik do partizanskih položaja i Fran-

cetić s pilotom nije imao nikakvih izgleda da se spasi. Nu, ipak se zametnula kratko-trajna bitka u kojoj je pilot odmah ranjen, a nedugo iza njega i pukovnik Francetić u pokušaju da pomogne ranjenomu drugu. Naknadna rekonstrukcija događaja otvorila je mjesto sumnji da je zrakoplov hotimice pokvaren još prije polijetanja, nu ta sumnja nije nikad točno potvrđena.

Jure Francetić poginuo je na braniku Domovine s tek navršenih 30 godina. S obzirom na blistavu karijeru, koju je počeo u godinama kad drugi tek počinju formirati svoju osobnost, može se s velikom vjerojatnošću predpostaviti da bi Francetića čekala velika vojnička slava. Posmrtno je promaknut u čin krilnika, a dodijeljen mu je i naslov viteza. Recimo na kraju i to, da će legendarni Jure ostati primjer domoljuba i borca za neovisnu Hrvatsku i svim budućim hrvatskim naraštajima. Sjećanje na njega je neizbrisivo, jer hrvatski narod intuitivno osjeća daje Jure Francetić bio istinski junak i legenda.

Tomislav PEĆARINA

MRAK

*Pomriješe krikesnice, žmirkave i žute,
grad zaplovi u zavjesu velura.
Kao da Netko atmosfersku bačvu
nad kuće naprasno dokotura.*

*Ljudi se u tami poznaju po dahu,
sva imena su skrita i sva lica.
Tek za uglom žigica bljesne
kao božićna prskalica.*

*Sljepački čulno idu figure
i nestahu kao borci u ratu.
Osjetih i ja šapu mraka
ukočenu na mome vratu.*

*U tamu sve pade nedogledno
kao pamet umnog bolesnika.
Netko izreče hrapavim glasom:
"Nestala je elektrika" !*

1949.

EDHEM MULABDIĆ

/1864. - 1954./

Edhem Mulabdić

Godine 1994. bila je 130. obljetnica rođenja i 40 obljetnica smrti velikog hrvatskog književnika Edhema Mulabdića. Očekivalo se da će Matica hrvatska, u čijem izdanju je tiskan gotovo cijelokupan književni opus ovoga znamenitog Hrvata islamske vjere, obilježiti ovaj važan događaj u cijelokupnoj hrvatskoj književnoj povijesti. Međutim, to je izostalo. Odužujući se ovom vrijednom domoljubu i promicatelju zajedništva Hrvata katoličke i islamske vjere u svojoj biblioteci koja sadrži dvanaest naslova, "Znameniti Hrvati islamske vjere", obilježili smo ove obljetnice i odužili se ovom književniku tiskanjem brošure, kasnije i serijom članaka u "Slobodnoj Dalmaciji" /od 1.8. do 12.8. 1995/ od kojih je jedan posvećen Mulabdiću. Da ne bi bilo zabune, predmijevajući mogući zaborav, obavijestio sam Maticu o ovom za nju i hrvatsku književnost značajnu događaju. Naravno, uzaludno.

Mulabdić pripada plejadi brojnih i značajnih muslimanskih preporoditelja s područja Bosne i Hercegovine, koji su obilježili prošlo i prvu polovicu ovog stoljeća promicanjem hrvatske nacionalne pripadnosti, uz brižljivo isticanje pripadnosti tradicijskom i kulturnom krugu Islama. Svjesni da vjera ne određuje naciju, znali

Piše:

Mirsad BAKŠIĆ

su da promjenom identiteta vjere nije došlo do promjene identiteta nacije, i da primanjem Islama ostajemo što smo uvijek bili - Hrvati. Zbog ovakovih stavova sudjeluje Edhem Mulabdić 1945. na tešku robiju. Umro je 1954. u Sarajevu, potpuno zaboravljen i izoliran od komunističkog protuhrvatskog jugorežima.

I sad kad smo imali pravo pomisliti, da je gotovo s komunističkim protuhrvatskim nastojanjima dijeljenja, izolacije i zaborava, da je došlo vrijeme pobjede nad snagama koje su se održavale sistemom "podijeli pa vladaj", umjesto očekivanog revaloriziranja povijesti, filozofije, književnosti i svih komponenti koji sačinjavaju genij jednog naroda, promicanja vrijednosti na kojima su radili Mulabdić i brojni, počinju se prešućivati i utajivati novim generacijama. Iskrenje reći, krivotvore se u ime nove podjele, po receptu, da nacionalnu odrednicu tvori i isključivo određuje vjera. Nasilno žele sugerirati da je musliman isključivo nacionalno Bošnjak, a katolik Hrvat. Potire se svjesno ili nesvjesno (ali svakako uspješno u korist velikosrpske ideje) i **Starčević** i fra **Mandić** i stoljeće i pol rada muslimanskih preporoditelja i odlučna nacionalna odrednica muslimanskih zastupnika u Ustavotvornoj skupštini 1920. kada se od 24 zastupnika 23 izjašnjavaju nacionalno Hrvati, unatoč snubljenju a potom i prijetnji Srba. Dospijeva se time u čorsokak duboke i ikonske izopačene isključivosti, k putu u još teži oblik izolacionizma, u tragično poricanje svojih vlastitih vrijednosti.

Primjerice u novijim pregledima hrvatske književnosti /**Koroman**/ nema ni traga ni glasa o jednom **Aliji Nametku**, E. Mulabdiću, **Musi Ćazimu Čatiću** i brojnim, koji su obogatili hrvatsku književnost. U povijesnim pregledima zaobilaze se osobe značajne u hrvatskoj povijesti

koje su islamske vjere. Pogromišta hrvatske vojske, uz izuzetak Bleiburga, iako u znamen i neznamen grobištima leže vojnici Hrvati katoličke i islamske vjere, bez ikakvog pjeteta obilježavaju se jednim vjerskim znakom. Umjesto da se obilježe pobjedničkim obeliskom, kojim se od kad je vijeka i svijeta obilježava pobjedu, uz istovremeno odavanje pjetata i počasti umrlim bez obzira na vjeru, a ujedno je znak i memento živima kako se ponosno živi i umire za domovinu.

Takov obelisk morao bi se podignuti u Zagrebu na prostoru između koncertne dvorane "Lisinski" i Skupštine grada Zagreba u visini od 50 metara, s tombama u kojima bi se na jednom središnjemu mjestu nalazile spomen ploče s imenima svih koji su skončali život na tragičnim ali pobjedničkim mjestima u Domovinskom ratu i drugim vremenima u kojima se borilo i ginulo za Hrvatsku, pa bila ona sada i u drugim državama. Na tom mjestu u glavnom gradu odavala bi se sva počast onima koji to i zaslužuju. Znanima i neznanima, a ne da se to čini na mjestima u nekoj poluanonimnosti, razbacanim diljem Hrvatske, tako da se ne može ni sagledati veličina nanesenog zla i veličina ukupnog stradanja i žrtve.

Da se izbjegnu bolna iskustva i rane dijeljenja po vjerskoj odredbi, valjalo bi saslušati svevremensku-univerzalnu poruku **Dr. Ante Pavelića** izrečenu prilikom otvaranja džamije u Zagrebu: "Što se tiče vjere, braćo, nije vjera ona koja ljude razlikuje, ali, kada vjera postane sredstvo za političke ciljeve, ona je postala neprijatelj čovjeku. Dok je vjera sredstvo, da čovjek, da ljudi nađu svoje duševno zadovoljstvo i duševan mir služeći vječnom, dotle ona čovjeka oplemenjuje, dotle ona čovjeku dade životnu snagu i čini ga dobrim, čini ga boljim, i stvara mu uvjete za bolji i sretniji život i na ovoj zemlji. Ali, kad vjera postane politička organizacija, kada postane sredstvo da se preko nje provodi politika, onda ona upropasćuje i unesrećuje ljudе koji ju slijede."

M. Bakšić
ZATVORENIK

Znam i vjerujem da većina katolika i muslimana Hrvata dijele ove stavove i stračevičanska filozofska i politička počela, da smo jedan narod s dvije vjere. Stoga sam optimist u pogledu budućnosti. Naravno da na buđenju i spoznajama treba strpljivo raditi, jer je to proces, pritom ne otimajući i ne poričući nikomu pravo da se opredjeljuje kako želi. U tom pravcu, "korake od devet milja" čini ovo glasilo i njegov urednik.

Edhem Mulabdić rođenje 1864. u Maglaju. Kako piše Alija Nametak, na podlozi čijeg pisanja je sačinjen ovaj osvrt, cijela porodica Mulabdić imala je karakter pribrane i otmjene inteligencije. Djed i pradjet su mu bili imami, a brat ili bratić djeda bio je Mula Abđija /Mula je počasni naslov uglednog vjerskog znanstvenika/, pa su se ovim dodatkom Mula prozvali Mulabdići. Otac mu je bio poznat u cijelom kotaru a vršio je službu poreznika. Stariji brat Mehmed /u romanu "Zeleno busenje" Mehmedefendija/ bio je pisar kod kadije, a drugi brat Đulaga /u istom romanu Ahmed/ bio je pisar u gruntovnici. Osnovnu naobrazbu stekao je u Mektebu /osnovna škola/ a zatim u ruždiji /laička niža gimnazija/, gdje je naučio sve što osposobljava za praktičan život.

Austro - ugarska okupacija donijela je preokret u životu Mulabdića, što je opisao u svom romanu "Zeleno busenje". Bio je to težak udarac za njegovu obitelj. Stariji brat Đulaga odlazi s ustašama protiv Švaba i ne vraća se, poginuvši negdje, a majka, čestita i uljudna žena, ni kriva ni dužna biva ustrijeljena. Brat Mehmed umire od rane zadobivene u boju, a njegova žena teško obolijeva, te umire, ostavivši dvoje male djece.

Unatoč svega, 1889., na kraju toga školskog godišta tiska u zbirci "Književni pučnjaci učiteljskih pripravnika u Sarajevu" svoje prvo književno štivo "Učitelj u narodu". Pod snažnim utjecajem Šenoe, Tomića, Kumičića i Đalskog.

Godine 1891. pokrenutje u Sarajevu list "Bošnjak". Pokrenuo ga je **Mehmed Kapetanović Ljubušak**, ugledan i utjecajan čovjek, a urednik je bio **Hilmi-efendija Muhibić**. Mulabdić se odmah javlja pod pseudonimom Ašik Garib iz Posavine, prikazujući mahom zaostalost muslimanskih polodjelaca. Pisao je u tom listu i podlistak pristupačan za sve razine čitatelja.

Godine 1893. izdaje Mulabdić svoju prvu knjigu, zbirku šaljivih pripovijedaka pod nazivom "Rukovjet šale". Potom uređuje kalendar "Bajraktar", kalendar za muslimanski svijet i kalendar "Mearif (Prosvjeta), te se javlja u prilozima u listovima "Školski vjesnik", "Nada", "Sarajevski list" i u službenom kalendaru "Bošnjak". Povrh svega, napisao je roman "Zeleno busenje", koji je Matica hrvatska izdala 1898. U Zagrebu iste godine polaže ispit za gradanske škole i postaje tajnikom i članom društva Kiraethani /čitaonici/ na Benbaši. Njegov rad je doista obilan. Objavljuje veliki broj pripovijesti i znanstveno poučnih članaka. Godine 1899. dovršava veće književno djelo pod naslovom "Na obali Bosne". Objavila ga je Matica hrvatska u svojim izdanjima za 1899., a sadrži dvadeset manjih pripovijedaka i crtica, pa nije kasno Matici da iskoristi ovu prigodu kao 100-godišnjicu prisjećanja na svoga časnog člana.

U drugom desetljeću svoga rada /1900.-1910./ pokreće prema vlastitoj zamisli s prijateljima **Osmanom Nuri Hadžićem i Safvet-begom Bašagićem** književni list "Behar", koji je od 1900. počeo izlaziti na 16 stranica dva puta mjesечно. List "Behar" imao je karakter i obiteljskog i književnog lista, a kako je bio namijenjen muslimanskom djelu hrvatskog naroda, u njemu su surađivali samo muslimani. Tako je Mulabdić zamislio tiskanje ovog lista, pazeci da isključi svaku mogućnost da se u nekom književnom prilogu netko ne ogriješi o osjećaje muslimana, koji su, kako je poznato, i te kako osjetljivi kad im se dirne, makar i kakav beznačajan narodni običaj, a kamoli koji vjerski propis.

S druge strane bio je uvjeren da će list dobiti pripomoći i ostalih suradnika vještih peru, pa se stoga obratio viđenijim intelektualcima po manjim mjestima za pripomoći listu. Odzvali su se **Šehović i Mehmed Bakšić** iz Trebinja, pa **Hamdibeg Džinić** iz Banja Luke, **Ibrahim beg Defterdarević** i poznati domoljub i mecena **Ademaga Mešić**, nezaobilazni velikan u redovima Hrvatske islamske vjere, koji se obvezuje izdržavati list godinu dana. List izlazi odmah i objeručke je prihvaćen. Punih 6 godina Mulabdić je na čelu ovog lista. List nakon istupa Bašagića preuzima **Fehim Spaho** a potom **Džemaludin Čaušević**, kasnije Reis-ul-ulema. U

tom razdoblju izlazi pretežito na hrvatskom jeziku, a četvrtina opsega lista na turskom jeziku, da bi ga nakon godinu dana uređivanja uz suradnju Hrvata katolika vratili na prijašnji način uređivanja i hrvatski jezik.

I pokraj obilja poslova, surađuje u "Nadi" i nastavlja s književnim radom, te 1901. izlazi s romanom "Nova vremena", idejno sličnim Kozarčevim "Mrtvim kapitalima", pa zbog popularnosti koju je stekao kod čitatelja, Kalajdžićeva knjižara u Mostaru 1914. ponovno tiska ovaj roman. U veljači 1903. osniva potporno školsko društvo "Gajret" za muslimane.

No, kada se pojavi reakcionarni otpor inspiriran od velikosrba, Mulabdić i ostali pokretači /Safvet beg Bašagić, **Hasan Hodžić**, Ademaga Mešić, i tadašnji Reis-ul-ulema **Hadži Mehmed Teufik ef. Ažabagić** /iz početka pobjeđuju. Međutim, kasnije društvo pada pod srbski utjecaj i oni napuštaju "Gajret". Mulabdić sudjeluje i u političkim borbama i kada je "Gajret" njihovim istupom zaplovio posve srpskim vodama, osnivaju novu ustanovu pod imenom "Narodna uzdanica" u Sarajevu. To je bilo izvedivo tek 1923., zbog ratnih neprilika. Kakav je bio položaj ovog društva i kako su na njega gledali velikosrbi, vidi se najbolje po tome što je odmah po osnutku i zabranjeno. Tek dolaskom **Dr. Mehmeda Spahe** za ministra u vlasti, uspjela se skinuti zabrana. U mjesecu srpnju 1929. izabran je Mulabdić jednoglasno u Glavni odbor, a kasnije i za predsjednika te na tom položaju ostaje 15 godina.*

Rad "Narodne uzdanice" nije bio po volji srpskim vlastima, pa raznim podmetanjima žele kompromitirati to društvo, ali prije svega radi hrvatske njegove orientacije. Srpske vlasti pokušavaju raznim podvalama ishoditi formalan povod za obustavu rada "Narodne uzdanice". Unatoč svemu, društvo egzistira, razvija svoju kulturnu misiju, kojoj vlasti neprestano prave neprilike. "Narodna uzdanica" je za vrijeme Mulabdićeva predsjednikovanja otvorila osim u Sarajevu, konvikte za srednjoškolce u Mostaru, Tuzli, Banjoj Luci i za visokoškolce u Zagrebu i davalala je veliki broj stipendija. Sve ovo smetalo je srpskim vlastima, no unatoč svim tim teškoćama društvo se održalo sve do 1946., kada su "oslobodioči" zabranili rad

i ukinuli društvo, a predsjednik Edhem Mulabdić istodobno je uhićen i osuđen na dugogodišnju robiju od čijih je posljedica i umro, samo zato što je bio Hrvat islamske vjere.

Nastojanjem grupe entuzijasta među kojima sam imao čast biti, u Zagrebu godine 1993. ponovno oživljen rad društva "Narodna uzdanica". Nažalost u okolnostima koje nisu davale puno nade, pa je rad i utrnuo. Bilo bi doista veliko zlo, ako bi se potpuno ugasio. U tom vremenu "Narodna uzdanica" objavila je knjigu Mirsada Bakšića "Uloga i mjesto Hrvata Islamske vjere" kao i biblioteku od 12 naslova pod nazivom "Znameniti Hrvati islamske vjere", na koju smo posebno ponesni.

U književnom radu nastojao je Mulabdić poučavati i oplemenjivati. Ostao je učiteljem, koji svoja duboko humana osjećanja i svoj društveni poziv preporučanja iznosi u umjetničkom obliku, tako da se može reći kako je sve više poprimao ulogu socijalnog narodnog vođe.

U nacionalnom radu Mulabdić je uvijek Hrvat, ali nije hrvatsko ime forsirao ni u "Beharu", ni u "Gajretu". Uvijek je smatrao samorazumljivim da su bosanskohercegovački muslimani Hrvati i da to ne treba napose isticati, jer bi se u tom slučaju činilo kao da to treba dokazivati, kao da nam to netko tuđ može osporiti, kao da se Hrvati otimaju o muslimane, tj. sami o sebe.

Alja Nametak, pišući o Edhemu Mulabdiću, piše kako je navjećim dijelom svog rada pripadao romantizmu, kako je didaktičan, a u društvenom radu živi duhovni stroj, perpetuum mobile, bez umora i odmora, ukratko, da je radnik, radnik književnog otkrivanja ljepote i dobrote, radnik društvenog preporoda i nacionalnog osjećivanja hrvatskih muslimana.

Edhem Mulabdić umro je u Sarajevu 28. siječnja 1954. godine, zaboravljen i izoliran od protuhrvatskoga komunističkog jugorežima. Unatoč tome, njegovo književno djelo, njegov hrvatski rad preživio je i preživjet će sve nedaće, koje su se izmjnjivale čudnovatim slijedom sudbine nad ovim velikim čovjekom. •

Dr. IVAN MERZ

Najidealniji pokret mladeži, što ga je hrvatski narod ikada imao jest "Križarstvo". Za mnoge je naše suvremenike nepoznato, a neki o njemu imaju i podpuno krive informacije, jer je komunistički režim progoneći sve što je hrvatsko i kataličko zlonamjerno izjednačavao ovu kataličku odgojnju organizaciju sa skupinama hrvatske vojske koje su se nakon 1940. nazvale istim imenom. Brojni križari bili su proganjeni, nemilosrdno mučeni i ubijani. Po završetku drugog svjetskog rata komunistički režim omogućuje javni rad križarstva, ali njegovi članovi nastavljaju apostolski djelovati prema mogućnostima, uglavnom u tajnosti. Komunistički režim svjestan vrijednosti i snage križarske organizacije, sa strahom je gledao na Križarstvo i onemogućavao je svaki spomen na nj u javnosti progoneći svakoga tko bi se usudio bilo što pozitivno o njemu reći. Tek u uzkrsljoj Hrvatskoj državi moglo se ozbiljnije pristupiti njegovu proučavanju, rječi su isusovca OJ. Vrbaneka, jednog od onih koji su spasili Križarstvo od nastojanja beogradskog diktature, da ga uništi već pri njegovu osnivanju (osnovano 1930., ukinuto 1945.), da bi se u jesen 1992. za vrijeme Domovinskog rata ponovno obnovilo. Vijest o obnovi Križarstva za jedne je bila velika novost, dok je za druge bilo nemalo iznenadenje, budući da su mislili daje Križarstvo stvar prošlosti. Osnivali su ga i vodili mladi vjernici-laici, katolički intelektualci, koji su bili puni kršćanskog idealizma, čija su načela nastojali i uspijevali usadivati u hrvatsku mladež. Na zasjedanju biskupske konferencije od 15. do 17. ožujka 1994. hrvatski su biskupi odobrili obnovljeni statut križarske organizacije 6. lipnja iste godine. Izdanje dekret kojim se križarska organizacija priznaje kao vjerničko društvo.

Među tisućama križara valja iztaći prof. Maricu Stanković (predsjednicu Velikog križarskog sestrinstva). Nu, svakako za Križarstvo najzaslužniji je njegov utemeljitelj Dr. Ivan Merz. Iako je bio vrlo mlad i laik, bio je stup Crkve u Hrvata. Bio je čovjek žive vjere i iskrene molitve. Dana 10. svibnja navršava se 71 godina od njegove smrti. Ivan Merz rođio se u Banjoj

Dr. Ivan Merz

luci 16. prosinca 1896. Odgojenje u liberalnoj sredini. Gimnaziju je završio u rodnom mjestu. Nakon Vojne akademije nastavlja daljnje obrazovanje u Beču i Parizu. Dolazi u Zagreb, gdje 1922. postaje profesorom francuzkog jezika i književnosti. Doktorirao je na Filozofskom fakultetu Zagrebačkog sveučilišta. Gotovo se u cijelosti posvetio odgoju hrvatske mladeži. Živio je svetačkim životom izpunjen ljubavlju prema bližnjima i herojski se uzinjao do vrhunca krčanske savršenosti. Namjeravao je osnovati svjetovnu ustavnu katoličkih laika, sekularni institut, koji bi se podpuno posvetili Bogu i Apostolatu. Ovu je ideju djelomično ostvarila njegova bivša suradnica Marica Stanković, osnovavši nakon deset godina Ivanove smrti prvi sekularni institut u Crkvi u Hrvatskoj, pod nazivom "Zajednica Krista Kralja". Zbog neuspjeli operacije sinusa (od kojih je kronično bolovao) umro je 10. svibnja 1928. u 32. godini života. Prije odlazka u bolnicu, svjestan da će umrijeti, sastavlja oporuku u kojoj među inim piše: "Život mi je bio Krist, smrt dobitak". Nakon smrti njegovo ime postalo je programom života i rada tisućama mlađih katolika u organizaciji Križarstva. U spomen na ovoga velikog katolika - laika, Dom hrvatskih hodočastnika u Rimu od 1991. nosi ime Ivan Merz.

Ivana Meštrović

STRADANJA HRVATA U KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJI (XVI.)

**PRIPADNICI HRVATSKIH
ORUŽANIH SNAGA, NJEMAČKIH
POSTROJBII CIVILI,** stradali za vrijeme rata 1941.-1945. u KOPRIVNICI i okolini i pokopani na groblju Sv. DUHA u KOPRIVNICI.

1. ACHATZ, Mattaeuss, Unteroffizier, I. Kompanija, rođ. 16.11.1930, u Miltach, Nieder-Bayern, Wehrmelderamt Petzing, stradao 06.02.1943., rkt., upisan u Knjizi str. 96, pod br. 58
2. AJANOVIĆ, Omer, ust. vojničar L. Satnija, 1. Bojna, V. sdrug, star 22 god. Dabrevina - Breza; Visoko, stradao 27.09.1944., musliman, Knjiga 166/296.*
3. AKIMCEV, Mihael, Kozak, rođ. 23.09.1906. negdje u Rusiji, pravosl. stradao 20.12.1944. Knjiga 190/539.
4. ALILOVIĆ, Marko, ust. vojničar, 4. Satnija XI. Bojna Topusko, rođ. 1924. u Ljubuškom, rkt., stradao 10.06.1943. Knjiga: 111/203
5. AMBROŠIĆ, Josip, ratar - stradalnik, star 66 god. Botovo-Drnje, rkt., stradao 27.10.1944. Knjiga 181/449.
6. ANČIĆ, Stjepan, časnički namjesnik PTS-a Ludbreg, rođ. ? mjesto nepoznato. Knjiga 181/444, a stradao 19.10.1944.
7. ANDRAŠEC, Josip, 1. satnija, Novačka bojna V. sdrug u Koprivnici, rođ. 18.03.1912. u Kutnjak - Mali Bukovac, stradao 29.05.1944., rkt., Knjiga 153/167
8. ANTOLOVIĆ, Niko, ust. vojničar 3. satnija, 7. bojna V. sdrug u Koprivnici, rođ. ? mjesto ? rkt. stradao 23.06.1944. Knjiga 156/192
9. ASAG, Pavao 3. satnija, 4. bojna 23. U.V. rođ. 25.03.1923. u Neštin Ilog, rkt. stradao 20.04.1945 Knjiga: 210/173
10. BABIĆ, Josip, satnik, zapovjednik, 3. bojna V. sdrug u Koprivnici 38 god. rođ. u Runovići - Imotski, rkt. poginuo 04.10.1944. Knjiga: 167/307.
11. BABIĆ, Mato, ust. vojničar 2. sat. 5. bojna V. sdrug rođ. ? mjesto ? rkt. poginuo 13-15.10.1944. napadna Koprivnicu 174/376.
12. BAKOVIĆ, Milan ust. voj. 2. sat. 1. bojna V. sdrug, rođ. 1921. u Mokronoge-Tomislavgrad, rkt. poginuo 26.02.1944. Knjiga: 142/52
13. BAN, Vid, prič. domobran /bravar/ rođ. 1914 u Suha Katalena-Kloštar Podr. poginuo 09.03.1943.
14. BARANIĆ, Đuro, ratar-stradalnik, 54 god. Velika Mučna Sokolovac, rkt. poginuo 01.10.1944. Knjiga 186/0

Priredio:

Stjepan DOLENEC

15. BARBARIĆ, Dane, 10. satnija, 3. bojna 1. pukovnija PTS rođ. ? mjesto ? rkt. poginuo 13-16.10.1944. u Koprivnici, Knjiga: 175/390
16. BAREŠIĆ, Mijo, 2. satnija, 4. bojna V. sdrug Koprivnica, rođ. 1921. u Đakovu poginuo 13.10.1944. u Koprivnici, Knjiga: 172/353
17. BAŠKARAD, Augustin, ust. vojničar 1. satnija, 1. bojna. V. sdrug, rođen 1921. u Travniku, poginuo 14.07.1944., rkt., Knjiga 159/222
18. BEDEKOVIĆ, Marija, ratarka-stradalnica rođ. 1877 mjesto nepoznato rkt., poginula 17.10.1944. Knjiga: 171/344
19. BEDNAIĆ, Ivan 1. gorska bitnica V. sdruga, rođ. 1920. u Srednje Mosti-Kapela, rkt, poginuo 12.03.1945., Knjiga: 205/122
20. BEGIĆ, Ljubo, rojnik Samovozne satnije V. sdruga Koprivnice, rođ. 1924. u Vraniću-Posušje, poginuo 19.01.1945. Knjiga 195/21
21. BERAJKOVIĆ, Ilij, stožerna satnija V. sdruga rođ. ? mjesto? poginuo u borbi za Koprivnicu 13.-15.1944. Knjiga: 178/411
22. BEROTOVIĆ, Božidar, zrakoplovni vodnik-padobranac učenik rođ. 24.12.1919. u Osijeku, poginuo 19.12.1942. Knjiga 89/335
23. BERTIĆ, Franjo, ustaški čarkar, iskaznica 31095 rođ. ? nepoznato mjesto ređenja, poginuo 13.10.1944. Knjiga 173/367
24. BLAŽEKOVIĆ, Ivan 1. satnija, 1. bojna, V. sdrug rođ. 1911. u Srednji Mosti, rkt. poginuo 16.10.1944. u Koprivnici, Knjiga: 171/341
25. BLAŽEKOVIĆ, Josip, 2. satnija, 4. bojna, V. sdrug rođ. 1926. u Gor. Mosti-Kapela, rkt., poginuo 03.09.1944. Knjiga 163/268
26. BLAŽEKOVIĆ, Stjepan, 2. bojna, 23. Pukovnija U.V. rođen 1922 u Gornji Mosti - Kapela rkt., poginuo 23.04.1945. Knjiga: 210/174
27. BLAZINIĆ, Franjo, 2. satnija 37. bojna V. sdrug rođ. ? mjesto ? rkt. poginuo 13-16.10.1944. u Koprivnici, Knjiga 175/389
28. BOBAN, Jerko, dovodnik stožerne satnije 1. bojne V. sdrug rkt, rođ. ? mjesto ? poginuo 13-16.10.1944. Knjiga umrlih: 175/385
29. BOBOVAC, Josip, ust. vojničar 2. satnija vlakopratnja 1. bojna, rođ. 02.11.1911. Gola-Koprivnica, rkt., pog. 17.02.1943, Knj. 98/77
30. BOGOVIĆ, Franjo, 4. satnija Koturaške bojne, rođ. 1922. u Polju-Ozalj, rkt., poginuo 2.07.1943. Knjiga: 117/260
31. BONIĆ, Marko, ust. vojničar 1. sat. 1. boj. V. sdrug rođ. 1921. Gornja Ravna - Žepče, rkt., poginuo 05.10.1944. Knj. 182/454
32. BOŽIĆ, Franjo, rojnik prateće satn. 1. bojne V. sdrug, rođen 1923. u Dikinci - Vareš - Visoko, poginuo 13.10.1944. Knjiga: 173/361
33. BRDAR, Ante, 3. satnija, 2. bojna, V. sdrug, rođ. i mjesto nepoznato, poginuo 13.10.1944. Knjiga: 171/349
34. BRITVEC, Petar, Koturaška bojna Koprivnica, rođ. 1922. u Crna Draga Lasinje-Pisarovina, poginuo 27.09.1943., Knjiga: 124/335
35. BRITVIĆ, Drago, 2. sat. 37. bojna, V. sdrug, rođen ? mjesto nepoznato, rkt., 13-16.10.1944. poginuo u obrani Koprivnice. Knjiga: 175/388
36. BRKIĆ, Ivan, 1. sat. 3. bojna, V. sdrug rođen ? mjesto nepoznato, rkt., poginuo 13.10.1944. u Koprivnici. Knjiga: 174/375
37. BRKIĆ, Mato, ustaški vojničar V. sdrug rođ. 1925. u Dobro Selo - Ljuti Dolac - Mostar, poginuo 10.10.1944. Knjiga: 173/364
38. BRNADA, Bozo, djelat, domob. novak Oružnička postaja Sokolovac, rođ. 20.02.1917. u Goruša-Bugojno, rkt. poginuo 06.02.1943. Upisan u Knjigu umrlih: strana 96 red. br. 57
39. BRNIĆ, Mato, 2. sat. 3. boj. V. sdrug, rođ. 1924. u Dobro-Šuica: Livno, rkt., poginuo 13.08.1944. Knjiga: 161/249
40. BUDIMIR, Josip, ustaški vojničar 2. satnija, 1. bojna V. sdrug rođ. ? mjesto nepoznato, poginuo 21.06.1944. Knjiga: 155/188
41. BUDAN, Josip, dječak, rođen 19.03.1931. u Jagnjedovac: Koprivnica, rkt, poginuo 21.10.1944. Knjiga: 171/345
42. BUGARIN, Stjepan, 3. satnija, 4. boj. V. sdrug, rođ. 1914. u Hudovljanim, Koprivnica, rkt., poginuo 12.10.1944. Knjiga: 173/363
43. BUKOVČAN, Ivan, 4. satnija, 4. bojna V. sdrug rođ. 05.10.1922. u Branjska-Sokolovac, poginuo 10.10.1944. Knjiga: 169/322 rkt
44. BUKVIĆ, Rudolf, poručnik Koturaške bojne u Kpc-i rođ. 1916. god. Kutjevo, rkt. poginuo 14.02.1942. Knjiga: 75/197
45. BURAZIN, Petar, Koturaška bojna Koprivnica, 21. god. star, rođen u Dobranju-Imotski, poginuo 09.07.1942. Knjiga 72/167

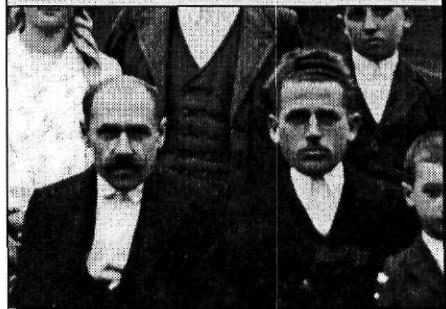
1 Knjiga = Knjiga umrlih i pokopanih na groblju Sv. Duha u Koprivnici

2 * Prvi broj označava broj stranice Knjige umrlih, a drugi - redni broj upisa

46. BUŠIĆ, Andrija, vojničar 1. gorske bitnice V. sdrug Koprivnica, rod. 15.03.1921. Trešnjevica-Ostrožac-Konjic, rkt., poginuo 28.06.1944. upisan u Knjigu umrlih str. 156 broj 196
47. CINDRIĆ, Nikola, ust. vojničar 1. satnija, 11. bojna Topusko, rod. 1924. u Gor. Kremen-Slunj, poginuo 01.07.1943. Knj. 114/229
48. CUTIĆ, Šimun, stožerna satnija, brzi sklop PTS u Zagrebu, rod. 1924. u Grubišnom Polju, poginuo 22.10.1944. Knj. 177/403
49. CVITKOVIĆ, Ivan, vojničar-stolar br. iskaz.BJ. rod. 1923. u Udbini, rkt., poginuo 13-16.10.1944. Knjiga: 176/397
50. ČAKIJA, Stjepan, vojničar-ratar, star 19 god. u Sv. Petar Čvrstec, rkt., poginuo 09.03.1944. Knjiga: 144/71
51. ČAVIĆ, Milan, ratar, strijeljan, star 52 god. Mala Mučna, pravosl., 11.04.1945.god. Knjiga: 212/195
52. ČAVLINA, Ivo, 1. sat. 1. bojna V. sdrug, rod. 1922., u Liskovici, Varcar Vakuf, poginuo 16.05.1944., rkt.
53. ČEDNIK, Stjepan, ratar-stradalnih rođ. 1907. u Koprivnici, Starogradska cesta, rkt., poginuo 04.05.1945. Knjiga 211/181
54. ČENAN, Niko, vojničar stož. satnije 2. bojne V. sdrugarod. 1910. Kovačić-Priluka-Livno, poginuo 16.02.1945. Knj. 200/76
55. ČESI, Đuro, ratar-stradalnik rođ. 1890 u Koprivnici, Špoljarska ul. 315, rkt., poginuo 10.02.1944.
56. ČESI, Zvonko, ratar-stradalnik, rođ. 07.08.1925. u Koprivnici-Severovac, poginuo 25.11.1943., Knjiga: 132/417
57. ČIČKO, Ljudevit, pričuvni domobran, rođ. 19.04.1919. u Gornje Sredice-Kapela, rkt., poginuo 29.01.1943, Knj. 95/47
58. ČOP, Mato, 3. satnija Kotur, bojne Kpc-a, rođ. 1924. u Bosanka Kostajnica, rkt. poginuo 27.09.1943. Knjiga: 124/336
59. ČORIĆ, Martin, ustaški vojničar, rod. ? u nepoznato, rkt., poginuo 18.09.1943. Knjiga: 123/324
60. ČULJAK, Blaž, 2. sat. 37. boj. V. sdrug, rođ. 1919. Široki Brijeg, Mostar, rkt., poginuo 20.10.1944. Knjiga 177/408.
61. ČULJAK, Jozo, vojničar 1. gorske bitnice V. sdrug, rođ. 1924. u Ostrožcu, rkt., poginuo 09.07.1944. Knjiga: 158/215
62. ČURIĆ, Marko, ust. vojničar 1. sat. 25. novačka bojna V. sdrug, rod. ? mjesto: nepoznato, rkt, poginuo 22.06.1944, Knj: 156/191
63. ČURIĆ, Slavko, 2. satnija, 3. bojna V. sdrug, rođ. 1924. u Podhum-Livno, rkt., poginuo 09.08.1944. Knjiga: 161/243
64. ČUTURA, Josip, ust. vojničar motorist samovozna bojna 5. sat Cerje-Nebojše, rođ. 1923. u Zenici, poginuo 24.04.1944., rkt., Knjiga 149/130
65. DEČAK, Stjepan, ust. vojničar 2. sat. 37.bojna, rođ. 25.12.1916. u Cugovec-Grude-Križevci, poginuo 10.08.1943. Knj. 118/275

66. DIDJENKO, Ilija, Kozak, rođen 1921, negde u Rusiji, pravoslavac, poginuo 20.12.1944. upisan u knjigu: 190/536
67. DIVJAK, Antun, mladić-stradalnik, rođ. 1932. u Klenovnik-Varaž. Ivanec, poginuo 17.03.1945. Knjiga: 206/135
68. DOLENEC, Ivan, topnik V. sdruga, rod. 1923. u Hlebinama, rkt. 16.02.1945. poginuo, upisan u knjigu 200/77
69. DRAŽBA, Petar, poginuo u borbi, rod. ? u Novi Šeher-Žepče, rkt., poginuo 08.11.1943. Knjiga 131/406
70. DRENŠKI, Dragutin, Koturaška bojna Koprivnica, rod. 25.02.1920. u Kostelsko-Pregrada, rkt. poginuo 25.04.1942. Knj. 66/110
71. DUG, Petar, 4. satnija kotur.bojne, rođ. 1922. u Devol- Vel.-Trgovište, rkt., poginuo 22.07.1943. Knjiga: 117/263
72. DUJIĆ, Stanko, poručnik zapovjednik 3. satnije, 20. udarnog pukov. PTS-a, rođ. ? u ? rkt. Poginuo 26.12.1944. Knj. 188/519
73. DUJMOVIĆ, Franjo, Koturaška boj. Koprivnica, rođ. 31.12.1920., rkt. u Banja Luka-grad, poginuo 25.04.1942. Knjiga: 66/109
74. DUVNJAK, Marko, 19. satnija, 2. pukovnija PTS-a, rođ. 23.06.1923. u Šujici, rkt. Poginuo 31.12.1944. Knjiga: 190/531
75. DUD, Duro, krojač-stradalnik, rođ. 1871. u Kotoribi, rkt., poginuo 16.10.1944. Knjiga: 170/339
76. DUD, Katarina, kućanica-stradalnica, stara 66 god, Kotoriba poginula 18.10.1944. Knjiga: 171/343
77. ĐURKIĆ, Juraj, Vodnik 4. satnije, 3. bojne, 20 udarnog puka Zagreb, rođ. 09.04. u Hrv. Dubica, rkt, pog. 14.01.1945. Knj-194/19
78. ĐUZEL, Marko, 7. bojna, V. sdrug, rođ. ? u poginuo 13 - 16.10.1944. u obrani Koprivnice. Knjiga: 175/391
79. ERDELJIĆ, Filip, nadničar-stradalnik, rođen 1927. u Subotici-Rasinja, poginuo 21.03.1944., rkt., Knjiga: 145/86
80. EREIZ, Miroslav, 2. satnija, 2. bojna. V. sdrug, rođ. 1922. u Višegradu, Bosna, rkt, poginuo 03.09.1944. Knjiga: 163/269
81. ERNEĆIĆ, Stjepan, nadničar-stradalnik rođ. 1928. u Slivarsko-Maruševac, rkt, poginuo 13.12.1944. Knjiga: 187/503
82. FADJEVIĆ, Mato, 2. sat. 2. boj. 2. stajaći sdrug, rođ. 1922. u Novo Petrovo Polje-Đakovo, rkt. poginuo 17.04.1945. Knj. 210/172
83. FANJAK, Josip, 2. sat. Koturaška bojna, rođ. 1919. u Zadolje - opć. Jaško, rkt, poginuo 22.07.1943. Knjiga: 117/265
84. FARKAŠ, Josip, radnik-stradalnik, rođ. 1917. u Doljni Vidovec, rkt. poginuo 10.10.1944. Knjiga: 191/548
85. FERBEŽAR, Antun, domobran 1. sat. 2. željeznička bojna, rođ. 24.10.1922. Padovo-Čabar, rkt., poginuo 20.11.1943.
86. FERJANIĆIĆ, Antun, nadničar-stradalnik, star 45 g. Vipava, rkt, poginuo 27.06.1944. Knjiga 156/193

JOŠ DVije ŽRTVE IZ FERDINANDOVCA

Ivan i Mijo Tkalec

U broju 81, od prosinca 1998., objavljenje popis pripadnika. HOS-a i civila, ratnih i poratnih žrtava II. svjetskog rata (strane 31. i 32).

Na strani 32., za mjesto Ferdinandovac, nisu objavljena imena moga oca i dva brata, nestalih u toku II. svjetskog rata.

Dostavljam Vam fotografije oca Ivana, rod. 1885. u Ferdinandovcu i brata Mije rod. 1906. takoder u Ferdinandovcu, te brata Franje rođenog 1913. takoder u Ferdinandovcu.

Molimo Vas da u jednom od sljedećih brojeva Vašeg glasnika objavite fotografije i imena.

Josip Tkalec

Franjo Tkalec

87. FILIPOVIĆ, Luka, ust. dovodnik 1. sat. 1. boj. V. sdrug, rođ. 1921. u Proslap-Šćid-Prozor, rkt. poginuo 25.04.1944. Knj. 149/128
88. FRAJTIĆ, Ivan, 4. satnija, 2. bojna, V. sdrug, rođ. 1924. u Donji Mosti Kapela, rkt, poginuo 16.02.1945. Knjiga: 201/81
89. FUNJAK, Vinko, ratar-strijeljan, star 52 g. u Mučna Reka, rkt, strijeljan 11.04.1945. Knjiga: 212/192
90. FUNJAK, Vlado, ratar-strijeljan, star 21 god. u Mučna Reka-Koprivnica, poginuo 11.04.1944., rkt, Knjiga: 212/193

(nastavit će se)

POPIS RATNIH I PORATNIH ŽRTAVA II. SVJETSKOG RATA S PODRUČJA BISKA, SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA

Prvih dana iza odlaska domobrana na druge borbene položaje, bišćanski branitelji traže dodatno i suvremenije naoružanje, "nadajući se" novom i opasnjem partizanskom napadu na Bisko. Po oružje odlazi župnik don Marin Kuvačić i Ivan Akrap pok Mate. Svi se stanovnici spremaju za obranu. U selo dolaze neke osobe zbog, tobožnje kupnje žitarica i drugih

Mate Renić iz Biska

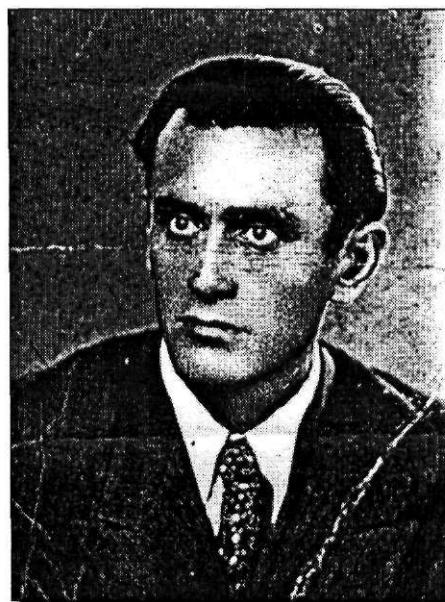
prehranbenih artikala, a nekima je od njih bio zadatak prikupiti spoznaje o broju branitelja, naoružanju, utvrđama i koje se osobe u kojoj od utvrđenih kuća nalaze. Sve je ovo bilo vidljivo u vrijeme drugog partizanskog napada na Bisko, jer je svaki odmetnik imao pisaćim strojem izpisana imena branitelja, vrstu naoružanja i u kojoj se utvrđenoj kući nalazi.

Drugi jaki partizanski napad na Bisko odpočeo je u noći od 4. na 5. kolovoza 1943. Jake snage odmetnika blokirale su sve prilazne ceste prema selu. Zauzele su terene oko utvrđenih zgrada. Prvi rezultati borbe bili su za odmetnike kobni. Ne znaći gdje se koja utvrđena zgrada nalazi,

Priredio:

Mate AKRAP

napadali su jednu, a iza leđa im je bila druga iz koje su stizali smrtonosni naboji. Dok su komesari i komandiri ležali u zaklonu, partizani i partizanke vuku svoje

Petar Renić iz Biska

ranjene i usmrćene borce, jer je to njihova komunistička dužnost, te u tom "izvlačenju" i sami, najčešće, ostaju na bojnom polju borbe protiv vlastite domovine Nezavisne Države Hrvatske. Napadači vode izpred sebe žene branitelja i druge osobe, kako bi mogli lakše prići utvrdi i ubaciti eksplozivnu napravu vlastite izrade, namijenjene paljenju ili rušenju iste.

Branitelji su davali jak i odlično organiziran odpor. Pored snage duha i borbene morala, svaki dan im je bio teži. Osnitno težkoču činio im je nedostatak vode. Prvo borbeno jutro, smrtno je pogoden partizanskim metkom Stipan Akrap pok. Petra. Ubio ga, prema vlastitom hvaljenju, Nedjeljko Tijardović - Koto. Branitelji su

dojdruće noći jurišali iz kuće, jer je trebalo pokopati pokojnikovo tijelo.

Drugi dan borbe u neprijateljske ruke pade župna kuća. Odmetnici su uhićenim braniteljima poštadjeli živote. Među njima je bilo stranih osoba, tj. rođenih i živućih izvan našega sela, te se ne može ne vjerovati da među njima nije bio neki "branitelj" po zadatku. Jedan od njih Pa-

Stanko - Kajo Renić iz Biska

vić, iz Srijana, tijekom borbe, iza pada župne kuće, u kojoj se nalazio, odlazi, noseći svoj kovčeg, u rodne Srijane, preko Trišnjeva, da bi se iza pada Biska priključio ustaškim postrojbama u Sinju, te iza rata bio slobodan. Ako grijeshim u pro-sudbi, neka mi bude oprošteno.

Treći dan borbe za branitelje postaje neizdrživ. Nedostaje vode, te i hrane. Ustaška satnija vođena stožemikom Mirkom Bilobrkom polazi u pomoć. Dolaze ispod Krušvara. Partizani su uznenireni i spremni na bijeg. Talijanska vojska bacaćkim granatama iz Prosika ne dopušta ustašama prolaz prema Bisku. Borbeni zrakoplov kruži iznad sela. Zapaža partizana na crkvi. Baca bombu u groblje /Danolića i Dadića grob/. Usmrćeni partizani pada s crkve, a drugi /nepotvrđeno/ gine na vratima iste. Približavaju se poslijepodnevni sati. Partizani traže pregovore.

Daju vjeru, partizansku "vjeru" svim braniteljima koji se predaju da će im poštovati život. Trojica nasjedaju prevari i umiru mučeničkom smrću, izlomljenih i raskomadanih dijelova tijela. Ostali jurišaju. Trojica ginu u jurišu, ostali se domogli Maloga Mosora. U počeku juriša veselo sam kliknuo: "Mama, evo ustaša". Partizani koji su bili iza naše kuće, izpod stabla, polugoli su bježali prama brdu, ne uspijevši uzeti sve naoružanje. Njihov bijeg bio je spas za živote nekoliko branitelja koji su iza nekoliko časaka projurili izpred naše kuće.

Žene su skupljale mrtva tijela branitelja i nosile prema groblju, kuće gorjele i dogorjevale. Partizani su gonili ljudе iz okolnih sela da zaprežnim kolima odvoze žito i sve drugo što im može biti potrebno, a nije izgorjelo. Žene i djeca šutke i mrka pogleda prolaze pored odmetnika i napadača, među kojima je bio samo jedan "bolje duše". Zvali su ga Crnogorac.

Partizani su zadnji dan borbe napustili selo. Najveći broj branitelja priključio se ustaškim dobrovoljačkim, a drugi, manji broj, domobranskim snagama. Nekoliko ih odlazi u Zagreb vršiti razne državne službe. Svi su jednako odlučni u obrani i vjekovima čekane slobode hrvatskoga naroda i stvaranju Nezavisne Države Hrvatske.

Za vrijeme prvog odmetničkog napada na Bisko živote su izgubili: Iva-Ivica Čurković ž. Matina, Matuša Purko ž. Blaža, Ana Tijardović ud. Jozе, Petar Strikić pok. Mate, civilne žrtve, te Pavao Renić pok. Petra, član seoskih obranbenih snaga.

U drugom partizanskom napadu na Bisko usmrćeni su: Stjepan Akrap pok. Petra, Ivan Dadić pok. Nikole, Pavao Dadić pok. Nikole, Anda Danolić žena Grbe, Grgo Danolić pok. Špira /muž i žena civ. žrtve/, Bože Golem pok. Pavla, Bože Šimundža Ivanov /civ. žrtva/, Luka Šimundža pok. Pavla i Jozo Vrgoč pok. Petra.

Pojedinačan opis usmrćenih stanovnika Biska vidljiv je u kartonima ratnih i poratnih žrtava II. svjetskoga rata. Najveći broj uhićenih vojnika NDH-e odvoze u poznate jame ili strijeljaju na raznim mjestima, a one koje nisu usmrtili na spomenuti način, upućuju na prve borbene crte gdje ih je čekala sigurna smrt, ako ne od svojih dojučerašnjih kolega, koji su imali sreću biti nezabrobljeni od komunista, usmrtili su ih komandir ili komesar, koji su bili iza njih.

Poslije završetka rata i pada hrvatske države, komunisti nastavljaju uhićenja, suđenja i progone. Pored svih patnji i nedražila, pučanstvo sela ostaje vjerno svojoj katoličkoj crkvi i ljubavi prema domovini Hrvatskoj. •

Ivan ZORETIĆ

RUGE

*Kako se jedna ruka s
drugom rukom miri*

*Kada se dotaknu
ili kada se sklope*

*Kada čeznu za dragom
ili kada broje novce*

*Kada Peru obraze
ili samo jedna drugu*

*Kada čuvaju glavu
ili kad se dizu uvis*

*Kada se igraju na daskama
ili kad se prihijaju na križ*

*Kada stoje mirno
ili kada pokazuju put*

Rudolf Matolnik

SVJEDOK KOČEVSKOGA ROGA PAVAO ŠIMUNIĆ

*„Provaljamo u ratno pravo, kao hipotezu
Odlučimo se na put - predati se Englezu
Englezima bješe svejedno - odlučiše ono bijedno
Hrvatsku vojsku i civile - preuzet će partizani
Pa nek rade što god žele sami.
Sa Hrvatskom vojskom zarobiše "Paju"
Ubit će ga jedino što znaju
Oduzeše mu sve što je imo
Al' molitvenik nije htio dati
L'spomenu što mu dade mati.
Iduć putem do Kočevskog Roga
Molio je Pajo gospodina Boga.
Ispred jame skinuše ga gola
Na zapovijed partizana, skače Pajo
U jamu Kočevskog Roga, strijeljajući
promašili ga - ranili mu lijevo rame
Srećom Pajo živ izade iz jame.
Teške sanja snove o Kočevskoj jami
Gdje stotine ubijenih ostadoše sami
Ostao je živi svjedok što uradiše komunisti
Preobraženi danas ko "antifašisti".*

POPIS RATNIH I PORATNIH ŽRTAVA

II. SVJETSKOG RATA IZ VIRJA

1. Aušperger, Martin, 1923., ranjen i umro u bolnici u Varaždinu, 1944.
2. Benkek, Antun, 1927., obolio u koloni i umro u bolnici u Varaždinu, 6/1945.
3. Benkek, Đuro rođ., 1905., prevozio partizane u Sloveniju, 5/1945., iza toga nestao
4. Benkek, Ivica rođ. 1924., viđen u koloni u Đurdevcu, 5/1945., iza toga nestao
5. Benkek, Stjepan, 1920., viđen u koloni, 5/1945., nakon toga nestao
6. Benkek, Stjepan, 1921., ubijen, 5/1945.
7. Brodarić, Stjepan, 1914., u borbi s četnicima u Bosni poginuo, 1941.
8. Bušić, Ivan, 1910., ubili su ga četnici u Bosni 1941.
9. Carek, Mato, 1876., kao simpatizer NDH zlostavljadi ga i ubili partizani 1944.
10. Carek, Mijo, 1912., kao pripadnik ustaške milicije viđen 5/1945. i iza toga nestao
11. Carek, Pavao, 1903., ubili su ga Kozaci 1944.
12. Cepetić, Bolto, 1918., ubili su ga partizani u Hampovici 1943.
13. Cepetić, Fabijan, 1897., ubili su ga partizani pred njegovom kućom 1944.
14. Ciganović, Petar, 1921., poginuo kod razoružanja jugoslavenske vojske u Virju, 11.4. 1941.
15. Cik, Franjo, 1920., kao pripadnik domobranske postrojbe u borbi s partizanima poginuo u Delovima 1944.
16. Cik, Petar, 1912., u borbi s četnicima u Bosni poginuo je 1942.
17. Cikoš, Đuro, 1905., obolio u koloni i umro u bolnici u Petrinji 1945.
18. Cikoš, Lovro, 1914., posjećen u logoru Bjelovar, 6/1946., iza toga nestao
19. Crnjaković, Pero, 1925., nestao iz logora Dubovac kod Karlovca, 6/1945.
20. Čorba, Đuro, 1920., osuden na smrt i ubili ga partizani u Kozarevcu

Priredili:

Ivan Adaković i Ivan Pavunić

21. Fancev, Ivan, 1925., viđen u logoru Dubovac 6/1945., iza toga nestao
22. Fantoni, Vlado, 1923., pripadnik domobranske vojske; obolio je i umro u bolnici u Osijeku
23. Farkaš, Stjepan, 1904., poginuo u borbi s partizanima kod Koprivnice 1944.
24. Ferenčaba, Stjepan, 1902., ubili su ga partizani u Miholjancu 1944.
25. Ferenčić, Franjo, 1912., viđen u koloni u Sloveniji, iza toga nestao
26. Frajt, Ivan, 1922., u borbi s partizanima poginuo je 1943.
27. Frajt, Josip, 1904., umro u logoru Apatin 6/1945.
28. Grgić, Mijo, 1911., poginuo je na ruskom bojištu 1942.
29. Grivić, Mato, 1914., u borbi s četnicima smrtno ranjen 1942.
30. Hasan, Stjepan, 1920., u borbi s partizanima kod Voćina poginuo je 1943.
31. Horvat, Mijo, 1926., bio u njemačkoj vojsci, nestao
32. Ilijev, Ana, 1893., ubijena izpred njezine kuće kod napada na Virje
33. Ilijev, Đuro, 1887., kao simpatizer NDH uhićen po OZNI, suđen i ubijen u Kozarevcu
34. Jakopović, Stjepan, 1908., ubili su ga Kozaci u njegovoj kući 1944.
35. Janeš, Dragutin, 1918., povlačio se prema Austriji i nestao 5/1945.
36. Janeš, Vladimir, 1920., nestao iz logora Prečko u Zagrebu 5/1945.
37. Jendrašinkin, Josip, 1920., uhićen po OZNI i nestao 1946.
38. Jusić, Ivan, 1922., uhićen po OZNI i nestao 1946.
39. Kapić, Mirko, 1923., viđenu Sloveniji 5/1945. i iza toga nestao
40. Kečkeš, Stjepan, 1920., kao pripadnik Gorskog sdruga poginuo na Kozari 1942.
41. Kemenović, Josip, 1913., poginuo na ruskom bojištu 1942.
42. Koren, Martin, 1902., ubili su ga partizani u šumi blizu Virja
43. Krčmar, Ivan, 1920., viđen u koloni u Sloveniji 5/1945. nakon toga nestao
44. Krčmar, Mirko, 1914., viđen u koloni 5/1945., a iza toga nestao
45. Kuček, Stjepan, 1915., poginuo u Bosni 1943.
46. Lauš, Franjo, 1899., ubili su ga Kozaci 12/1944.
47. Lauš, Stjepan, 1919., nestao u koloni 5/1945.
48. Levačić, Fabijan, 1915., uhitili ga partizani u Bosni 1944. i ubili
49. Lukić, Đuro, 1907., uhitili ga i ubili partizani u V. Trešnjevici 1943.
50. Lukić, Fabijan, 1919., viđen u logoru Karlovac
51. Lukić, Petar, 1908., viđen u koloni 5/1945., iza toga nestao
52. Lukić, Stjepan, 1926., viđen u koloni 5/1945., iza toga nestao
53. Lukanc, Mato, 1916., poginuo u borbi s četnicima kod mjesta Plavno 1942.
54. Ljubić, Fabijan, 1919., poginuo u Bosni 1942.
55. Ljubić, Franjo, 1927., obolio u logoru Apatin i umro 7/1945.
56. Mađerek, Mato, 1907., viđen u koloni prema Daruvaru 5/1945., iza toga nestao
57. Mađerek, Martin ? nestao u koloni 1945.
58. Maceković, Ivan, 1912., poginuo u Bosni u borbi s četnicima 1942.
59. Magoc, Mirko, 1928., nestao u koloni 5/1945.
60. Marčinko, Franjo, 1911., poginuo u borbi s partizanima kod Koprivnice, Komarnica 1944.
61. Marčinko, Franjo, 1925., uhićen po NOV 1944., iza toga nestao
62. Marčinko, Bolto, 1927., pripadnik domobranske topničke bitnice; obolio i umro u bolnici

63. Marčinko, Josip, 1921., posjećen u logoru u Bjelovaru 5/1945., iza toga nestao
64. Markov, Andrija, 1913., poginuo na ruskom bojištu 1942.
65. Markov, Franjo, 1904., uhićen po OZNI i suđen na smrt u Kozarevcu 1944.
66. Markov, Stjepan, 1927., ubijenu koloni u Zagorju, pokopan u Virju 1945.
67. Matiša, Ivan, 1925., viđen u koloni kod Zidanog Mosta 5/1945. i nakon toga nestao
68. Matoničkin, Duka, 1915., uhićen po OZNI i suđen na smrt, ubijen u Kozarevcu 1944.
69. Matoničkin, Franjo, 1905., uhićen po OZNI Bjelovar, iza toga nestao 6/1946.
70. Mataz, Josip, 1924., viđen u logoru Jankomir u Zagrebu 6/1945., iza toga nestao
71. Mikec, Rudolf, 1914., kao katolički svećenik uhićen po OZNI i ubijen 1944.
72. Mikec, Slavko, 1922., uhićen po OZNI Bjelovar oko 20. 5. 1945. i nestao
73. Mrazek, Mirko, 1920., viđen kod Đakova 5/1945. i nakon toga nestao
74. Nožar, Đuro, 1898., ubili su ga jugoslavenski vojnici u Virju 4/1941.
75. Pankarić, Stjepan, 1890., uhićen po OZNI i ubijen u Bjelovaru, pokopan na groblju u Virju
76. Pavunić, Josip, 1920., u borbi s partizanima u Garešnici ubijen 1943.
77. Pavunić, Martin, 1921., ranjen u borbi s partizanima i ubijen 6/1943.
78. Perović, Stjepan, 1921., poginuo u Bosni 1943.
79. Peršinović, Fabijan, 1923., nestao u Sloveniji 5/1945.
80. Petek, Mato, 1904., ubijen u svojoj kući po njemačkoj vojsci 1944.
81. Petričec, Ivica, 1924., kao ustaški častnik bio je u logoru u Zagrebu, iza toga nestao
82. Petričec, Mirko, 1923., viđen u koloni u Sloveniji 5/1945., iza toga nestao
83. Petričec, Stjepan, 1920., viđen u koloni u Sloveniji 5/1945., iza toga nestao

84. Petričec, Stjepan, 1905., uhitili ga, osudili na smrt i ubili partizani u Kozarevcu 1944.
85. Piskor, Ivan, 1918., poginuo u borbi s partizanima u Hercegovcu 1943.
86. Piskor, Stjepan, 1920., u borbi s partizanima poginuo kod Tomaša, Bjelovar, 1944.
87. Piskor, Viktor, 1906., uhićen po NOV, suđen na smrt i ubijen u Kozarevcu
88. Petreković, Ivan, 1917., viđen u Sloveniji 5/1945. i nakon toga nestao
89. Plemenčić, Drago, 1925., ubili su ga partizani 1943.
90. Plemenčić, Martin, 1921., kod pokušaja bijega iz 17. brigade ubili su ga partizani 1943.
91. Poljak, Petar, 1918., kod pokušaja bijega iz partizanske vojske ubijen 1944.
92. Poljak, Valent, 1920., u borbi s četnicima poginuo u Bosni 1942.
93. Sabolić, Ivan, 1920., uhićen po NOV, ubijen i pokopan na groblju u Virju
94. Sabolić, Martin, 1926., uhićen po OZNI 1946. i nakon toga nestao
95. Sabolić, Mato, 1893., nestao u logoru Stara Gradiška 1946.
96. Sabolić, Đuro, 1891., umro u Lepoglavi, suđen na zatvor po OZNI Bjelovar 1950.
97. Senjan, Fabijan, 1912., uhićen po OZNI i ubijen 1945.
98. Sivjanović, Petar, 1893., kao katolički svećenik obtužen od srbskih partizana za izdaju i suđen na smrt vješanjem 1946.
99. Slamić, Ivan, 1911., viđen u logoru Karlovac 5/1945. i iza toga nestao
100. Slamić, Josip, 1904., uhićen i ubijen po OZNI u Virju 1946.
101. Slamić, Mijo, 1914., viđen u logoru Karlovac 5/1945. i iza toga nestao
102. Subotičanec, Stjepann, 1899., prevozio partizane prema Sloveniji u 5/1945. i iza toga nestao
103. Suhan, Đuro, 1922., viđenu Sloveniji 5/1945. iza toga nestao
104. Šinko, Petar, 1912., uhićen po OZNI Bjelovar, iza toga nestao 1946.
105. Široki, Mato, 1903., nestao u Sloveniji 5/1945.
106. Široki, Mijo, 1912., nestao u Bosni 1941.
107. Šoš, Branko, 1920., u borbi s partizanima ubijen u Voćinu 1943.

Bruno Zorić

MAUZOLEJ

*Na potiljku vidim osvijetljen znak
Obasjan prostor
Hladne ruke stubišta.
Zvuči zanemaruju slike na zidu
Ovlažene ruke sobe
Visoki stupovi kao zvonici
Moj pogled remeti mir stoljeća.
Jučerašnja svjetlost razdire mrak hodnika
Netko ukočeno sjedi.
U svome miru.
Isanjarenju
Možda je čovjek
I riječ
U kamenu.^*

108. Šoš, Josip, 1913., poginuo na ruskom bojištu 1942.
109. Tišljar, Jeronim, 1922., kao pripadnik njemačke legije nestao u Bosni 1943.
110. Topolčić, Ivan, 1913., ubili su ga četnici u Bosni 1942.
111. Topolčić, Martin, 1925., nestao u koloni 1945.
112. Turković, Mirko, 1924., viđen u koloni kod Križevaca 5/1945., iza toga nestao
113. Vinković, Stjepan, 1911., uhitili ga organi OZNE 1945. iza toga nestao
114. Vrapčević, Božidar, 1910., ubili su ga partizani u šumi Stiper, Sveta Ana 1943.
115. Vujičić, Martin, 1920., kao pripadnik domobranske postrojbe u borbi s partizanima poginuo kod Grubišnog Polja 1943.
116. Vujičić, Vlado, 1922., kao ustaški častnik nestao iz logora u Zagrebu 1945.
117. Živko, Mijo, 1920, viđen u Sloveniji 5/1945. iza toga nestao
118. Živko, Petar, 1912, viđenu logoru Karlovac 5/1945. iza toga nestao
119. Zorović, Emil, 1912, uhićen po NOV i suđen na smrt, smaknut u Kozarevcu
120. Žuškin, Ivan, 1903, ubijen u Javorovcu 1943.

PARTIZANSKI PLES SMRTI U GOSPIĆU (II.)

Red. br.	Datum rođenja	Ime , prezime	Datum rođenja	Adresa	Ime oca	Ime majke	Zanimanje	Iračno stanje	djeca	Datum presude	Ilјatum strijeljanja		
194.	09.05.1945.	Mile	Perković	10.12.1924.	Stajnica 78	Ivan	Mlonda			27.06.1945.	27.06.1945.	strijeljan	
195.	16.05.1945.	Ivan	Smočić	22.12.1919.	Lipice 21	Mile	Ivana		oženjen	1	22.06.1945.	22.06.1945.	strijeljan
196.	28.04.1945.	Ante	Djošen	04.06.1896.	Lukovo Šugarje 46	Jure	Ilka	lugar	oženjen	9	11.07.1945.	11.07.1945.	strijeljan
197.	26.05.1945.	Josip	Miholjević	25.03.1922.	Ribnik 56	Ante	Mlara			26.06.1945.	26.06.1945.	strijeljan	
198.	14.04.1945.	Mile	Djukovac	25.07.1922.	Ribnik 144	Roko	Itaija			26.06.1945.	26.06.1945.	strijeljan	
199.	03.05.1945.	Mile	Djošen	16.04.1908.	Dabar 68	Ive	Ilata		oženjen	3	22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
200.	14.05.1945.	Mile	Djukovac	03.06.1919.	Ribnik 46	Marko	Ilata			15.07.1945.	15.07.1945.	strijeljan	
201.	11.05.1945.	Itako	Djošen	18.09.1914.	Šugarje 35	Mile	Ilka			22.06.1945.	22.06.1945.	strijeljan	
202.	24.05.1945.	Joso	Mažuran	29.09.1898.	Ionjsko 50	Nikola	Anica		oženjen	7	26.06.1945.	17.07.1945.	strijeljan
203.	15.05.1945.	Iričo	Svetić	17.07.1923.	Novi 186	Luka	Mare			22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan	
204.	02.05.1945.	Marko	Došen	15.07.1904.	L. Šugarje 45	Blaž	Ilata		oženjen	3	22.06.1945.	22.06.1945.	strijeljan
205.	02.05.1945.	Jandre	Brklijačić	11.10.1900.	Ionjsko 14	Dujo	Ilbnka	lugar	oženjen	3	26.06.1945.	26.06.1945.	strijeljan
206.	24.05.1945.	Ante	Šikić	22.05.1898.	Sušanj 6	Iljuo	Kata		oženjen	3	22.06.1945.	17.07.1945.	strijeljan
207.	24.05.1945.	Milan	Ilraović	19.08.1926.	Bilaj 41	Tome	Jela	mesar		11.07.1945.	17.07.1945.	strijeljan	
208.	25.05.1945.	Martin	Pezelj	26.12.1907.	Smiljansko polje bb	Petar	Roža		oženjen	3	31.07.1945.	31.07.1945.	strijeljan
209.	20.05.1945.	Mile	Iliorić	06.03.1893.	Kamenica 21	Ivan	Mlonda		oženjen	5	22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
210.	21.05.1945.	Ivan	Ilosnić	07.08.1886.	Brinje 137	Ferdo	Anica		oženjen	15	23.07.1945.	23.07.1945.	strijeljan
211.	03.06.1945.	Mate	Grbac	04.04.1901.	Čanak 105	Mile	Ilata		oženjen	5	22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
212.	10.04.1945.	Marko	Štimac	08.12.1921.	Smiljansko p.506	Mate	Ilata			22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan	
213.	10.05.1945.	Iarlo	Perčević	25.01.1906.	Mušaluk 80	Joso	Kata		oženjen	2	15.07.1945.	15.07.1945.	strijeljan
214.	10.05.1945.	Luka	Holjevac	10.05.1922.	Mušaluk 118	Joso	Iljača				15.07.1945.	15.07.1945.	strijeljan
215.	01.05.1945.	Nikola	Iošen	29.08.1924.	Karlobag	Jure	Mlonda				22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
216.	31.05.1945.	INikola	Adžija	06.10.1898.	Gospic 169	Jakov	Marija		oženjen	3	11.07.1945.	11.07.1945.	strijeljan
217.	01.04.1945.	Martin	Došen	06.09.1872.	Kaniža	Stjepan	Marija		oženjen	3	30.07.1945.	30.07.1945.	strijeljan
218.	05.04.1945.	Nikola	Milinković	19.08.1915.	Gospic 324	Luka	Mara	trg. pom.			13.07.1945.	13.07.1945.	strijeljan
219.	04.06.1945.	Iva	Miletić	26.08.1912.	Zagreb	Juraj	Kata	financ.	oženjen	3	15.07.1945.	15.07.1945.	strijeljan
220.	15.04.1945.	Petar	Erega	15.08.1896.	Gospic 42	Jandre	Franjka		oženjen	3	22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
221.	20.05.1945.	Ivan	Ilatijević	20.05.1907.	Kaniža 64	Mile	Milka		oženjen	4	13.07.1945.	13.07.1945.	strijeljan
222.	05.05.1945.	Joso	Ladišić	03.06.1898.	L. Lešće 169	Šime	Kata		oženjen	3	13.07.1945.	13.07.1945.	strijeljan
223.	02.05.1945.	Nikola	Marijan	03.03.1919.	Staro Selo 71	Mane	Jelena				13.07.1945.	13.07.1945.	strijeljan
224.	18.04.1945.	Marko	Kranjčević	02.02.1890.	Švica 207	Luka	Mara		oženjen	1	17.07.1945.	17.07.1945.	strijeljan
225.	20.05.1945.	Stipe	Cvitković	08.10.1915.	Švica 97	I. u ka	Kata				13.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
226.	01.06.1945.	Ivan	Tonković	24.07.1809.	Sinac 198	Stipe	Ana		oženjen	1	22.08.1945.	22.08.1945.	strijeljan
227.	08.04.1945.	Gabre	Iževčić	16.03.1901.	Dabar 61	Ivan	Jela		oženjen	4	26.06.1945.	17.07.1945.	strijeljan
228.	30.07.1945.	Ante	Adžija	30.03.1925.	Gospic	I. uka	Marija				26.06.1945.	26.06.1945.	strijeljan
229.	02.03.1945.	Mile	Bašić	15.09.1924.	K. Brdo 258	Stipe	Mara				26.06.1945.	26.06.1945.	strijeljan
230.	02.06.1945.	Gabre	Škić	01.01.1882.	Konjsko 334	IDudara	Matija		oženjen	3	22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
231.	01.06.1945.	Karlo	Domines	22.09.1884.	Karlobag 25	Petar	Karla				22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
232.	15.05.1945.	Lovro	Zaričević	24.06.1910.	Klanac 221	Josip	Roja				13.08.1945.	13.08.1945.	strijeljan
233.	02.06.1945.	Ante	Mihić	05.02.1919.	Kaniža 224	Slavko	Vjekoslava	činovnik	oženjen	1	16.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
234.	23.05.1945.	Mile	Pavletić	12.03.1924.	L.Osik 73	Stipe	IMarija	poljoprivrednič	oženjen	1	15.07.1945.	15.07.1945.	strijeljan
235.	10.04.1945.	Ivan	Golać	26.01.1908.	Ribnik 141	Mile	Mara	željezničar			15.07.1945.	15.07.1945.	strijeljan
236.	22.05.1945.	Nikola	Matajija	25.07.1912.	Oštara 25	Milan	Lucija		oženjen	2	22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
237.	20.05.1945.	Pave	Pavičić	11.06.1914.	L. Šugarje 39	Mate	Luča	mornar	oženjen	2	22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
238.	16.04.1945.	Ivan	Kalarj	08.08.1912.	Kalinovača bb	Niko	Tera		oženjen	2	22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
239.	15.04.1945.	Dane	Nikšić	15.05.1895.	Kula 16	Jandre	Marija		oženjen	4	23.07.1945.	23.07.1945.	strijeljan
240.	23.05.1945.	Pave	Devčić	29.06.1911.	Šugarje 60	Frane	Matija				15.07.1945.	15.07.1945.	strijeljan
241.	10.06.1945.	Ante	Pavičić	05.03.1922.	Bužim 40	Jakov	Luja				22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
242.	17.05.1945.	Marko	Tomiljenović	16.04.1919.	Trnovac 88	Bozo	Ana				22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
243.	12.04.1945.	Ivan	Lončar	11.08.1921.	Gospic 457	Ljudevit	Marija	limar			22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
244.	07.05.1945.	Mate	Marinić	26.06.1893.	Kosinj 390	Luka	Marija				22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
245.	15.05.1945.	Ivan	Plesa	22.09.1911.	Ramljani 38	Ambroz	Matija		oženjen	2	22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
246.	13.04.1945.	Joso	Pavičić	10.05.1916.	Rastoka 146	Stjepan	Manda				22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
247.	01.04.1945.	Ilija	Cvitković	11.05.1907.	Podudbina 741	Luka	Kata		oženjen	6	22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
248.	01.06.1945.	Ivan	Tičak	26.04.1920.	Belovar 98	Ilija	Luja				22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
249.	07.06.1945.	Mile	Milković	11.06.1920.	Klanac 108	Dane	Manda		oženjen	2	22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
250.	11.04.1945.	Petar	Rajković	25.05.1892.	Udbina	Ivan	Marija		oženjen	5	22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
251.	21.05.1945.	Jandre	Dadić	25.02.1921.	Sisak 6	Jandre	Matija				22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
252.	01.06.1945.	Jandre	Serti	20.11.1893.	Bilajška 98	Pajo	Manda		oženjen	3	23.08.1945.	23.08.1945.	strijeljan
253.	20.05.1945.	Niko	Vičić	04.11.1925.	Letinac	Tome	Ruža				16.07.1945.	16.07.1945.	strijeljan
254.	14.05.1945.	Ivan	Mavrić	02.11.1892.	Stajnica 115	Ivan	Tonka	zidar	oženjen	3	22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
255.	09.04.1945.	Mile	Mavrić	16.06.1895.	Stajnica 115	Ivan	Tonka	lugar			22.07.1945.	22.07.1945.	strijeljan
256.	06.06.1945.	Nikola	Mažuran	15.06.1920.	Gospic 584	Jure	Marija				11.07.1945.	11.07.1945.	strijeljan
257.	04.06.1945.	Luka	Krnarić	03.10.1896.	Kamenica 9	Mijo	Mara		oženjen	2	11.07.1945.	11.07.1945.	strijeljan
258.	15.05.1945.	Tome	Šušnjar	07.01.1902.	Belovar 97	Joso	Marta		oženjen	6	14.07.1945.	14.07.1945.	strijeljan
259.	06.05.1945.	Mile	Dasović	01.01.1902.	Prvan s. 54	Joso	Kata		oženjen	6	14.07.1945.	14.07.1945.	strijeljan
260.	16.04.1945.	Bozo	Duić	25.07.1904.	Vrhovine 7	Vicko	Matija		oženjen	5	14.07.1945.	14.07.1945.	strijeljan
261.	15.05.1945.	Nikola	Crnković	25.05.1923.	Udbina 18	Jure	Marija				15.07.1945.	15.07.1945.	strijeljan
262.	26.05.1945.	Bozo	Starčević	25.12.1911.	Lič 59	Josip	Ruža		oženjen	3	15.07.1945.	15.07.1945.	strijeljan

(nastavit će se)

KRVAVO HRVATSKO POSLIJERATNO PROLJEĆE U GOSPIĆU (VII.)

Godine 1895. službu njegovanja bolestnika i uzdržavanja reda u gospočkoj bolnici preuzele su častne sestre sv. **Križa iz Đakova**. 53 godine su te častne sestre u našoj bolnici radile uzorito i nesobično u korist nas Gospočana. U bolnici su bile uredile i prekrasnu malu kapelicu, u kojoj je svetu misu pred rat i u vrijeme rata predvodio katolički svećenik iz susjedstva vč. **Josip Fajdetić**. U toj bolničkoj kapelici osobito je lijepo bilo na popodnevnim nedjeljnim blagoslovima i u vrijeme božićnih blagdana.

Zahvaljujući podržci spomenutoga ravnatelja bolnice, dr. **Dane Vukovića**, ove su se častne sestre u gospočkoj bolnici zadržale do 1948., a onda su ih "antifašisti" prisilili da napuste bolnicu i da zauvijek odu iz Gospoča. Umjesto njih, "njegu" bolestnika sad su obavljale neuke partizanke, koje su tek prešle u civil, a u Gospoču su se izticale svojom odjećom, u kojoj je dominirala bluza od svile od američkih i englezkih padobrana.

Smrtna presuda častnim sestrama

U bolnici u Otočcu su prije i u vrijeme NDH radile redovnice Družbe Milosrdnica sv. **Vinka**. Njih je u toj bolnici zatekao i nenadani proboj u Otočac ustaša viteza **Delka Bogdanića** iz Gospoča u jesen 1943., komu je glavni cilj bio hrvatanje članova Vrhovnog partizanskog vojnog štaba Hrvatske i članova Zavnoha. Rezultat je bio to da su se članovi spomenutoga partizanskog vojnog i političkog vrha povukli iz Otočca i da su II. zasjedanje Zavnoha održali na području Plitvica.

U bolnici u Otočcu tada je bilo ranjenih partizana, za koje su komunističke vlasti nakon rata tvrdile da su ih u bolnici ubili Delkovi ustaše, a da su ih tim ustašama prokazale častne sestre. I najednom partizanskom suđenju, održanom u velikoj sali gospočkoga Narodno-oslobodilačkog odbora ljeti 1945. na obtuženičku su klupu bile izvedene dvije prisutne i jedna odsutna častna sestra, pod obtužbom da su 1943. odale ranjene partizane u bolnici u

Piše:

Mr. Nikola BIĆANIC

Otočcu ustašama Delka Bogdanića, koji su ih ubili.

Glavna obtužena bila je častna sestra 38-godišnja **Žarka Ivasić**, koju je taj sud osudio na **smrt vješanjem**. Druga obtužena bila je odsutna častna sestra, pokojna **Eutihija Novak**, koja je rođena 1899., a poginula je u kuhinji u bolnici u Osijeku 14. lipnja 1944. Gospočki partizani nisu imali pojma ni da je sestra Eutihija iz Otočca 1944. bila premještena za glavnu kuharicu u bolnici u Osijeku, kao ni da je ona godinu dana prije suđenja u Gospoču u svojoj bolničkoj kuhinji u Osijeku poginula od bombe američkoga bombardera. Sestru Eutihiju je gospočki partizanski sud posthumno osudio na **smrt strijeljanjem**, pod obtužbom **da je 1943. u bolnici u Otočcu zlostavljal ranjene partizane i odala ih Delkovim ustašama**.

Treća častna sestra, kojoj ni u njezinoj matičnoj kući iz opravdanih razloga nisam uspio doznati ime, bila je osuđena na **20 godina prisilnog rada**, i ona je, sjećam se, na tom suđenju bila prisutna.

Rekoh "sjećam se" - da, jer je nas nekoliko gospočke dječurlike tom suđenju prisustvovalo, u punoj sali partizanije.

A kad je sestrama predsjednik Sudskog vijeća, Hrvat **Ivo Volarić** odrješito pročitao kaznu, častnim sestrama još su odrještite partizani i partizanke kao publika u sali pljeskali nepomirljivosti "narodne vlasti" s "klerofašističkim neprijateljima". U tim časovima se sasvim suvislo i bez imalo gubljenja prostorne orijentacije iz dna sale probijao prema naprijed mlađ i jak crni muškarac u partizanskoj odori. Dotični je partizan, inače Hrvat iz Gospoča, glumio da je pod **živčanim napadom**, a ti su napadi cijelo ljeto 1945. u Gospoču, vjerojatno i drugdje, intenzivno drmali partizane. Približivši se jadnim ustrašenim osuđenicama, koje su tek bile čule svoju presudu, od kojih je jedna bila

na vješanje! - bacio se na njih i udarcima ih srušio na pod, pa potom gazio i skakao po njima. Bog zna što je tim svojim "junačtvom" htio dokazati, no - Bože mi oprosti! - ne Bog, već i sâm znadem da se još dostatno neopran pred neupućenom ruljom polupismenih trebalo prati od onoga što je u hrvatskoj odori na Jadovnom po nalogu Komunističke partije ljeti 1941. činio. **Po nalogu Partije, kako bi se narodu pokazalo tko je krvnik i da bi se narod privuklo u šume.**

Sestri Eutihiji Novak nisu mogli ni mijenjati kaznu, ni izvršiti je, jer je ona bila poginula već godinu dana ranije, a onu sestru osuđenu na 20 godina prisilnoga rada oslobođili su uskoro, budući da je napustila red kome je pripadala. Vjerojatno zbog toga nisam ni mogao doprijeti do njezina imena. A da bi pokazao svoju "plemenitost" i svoje duboko "razumijevanje" svakoga čovjeka, pa i onoga koji je na "neprijateljskoj strani" Vrhovni sud je sestru Žarku Ivasić pomilovao tako što joj je kaznu smrti vješanjem zamjenio u **kaznu smrti strijeljanjem**.

Častnu sestru Žarku strijeljali su 16. svibnja 1946. Prije strijeljanja odbila je ponudu da joj krpom prekrju oči, a dok su u nju pucali, bila je naslonjena na zid zavjetne kapelice Sv. Marije Magdalene i nakon što je bila pogodjena s nekoliko metaka, spustila se uz taj zid na zemlju i izdahnula s ukočenim pogledom uprtim u veliko razpelo u neposrednoj blizini, usred gospočkoga katoličkog groblja.

U tom pogledu sestre Žarke i u pogledima milijuna nevinih mučenika satkaloo se prokletstvo neljudskoga komunističkoga poredka, koji se, konačno, i razpao pod pritiskom i po logiki svoga vlastitoga unutarnjega zla! Je li se raspadala i raspada li se i savjest zločinaca, koji sebe nazvaše "antitiranima" i "antifašistima", a koji su nevinu sestru Žarku Ivasić i množtvo drugih nevinih u gospočkim i u drugim zatvorima mrcvarili, pa onda ubili. Ili je njihovo prokletstvo preuzela na sebe njihova Komunistička partija, po čijim na-

Na fotografiji je gimnazijska maturalna generacija u Gospiću 1943. Prvi slijeva sjedi vlč. **Vladimir Kargačin**, a treći slijeva je vlč. **Dragutin Kukalj**. Prvi zdesna sjedi prof. **Petar Javor**, a drugi zdesna sjedi prof. **Gljeb Krilov**. Obojicu su ubili partizani nakon rata 1945. Od momaka (stoje iza djevojaka!) sve su kao hrvatske častnike ubili partizani, osim prvoga zdesna, te 6. i 7. zdesna, koji su pobjegli preko granice pred partizanima 1945.

lozima je na najgnusniji zločinački način likvidirano nebrojeno množtvo stvarnih ljudi, i sve to radi abstraktne utvare "čovjeka"!?

Strijeljanje sestre Žarke učinili su naveđenoga dana popodne, i to je vidjela moja susjeda, gospođa Anka Benković, koja je nedaleko od tog mjesta radila grob svojih umrlih roditelja: jedno prije, a drugo u vrijeme drugog svjetskog rata. Pod naslovom "**Pismo profesoru**" kćer Anke Benković, **Seka Benković**, udata **Milković** je u novinama "**Hrvatsko pravo**" koje sam uređivao 1990., sažeto opisala posljednje časove sestre Žarke kad su pucali u nju naslonjenu na zid kapelice Sv. Marije Magdalene.

U blizini pogibije pokopani su i zemni ostaci sestre Žarke i trebale su proći godine dok je vlast dopustila Crkvi da njezin grob uredi kako dolikuje. Mladić **Željko Jembrić** bio je vezan uz gospičku crkvu i uz gospičko katoličko groblje i za grob pok. sestre Žarke nabavio je lijep željezni križ s razpelom Isusa na njemu i tako je s tim lijepim razpelom grob pok. sestre

Žarke podpunije uredio. Taj se grob nalazi pred glavnim razpelom u gospičkom katočkom groblju, te sestra Žarka Ivasić i mrtva iz svoga groba "gleda" u razpetoga Isusa na kom joj se je zaustavio ukojeni pogled kad je ubijena izdisala.

Taj danas prikladno uređen grob mučenice sestre Žarke posjećuju mnogi Hrvati i hrvatski rodoljubi kad se nađu u gospičkom katoličkom groblju. Kad su 26. rujna 1998. došli u Gospić na pokop ekshumiranih zemnih ostataka **Mihovila Ručavine**, **Milana Asića - Miline** i hrvatskih častnika iz NDH **Miroslava Novaka i dipl. ius. Vinka Cibića**, koje su partizani ubili bez suđenja 5. travnja 1945., predstavnici Hrvatskog društva političkih zatvornika: predsjednica **Kaja Pereković**, tajnik **Stjepan Zerec**, dužnosnica HDPZ **Anđelka Franičević** i član HDPZ **mr. Nikola Bičanić** su, uzprkos vrlo lošim vremenskim prilikama, okitili vijencima od prirodnoga cvijeća i grobove senjskih žrtava i grob mučenice, častne sestre Žarke Ivasić.

U Gospiću i u njegovoj široj okolini (Karlobagu, Kosinju, Pazarištima, Perušiću i Udbini) 1945. i u godinama koje su slijedile, dakle, **u miru!** - kada se nitko ne može opravdati bitkama, u kojima se po prirodi rata gine, partizanski srkokomunisti, koji su sebe proglašili antitiranima i antifašistima, što bez suđenja, što sa suđenjem, kakovom se težko može naći primjer u cijeloj povijesti Gospića i Like, na najrazličitije načine su lišili života više od dvije tisuće Hrvata raznog spola i životne dobi, a da za te svoje kravate zločine, kakve hrvatska povijest u ovim krajevima ne pamti od vremena krvavog Atile! - još nikomu nisu odgovarali!

Gospički Spomen Zbornik (izdao gospički Ogranak Matice hrvatske 1995.) navodi **1991. hrvatsku žrtvu u godini 1945.-oj i nakon II. svjetskog rata i 1462. hrvatske žrtve**, koje su četnici i srkokomunisti u spomenutomu području nanijeli do 1945., što bi zajedno bilo **3.453 ubijenih Hrvata**, što - međutim, nije pouzdan broj, jer ih je sigurno ubijeno više!

POPIS ŽRTAVA DRUGOGA SVJETSKOG RATA U SUNJI

Red. br.	Ime	Prezime	Datum rod.	Otac	Majka	Svojstvo	Sudbina	God. smrti	Bračno stanje	Br. dje- ce
1.	Stjepan	Alar	1922.06.21.	Mijo	Anica	domobran	nestao-povl.za Slov.	1945.		
2.	Lucija	Bjelobrk	1x95.03.13.	Petar	Marija		mučena i ubijena	1944.	udana	2
3.	Luka	Bjelobrk	1924.07.22.	Stevo	Lucija	ustaša	poginuo pri povi.Slov.	1945.		
4.	Stjepan	Bubčić	1920.10.29.	Ilija	Lucija	domobran i ustaša	nestao-povl. za Slov.	1945.	oženjen	2
5.	Nikola	Cindrić	1920.09.22.	Mijo	Kata	ustaša	zarobljen i ubijen Petrinja	1945.	neoženjen	
6.	Stjepan	Cindrić	1924.04.19.	Mijo	Kata	domobran	ranjen,zaroblj. i ubijen Križevci	1944.	neoženjen	
7.	Filip	Dasović	1910.09.12.	Josip	Jaga	ustaša	ubijen iz zasjede	1943.	oženjen	1
8.	Mile	Dasović	1909.09.10.	Mate	Ana	ustaša	poginuo na dužnosti	1945.		
9.	Stjepan	Janžić	1926.09.12.	Ivan	Lucija	ustaša	poginuo pri povi. za Slov.	1945.	neoženjen	
10.	Milan	Janžić	1920.02.24.	Ivan	Lucija	ustaša	osuden, odležao 13 god.	umro 1980.	oženjen	2
11.	Josip	Janžić	1915.08.16.	Mijo	Gabrijela	Hrv. legija	nestaje kod Maribora	1945.	neoženjen	
12.	Nikola	Janžić	1910.09.19.	Tomo	Marija	ustaša	poginuo pri povlač.Slov.	1945.	oženjen	3
13.	Stjepan	Janžić	1907.04.05.	Mijo	Gabrijela	ustaša	poginuo pri povi.Slov.	1945.	oženjen	3
14.	Nikola	Karakaš	1924.04.20.	Tomo	Ana	ustaša	poginuo pri povi.Slov.	1945.	oženjen	2
15.	Fabijan	Koturić-Dasović	1928.01.29.	Stjepan	Milka	ustaša	poginuo pri povi. Slov.	1945.	neoženjen	
16.	Dragan	Matanić	1928.05.11.	Mile	Manda	ustaša	poginuo pri povl.Slov.	1945.	neoženjen	
17.	Antun	Matanić	1911.02.01.	Mile	Manda	ustaša	poginuo pri povl.Slov.	1945.	oženjen	1
18.	Petar	Matanić	1923.06.01.	Mile	Manda	ustaša	poginuo pri povl.Slov.	1945.	neoženjen	
19.	Stjepan	Mikulčić	1913.04.27.	Filip	Jaga	ustaša	nestaje kod Maribora	1945.		
20.	Nikola	Mikulčić	1914.09.07.	Stjepan	Katarina	ustaša	nestaje kod Maribora	1945.	oženjen	3
21.	Matija	Mikulčić	1908.11.08.	Ivan	Mara	ustaša	ubijen-selo Slabinja	1945.	oženjen	4
22.	Mijo	Perković	1917.08.09.	Stjepan	Roza	ustaša	pogiba - nestaje pri povl.Slov.	1945.	oženjen	
23.	Ivica	Perković	1920.09.21.	Stjepan	Roza	Hrv. legija	ubijen - logor Prečko	1945.	neoženjen	
24.	Mijo	Perković	1903.05.07.	Pavao	Bara	ustaša	zarobljen, mučen i ubijen na Baniji	1944.	oženjen	5
25.	Milan	Perković	1926.07.08.	Mijo	Ana	ustaša	zarobljen, mučen i ubijen na Baniji	1944.	neoženjen	
26.	Mijo	Perković	1909.04.29.	Petar	Ana	ustaša	nestaje pri povl.Slov.	1945.	oženjen	6
27.	Petar	Perković	1925.02.17.	Josip	Milka	ustaša	poginuo pri povl.Slov.	1945.	neoženjen	
28.	Mijo	Perković	1918.08.19.	Fabijan	Katarina	ustaša	poginuo pri povl.Slov.	1945.	oženjen	
29.	Petar	Petanović				seoska obrana-milicija	ubijen kod Slovinaca	1943.	oženjen	1
30.	Marko	Petanović	1929.04.18.	Stjepan	Kata	ustaša	umire na Križnom putu		neoženjen	
31.	Matija	Petanović	1924.xx.xx.	Ivan	Kata	ustaša	poginuo pri povl.Slov.	1945.	neoženjen	
32.	Josip	Sertić	1917.09.03	Filip	Marija	ustaša	nakon mučenja na UDB-i umire	1947.	oženjen	3
33.	Fabijan	Sertić	1x97.01.16	Petar	Kata	ustaša	umro u Lepoglavi	1949.	oženjen	6
34.	Tomo	Sertić	1902.03.02	Petar	Kata	ustaša	ubijen u Petrinji	1945.	oženjen	7
35.	Antun	Sertić	1904.10.19	Ivan	Mara	civil	poginuo povi. Slov.	1945.	oženjen	4
36.	Lovro	Sertić	1x95.08.15	Mijo	Ivka	ustaša	ubijen u Petrinji	1945.	oženjen	6
37.	Dragan	Šarić	1913.03.10	Mile	Ana	ustaša	ubijen u Petrinji	1945	oženjen	3
38.	Marko	Šarić	1911.03.10	Mile	Ana	ustaša	ubijen u Petrinji	1945	neoženjen	
39.	Mihajlo	Šarić	1905.01.29	Mile	Ana	ustaša	poginuo pri povi. za Slov.	1945	oženjen	
40.	Ivan	Štrk	1903.05.01	Mijo	Manda	ustaša	nakon Križ.puta ubijen u Hrastovcu	1945	oženjen	1
41.	Milan	Krščanović/Ivanković/			Katica	Hrv. žandarm.	poginuo kod Gline	1942	neoženjen	
42.	Ivan	Ivanković	1903.05.01	Pajo	Julika	ustaša	nakon Križ.puta ubijen u Hrastovcu	1945	oženjen	3
43.	Juraj	Ivanković	1914.04.01	Pajo	Julika	ustaša	ubijen na Baniji	1943	oženjen	1
44.	Ivo	Ivezić		Ivo	Jaga	ustaša	nestaje kod Maribora	1945	oženjen	
45.	Petar	Ivezić	1908.xx.xx	Ivo	Jaga	ustaša	ubijen-selo Borojevići	1944		
46.	Stjepan	Mikulčić		Nikola	Kata	ustaša	ubijen na Baniji	1944		
47.	Marko	Ivanković/Alar/	1914.05.21	Matija	Marija	ustaša	poginuo od ručne bombe	1944	oženjen	1

POPIS PALIH ZA HRVATSKU 1941.-1945.

(Općine Žepče, Zavidovići i Maglaj)

Priredili:

S. Brajdić i V. Posedel

I tamo su se rađali, živjeli, borili se i umirali za Hrvatsku. I tamo je bila Hrvatska! Nemojmo to zaboraviti!

Za svjedočanstvo živima, a na čast i slavu mrtvima bilježimo imena onih, koji su u 2. svjetskom ratu i križnim putevima poginuli, da bi Hrvatska živjela.

Ovaj se popis mrtvih odnosi samo na mjesta s područja općina Žepče i djelomično s područja Zavidovića i Maglaja.

Podatke je prikupila gospođa Ružica Jukić Ezgeta, tajnica u općini Žepče.

REKAPITULACIJA

Mjesto	Ukupno poginulo	U borbi do 1945.	Na Bleiburgu i ktt/ntm putLVniiii
Adže	55	14	41
Bese	46	14	32
Biljacić	16	6	10
Bistrica	30	15	15
Bljuva	4	3	1
D. Bradici	21	5	16
Brankovići	31	9	22
Brezovo Polje	6	1	5
Debelo Brdo	10	7	3
Prapratnica	2g	5	23
Galovac	37	4	33
Goliješnica	34	-	34
Golubinja	35	4	31
Grabovica	12	4	g
Ljubatović	77	7	70
Ljubna	26	10	16
Lovnica	21	6	15
Lug	37	5	32
Lupoglava i M	46	2	44 i
Matina	39	6	33
Mladoševica	66	27	39
Orahovica	21	g	13
Osova	33	12	21
Pire	40	14	26
Ponjevo	45	g	37 !
Selište i Vašerište	19	8	11
Strupina	48	1	47
Varošište	9	5	4
Vinište	39	6	33
Vrbica	20	4	16
Žepče	19	10	9
UKUPNO	970	230	740

Iz navedenih podataka zapažamo:

1. Nesrazmjeran broj poginulih u borbama tijekom čitavog rata od 10.4.1941. do 15.5.1945. u odnosu na broj pogubljenih na križnim putovima nakon 15.5.1945. (230 : 740 = 1 : 3)
2. Zapanjujuće velik broj poginulih iz samo jedne općine.
3. Brojnost istih prezimena iz istog mjesta. Npr.: dvanaest (12) KOVAČEVIĆA iz Adže, osam (8) KAPULARA iz Adže, sedam (7) MIHALJEVIĆA iz Bese itd.

Mjesto: Žepče

Red. br.	Pie./ime (nnrm'.i) ime	God rod.	vljesto rođenja	God pogib.	vljesto pogibije	Postrojba
1.	Abramušić (Mato) Anto	1909.	Žepče	1945.	Bleiburg	ustaša
2.	Barbarić (Niko) Anto	1919.	Žepče	1944.	Doboj	ustaša
3.	Tomić (Franjo) Anto	1903.	Žepče	1945.	Bleiburg	ustaša
4.	Babarić (Franjo) Branko	1922.	Žepče	1944.	Doboj	ustaša
5.	Abramušić (Štefo) Drago	1925.	Žepče	1946.	Grčka	ustaša
6.	Trešec (Tomo) Franjo	1922.	Žepče	1944.	Žepče	ustaša
7.	Abramušić (Ivo) Ivica	1927.	Žepče	1945.	Bleiburg	ustaša
8.	Kljajić (?) Ivan	1912.	Sl.Brod	1945.	Derventa	SS
9.	Tubak (Petar) Josip	1904.	Žepče	1945.	Novi Šeher	domobran
10.	Grubešić (Ivan) Marko	1927.	Žepče	1945.	Varaždin	ustaša
11.	Stefanko (Stefan) Josip-Emil	1924.	Žepče	1944.	Šid	ustaša
12.	Jurić (Stjepan) Krešimir	1924.	Žepče	1945.	Bleiburg	ustaša
13.	Oto (Jakub) Jopst	1915.	Lašva	1943.	Sjeverno more	Njemačka vojska
14.	Udiljak (?) Pero	1924.	Žepče	1943.	Novi Šeher	ustaša
15.	Sučić (Anto) Ratko	1923.	Žepče	1945.	SI. Brod	ustaša
16.	Abramušić (Ilija) Stjepan	1923.	Žepče	1945.	Bleiburg	ustaša
17.	Abramušić (Ivo) Stjepan	1918.	Žepče	1945.	Bleiburg	ustaša
18.	Barbarić (Anton) Tonjo	1921.	Žepče	1945.	Crna Gora	SS-trupe
19.	Tubak (Anto) Vinko	1919.	Dubrovnik	1946.	Zagreb	SS-trupe

Mjesto: Vrbica

bi oj	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Markanović (Ilija) Anto	1909.	Vrbica	1946.	nepoznato	ustaša
2.	Bakula (Petar) Petar	1915.	Vrbica	1946.	Vrbica	ustaša
3.	Jukić (Ivo) Juro	1914.	Vrbica	1946.	nepoznato	ustaša
4.	Markanović (Ivo) Tadija	1920.	Vrbica	1945.	Maribor	ustaša
5.	Markanović (Ilija) Ivo	1919.	Vrbica	1945.	Slovenija	ustaša
6.	Markanović (Ilija) Petar	1921.	Vrbica	1945.	Dravograd	ustaša
7.	Markanović (Ilija) Ilija	1923.	Vrbica	1945.	Maribor	ustaša
8.	Tadić (Petar) Ivo	1925.	Vrbica	1945.	Slovenija	ustaša
9.	Tadić (Jozo) Marko	1925.	Vrbica	1945.	Dravograd	ustaša
10.	Kožul (Ivo) Ilija	1921.	Vrbica	1945.	Bleiburg	ustaša
11.	Bebek (Jozo) Anto	1923.	Vrbica	1945.	Maribor	ustaša
12.	Bebek (Jozo) Ivo	1925.	Vrbica	1945.	Slovenija	ustaša

DOKUMENTI

13.	Vlarkanović (Ilija) Jozo	1925.	Vrbica	1945.	Dravograd	ustaša	
14.	vlarkanović (Stipo) Jozo	1925.	Vrbica	1945.	Maribor	ustaša	
15.	vlarkanović (Ilija) Franjo	1917.	Vrbica	1945.	Slovenija	ustaša	
16.	Jukić (Juro) Jozo	1924.	Vrbica	1945.	Dravograd	domobran	
17.	Jukić (Juro) Ivan	1926.	Vrbica	1945.	Bleiburg	ustaša	
18.	Travančić (Anto) Marko	1921.	Vrbica	1945.	Bleiburg	ustaša	
19.	Boraš (Ilija) Nikola	1921.	Vrbica	1945.	Bleiburg	ustaša	
20.	Markanović (Niko) Tadija	1922.	Vrbica	1944.	nepoznato	ustaša	

Mjesto: Varošište

III.II	Prezime (ime oca) ime	God. rođ.	Mjesto rođenja	God pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Derek (Mato) Niko	1923.	Varošište	1944.	Jasenovac	ustaša
2.	Derek (Anto) Tadija	1922.	Varošište	1945.	Slovenija	ustaša
3.	Derek (Anto) Franjo	1920.	Varošište	1945.	Slovenija	ustaša
4.	Derek (Mato) Anto	1925.	Varošište	1944.	Hrvatska	ustaša
5.	Bilić (Mato) Anto	1927.	Žepče	1944.	Hrvatska	ustaša
6.	Udiljak (Ivan) Mato	1912.	Varošište	1944.	Hrvatska	ustaša
7.	Udiljak (Ivan) Pero	1920.	Varošište	1944.	Hrvatska	ustaša
8.	Udiljak (Ivan) Anto	1920.	Varošište	1944.	Hrvatska	ustaša
9.	Bilić (Marjan) Marjan	1919.	Varošište	1945.	Slovenija	ustaša

Mjesto: Vinište

Red. broj	Prezime (ime oca) ime	God. rođenja	Mjesto rođenja	god >ogib	Mjesto i 10 * i	Postrojba
1.	Vlkonjić (?) Ivan	1919.	Vinište	1945.	nepoznato	ustaša
2.	Blek (Niko) Anto	1916.	Vinište	1945.	31eiburg	ustaša
3.	'osipović (Niko) Ivo	1910.	Vinište	1945.	31eiburg	ustaša
4.	Jurić (Tadija) Niko	1909.	Vinište	1945.	Bleiburg	ustaša
5.	Jurić (Tadija) Tadija	1912.	Vinište	1945.	31eiburg	domobran
6.	Crižanović (Franjo) Vlarko	1914.	Vinište	1945.	31eiburg	ustaša
7.	Knežević (Mato) Petar	1921.	Vinište	1945.	31eiburg	ustaša
8.	Knežević (Tadija) Ilija	1913.	Vinište	1945.	31eiburg	ustaša
9.	Cnežević (Jozo) Josip	1918.	Vinište	1945.	31eiburg	domobran
10.	Cnežević (Grgo) Petar	1924.	Vinište	1945.	31eiburg	domobran
11.	Vlarković (Petar) Mato	1918.	Vinište	1944.	Hercegovina	ustaša
12.	Marković (Petar) Marko	1921.	Vinište	1944.	Hercegovina	ustaša
13.	Marković (Ivan) Nikola	1925.	Vinište	1945.	Bleiburg	ustaša
14.	Marković (Franjo) Anto	1919.	Vinište	1945.	Maribor	ustaša
15.	Marković (Franjo) Mato	1910.	Vinište	1945.	Slovenija	domobran
16.	Sičanović (Marijan) Ivo	1929.	Dubravica	1945.	Dravograd	ustaša
17.	Tadić (Andrija) Anto	1924.	Vinište	1945.	Maribor	ustaša
18.	Tadić (Franjo) Petar	1910.	Vinište	1945.	Slovenija	ustaša
19.	Tadić (Ilija) Ivo	1913.	Vinište	1945.	Dravograd	domobran
20.	Tadić (Tadija) Mato	1924.	Vinište	1945.	Bleiburg	ustaša
21.	Tomić (Anto) Toma	1926.	Vinište	1945.	Bleiburg	ustaša
22.	Tomić (Ivo) Anto	1914.	Vinište	1945.	Hercegovina	ustaša
23.	Tomić (Ivo) Marko	1909.	Vinište	1945.	Bleiburg	ustaša
24.	Tomić (Ivo) Tadija	1918.	Vinište	1945.	Bleiburg	ustaša
25.	Zvijerac (Ivo) Ilija	1909.	Vinište	1945.	Hercegovina	ustaša
26.	Zvijerac (Jozo) Petar	1911.	Vinište	1945.	Hercegovina	ustaša
27.	Zvijerac (Jozo) Anto	1924.	Vinište	1945.	Hercegovina	ustaša
28.	Zvijerac (Jozo) Marko	1914.	Vinište	1945.	Bleiburg	ustaša
29.	Knežević (Franjo) Ivo	1925.	Vinište	1945.	Maribor	ustaša
30.	Mostarac (Niko) Nikola	1918.	Vinište	1945.	Slovenija	ustaša
31.	Marušić (Anto) Petar	1924.	Vinište	1945.	Dravograd	domobran
32.	Marušić (Anto) Marko	1927.	Vinište	1945.	Maribor	ustaša
33.	Širić (Ivan) Marko	1916.	Vinište	1945.	Slovenija	ustaša
34.	Širić (Ivan) Anto	1914.	Vinište	1945.	Dravograd	ustaša
35.	Tadić (Marko) Anto	1922.	Vinište	1945.	Bleiburg	domobran
36.	Tadić (Jozo) Niko	1921.	Vinište	1945.	Bleiburg	ustaša
37.	Tadić (Jozo) Mato	1922.	Vinište	1945.	Bleiburg	ustaša
38.	Tadić (Anto) Marko	1920.	Vinište	1945.	Bleiburg	ustaša
39.	Jurkić (Alojz) Anto	1918.	Vinište	1945.	Bleiburg	domobran

Mjesto: Strupina

i...i broj	Prezime (ime oca) ime	Ciod rod.	Mjesto rođenja	i God pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	jukić (Jozo) Anto	1920.	Strupina	1945.	nepoznato	ustaša
2.	-ukić (Jozo) Mijo	1923.	Strupina	1942.	Zavidovići	ustaša
3.	Relota (Tadija) Luka	1915.	Strupina	1945.	vfaribor	ustaša
4.	ielota (Tadija) Anto	1920.	Strupina	1945.	Slovenija	ustaša
5.	Ivešić (Ilija) Stipo	1923.	Strupina	1945.	Dravograd	ustaša
6.	Vlukulić (Luka) Jozo	1923.	Strupina	1945.	Maribor	ustaša
7.	Vlukulić (Ivan) Mato	1923.	Strupina	1945.	Slovenija	ustaša
8.	Jukić (Jozo) Mijo	1915.	Strupina	1945.	Dravograd	ustaša
9.	Vlaglica (Anto) Stipo	1914.	Strupina	1945.	nepoznato	ustaša
10.	Lukić (Ivan) Jozo	1905.	Strupina	1945.	Vlaribor	ustaša
11.	Lukić (Ilija) Anto	1909.	Strupina	1945.	Slovenija	ustaša
12.	Lukić (Mijo) Luka	1908.	Strupina	1945.	Dravograd	ustaša
13.	Lukić (Mijo) Tadija	1914.	Strupina	1945.	Vlaribor	ustaša
14.	Mihaljević (Niko) Jozo	1917.	Strupina	1945.	Slovenija	ustaša
15.	Mihaljević (Niko) Ilija	1922.	Strupina	1945.	Dravograd	ustaša
16.	Vlhaljević (Ivo) Pero	1925.	Strupina	1945.	Vlaribor	ustaša
17.	Zlatić (Jozo) Anto	1915.	Strupina	1945.	Slovenija	ustaša
18.	Sičanica (Jozo) Marko	1912.	Strupina	1945.	Dravograd	ustaša
19.	Zelić (Ilija) Mato	1924.	Strupina	1945.	Vlaribor	ustaša
20.	Zlatić (Niko) Jozo	1923.	Strupina	1945.	Slovenija	ustaša
21.	Ivandić (Tadija) Anto	1920.	Strupina	1945.	Dravograd	ustaša
22.	Dević (Jozo) Anto	1909.	Strupina	1945.	Vlaribor	ustaša
23.	Ezgeta (Niko) Stjepan	1909.	Strupina	1945.	Slovenija	ustaša
25.	Curo (Josip) Marko	1911.	Strupina	1945.	Dravograd	ustaša
26.	Dević (Josip) Ivan	1912.	Strupina	1945.	Vlaribor	ustaša
27.	Jukić (Anto) Ilija	1912.	Strupina	1945.	Slovenija	ustaša
28.	Zlatić (Anto) Marko	1912.	Strupina	1945.	Dravograd	ustaša
29.	Sičanica (Jozo) Marko	1912.	Strupina	1945.	nepoznato	ustaša
30.	Sičanica (Ivan) Luka	1913.	Strupina	1945.	nepoznato	ustaša
31.	Kelavić (Ivo) Ivan	1914.	Strupina	1945.	nepoznato	ustaša
32.	Džambo (Ilija) Ilija	1917.	Strupina	1945.	nepoznato	ustaša
33.	Jukić (Anto) Jozo	1918.	Strupina	1945.	nepoznato	ustaša
34.	Tokić (Mijo) Ilija	1919.	Strupina	1945.	Maribor	ustaša
35.	Kljajić (Ilija) Mato	1919.	Strupina	1945.	Slovenija	ustaša
36.	Maglica (Anto) Niko	1920.	Strupina	1945.	Dravograd	ustaša
37.	Ivešić (Ivo) Ivan	1920.	Strupina	1945.	Maribor	ustaša
38.	Lukić (Mato) Niko	1920.	Strupina	1945.	Slovenija	ustaša
39.	Lukić (Ivan) Niko	1920.	Strupina	1945.	Dravograd	ustaša
40.	Sičanica (Stjepan) Grgo	1921.	Strupina	1945.	nepoznato	ustaša
41.	Mihaljević (Niko) Ivan	1921.	Strupina	1945.	nepoznato	ustaša
42.	Ivešić (Ivo) Anto	1922.	Strupina	1945.	Maribor	ustaša
43.	Ivešić (Ilija) Jozo	1922.	Strupina	1945.	Slovenija	ustaša
44.	Malešević (Augustin) Ivo	1923.	Strupina	1945.	Dravograd	ustaša
45.	Antolović (Mijo) Ivan	1923.	Strupina	1945.	Maribor	ustaša
46.	Jurišić (Ilija) Ivo	1924.	Strupina	1945.	Slovenija	ustaša
47.	Jurišić (Ivan) Stjepan	1924.	Strupina	1945.	Dravograd	ustaša
48.	Mihaljević (Niko) Ivan	1925.	Strupina	1945.	nepoznato	ustaša

(nastavit će se)

Iz uspomena jednoga hrvatskog robijaša (XVIII.)

"JA SAM TAJNIK MJESNOG NOO-a

Prosinac je, hladno je, ali snijega nema. Lijeva šaka mi je u zavojima. Posljednje dvije noći proveo sam u nekom štaglju u D. Selu. Noću sam se opet ukrcao u teretni vlak, koji je kretao u smjeru istoka; tako sam barem mislio. Prolazili smo kroz neke manje postaje koje baš nisam poznavao i najednom smo se našli u Križevcima. Tek tada sam shvatio da sam na krivom putu. Bila je još noć. Kupio sam kartu i prvim vlakom vratio se u D. Selo. Iskočio sam iz vlaka prije nego što je ušao upostaju i brzo se udaljio od nje. Pošao sam uz prugu prema istoku. U sumraku sam ugledao jedan zidani bunker iz drugoga svjetskog rata. Ušao sam u nj, sjeo na jedan kamen i razmišljao što dalje činiti. Razdanilo se. Zavoji na prstima lijeve šake su popustili, pa sam ih previjao. Rane su još jako bolne. To su one rane s kamenoloma u Lokvama. Trebalо bi krenuti na put, ali dan me zatekao. Opasno je danju lutati prugom i cestom. Ovim "izletom" u Križevce izgubio sam jedan dragocjeni dan. Ali ovdje u bunkeru ne smijem ostati cijeli dan; opasno je i hladno. A vani je još hladnije; puše ledeni vjetar, glad mi krulji u želucu. Još uvijek sjedim.

Najednom u bunker ulazi mlađi čovjek sa sjekirom na ramenu.

- "Zdravo, druže" - pozdravlja me on.

"Zdravo" - odgovorim muja.

"Što radiš ovdje?"

"Pa, vidiš, prematam šaku."

"Vidim, ali zašto si ovdje?"

"A zašto te to zanima i tko si ti?"

"Ja sam tajnik mjesnog NOO-a Ostrna", ispalio on teatralno kao da je Napoleon.

"Imaš li ti, druže, isprave?"

"Imam."

"Onda daj da ih vidim!"

"A tko je tebe ovlastio da legitimiraš ljudе?"

"Paja sam tajnik"

"Ali nisi ovlašten da legitimiraš..."

Piše:

Augustin Tomlinović-Samac

"E, onda, druže, podi sa mnom u stanicu milicije, pa ćeš vidjeti tko sam ja i imam li pravo da te legitimiram."

Ja još uvijek sjedim, a on pomalo nestrpljivo premješta sjekiru s ramena na rame i očito pokazuje svoju nadmoć, ali istodobno i svoju nervozu.

"Hajde, diži se, druže, pa idemo u selo!"
Selo je malo podalje od bunkera.

"Ma znaš što, druže, ne idem ja nikamo s tobom, nismo mi zajedno ni došli; idi ti svojim putem, a ja ću svojim."

"Dede, druže, ne igraj se sa mnom, ja sam organ vlasti, ja ti naređujem."

"Samo ti naređuj, ako ima tko da te sluša." Dižem se polako, on malo uzmiče, ali čvrše hvata svoju sjekiru.

"Nemoj, druže, da za tobom šaljem milicijsku potjeru!"

"Samo ti šalji! Hajd' zdravo i pozdravi mi selo!"

Znam da izgledam jadno: gladan, prozebao, u dronjcima. Danima nisam skoro ništa jeo, nisam se prao ni brijaо. Najednom, drug tajnik me upita:

"Druže, jesи li gladan?"

"Nisam", lažem muja.

"Ma što lažeš, vidim ja na tebi, znam ja tko si ti, ti bježiš s dobrovoljnog rada, nisi ti ovdje prvi, ima takvih dosta. Evo uzmi malo kruha i sira, dobro će ti doći!" Primiće se k meni, ja malo uzmiče, ali on me hrabri:

"Ne boj se, druže, nisam ja tako zao, ja samo vršim svoju dužnost." Ponavljam mu da nisam gladan.

"Ma, uzmi, vidim da si gladan."

Moje nepovjerenje popušta, uzimam ponuđeno i zahvaljujem mu. Ja polazim prema istoku, a on prema jugu. Kad smo se odmakli oko 50 metara, on me opet nazove:

"Hej, druže, puši li?"

Pogledam njega, ali još više okolinu. Vidim, nema nikoga osim nas dvojice. Časak se kolebam da li da mu povjerujem, da mu opet dopustim da mi se približi. Možda je to neka zamka? Ipak, odlučujem i kažem:

"Pušim."

Prilazimo jedan drugom, daje mi cigaretu i obojica pripaljujemo. Nevjesto pušim. Možda on to i primjećuje, ali šuti. Razilazimo se. Kad sam ga izgubio iz vida, brzo skrećem u šumarak, pa što dalje od pruge i sela. Odmakao sam se duboko u šumu. Pojedem onaj komadić kruha i sira. Srećom, danje sunčan, ali hladan. Pronalazim malo suhog lišća i sjedam. Pomalo drhtim, što od zime, što od straha. Malo je nedostajalo da se moja avantura ovdje ne završi, pa da se vratim u onaj strašni podrum.

Izgleda da je neposredna opasnost prošla. Umoran sam, pospan i gladan. Ono malo što sam pojeo, tek je probudilo u meni apetit. Tražim po šumi nešto za pojesti. Nalazim malo šipka i to halapljivo jedem. Najednom nešto sušne iza mojih leđa. Prestrašeno se okrenem i ugledam isto tako prestrašenu lisicu koja nepomično gleda u mene. Gle, pa i mene se netko boji! Časak zatim, ona se naglo okreće i bježi u dubinu šume. Ja ostajem. Do sljedećeg šušnja; ovaj put to je vjeverica.

Sunce nagnje zapadu. Zima sve jače steže. San dolazi na oči. Bojim se zaspasti; možda zauvijek? Spustila se i noć. Kamo sada? U šumi bih teško dočekao jutro. A i što će mi jutro? A ako je drug tajnik ipak obavijestio miliciju? Onda ne smijem ni na prugu ni u selo. Konačno ipak idem na jug prema pruzi. Sreća da je vedro, pa se orijentiram prema zvijezdama. Da je kiša, bilo bi strašno. Stižem na prugu. Razgleđavam i krećem na istok.

Razmišljam o drugu tajniku. Tko da pronikne u ljudsku dušu? Da sam odmah popustio, on bi me sigurno predao miliciji. U tome je bio vrlo uporan. A na kraju mi je

dao čak i kruha. Što se to zbilo u njegovoj duši? Nadobudni skojevac-partijac se pokolebao? Što li se sve vrzmalio u njegovoj glavi? Otkud tolika promjena? Da je samo odustao od prvobitne nakane da me preda miliciji, to bih razumio. Djelotvorno oružje za prisilu nije imao. Sjekira to nije. Da je imao pištolj, sigurno bi mi ga bar pokazao.

Mislim da sam shvatio u čemu je stvar. Nije mu uspjela namjera da se pred milicijom i pred selom dokaže kao čuvar socijalizma, pa se odlučio da bar kod mene stekne nekoliko pozitivnih poena. Ali pošto nije mogao računati da će mene uskoro opet sresti, veća je vjerljost da je to učinio da bi svoj ugled podigao pred samim sobom, kad mu to nije uspjelo pred "selom". Bio je mlađ, tek nešto stariji od mene, željan afirmacije.

Ili je možda pomislio da ja imam oružje, pa bi bilo pametnije biti meksi? Ili se ipak pojavila iskra ljudskosti? Bit će valjda ovo posljednje. Inače bi vjerljato poslao za mnom potjeru, kojoj onako mlađ i neiskusan ne bih lako umakao. Očito ni on nije bio jako iskusan i zao. Ali kako god se pokolebao u namjeri da me privede, tako se kasnije mogao pokolebiti i u namjeri da me ne prijavi. Samo, sad je i on postao pomalo moj sudionik-jatak; nahranio je bjegunci. Ne bi sada bilo pametno prijaviti zločinca, neka ga voda nosi!

Dugo pješačim uz prugu, povremeno zastajujem, osluškujem. Saginjem se do zemlje i promatram okolicu prema donekle osvjetljenom horizontu. Kad se uvjerim da je sve čisto, produžujem.

Kad nađem na naseljeno mjesto, odmičem se od pruge, osluškujem, promatram i u širokom luku obilazim željezničku stranicu.

Najednoj manjoj željezničkoj stanici ipak se ukrcam u teretni vagon sa velikim kladama. Pronalazim zgodnu rupu i uvlačim se u nju. Vlak kreće, ali na svakoj stanici zastajuje, što me smeta i uzinemiruje. Što onda ako milicija počne pretraživati vagone? Srećom, to se ne događa. Pa nisam ja tako velika zvjerka.

Moje stare prijateljice zvijezde me stalno i vjerno prate. Kad stanem ja, stanu i one. Znam da je to privid. One stalno putuju na zapad, a ja i moj vlak na istok prema rodnom mjestu. Znam da to nije jako pametno, ali po ovakvoj zimi ne može se čovjek održati bez jataka.

Druga tajnika sam se kasnije često sjećao. Imao sam želju da se nađem s njim, da porazgovaramo. Ali uviđe su se našli važniji poslovi. Jako sam želio da mi objasni svoje postupke i da mu se zahvalim za onaj komadić kruha.

Nakon mnogo godina otišao sam u Ostrau. Raspitivao sam se za njega, ali kako mu nisam znao ni ime, ni detaljniji opis, nisam mogao pouzdano ustanoviti što je s njim. Mnoge godine su prošle, neki vršnjaci su već i umrli. Prema mom opisu druga tajnika, neki seljaci su mi rekli da je ta osoba umrla prije par godina.

Žao mi je što ga ranije nisam potražio. Ako je zaista umro, pokoj mu duši. Tamo će pred vjećnim Sucem objasniti i onaj naš susret, kao i sve ostale susrete i djela i nedjela. Nadam se da će i onaj komadić kruha i sira biti spomenut na tom Sudu i da će imati svoju težinu. Jer: "Tko gladna nahrani i žedna napoji...."

(nastaviti će se)

Nadbiskupov boravak je bio u prvom krilu nove zgrade. Izpred prvog krila glavni je prolaz u zgradu i težka željezna vrata visoka koja tri metra i široka također. Željezne šibke debele kao dječja ruka, a brava valjda joj je pet kilograma tereta, ključ s nekoliko specijalno napravljenih utora i zuba kako bi bila što sigurnija i teže napraviti ključ za bravu.

Prostor između prvog krila i drugog lijepo uređen, posađeno nekakvo cvijeće, staze nasute sitnim tucanikom obrubljene krupnjim kamenom lijepo poredani jedan pored drugog. Uz to nekoliko poprečnih staza poredane isto, obrubljene drugom bojom kamena.

Taj prostor bio je, reklo bi se, osobna svojina Nadbiskupova, jer se tu nije smjelo šetati ni prolaziti između ova dva krila lijepe zgrade crvene cigle, a prozora ukrasenih željeznim rešetkama. Tu je bilo šetalište Nadbiskupovo. Kod njega nije bila označena mrtva šetnja i živa, već je on jednako šetao laganim korakom uviđek s pogledom izpred sebe, više razgledajući okolo mada nije imao što vidjeti od uobičajene svakodnevne slike. Visoki zid kaznionice i njezino drugo krilo. Nedjeljna šetnja bila mu je zabavnija jer su osuđenici kradomice gledali kako on laganim korakom šeta svojom stazom, a nekoliko desetina golubova njegova su pratinja koja mu čini razonodu. On ih hrani, priča im priče. Oni kao da razumiju što im priča. Poneki hrabriji ili odvažniji osuđenik s prvog i drugog krila ponešto bi ga pitao ili mu izručivao pozdrave, on bi mu odgovarao neprimjetno. Milicionar, njegov osobni pratilec za vrijeme šetnje bi otišao kod kapije i tu bi sjedio i pričao s dežurnim na kapiji.

Razdaljina je bila dosta velika. Stražar ne čuje govor osuđenika i Nadbiskupa. Ako bi stražar uočio govornika s prozora, "blago" njemu i jasno mu je što ga čeka.

Poslije pucnjave 1948., na bunkerima u krugu zgrade, ne zna se koliko je poginulo, tj. pobijeno nedužnih robijaša, a i sam Nadbiskup je jedva izvukao živu glavu, zahvaljujući slučajnosti i Božjoj Providnosti.

Poslije ovog događaja povećana je disciplina, osuđenici su kažnjavani najokrutnijim kaznama unutar kaznionice. Za vrijeme Nadbiskupove šetnje povećane su mjere opreza i sigurnosti za njegov život.

Ova vrsta discipline godinama se održavala, pa ipak postupno je popuštalala. Događalo se da su se osuđenici i Nadbiskup šetali u isto vrijeme svaki u svom krugu. Tada bi se kriomice neki hrabriji osuđenik privukao i nešto ga pitao.

Milicionar, i ako bi primijetio, ne bi stvarao probleme.

Dogodilo se to u jesen 1951. Treća godina moga robovanja. Dodijeljen sam na drugi odjel, drugo krilo, soba br. 48., mala ćelija, nas šestorica robijaša u njoj, tjesna i pretjesna. Durat nam je! Njih petorica već su stari robijaši zašli u šestu godinu robovanja, a meni treća. Najstariji po godinama Barić Antun zvani Tunja, Mikulić Pavle, Slabinjac Franjo, Stipić Ivan, koji je te godine i umro u Lepoglavi i šesti robijaš kojem sam zaboravio ime.

Sva šestorica radili smo u stolariji. Tada je Tunja već bio poslovodja stolarije, a mi radnici i učenici.

Filmske predstave prikazivale su se jednom nedjeljno. Svaki je osuđenik imao pravo ići u kino. Osuđenici, koji bi radili prije

NADBISKUP STEPINAC I ROBIJAŠI DRUGOG ODJELA LEPOGLAVSKE KAZNIONICE

Piše:

Stjepan SERTIĆ

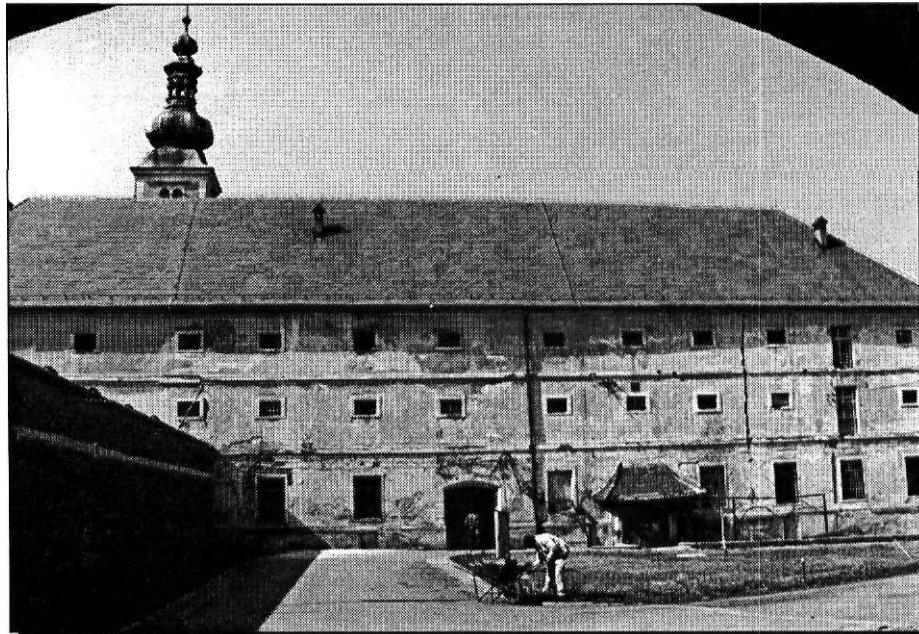
podne, išli bi u kino poslije podne, a druga bi smjena išla prije podne. Jednog dana, iz nama nepoznatih razloga, izdana je zapovijed da je zabranjena bilo kakva šetnja ili susretanje s Nadbiskupom, bilo skupno ili pojedinačno. Dok bi se Nadbiskup nalazio na putu između stare i nove zgrade, osuđenici bi se udaljavali dok on ne prođe.

Često puta je on odvoden u upravu kaznionice bilo da ima osobnu posjetu ili nekakav službeni razgovor.

Po izdavanju najstrožje zapovijedi o susretu i šetnji osuđenika po krugu, dogodio se događaj mio i nemio! Za milicionare nemio, a za osuđenike nezaboravan događaj.

Te godine 1951. slučaj ili nesporazum između šefova odjela i milicionara osobnog čuvara Nadbiskupovog. Čuvar je odveo Nadbiskupa u staru zgradu u upravnu. Robijaši drugog odjela izčekuju poziv za kino, i najveći juriš u stroj tko će biti prvi kako bi zauzeli bolja mjesta u kino dvorani. U svim je sobama napetost do vrhunca kada će se prelomiti glas kino. Mnogi osuđenici još tada nisu imali pravu obuću, već bi se ljeti nosile takozvane drvene nanule.

Odjednom se prolomi glas "Drugi odjel kino" kada se ta lavina ljudi stane slijetati niz željezne stube pa još sva zgrada unutar odjekuje od lupe drvenih nanula. Izlaz prema glavnoj kapiji je u četvrtom krilu, vrata uska koliko jedan čovjek može lako proći, a kad navali nekoliko stotina osuđenika, možete zamisliti kakav je pritisak na vrata i one koji su pri izlazu. Kod ovakvih slučajeva ništa novo. Kako koji izleti, tako u trku do same kapije i odmah se postrojava četiri i četiri, ali ovog puta je stroj promašio cilj. Kako zamisliti tu slučajnost! Dok su se osuđenici gurali na izlazu,

Lepoglavska kaznionica

u tom trenutku je milicionar doveo Nadbiskupa na kapiju i pustio ga unutra i zaokrenuo ključem bravu. U jednom tenu nadbiskup Stepinac se nađe u okruženju stotinu osuđenika. Nekim slučajem tri ili četiri osuđenika, viši od Nadbiskupa, zakrile ga svojom visinom tako da milicionari na kapiji ne vide što se događa dok im nije palo u oči zašto se oni ne postrojavaju po običaju.

I sam sam se našao u neposrednoj Nadbiskupovoj blizini tako daleko da nisam mogao dodirnuti njegovu mantiju dok su mu bližnji ljubili ruke, grlili ga od radosti. Padale su suze radosnice. Bila je velika čast dodirnuti ga i vidjeti se oči u oči s tako velikom i uvaženom osobom.

Kada su milicionari uočili Nadbiskupa okruženog osuđenicima, tada je nastala prava i veća trka milicije nego osuđenika za kino. Milicionar na kapiji, valjda od uzravanosti, ne može otključati bravu dok drugi zapovijedaju povratak nazad u zgradu. U tom trenutku je brava odključana. Nekoliko milicionara se našlo izpred osuđenika okupljenih oko Nadbiskupa, a

vjerojatno da nas je bilo oko tri stotine. Badava oni viču. Osuđenici se ne udaljuju, a Nadbiskup od nas ne može proći. Odnekud se pojavi čuveni lepoglavski milicionar Božo Počuća. Na njegovu zapovijed osuđenici se počeše polako udaljavati i povlačiti se u odjel i taj dan je kino propalo. Dakle, prvi osuđenici do Nadbiskupa i oni posljedni od njega. Ova drama je trajala možda jednu minutu, a doživljaj i sjećanja za cijeli ljudski život.

I tako taj zatvorenik postade jednominutni zarobljenik zatvorenika. Nadbiskupa su odveli u njegovu rezidenciju i od tada pa sve do njegovog izlazka iz lepoglavske kaznionice na krugu se nije smio vidjeti osuđenik osim što **upravnik** kaznionice nije mogao zapovjediti golubovima da ne slijeću na Nadbiskupove ruke i ramena i da skakuću izpred i iza njega.

Mnogim osuđenicima ostao je u sjećanju ovaj događaj, a posebno pogled oči u oči sa svetim otcem nadbiskupom Stepincom, lepoglavskim sužnjem.

SUBOTIČKI PROCES 1948: SJEĆANJE NA VLČ. IVANA KUJUNDŽIĆA

Piše:

Marija DULIĆ

Proljeće je, ožujak 1948. Sve se događa u velikoj dvorani Okružnog suda u Subotici. Sudi se prvoj skupini "Ustaško-križarske terorističke organizacije". Ime ovoj skupini hrvatskih katoličkih intelektualaca i mladića dala je sama OZN-a. Svi osumnjičeni su u zatvoru od jeseni 1947. Među njima je i **vlč. Ivan Kujundžić**. Nije kriv, ali kao osoba jaka i postojana duha, treba biti uklonjen. Suđenje je jljivo, pa sam i ja tu prisutna, željna vidjeti osuđenike, čuti ih. Među njima imam i bliskih prijatelja. Tada još nisam znala da će u drugoj skupini i ja biti među optuženima i osuđenima.

Slijedi saslušavanje optuženih. Tužitelj viče na vlč. Ivana Kujundžića. Navodno, on je duhovni vođa i pokretač nazadne klerofaističke organizacije. Ništa mu ne mogu dokazati. Optužuju ga za uredništvo u "Subotičkim novinama" (tijednik koji je izlazio u Subotici za vrijeme Kraljevine Jugoslavije). Velečasni odgovara: "Glavni i odgovorni urednik nisam bio ja, već presvjetli gospodin Blaško Rajić".

Tužitelj: "Znamo mi to. To je bila kamflaža kad treba za nešto odgovarati ili kaznu platiti, a Vi ste stvarno uređivali *Subotičke novine*. Kakve ste sve političke članke u njima pisali?".

- Vlč. Kujundžić odgovara: "Ukoliko je bilo političkih članaka, ja ih nisam pisao - to su bili citati iz drugih novina i časopisa."

- Tužitelj: "U tim novinama bilo je ogavnih laži, pogrda, izmišljotina, neistine i bacanja blata na naš bratski, veliki, herojski Sovjetski Savez, njegove vođe i uredenje. Optuženi, da li priznajete da su to bile laži?"

- Odgovor Ivana Kujundžića: "Kome, kako?"

U to se u dvorani sudnice prolomi aplauz. Svi su pljeskali glavnooptuženom. Zamislite bijes tužitelja i sudca. Tužitelj viče: "Optuženi, vi ste čitavog života s propovjedaonice, oltara i isповједаонице zavodili ovaj neuki puk, ovu neprosvjetenu masu (pokaže rukom na nas, iako je tu bilo učitelja, profesora, pravnika, studenata, učenika), a danas to pokušavate i s opuženičke klupe."

Time je saslušanje završeno.

Saslušanje ostalih optuženika trajalo je dva dana, trećeg dana je bilo izricanje pre-sude. Tog dana u sudnicu su došli organizirano SKOJ-evci sa zastavama i parolama, a od nas, tko se mogao provući. Kad su se tužitelj i sudac pojavili, pljeskali su i skandirali parole "narodnoj vlasti". Pojam optuženih vikali su: "na vješala, smrt", a mi ostali "sloboda", ali njih je bilo mnogo više.

Velečasni Ivan Kujundžić treba biti osuđen kao "glavni krivac i duhovni podstrekač", ali kako? Našao se i za to način. Dvojica okrivljenih su u svojoj završnoj riječi za sve što su učinili optužili vlč. Ivana Kujundžića, kao svog odgojitelja, duhovnog oca, osobu koja ih je svojim utjecajem dovela do optuženičke klupe, a zahvaljivali su "narodnoj vlasti", koja im je otvorila oči i pokazala pravi put. Kad sam to čula, suze su mi potekle i šaptala sam: "Kako, kako to možete reći". Kasnije sam čula da su im zaprijetili, ako to ne učine, ode im glava s ramena.

Vlč. Ivan Kujundžić, na pitanje tužitelja što veli na to, sabrano i mirno odgovara: "Praštao sam i praštam." Takav je bio vlč. Ivan Kujundžić - postojan, uspravan, vjeran, duhovno jak, razumio je malog čovjeka, a hrabrio klonule. •

Rođen sam u Prenju, občina Stolac, Bosna i Hercegovina 3. srpnja 1921., od otca Petra i majke Anice (rođene Kulaš). Bilo nas je petero djece.

Godine 1941. hrvatski je narod oduševljeno prihvatio proglašenje NDH-a. Meni je bio san i želja da dođem u naš glavni grad Zagreb.

Pod kraj 1941. raspisan je natječaj za prijem pitomaca u Središnju redarstvenu školu na Svetom Duhu na koji sam se javio. U ožujku 1942. primljen sam kao pitomac. U školi su formirane 3 satnije. Zapovjednik škole bio je redarstveni pukovnik **Josip Karba**.

Zapovjednik moje 1. satnije bio je nad-satnik **Jurišić**, 2. satnije oružnički poručnik **Rendulić**, a 3. satnije redarstveni poručnik **Terek**. Nedugo poslije za zapovjednika moje 1. satnije postavljenje ustaški satnik **Franjo Sertić**, koji je prije toga bio jugoslavenski gardijski časnik.

Središnja redarstvena škola u NDH je prva specijalna škola za redarstvenike. Nastavničko osoblje bili su mlađi pravnici, koji su se školovali kao ustaški časnici - poručnici u Stockerau - Njemačka (**Marković, Kasa, Čatović** - musliman iz Trebinja, Derjani), te profesori u civilu.

Po mojim informacijama gospodin pukovnik Karba ubijenje u Novoj Vesi, a gospodin Franjo Sertić ubijenje na Križnom putu, po pričanju njegove supruge, koju sam slučajno srelo u Slavonskom Brodu 1955.

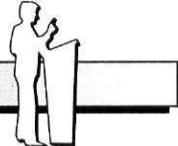
Školovanje je trajalo godinu dana i po završetku školovanja bili smo raspoređeni po cijeloj Hrvatskoj. Moj rasporedje bio u Redarstvenu oblast za grad Zagreb. U Gradu sam službovao u prvoj redarstvenoj postaji u Đordićevoj, desetoj redarstvenoj postaji na Tuškancu i u redarstvenom kotaru u Mussolinijevoj današnjoj Hebrangovoj.

U Zagrebu je s obzirom na rat relativno održan mir i sigurnost. Znam, izvršene su tri diverzije - kod Botaničkog vrta (vjerojatno još živući izvršitelj **Slavko Komar**), u glavnoj pošti **Anka Berus** i na zrakoplovce na putu za uzletište u Harambašićevoj ulici, **Lazo Vračarić**.

Zapovjednik Redarstvene oblasti za grad Zagreb u zadnje vrijeme bio je oružnički pukovnik **Branko plemeniti Barabaš** iz Turopolja. Jednog dana naređeno je povlačenje, a zborno mjesto bila je moja bivša škola Sveti Duh.

Tavankut - na dlanu bačke ravnice.

MOJ KRIŽNI PUT

Uvečer 6. svibnja našli smo se na zbornom mjestu.

Ujutro 7. svibnja krenuli smo prema Austriji. Naši su predpostavljeni rekli da nas primaju Amerikanci i Englezi, te da se tamo reorganizirani vraćamo natrag, da je poraz partizana neminovan te će Zapad okrenuti protiv Staljina.

Kolone su se težko kretale jer su ceste bile strašno zakrčene vojskom, vozilima, tenkovima, topničtvom pa i civilima. Kroz Sloveniju pojedine naše postrojbe imale su okrsaj s partizanima te su krčile put. Bile su krvave drame dok nismo stigli na jednu ogromnu poljanu.

Tragedija se dogodi - nadljeću nas avioni, dižu se bijele krpe - predaja. Ogromne mase oružanih snaga, civila, pa i četnika koji su se nama predstavljali kao četnici **Sekule Drljevića**, gdje je bilo žena s djecom, konjima.

Za naše snage pregovarao je general **Herenčić**, a za partizanske pukovnik Basta.

Kad smo odložili oružje, nastade tužan trenutak razstanak s oružjem, a tada sam se razstao sa svojim najboljim prijateljem **Fabijanom Preom**, kao da je u vodu propano - sigurno je odmah ubijen. Nastao je strašan krkljanac, nismo mogli tako nešto predvidjeti. Strašno trčanje bez hrane i vode te ubijanje. Tako su to radile partizanske zvjeri, a po govoru se čulo da su to Srbijanci. Nu, da budem jasan, razbojnici su se smjenjivali, pa je bilo i drugih.

Imao sam sreću da se naša kolona nije kretala preko Maribora, gdje su bila ogromna klanja naših vojnika. Moja se kolona kretala preko Zidanog Mosta. Kretanje same kolone praćeno je skidanjem, izuvanjem i vađenjem iz kolone i ubijanjem. Častnici na konjima s gumenim bičevima - žilama tukli su, a najviše iznemogle.

Stalno su izpaljivali rakete, osobito noću, to je padalo po nama i znalo nas je i opeci.

Ogromna kolona dolazi u Samobor u jedan park, to je bilo po noći, nastalo je izvanje, skidanje i pljačke, te ubijanje. Tu su partizani prepoznivali i odvodili. Sjećam se da su dvojica muslimana jednog po imenu **Kapiđić**, a drugom se ne sjećam imena, koji su skupa s **Durom Braćem** po

Piše:

Damjan PERIĆ

Pitomci Fabijan Prce (1), Damjan Perić (2), Jozo Raguž (3), Boško Palameta (4) i Dane Sekulić (5)

završetku školovanja u središnjoj redarstvenoj školi otišli u službu u Sarajevo, izveli iz kolone i ubili.

Kolona ide dalje prema Sisku. Zaustavili smo se u Velikoj Gorici. Kod ulaza u Veliku Goricu naše su zarobljene Goričani nabijali - boli vilama za gnoj. U Gorici je također bilo skidanja, pljačke i odvođenja. Sam dolazak u Sisak, to je bilo grozno. Stavili su prepone; tko nije mogao preskočiti, dobio je batine. Smještaj na Viktorovcu u barake. U barakama je bila ogromna masa zarobljenika bez vode i hrane. Navest će jedan primjer: tu je bio neki bunar. Da bi se došlo do vode, zarobljenici su vezali vojničke porcije s vojničkim zavojima kako bi došli do vode. Znalo se u bunaru naći na stotine porcija, koje su se zamatole tako da nitko nije došao do vode.

Nadalje, došlo je do razvrstavanja; izdvajali su se civili, željezničari, redarstvenici, oružnici i mlađa godišta i odpremali na Staklanu, današnju Radonju. Tko se znao snaći, dobro je prošao, pa su i ostali živi. Na Radonji je bilo svih rodova vojske, pa i civila.

Ogromna masa naše vojske, zarobljena ostala je na Viktorovcu.

Na Staklanu je bilo i domaćih civila u logoru; od njih smo dobili hrane.

U logoru sam sreo učitelja iz mog rođenog sela **Dragu Marića** po činu oružničkog satnika, koji je poznao zapovjednika logora, pa smo imali povoljniji tretman.

Jednog dana su nas spojili s jednom velikom kolonom, pa su nas uputili dalje na Križni put. Tako smo stigli do Popovače. U Popovači smo se zaustavili na velikoj ledini kod današnjih garaža INA-e. Budući da smo bili gladni i iznemogli, jeli smo sve na što smo naišli. Tako smo se penjali na dudove, gdje je bilo i padanja s njih i lomljenja rebara.

Križni put nastavljamo prema Bjelovaru. Tu su nam seljaci iznosili hranu iako su partizani branili.

Do Bjelovara su se događale strašne stvari. Iznemogle su ubijali, ljudi su trčali na seljačke valove za vodu koja se vadila đermom, na valovima je ubijeno nekoliko ljudi.

Jedno vrijeme bili smo u logoru, a zatim nastavili put za Slatinu gdje su nas dočekali s batinama. Bili smo bez vode i hrane. Nastavak Križnog puta prema Osijeku. U Osijeku su nas smjestili uz željezničku prugu, kod gradske klaonice. Nakon nekoliko dana vodili su nas prijeko na Ciglanu gdje su nam uzimali podatke, na posebnim zato pripremljenim obrazcima.

U Osijeku su mom prijatelju iz redarstva poznanice donosile hranu, a i ja sam tada dobio lončić u nadi da će mi poslužiti da imam usto primiti hranu, ako je nekad dobjemo.

Konačno je naša zadnja skupina oko 250 ljudi otpremljena šlepom Dravom, Dunavom za Apatin, a kuda su otpremane ogromne grupe prije nije mi poznato. U Apatinu smo postrojeni pred zapovjedničtvom i raspoređeni po praznim kućama. Pred zapovjedničtvom me prepoznaла moja susjeda **Dragica Milanović**, rođena Prce, koja je također bila na Križnom putu s mužem od kojeg je odvojena, te radila kao kuharica kod partizanskog zapovjednika. Ona nas je angažirala da popravimo motor zapovjenika u čemu sam i ja sudjelovao, iako nisam majstor, te nas je na račun tog posla nahranila.

Put za Batinu Skelu, pa za Sombor. U Somboru su nas utovarili na otvorene vagone, u nadolazeći transport pun zarobljenika, kako naših hrvatskih tako i njemačkih i talijanskih. U Novom Sadu su nas iztovarili, te smo pješke išli kroz grad do druge obale Dunava i opet utovar.

Bila je noć kad su nas iztovarili, pa sam mislio da je to zadnje putovanje. Smjestili su nas na ciglanu Stražilovo kod Srijemskih Karlovaca, to je uz samu rijeku Dunav.

Logor je bio ciglana, tu smo radili cijelo ljeto na zaobilaznici pruge jer je tunel Čortanovci bio miniran. Mi smo radili novu trasu, takozvanu obilaznicu za izvlačenje pšenice iz Vojvodine.

Kod Srijemskih Karlovaca radili smo na popravku pruge. Kad smo išli na izvor po vodu, došli smo u dodir s hrvatskim djevojkama koje su nam donosile dopisnice i olovke da se javimo kućama i tako su naši doznali za nas. U to vrijeme su nas čuvali Madžari.

Kad smo radili na obilaznici, prelazilo se iz vlaka u vlak i uvijek su nas šikanirali omladinci s Banije i Korduna, koji su išli na radne akcije - žetvu.

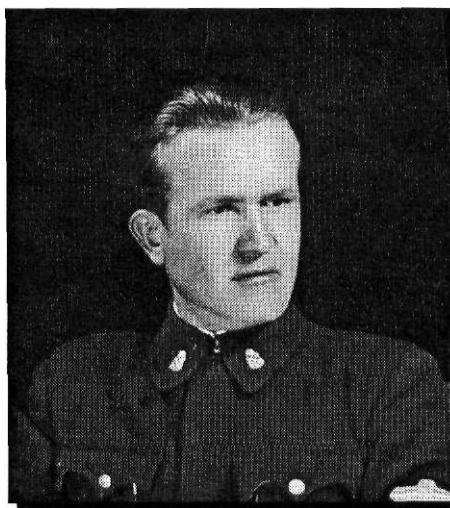
Tada su se vraćali jugoslavenski zarobljenici iz Njemačke, ali u opeglanoj vojničkoj odjeći i sa činovima. A što je marva od nas napravila? Goli i bosi - sreća, bilo je ljeto. Bila je slaba hrana, pa su ljudi - zarobljenici dobili skorbut (**Petar Rebac** iz Metkovića i **Martin Perić** iz Prenja i drugi).

Odlazak za Suboticu u desetom mjesecu, rad na željezničkom čvoru. Prvi put smo smješteni u zgradu željezničke tiskare. Rad je bio po kućama. Čistili smo kuće u kojima su bili smješteni ruski vojnici.

Natrag u Čortanovce, te nas 10-15 odvode u zatvor u Staru Pazovu.

Put za Beograd - nas trojicu vezane odvode u OZN-u u Beogradu. Ne mogu nikad zaboraviti kako sam dobio čistu maramicu od jedne djevojke iz Dretelja iz Hercegovine, zvala se **Jovanović**. Imao sam maramicu kao obojak. Od moje Hercegovke dobio sam i rezanog duhana i papirića.

U OZN-i saslušanje te u zatvor u Glavnjaču. Tu smo našli naše častnike, koje su dopremili iz Kovina (sjećam se mlađeg **Bože Vejića** oružničkog poručnika iz Muca). Tako sam dočekao 29. 11., a znam

Perić na službovanju u Zagrebu

po tome jer su pucali topovski plotuni. Na upit što se to događa odgovor je bio: "Bando, proglašava se Republika."

U zatvoru smo bili maltretirani. Kad bi nas ujutro puštali na WC, tukli su nas gdje dohvate. Nakon nekog vremena, u mrklu noć organi KNOJ-a dolaze sa prozivkom, vežu dva i dva u lance i kažu tko mrdne, ubij ga.

Prepoznao sam dva moja susjeda muslimana, **Hamu Šišića** i **Sinaju Vujinovića**, koji su nas vezali i potrpali u "maricu" s pjesmom: "Druže Tito državu uredi, što ne valja, ubijaj ne štedi." Doveli su nas na željezničku postaju u Zemunu. Tu sam se javio Šišiću i molio ga da mi za moje novce kupi kruha, što je on odbio. Mojaje skupina odpremljena u Sarajevo, a druga za Zagreb. U Sarajevu sam bio nekoliko dana. Jednog ranog jutra vezali su nas s rukama na leđima dva i dva za mišice. Tražio sam da nas vežu tako da možemo nos obrisati - nije mi uspjelo. Odvoze nas vlakom za Mostar. Pojedinci, boljevički zadojeni, hoće nas izbaciti iz vlaka.

Dolazak u Mostar - bili smo vezani svinjenim konopcem od padobrana. Ruke su nam natekle tako da se konopac nije vidio. U kući **Jove Gredica** u podrumu bio je zatvor OZN-e. Tu je svaki dan bila tortura.

Šef Oblastne OZN-e bio je **Todo Kurtović**, koji je dogurao do Beograda i bio je u predsjedničtvu Jugoslavije. Bio je veliki razbojnik, koji se izživiljavao nad našim hercegovačkim narodom (pročitao sam jednu njegovu knjigu koja to i potvrđuje).

Dejan Čapin bio je častnik OZN-e, koji je bio rodom sa Domanovića. Srbin, čuda je radio, a tako je i završio jer su ga naši Križari 1946. likvidirali.

Sreća moja što sam došao u 12. mjesecu 1945., pa nisam odmah likvidiran nego sam dospio na sud. Prije mene svi su naši Hrvati u čuvenoj Ćelovini bili likvidirani (**Drago Dalmatin**, **Vidoje Maslac**, **Nikola Stanković** i mnogi drugi).

Moj iztražitelj bio je **Dušan Pudar** zvani Duka. Saslušanje je trajalo dan i noć. U čeliju je svaki dan navraćao **Kurtović** u pratnji Kise iz Ljubinja koji se uvijek igrao pištoljem. Jednog dana se i ubio igrajući se pištoljem.

Kad je završilo saslušanje, premješten sam u zatvor u čuvenu kuću Ćelovinu u sobu broj 52. Dobro se sjećam **Make Milasa**, **Slavka Šuška**, fra **Nikole Ivankovića**, fra **Inoncenta Penavića**. Sjećam se u Ćelovini i naših djevojaka, a to su **Božica Blažević**, **Ana Jerinić**, učiteljice **Mikulić** i častne sestre **Cecilije Oluić** iz Lovreča.

Najgore je bilo po noći kada su naše rođoljube, koji su prije toga osuđeni na smrt, jedne tukli željeznim šibkama na stubama ulaza u zgradu i na kamione utrpavali. Čuo se strašan jauk, a vod knojevaca pjevao je partizanske pjesme. Kada bi izlazili u šetnju, to se sve vidjelo; krv se nije dala skriti.

U mojoj se sobi stalno gatalo na grah, po nekoliko puta na dan, a to je činio i Šušak - ustaški poručnik, ali to mu nije pomoglo, jer je uz to bio i đak sa Širokog Brijega - ubijen je.

Došao je i dan suđenja. Osuđen sam na 3 godine. Sudac je bio Srbin **Ilija Šain**, a kakve lakrdije - porotnik je bio **Šaban Đulić** kojije 1941. ubijao Srbe, a 1942. nastavio Hrvate. Po pravomoćnoj presudi u stočnom vagonu sam odpremljen u KPD Zenica. U Zenicu sam doveden u studenom 1946. Mučenje, kupanje, šišanje i sjedenje vani dok i zadnji zatvorenik nije bio okupan.

Smješten sam u sobu, koja se zvala Hercegovačka. Bilo nas je oko 150. Spavali smo u četiri reda. Zapovjednik sobe, također zatvorenik, bio je Crnogorac - partizanski komesar, suđen za silovanje - opasan tip.

Samo je jedan mokri čvor, ogroman smrad. Radili smo i to u ženskoj kaznionici cijelu zimu. 1947. u proljeće odpremljen sam na rad u Sarajevo. Radili smo zgradu MUP-a pod vrlo težkim uvjetima. Na samom gradilištu bili su i njemački zarobljenici - stručna radna snaga.

Sjećam se pojedinih zatvorenika, braće **Šakić**, **Nikole Kulaša**, fra **Voje Mikušića**, **Muse** - ne znam ime, iz zapadne Her-

cegovine, ali je bio duhovit, svako jutro kod postrojavanja je pjevao - "Oj četnici, žalostna vam majka, platit ćete Orešković Marka", što je stražare Srbe iritiralo.

Fra Voju sam posjetio u Zagrebu u frnjem evačkom domu kod Svetog Duha negdje 1970. - srdačan susret.

Dolazkom u KPD-om Zenica susreo sam se s našim zatvorenicima ustašama. Rastali smo se negdje u koloni, a to su **Nikola Radić, Mirko Moro, Dušan Rađuž, Nikola Kulaš** koji su mi izpričali svoju patnju. Iz Siska su voženi kamionom prema Jazovki. Zločinci su ih vezali, a oni su u toj gužvi navalili u juriš, te kažu da su pojedinci ostali viseci na bodljikavoj žici, a oni su se spasili. Pješke su došli kući u občinu Stolac gdje su se skrivali u šumi. Prijavili su se i suđeni su na vojnem sudu u Mostaru. Osuđeni su na 6 godina svaki.

Iz zatvora sam pušten u ožujku 1948. Mom otcu u Prenju, občina Stolac, sve je srušeno i opljačkano i on je bio izbjeglica po Srijemu i Slavoniji još od 1942.

Godine 1942. četnici su također izvršili težke ratne zločine u mojoj župi Prenj - Dubrava, tako što su žarili i palili sve do čega su došli, a uz blagoslov talijanske vojske u rujnu mjesecu. Navest će po sjećanju: ubili su **Petra Marica, Boška i Stjepana Jerinića, Ivana Žilice** i našeg starog svećenika **don Vidu Putiću**, koji je imao preko 80 godina i crkvu devastirali. Sve sam to doznao još 1943. poslije kapitulacije Italije, od naših ljudi koji su došli iz logora u Zagreb gdje sam službovao i kojima sam ja pomogao da se snađu (**Jerko Jerinić, Ivan Pazin** i dr.)

Četničke vode bili su **Savo Belavić** i **Dušan Grk** iz Dabre, a iz Prenj a **Novica Puhalo**.

Od 1945. moji roditelji su se smjestili u Novskoj. Tako sam i ja mom starom otcu i majci došao u Novsku gdje sam se zaposlio i osnovao obitelj. Moji roditelji su umrli kao izbjeglice.

Tako je završio moj Križni put što se tiče Bleiburga. Šikaniranje od strane boljševika i srkokomunista nastavilo se i dalje. Tako sam 1950. poslan u radni bataljon u selo Stokoviće, današnji Novi Travnik.

(U koloni od Bleiburga pa do Beograda zavjetovao sam se s vremenima na vrijeme u težkim vremenima sv. Anti i 30 misa da me spasi od komunističkih zvjeri. To sam i izvršio u Novskoj kod našeg župnika gospodina Šriplja).

Slušajući sve užasne priče i događaje iz Bleiburga i Križnog puta, pao mi je na pamet i moj Križni put i sva zbivanja, koja sam doživio i preživio kao vojnik NDH, od 10. travnja 1941. do 27. prosinca 1945., kada sam odpušten iz zarobljeničkog logora hrvatskih časnika u Kovinu.

Sve što sam doživio i preživio u ratnim i poratnim danima, nisam smio povjeriti, kako prijateljima, tako i svojoj djeci, koja su imala neugodnosti, radi toga što sam bio u Hrvatskoj vojsci za vrijeme drugog svjetskog rata, kako se smatralo u jugokomunističkoj tvorevini. Jedino me poslije rata spasila moja naobrazba ekonomsko, financijsko knjigovodstvene stuke, a u to vrijeme deficitarna.

Moj Križni put i moje postrojbe 13. satnije željezničke bojne s haubičkim vodom kao zapovjednika je od 15. rujna 1944., kada sam po zapovjedi bio prisiljen na povlačenje prema Mostaru, Sarajevu, Zenici do Bosanskog Broda i prijelaz preko rijeke Save u Slav. Brod i dalje prema Zagrebu, preko Slovenije u Austriju. Moralo se napuštati našu Hrvatsku baš u ono vrijeme kada smo bili najaci i imali mogućnost da sačuvamo našu samostalnost nakon povlačenja njemačke vojske pred angloameričkim i ruskim postrojbama.

Kako nije uspjela pregovaračka inicijativa Ante Vokića i Lorkovića u sporazumu s poglavnikom Antonom Pavelićem, doživjeli smo veliku tragediju koju nismo očekivali iako smo imali naših unutrašnjih domaćih neprijatelja. Na žalost, nešto Hrvata komunista odlučili su sačuvati Jugoslaviju, na štetu hrvatskog naroda, koji je pretrpio ono što je pretrpio.

Povlačenjem željezničke bojne i haubičkog voda s područja Makarske do sela Zdenci nedaleko od Ljubuškog, dobiven je zadatak, da 13. i 15. satnija krenu prema Gabeli, gdje su se pojavile četničke postrojbe iz sela Pribilovaca, koje smo dočekali i s kojim smo se sukobili, te smo ih ubrzo razbijali tj. razbjegali se prema selu Pribilovcima, dok su naše postrojbe prešle na lijevu stranu rijeke Neretve, gdje smo u jednom selu zarobili 11 civila, koji su pušteni na slobodu, jer su na saslušanju izjavili, kako su prisiljeni pridružiti se četnicima.

Od zarobljenih, koji su pušteni kući, bio je jedan otac supruge Drage **Grgić**, misionara iz Bos. Broda, s kojim sam pio kavu, te smo jedan drugoga prepoznali, ali se nismo odkrili.

Nakon završene operacije, moja je postrojba raspoređena na desnoj strani rijeke

Bune u mjestu Blagaj, gdje je bilo pretežno muslimansko stanovništvo, gdje je stanova jedna obitelj Zovko, koji je bio hrvatski častnik, negdje na terenu.

Nakon povlačenja njemačke i Hrvatske vojske iz Mostara, prema Sarajevu, došao mi je teklič iz 14. satnije želje, bojne, **Pejo Soldar**, sin Mije iz Luščana i obavijestio, da se je sva vojska, hrvatska i njemačka, povukla iz Mostara, pa prema tome i moja 13. satnija, ali ne preko Mostara, jer je u Mostar ušla neprijateljska vojska. Kako sam bio na nepoznatom terenu, pozvao sam jednog starijeg, koji je poznavao sav teren i rekao mi, da on zna gdje se može proći kroz planinu Velež u Bijelo Polje, gdje navodno nije stigla neprijateljska vojska. Odmah smo se spremili i krenuli i doista bez potežkoća prošli kroz neku provaliju planine Velež i došli u Bijelo Polje, gdje smo naišli na pucnjavu, na koju smo i odgovorili.

Pucnjava je prestala i postrojba je krenula kroz mjesto i naišla na veliki broj žrtava, ubijenih mužkaraca, žena i djece. Ne zadržavajući se krenuli smo prema Konjicu, gdje smo izpred Konjica dočekani od četničkih postrojbi s kojima smo se sukobili, ali su se brzo razbjegali. Zauzeli smo jedan bunker na ulazu u grad, gdje mi je poginuo vojnik **Jure Burić**, koji se iz bunkera izpružio protezajući. Pogođen je u glavu i na mjestu ostao mrtav, jer je bio meta nedalekom dobrom strijelcu.

Kako je Konjic bio već napušten, s postrojbom sam produžio prema Sarajevu. Dolazkom u Sarajevo, vod haubica predao sam u vojno tehnički zavod, jer su haubice bile već neupotrebljive, to jest za veliku generalku. Nakon nekoliko dana boravka u Sarajevu, došla je obavijest, da se nastavi povlačenje preko Zenice, Doboja, Bos. Broda u Slav. Brod i produži prema Zagrebu.

Dobio sam zapovijed da sa svojom postrojbom krenem lijevom stranom rijeke Bosne, pored Zenice, Doboja, prema Bos. Brodu, u smjeru planine Vučjak, te preko sela Vinske, Liješće do Bos. Broda. Po prolazku kroz selo Liješće, obaviješten sam da se u osnovnoj školi Liješće okupilo mnogo naroda. Posjetio sam ih i video da je narod uzbudjen i preplašen, te sam dao do znanja, da se ne trebaju bojati Hrvatske vojske, koja se sada povlači, a druga kad dođe vidjet će se.

Satnija je zadržana pred mostom, a ja sam se otišao pozdraviti s bratom Marjanom i ostalom rođbinom. U razgovoru s bratom i njegovom djecom, rekao mi je da

MOJE USPOMENE NA HRVATSKU TRAGEDIJU (I.)

zna gdje se od vojske sakrio **Vaso Duran** zet Age **Marka Šimića**, našto sam odgovorio da se nema što plašiti niti kriti, jer Hrvatska vojska dobila je zapovijed da se ne dira civilno stanovništvo, osim ako netko ne napadne. Kako je Vaso čuo razgovor, pojavio se, pozdravili smo se i razgovarali o promjeni odlazeće i druge douzeće vojske koje su ratovale jedna protiv druge.

Kako je moja postrojba bila posij ednj a u povlačenju, nastavila je pokret iz Bos. Broda preko rijeke Save u Slav. Brod, gdje su se organizirale sve postrojbe koje su se zatekle u Slav. Brodu i krenule prema Zagrebu. Nedaleko od Slav. Broda u Gromočniku iz zasjede zapucala je neprijateljska postrojba s desne strane ceste, na koje je odmah i odgovoreno, gdje sam bio ranjen, (koji) metak i danas nosim bez posljedica. Dat je odmah zadatak mojoj postrojbi pod zapovjedničtvom **Pere Opačka** iz Grka, da zaobiđe s leda postrojbu koja je napala, gdje su odmah stupili u akciju, na njih zapucali, te kako su bili iznenađeni, razbjegžali su se na sve strane, gdje ih je nekoliko poginulo, a među njima bilo je i civila u narodnim nošnjama srbske narodnosti, u opancima, šajkačama na kojima su bile petokrake zvjezdice, a u šajkačama četničke kokarde s mrtvačkim glavama.

Kako su se povlačile sve vojne formacije Hrvatske vojske, kao i civili sa ženama i djecom u zaprežnim konjskim i volujskim kolima, preko Zagreba do Dravogradu i sve kolone su zastale oko Bleiburga i na Bleiburžkom polju, gdje su se vodili pregovori. Moja postrojba kao i ostale bile su s lijeve strane u brdima Bleiburžkog polja pod zapovjedničtvom jednog generala, koji je obavijestio časnike zapovjednike postrojbi, da su pregovori u tijeku između hrvatskih predstavnika gener. **Ive Herenčića** i ust. pukovnika **Daniela Crljena** s englezkim zapovjedničtvom **Scottom Patrickom** i **Milanom Bastom**, političkim komesarom 51. divizije partizanskih postrojbi.

Pregovori nisu uspjeli, jer su englezki zapovjednik Patrick i Basta, tražili bezuvjetnu predaju oružja, odnosno kapitulaciju Hrvatske vojske, našto hrvatski predstavnici nisu pristali.

Kako su partizanske postrojbe sa svim razpoloživim naoružanjem po brdima oko Bleiburžkog polja zaposjele i nakon krat-

Piše:

Josip ŠIMIĆ

kog vremena zapucali sa svim razpoloživim naoružanjem po okupljenoj masi vojske i civila, gdje je nastala gužva i metež, krik i jauci, koji su trajali nekoliko minuta, dok su se neki u toj masi sjetili podignuti bijele zastave, našto je pucnjava nakon kratkog vremena prestala.

Taj sav događaj je promatrala divizija s postrojbama, preko razpoloživih dvogleda, što je doista bilo strašno promatrati.

Zapovjednici postrojbi bili su obavijesteni, da pregovori nisu uspjeli, a što se vidjelo iz događanja otvaranja vatre partizanskih postrojbi po okupljenoj masi naroda, koja se povukla iz cijele Hrvatske i BiH, kao i drugih naroda: Slovenaca, Srba, Crnogoraca i Nijemaca.

Nakon spoznaje neuspjelih pregovora, dobivena je zapovijed od zapovjednika divizije, da se krene prema zapadu u dubinu Austrije, gdje su postrojbe zauštavljene, nakon prijeđenih nekoliko kilometara na nekom polju, gdje nas je zauštavila englezka vojska sa zahtjevom da se tu odloži oružje, jer je rat prestao.

Naši viši časnici stupili su u pregovore s englezkim časnikom, koji je dao do znanja, da je dobio zapovijed, da se izbjeglička vojska zaustavi, razoruža i sačeka dok donese rješenje i uputu, što učiniti sa zarobljenicima, dajući do znanja, da je doznao da će se odrediti komisija, koja će razpustiti sve zarobljene svojim kućama, nakon sporazuma sa Titovom vrhovnom komandom.

Nakon nekoliko dana došlo je 40 velikih kamiona, zatvorenih, za prijevoz stoke, te s dogovorom s generalom zapovjednikom naše divizije o povlačenju, da se vojska spremi i ukrcu u kamione, koja ide u neki zbirni logor. Zarobljena vojska je ušla u dobro zatvorene kamione, te je krenula u nepoznatom smjeru. Vozeći se oko 100 kilometara, primjećeno je, da upadamo u zasjedu naoružanih vojnika s uperenim oružjem tj. s puškama i strojnricama prema kamionima i nakon prijeđenih nekoliko kilometara, vojnici iz zasjede stavljaju kape na glave s petokrakim zvjezdicama. Transport je stigao na željezničku postaju Klagenfurt. Na željezničkoj postaji vojnici su izašli iz kamiona, postrojeni, a

hrvatski časnici pozvani, da predaju samokrese na određeno mjesto, našto je nastala pucnjava, tj. ubijali su se hrvatski časnici, koji nisu htjeli predati samokrese, što se moglo primijetiti u toj gužvi. Bilo je nekoliko samoubojstava. Zatim su partizani pristupili tjerati zarobljenike u prazne stočne vagone i zatvarali ih.

Sve je bilo gotovo dok se nije počelo smrknjivati. Kompozicija je krenula prema izтокu. U razgovoru s kolegom **Slavkom Šuškom** iz Gabele da ovo ne će biti dobro, dogovorili smo se da zajednički iskočimo iz vagona, što nam je i uspjelo u samom pokretu. Iskočili smo kroz prozor i krenuli uz brdo kroz veliku šumu, uz pomoć busole i zemljovida preko Slovenije prema Zagrebu. Transport je sa zarobljenicima prešao nekoliko kilometara u smjeru Maribora, kad se začu zvižduk sirenne i pucnjava iz pušaka i strojnica, koja je trajala sve do svanuća, kada je prestala. Što se tamo zabilo, nije nam poznato.

U svanuće smo krenuli pješice preko dana, kako bi se opskrbili hranom, jer smo imali vrlo malo zalihe. Na žalost, gdje smo se obratili molbom, da nam proda nešto od hrane, naišli smo na vrlo neugodan i držak odgovor, s pogrdnim riječima uz prijetnju oružjem, te smo morali odlučiti putovati noću. Bilo je vrlo neugodno putujući 5 dana do granice s Hrvatskom. Prelazkom granice između Slovenije i Hrvatske, nedaleko od granice došli smo u jedno veće selo, gdje smo izpred jedne kuće ugledali jednog starijeg čovjeka, kojem smo prišli i kojem smo se obratili, s molbom da nam nešto proda za jesti, jer smo vrlo gladni. Starac je pozvao domaćicu, svoju suprugu, i rekao joj da nam donese nešto za pojesti. Domaćica je nakon kratkog vremena i donijela, u tanjuru izpečena jaja sa sirom i vrhnjem, a u drugom narezane slanine pomiješane s kobasicom i šunkom s kruhom. Starac se upustio s nama u razgovor i dao nam do znanja, da je kod njih bilo dosta zarobljenika i sve je komisija amnestirala i odpustila kućama. Dao nam je do znanja da će srediti sa tajnikom i predsjednikom MNOO-a, da dobijemo propustnice do Zagreba pod uvjetom da se presvučemo u civilno odijelo, našto smo odmah pristali i zamolili da nam donese neka odijela s cipelama, koje ćemo platiti koliko košta.

(nastavit će se)

STRADANJE OBITELJI FRANIĆ (II.)

KATA ŠĆURIĆ ROĐENA FRANIĆ, NASTAVLJA ŽIVOTNU PRIČU

Ovac Adolf bio je lugar, rabišan, brižan, dobar otac i suprug. Stanovali smo u šumi - lugarnici blizu sela Jablanac. Plaća luga i kućanstvo, koje je vodila moja majka, bilo je dostatno za uzdržavanje četveročlane obitelji. Živjelo se skromno jer su roditelji gradili kuću u majčinom rodnom selu Borovac. Otac je želio da mu kćeri žive u selu, bliže školi i družtvu, a ne u lugarnici koja je u šumi. Roditelji su također željeli imati kuću među svojim rodacima, gdje su se nadali živjeti nakon otčevog umirovljenja.

Selo Borovac je na putu od Novske do N. Gradiške u kojem je živjelo miješano stanovništvo, Hrvati i Srbi.

Kuća je dogotovljena pred sam početak drugog svjet. rata. Otac je zatražio premještaj, pa smo se 1941. preselili u svoj novi dom. Kad je proglašena Nezavisna Država Hrvatska osjećali smo se tako sretni u svojoj slobodnoj domovini i vlastitoj kući, ne sluteći kako će naša sreća biti kratko-trajna. Najsrcejniji Božić 1941. nikad neću zaboraviti. Otac je te godine na Badnjak prvi put u vlastiti dom unio slamu i bor. Taj Božić bio je posljednji sretni Božić u mojoj mladosti. Sve što se poslije događalo mogu opisati kao strah, nesigurnost, skrivanje, bježanje, ugroženost svega, pa i života.

Prebirući toliko puta događaje nakon svega što se dogodilo u ratu i nakon 1945. spoznajem da je početak naših nevolja uzrokovalo proglašenje NDH.

Srbi u selu Borovac ideju o slobodnoj hrvatskoj državi nisu htjeli prihvati niti biti lojalni građani domovine u kojoj su rođeni. Najglasniji, kojeg se sjećam, bio je Mišo Ljiljak i njegov brat. Počeli su se okupljati u svojim kućama najprije, a zatim su odlazili u šume koje su u tom kraju brojne. Po selu su pjevali pjesme o mlađom kralju Petru i kraljici Mariji, koja je ostala udovica sa svojom sirotčadi i bez krune. Osim napetosti i čudnog ponašanja Srba, u selu se nikom ništa nije dogodilo.

Nemirni Srbi stalno su govorili danjima nema života u NDH. i da će se oni oprijeti hrvatskoj sili, koja se ni u čemu nije mogla primijetiti niti osjetiti. Po danu su mužkarci boravili u šumi, a noću bi potajno dolazili u selo po hranu.

Seljani (Hrvati) bi u polju ili šumi nailazili na ljude koji su bili naoružani, nosili su četničke ili vojničke kape bivše vojske Jugoslavije, pola civilno pola vojnički obučeni.

Nemir i nespokoju uvukao se u stanovničke Borovca i okolnih sela. Srbi iz Borovca (mužkarci) dolazeći noću u selo uzimali su hranu i iz hrvatskih kuća, jer u šumi je sve više nedostajalo hrane. Na udaru su bile bogatije hrvatske kuće, a i naša jer je otac bio lugar, koji im je smetao u šumi.

Jedne noći u veljači 1942. došli su odmetnici u kuću braće Mate i Andrije Ivaštinović. U kući se zatekao i jedan lugar. Tražili su braću koji su srećom na stražnja vrata skupa s lugarom pobegli. Odmetnici su bili obučeni u žandarske odore, a predvodio ih je Mišo Ljiljak. Kad nisu našli braću Ivaštinović, zapucali su, što je odjeknulo selom.

Moj otac je čuo pucnjeve i neko komesanje u našem dvorištu. Izašao je u dvorište, primijetio čovjeka i upitao što traži i želi. Ovaj je skočio na otca, te su se počeli hrvati. Otac je odbacio čovjeka i primijetio na njemu žandarsku odoru. Odtrčao je u kuću po lovačku pušku. Mama, moja sestra i ja bile smo jako uplašene, osobito vidjevši da je otac krvav po licu.

Dohvativši pušku, otac poviče da mu ništa nije i ponovo izade u dvorište. U dvorištu više nije našao lažnog žandara; samo se čula pucnjava, a zatim nastupi tišina.

Upadi naoružanih odmetnika bivali su sve češći. Osim što su tražili hranu, uzmali su sve što im je trebalo i poručivali pojedincima tražeći suradnike, pomagače i pristaše. Svi koji su to odbijali, morali su računati s nevoljama ili otići iz vlastitog

doma. U to doba otac je malo kad spavao u kući, a također i ostali Hrvati.

Jedne noći dok smo spavale, mama, sestra Maca i ja, probudila nas je jaka lupa po prozorima i vratima. Zbunjene, a još više uplašene otvorile smo, a u kući su nahrpili mužkarci poluvojnički obučeni. Tražili su otca i oružje. Mama je rekla da je otac u službi i sa sobom ima svoju lovačku pušku, a drugog oružja u kući nema.

Počeli su divljački prevrtati, bacati po ormarima i cijeloj kući. Kad su dohvatali Macinu školsku torbu i knjige, ona je zaplakala i povikala: "Gospodine, nemojte bacati moje školske knjige!" Na to je jedan rekao da oni nisu gospoda nego "narodna vojska". Kako nisu našli ništa od onoga što su na početku spominjali, uzeli su hranu, posuđe, mašinu za mljevenje mesa i koješta drugo što im je trebalo. Kad su odlazili, mama je upitala smije li zaključati vrata. Dobrohotno su nam dopustili dodavši da će ponovno doći, ali tada moramo odmah odključati i pustiti ih u kuću. Brzo smo shvatili da taj drugi put moramo izbjegći i skloniti se na sigurno boravište. Strah i nesigurnost zavladaše Borovcem. Najprije Srbi, pa četnici i odmetnici izabrali su novo ime - narodna vojska -. Imena su se mijenjala, prilagođavali su se svemu samo ne hrvatskoj vlasti. Najzad su, kako svi znamo, postali partizani, "antifašisti", komunisti sve žešći i opasniji protivnici Hrvata u hrvatskoj domovini u kojoj su i sami rođeni.

Hrvati počeše napuštati Borovac. Neki su otišli rođacima ili prijateljima, koji su živjeli u većim mjestima i gradovima Hrvatske.

Moja obitelj se odselila u Novsku krajem mjeseca lipnja 1942. Stan smo dobili u Šumariji u kojoj je upravitelj bio šumarski ing. Petek. On je cijenio mog otca i njegov rad juga. Mnogi lugari su povučeni sa svojih radnih mesta iz šuma koje su zaposjeli odmetnici.

TRAŽI SE ZDRAVKO BLAŽEVIĆ

Zdravko Blažević, nekadašnji dužnostnik Ustaške mlađeži, u kolovozu 1944. primljen je u PTS kao đak novak, temeljem zapovijedi broj 16693, kojom su s njim primljeni još i Slavoljub Božić i Marko Lisac. Prema zapovijedi broj 17108, Zdravko je premješten u Doknadnu bojnju Stražarskog sklopa u Stražarsku sat, na službu u odjel la PTS-a. Od 11. studenog 1944. odlukom zapovjednika, pukovnika Aule vite/a Moškova, Blažević i F)uro Duga i/ Stožerne satnije PTS, po zapovijedi broj 19735 premješteni su u Slražarski sklop PTS-a, a po zapovijedi broj 20027, Zdravko Blažević iz Sh ažarsk- sklopa biva premješten u Brzi sklop PTS-a za ratnog izvjestitelja.

Mole se svi koji znaju bilo što o Zdravkovoj sudbini, da to jave njegovoj sestri: Anie Cukor, Čajkovskog br. 1, 21000 Split, ili Hrvatskomu društvu političkih zatvorenika, Zagreb, Krešinićev trg 3.

Smještaj u Šumariji 1942. približio nas je obitelji Petek s kojom smo prošli mnoge nevolje tijekom rata i nakon njega. Posljedice toga doba osjećat ćemo do kraja života. I moj otac i gospodin Petek osuđeni su i smaknuti, a majke s djecom ostale su bez ičega na milost i pomoći dobrih ljudi kojih se začudo uvijek nađe. To se, međutim, dogodilo mnogo kasnije.

Život u Novskoj činio se u početku dobar iako su prilike bile ratne. Nestao je strah od šumskih napastnika, bilo je više svijeta, što je osobito za mladi svijet bilo privlačno.

Sestra Maca išla je redovito u školu, a ja sam pomagala u kućanstvu. Otac više nije čuvao šumu, jer su nastupili ratni uvjeti za korištenje i čuvanje šumskog dobra.

Novska je bila puna svijeta pristiglog iz okolnih sela. Život se znatno izmijenio. Ljudi, koji nisu bili zaposleni, jer su morali napustiti polja i domove, a ujedno su bili prestari za vojsku, organizirani su u poluvojničke postrojbe-straže-koje su čuvali vlastite domove, šume, pruge ili polja, pa i sela. I moj otac je u slobodno vrijeme bio određivan čuvati stražu s ostalim mužkarcima.

TRAŽI SE IVAN DUSPER

Traži se Ivan DUSPER rođen 1921. u Bugojnu. Zadnji put viđen kod Dravograda, Maribor, domob. 6. sat. II bojna I lov. pukovnije.

Javiti sestri Slavici Dusper, 51 000 Rijeka, A. Barca 12 tel. 051/671-830.D

Ivana Pavičić

OČE MOJ!

Danas na Dan državnosti

spijetetom se sjećam TEBE,
Patniče moj,
Čitav si život volio
svoju HRVATSKU
i trpio u sužanjstvu.
Svoje rodoljublje
prenosio si na svoju djecu.

U vječnoj vatri na
MEDVEDGRADU
ima bar jedan
TVOJ plamičak
i u vijencu
bar jedna TVOJA latica.
Nisi dočekao USKRSNUĆE
TVOJE HRVATSKE,
a zato ja s ljubavlju
dočekujem taj dan
zajedno s TVOJIM
POTOMCIMA

(nastaviti će se)

PARTIZANSKA KRVOLOŠTVA U DUBROVNIKU (KNJIGA KOJA MNOGO GOVORD)

Godine 1997. g. Davor Jurišić iz Gornje Vrućice pokraj Trpnja, na poluotoku Pelješcu u vlastitoj je nakladi objavio knjigu pod nazivom: "Bolje je voljeti manje".

Ustvari, knjiga je životopis, koji obuhvaća razdoblje njegova života, od pojave partizana na Pelješcu, pa sve do 1952., kada je na vlastito traženje otpušten iz Jugomornarice.

Danas živi kao poljoprivrednik, ali i kao samostalni kipar. Radi reljefe u drvu, na kojima su pretežno zavičajni motivi.

Piše:

Dr. Augustin FRANIĆ

učinio. Kroz čitav opis tog dijela života izbjiga kršćanska, humana i poštena odluka, a načelno ne želi učiniti zlo koristeći se pravilima odmetničke, a često i zločinačke hajdučije, u kojoj se našao stjecajem prilika.

Talijanske kaznene ekspedicije natjerale su ga ogorčenog u šumu k partizanima.

Elafitski otoci: Sipan i Jakljan

Knjiga pokazuje da je rođen 1924. u imućnoj i pobožnoj težačkoj vinogradarskoj obitelji. Kroz čitavo razdoblje koje opisuje zadržao je kršćansku orijentaciju. To se vidi na mnogo primjera: u kući otac predvodi molitvu zajedno s ženom i djecom, medaljicu s likom Gospe - dar majčin, nosi sobom čitavo vrijeme rata, Boga zaziva u svim teškim okolnostima, od djevojke prima molitvu koju mu ona daje, a moglo bi se nabrajati bezbroj sličnih pojedinosti.

Otac mu je veliki autoritet, uzoran i moralan domaćin, vrijedan težak, koji je stvorio imućnu obitelj. U mnogim prilikama i kod donošenja nekih odluka pomislila što bi u toj prilici njegov otac

Tamo se usmjeravao protiv Talijana i neprijatelja njegova doma. Na toj ratnoj strani dolazi do položaja "komesara bataljona". Nakon što mu je ponuđeno da se prihvati člana OZN-e, on to odbija, čime postupno pada u nemilost.

Iz njegove nutrine izbjiga pozitivan značaj. Ne želi činiti zlo, pa uporno od sebe odbija takove prilike, što proizlazi kao rezultat dobrog obiteljskog odgoja. Ne podnosi ulizice i zločince. Rat je krivac da izgubi skoro sve, ali na kraju ponižen i uvrijeđen od onih s kojima je zajedno ratovao, napušta vojsku, i враћa se kući, da bi pomogao svomu ranjenom i skoro opljačkanom domu kroz predaju tzv. "viškova".

Iz pomno pročitane knjige vidi se daje on sam sa sobom nacistu. Uspio je maknuti krinku s mitologije partizansko-komunističkog pokreta i njegova lažna morala, te zločina koje su počinili, koristeći našega naivnog čovjeka. Iskoristili su povoljni trenutak da bi se popeli na vlast.

Knjiga ima svoju vrijednost, jer ovaj živi i vjerodostojni svjedok opisuje nekoliko vrlo važnih političkih zbiljanja svršetkom II. svjetskog rata, dјelujući na Pelješcu, dubrovačkom području i šire. Evo tih pojedinosti:

Vrlo opširno opisuje kako ulaskom partizana u Dubrovnik i prostore hrvatskog juga, te naziranjem svršetka rata, sve ključne pozicije u vojsci preuzimaju Crnogorci, pa i Srbi od Hrvata prvorazboraca, njegovih kolega s Pelješca, a i drugih. Često ti novi "komandanti" nisu uopće ravni ili pak više zaslужni od onih koje smjenjuju. Po svemu izgleda da je nehrvatska nacionalnost presudna činjenica (vidi str. 137., 140. i dalje). Na tome pada njegov idealizam, kojeg je donekle bio formirao u toku rata.

Nadalje, važan je njegov susret s novim komesarom Ratne mornarice, pukovnikom **Dragišom Ivanovićem**, inače Crnogorcem (vidi str. 154. i 155.), kada on navljuje da će njegova jedinica za par dana krenuti za Boku Kotorskou pomoći onim partizanima koji se bore s Nijemcima. Tom prilikom Jurišić objašnjava Ivanoviću da je otežavajuća okolnost što ima znatan broj boraca, koji još nisu sudjelovali u borbi. To ne može beskonačno trajati, jer se moraju suočiti s neprijateljem. Na to će mu on:

"Bravo, komesare. No, ja vam moram skrenuti pažnju na to da se u Dubrovniku tijekom rata sjatio svakakav ološ, prema nama neprijateljski raspoložen. Takvih imate i u vašoj jedinici, i zato vas šaljem u Boku. Možda dobijete zadatke koje ćete s takvim sastavom teško ostvariti. Koliki će biti gubitci, ne brinite. Glavno je sačuvati komandni sastav jedinice. Rat je da se gine, a ne šeće i izbjegava dug prema domovini. Među vašim boricima ima dosta onih koji su klasni neprijatelji. Prema njima morate biti nemilosrdni i uvijek ih

gurati u prve redove i najteže zadatke." (vidi str. 154.)

Nakon toga slijede Jurišićeva razmišljanja: "Njemu nije žao ovih mlađih ljudi, koji su prije mjesec ili dva došli u naše redove i ušli u našu dušu i srce. Njih treba sačuvati prezira ekstremista u koje spada Ivanović. Treba ih žive vratiti roditeljima što je najpreči zadatak..."

U dalnjem razmišljanju kaže da mu se po glavi motala Ivanovićeva rečenica: "Dubrovnik mora platiti danak slobodi!"

Ako se pomno analizira članak M.Đ.: "Poginuli borci NOR-a Dubrovačkog područja", pa se odvoji one koji su prisilno unovačeni u partizane nakon njihovog zaposjedanja ovog kraja, dobiju se brojčani odnosi posljedica, činjenica o kojima govori autor Jurišić. To se posebno može vidjeti na području Konavala, gdje je prema evidencijama M.Đ. poginulo na partizanskoj strani 102 osobe, od čega 76 (74,5%) otpada na one koji su unovačeni dolaskom partizana.

U borbi za Boku Kotorsku poginulo je 28, kod Mostara i Širokog Brijega 26, a oko Rijeke u Hrvatskom primorju i Istri 17, što znači da su ti mladići svjesno slani u smrt, posebno na ta tri mesta, prema želji onih o kojima je već bilo riječi. To su oni koji su dobili metak u prsa, a tom broju bi trebalo dodati one, koji su dobili metak u ledu.

U nastavku knjige se navodi da je ubijanje na Daksi trajalo više dana. Opisuje susret sa svojim suseljanom **Ivicom**, koji njemu i drugu **Anti** kaže, da se nalazi u KNOJ-u, gdje sudjeluje u čišćenju suradnika okupatora, pripadnika ustaške vlasti i ustaške organizacije. U nastavku kaže: "Likvidiramo ostatke onog režima, odvodimo ih na Daksu i svaku noć po nekoliko strijeljamo".

Jurišić na to dodaje: "Strijeljate bez osude"? Ivica odgovara: "Kakve osude"? Mi smo suci i izvršitelji kazne.

Autor knjige kaže, da im se na te izjave kosa dizala. Upitali su Ivicu sudjeluje li i on u tome, na što on kaže: "Svaku večer i to vrlo rado".

Slijede njihovi komentari i razmišljanja, te se podsjećaju njegovih ispada u Pelješkom odredu, kada je jednom odbacio mitraljez i pobegao, te se čitav dan nije pojавio, kad je kao student medicine liječio ljudе po selima, mada gimnaziju nije bio završio, zaspao na straži dok je čuvao

zarobljene Nijemce, zbog čega su ga se morali oslobođiti, i poslati na Lastovo. Sada on postaje veći komunist i patriot od ostalih (vidi str. 155-157.).

Vrlo zanimljiva pojedinost koju izlaže na str. 185., razgovor je s rođakom **Baldom**, koji mu pripovijeda o partijskom sastanku, koji je održan povodom dolaska **Milovana Đilasa** u Dubrovnik. Vodio ga je **Marin Cetinić**. Nakon raspravljenih niz problema svi su čekali da Đilas dade ocjenu njihovog rada. Prve Đilasove riječi upućene Marinu, bile su:

- Reci mi, Cetiniću, koliko ste neprijatelj ubili, ovdje u Dubrovniku;
- Dvadesetak - odgovorio je Marin.
- Malo, malo, morali ste više. Znate li vi koliko se tog ološa sjatilo u vaš grad. Ima ih odasvuda, a najgori su oni koji su služili okupatora. Takvi i danas rovare među narodom protiv nas. Vi ste ih morali sve likvidirati da grad ostane potpuno naš i čist od svih rekacionarnih elemenata."

Na nabrojenim saznanjima i spoznajama autor razmišlja, pa među ostalim kaže: "Bilo mi je teško pri pomisli da pripadam Partiji, koja dopušta ovakove zločine. Bože, imaju li ti ljudi savjesti? Plaše li se sutrašnjice i srdžbe Božije"?

On je postepeno otvorio svoje oči i viđio, gdje se našao, pa piše da je zaželio sve napustiti i otići negdje gdje će u miru biti sklonjen od te strahote i dubrovačke stvarnosti. Postavlja sebi pitanje, gdje otići i nestati? Nigdje! U kolo sam se uhitio i sada treba igrati mimo svog uvjerenja. Bože kakav težak dan!"

U čitavoj knjizi dolazi u sukob on (njegov odgoj i karakter, moral) i Partija, koju upoznaje u njezinoj srži, a koja je suprotnost od njegovog pogleda na svijet. Ta partija koja je dijete sotone. Knjiga je snažno svjedočanstvo, javna ispovijed čovjeka, koji na kraju mukotrpnog životnog puta u partizanima i JRM dolazi neizravno do saznanja da je zaludu učinio velike žrtve. Isto tako, kao što se stjecajem okolnosti našao u partizanima, tako stjecajem okolnosti i napušta ponužen i povrijeđen te redove.

Međutim, on je moralni pobjednik s raščišćenim pojmovima.

Doda li se spomenutoj knjizi D. Jurišića **Titov radiogram 12/107** kojim je 03.12. 1943. naredio Štabu 2. udarnog korpusa, da II. dalmatinsku brigadu izdvoji iz sas-

tava II. proleterske divizije i da je što prije uputi na područje Boke Kotorske i južne Dalmacije, gdje se kaže:

"Drugom korpusu: Drugu dalmatinsku brigadu popunite sa nešto Crnogoraca, uputite na sektor Boka-Trebinje-Metković. U nju da uđe dalmatinski bataljon, koji se nalazi u Hercegovini. Brigada će biti privremeno pod komadnom Hercegovaca. Drugoj dalmatinskoj dajte novog komandanta (članak O. Egića u knjizi "Dubrovnik u NOB-i i soc. revoluciji 1941-1945. g., str. 569).

Kako je poznato da su 1944. četničke horde razbijene od partizana, u zaledu Dubrovnika i uglavnom uvrštene u partizanske jedinice koje su ušle u Dubrovnik, postaju jasna sva ubojstva i genocidna djela, koja su tu izvršena.

U suradnji s hrvatskim komunistima-boljševicima zbivanja postaju jasnija. Niže se lanac instrukcija od nalogodavaca s vrha do izvršitelja.

U pismu, zapravo izvještaju **A. Jurjevića Baje** upućenom u Split "drugovima" 25.10.1944. među ostalim kaže: "Narod u ovom gradu je čudan a donekle i nerazumljiv počevši od onih gospara do pučanina, puni su svojih specifičnosti, koja je veoma bliska svim našim neprijateljima i baš iz tih razloga Dubrovnik i postao, a bit će ukoliko ga ne očistimo i posvetimo punu pažnju centar čitave špiljunaže ne samo Dubrovnik ili južni dio Dalmacije već za veliki dio Jugoslavije naročito Crne Gore, Dalmacije i Hercegovine. Narod u mjestu i okolini nije upoznat ni s najosnovnijim stvarima, a naročito što se tiče naše borbe i našeg pokreta sve promatraju kroz svoje interese privijaju se svakome ulizivanje, to je glavna vrlina veliki su prijatelji angleza i svi ih očekuju nama Hrvatima donekle pristupaju sa simpatijama, dok Srbe ni da čuju i smatraju ih neprijateljima a naročito Hercegovce antagonizam je vrlo jak...." (Primjedba autora - misli se na Hercegovce pravoslavce).

U dugačkom nastavku spominje da je ubijeno 60 narodnih neprijatelja, a među njima 8 popova, odnosno fratara...

Ovdje izneseno svjedočanstvo autora, aktivnog sudionika NOP-a, kroz brojne pojedinosti iz knjige, očito upućuje da se vodila politika genocida prema hrvatskom pučanstvu dubrovačkog kraja i šire, koja se u nizu svojih razornih posljedica osjeća

do današnjih dana u političkom životu Dubrovnika.

Danas, kada su svakom razumnom čovjeku jasni zločini, koje su počinili komunisti vrlo zakamuflirani u tzv. antifašiste, neki iz tih redova kažu "bilo je pogrešaka" ili "takve su bile prilike", premda tome nema opravdanja.

Međutim, na 8. sjednici Predsjedništva Saveza antifašističkih boraca Hrvatske, vrlo je zanimljiva konstatacija izaslanika iz Dubrovnika. Osvrćući se na nedavno (1998.) objavljenu knjigu o Daksi "Crveni teror u Dubrovniku 1944.g." izjavio je za likvidacije na Daksi: "...ipak su te ljudе trebali dovesti pred sud, koji bi im zacijelo odredio istu kaznu"

Dakle, još i danas, nakon 54 godine, postoje hijene koje stoje na poziciji ubojstava nevinih ljudi i žive u uvjerenju da su dobro radili. Za njih bi i eventualno suđenje likvidiranih uglednih ljudi Dubrovnika bila puka formalnost, što je uvijek u toku skoro svakog suđenja za vrijeme komunističke vlasti i bilo.

Postavlja se pitanje, na kakvoj poziciji tzv. pomirenja oni danas stoje? Da li oni zamišljaju da bi njihove preživjele žrtve trebale raširiti svoje ruke i kazati "Dodatak k nama u zagrljaj braćo hrvatske ubojice"? Sve više se nameće pitanje, trebaju li zločinci odgovarati za svoje zločine? Tzv. politika pomirenja vrijedi za pripadnike istog naroda različitim političkim shvaćanjima, ali ne za zločince i ubojice nevinih ljudi. Koja je razlika između hrvatskih sinova ubijenih na Ovčari, u Vukovaru, i drugim statistima, i onih ubijenih na Bleiburgu, Križnim putevima, Daksi, i drugdje širom zemlje? Počinitelji su više ili manje isti, a žrtve su hrvatski sinovi, kćeri, starci, i djeca, ukratko rečeno, hrvatski narod. Zašto danas počinitelji iz prošlog razdoblja 1941. - 1990. i oni za vrijeme Domovinskog rata ne bi bili jednako tretirani?

Mislim, da svaki bivši hrvatski politički zatvorenik, njihovi članovi obitelji, i široki krug prijatelja trebaju dobro promisliti kada glasuju, komu će dati svoj glas, da se opet nad našim narodom ne nastave zločini. Tim više, što se potiho čuju prijetnje udruženih i najavljaju hajke, vjerujući u pobjedu, kad ponovno misle prevariti naivni puk. •

CRVENI TEROR U DUBROVNIKU

Piše:

Zorka ZANE

CRVENI TEROR U DUBROVNIKU: listopad 1944 / urednik Vlaho Benković; fotografije Bozo Đukić et al. - Dubrovnik, Matica hrvatska Dubrovnik, 1998. -231 str.

Ovaj Zbornik sa znanstvenog kolokvija, održanog 27. listopada 1994. u Dubrovniku, objelodanjen mnogo kasnije, obilježava 50. obljetnicu jednoga tragičnog događaja u suvremenoj hrvatskoj povijesti, listopadske žrtve jugokomunističkog terora u Dubrovniku, na Daksi, Orsoli i drugim gubilištima.

Urednik **Vlaho Benković** navodi u svom predgovoru, da kolokvij nije mogao dati konačne odgovore o političkim i ratnim zbivanjima u Dubrovniku. Međutim, "prvenstvena zadaća i svrha kolokvija bila je u tome da se ispravi velika nepravda nanesena mnogim našim sugrađanima i ljudima iz dubrovačke okolice, koji su bez suda i dokazane krivnje bili usmrćeni.... Došlo je vrijeme da se javno ustvrdi istina o Daksi i drugim stratištima..."

Ovo je djelo nekoliko autora raznih profesija, ali svima je bila zajednička težnja da se prikaže istina o Daksi i drugim gubilištima, cijelokupno, zajednički i najednom mjestu.

Trpimir Macan u svom radu *Listopadske prijelomnice i povjesno istraživanje* piše: "Listopad 1944., kao početak tragičnog razdoblja u suvremenom životu dubrovačkih Hrvata, i listopad 1991., kao početak velikosrpskoga napadaja na cijelo dubrovačko područje, dvije su prijelomnice." I dalje utvrđuje - "bez obzira na današnje poglede, nedoumice i buduće istraživanje - da je nerazložno ubijanje 1944. rezultanta ideološke indoktrinacije, podjed-

nako politički svjesne, nazoviznastveno građene i primitivno ortodoksno-folklorno njegovane. Ubijati političare, profesore, svećenike, trgovce, službenike, mladiće, borce i neborce ne može se drukčije shvatiti nego kao zacrtan i promišljeno izveden zločin."

Hrvoje Kačić u članku *Uzroci i posljedice jugokomunističkog terora u Dubrovniku* dotiče i srpski ekspanzionizam, bit i konstantu osvajačke politike i agresije još od 1807., te događaje u II. svjetskom ratu, osobito teror nad pukom Dubrovnika, što su tvrdi, samo odraz nastojanja da se stvari prostor za velikosrpsku hegemoniju. "Međutim Daksa nije jedino masovno gubilište na hrvatskom jugu .. Prvo stratište bilo je na Orsuli. Dovedeno je 12 mladića vezanih žicom, pretežno Konavljana, od kojih je 11 pogubljeno, a njihova tijela su bačena u strme stijene u provaliju. Jedan od njih, Marko Trtoman uspio se spasiti bijegom i on je ujedno živi svjedok smrti najmanje jedanaest nevinih žrtava..." Zatim dalje: "Na mjestima javnog oglašavanja, dana 27. listopada 1944., osvanuo je plakat velikog formata 'U ime naroda Jugoslavije', Vojnog suda Komande južno dalmatinskog područja, iako taj Vojni sud jednostavno nije bio formiran, nije postojao, a da je i bio ustrojen, bio bi ilegalan." Dodatni dokaz za to nalazi se u pismenom izještu Ante Jurjevića-Baje, u to vijeme organizacijskog sekretara Oblasnog komiteta KPH za Dalmaciju "Što se tiče narodnih neprijatelja do sada ih je otpremljeno što ovamo što onamo oko 60 među njima i 8 popova, odnosno fratara... Mi smo strijeljanja objavili plakatom, ali do sada ne sve."

Kačić zaključuje: "Pobjedom jugokomunizma krvavi teror nad hrvatskim narodom počinje u jesen 1944. s Orsolom i Daksom, nastavlja se Tovarnikom,

Ilokom, Vukovarom itd., doseže kulminaciju na Bleiburgu, Jazovki. Macelju itd. Bleiburg je samo jedna od brojnih postaja Kalvarije, kojima je cvijet mladosti hrvatskog naroda prolazio na brojnim križnim putovima četrdesetih godina ovog stoljeća.'

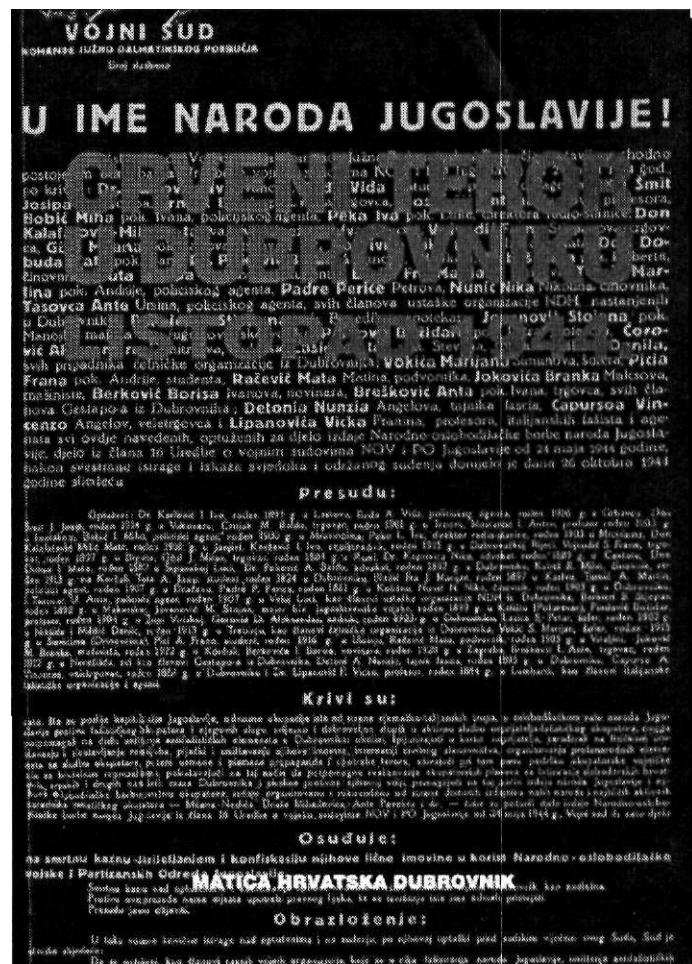
Dubrovačke ratne slike i prilike 1941.-1944. u svjetlu povijesnih izvora prikazao je **Frano Glavina**. U poglavljima "Dubrovnik u talijanskoj zoni utjecaja 1941.-1943.", "Kapitulacija Italije i njemačka prevlast 1943.-1944"; "Šuma je ušla u Grad"; "Sv.Vlaho ratne 1945. godine" i "Odjek partizanskog masakra u Dubrovniku" vrlo detaljno i slikovito opisuje već djelomično spomenuta dubrovačka zbivanja.

U poglavljju "Sv. Vlaho ratne 1945. godine" na posebno originalan način prikazuje prisilnu poslijeratnu proslavu sv. Vlahe, "dok je još bila svježa krv na stratištima Dakse, Orsule, Gospina polja i drugih i sa zebnjom su očekivane vijesti o novim ekzekucijama 'oslobodilaca'... A zatvori su bili puni."

Najopširniji je rad **Joška Radice**, koji je u ovom Zborniku ograničen samo na događaje u listopadu 1944., a koje simboli- zira stratište na Daksi. Iako je na kolokviju obrađeno razdoblje sve do konca 1945., s obzirom na to da autor radi na knjizi ko- jom će obuhvatiti sve žrtve jugokomunističkog nasilja u ra- sponu od 1941. do 1971. na širem dubrovačkom području. U radnji su prikazani: -prvi dani jugokomunističke-boljševičke vladavine na prostorima južne Hrvatske; - partizansko kazneno zakonodavstvo i partizansko sudstvo u praktičnoj primjeni listopada 1944 (a to su temelji na kojima je počivala i na kojima je izgrađena Titova Jugoslavija), - i prva poznata ubojstva po odluci rukovodnih tijela komunističke partije i Ozne, tih nositelja progona i egzekucije... Studiozno je obra- dio kroz poglavlja *Partizani dolaze* ulazak 1.i 4. bataljona 10. hercegovačke brigade, te 3. bataljona 2. dalmatinske proleterske brigade na čijem je čelu bio major Đuro Četnik-Jovanović, koji postaje komandant grada.

Tako opisuje prve nestanke građana i seljaka, zbivanje na Orsuli uz poimeničan popis ubijenih, čija su mrtva tijela plutala morem i barkama su ih kupili po moru. "Jesu li svi ubijeni na Orsoli zaista pokopani ili su neki svoje vječno počivalište našli u moru u koje su baćeni? Daksa, otok - stratište, opisano je sve, o sudbonosnoj noći, posljednjim pozdravima, o plakatu "U ime naroda", o obrazloženju, istini o suđenju, indeksu suđenih lica - imeniku ispisanom abecednim redom, a potvrđuje sve datume kada su strijeljane osobe navedene u oba oglasa. "S obzirom na datume upisane u INDEKSU treba prihvatići da su ubijeni 25. i 26.1stopada", a tu je i cjelokupan popis ubijenih. Prilozi su i fotografije; staza prema stratištima, prostor oko stare crkve Sv. Sabina na kojem su brojni grobovi žrtava i spomenik žrtvama na Daksi podignut 1994.

Josip Sopta opisao je stradanje franjevaca Provincije sv. Jeronima na Daksi i drugim gubilištima u listopadu 1944. "Šest franjevaca Provincije sv. Jeronim izgubilo je do tada

život, među njima *Marijan Blažić, Toma Tomašić i Gerard Barbir*, čije je životopise prikazao, ali i ustvrdio kako se njihovim pogubljenjem kraj drame još nije nazirao.

O ocu Petru Perici dao je kratak pregled života Josip An-

tolovic. O. P. Perica ispisjevao je predivnu pjesmu "Do nebesa nek' se ori!", (koju je uglazbio Milan Smolka, tadašnji profesor travničke gimnazije), a također i pjesmu "Zdravo djevo", koje su postale najpopularnije pjesme u hrvatskom narodu. Na kobnim plakatima s imenima svećenika i drugih uglednika bilo je i njegovo ime. "Pogubljeni u prvom naletu jugovojske bili su, možemo mirne duše reći, elita hrvatskog i katoličkog grada svetog Vlaha.

Isto tako i "don Đuro Krečak", paroh Sv. Mihajla, zbog hrvatskog domoljublja završio je na stratištu na Daksi 1944. mučeničkom smrću svoj plemeniti život. O njegovom životu napisao je prilog **Luko Bradarić** opisujući ga kao neumornog istraživača i pisca, koji je objavio više raznovrsnih napisa, rasprava i eseja, a uz svećeničko i javno djelovanje bio je veliki domoljub i borac za hrvatska prava.

I na kraju, mora se ustvrditi: ova je knjiga golem znanstveni, stručni i primjerni doprinos dubrovačkih domoljuba na rasvijetljavanju zločina na Daksi, ali *Daksa je samo jedan u nizu sličnih ali mnogo manje osvijetljenih zločina*.

MONTIRANI UDBIN PROCES U ZADRU PROTIV HRVATSKIH DOMOLJUBA

(Osprt na knjigu JOSIPA BILUŠIĆA: HORA, ZADAR 1974.

- Hrvatska oslobodilačka revolucionarna armija,
izd. DAVSON-Drežnjak d.o.o. Zagreb, 1999.)

Od lipnja do kolovoza 1974., u Zadru je uhvaćena skupina domoljuba, koji su pripadali tzv. Hrvatskoj revolucionarnoj oslobodilačkoj armiji, ukupno njih 16. Osudeni su na ukupno preko 100 godina robije i upućeni na izdržavanje kazne u omraženim robijašnicama bivše Juge, u Lepoglavi i Staru Gradišku. Kako u knjizi stoji, skupinu su predvodili ŽELIMIR MEŠTROVIĆ i JOSIP BILUŠIĆ. Već na početku suđenja, moglo se vidjeti, da je proces montiran, a presude već unaprijed donesene. Suđenje je trebalo samo formalno sprovesti i farsu do kraja privesti. O kaznama uobiće nisu odlučivali sudci zadrskog Okružnog suda, već moćnici u Centralnom komitetu Saveza komunista, a sudci su bili jadni poslušnici koji su trebali izvršiti naređeno. Moramo se prisjetiti, daje u isto vrijeme bilo organizirano suđenje crnogorskim ibeovcima na čelu kojim je stajao Vlado Dabčević, pa je trebalo slično suđenje upriličiti i u Hrvatskoj, te osuditi toliko nevinih ljudi na tako težke i dugotrajne godine robijanja. Zato je trebalo pohvatati sumnjive u Hrvatskoj, a Zadar su izabrali svetosavski staljinisti-komunisti, jer je bio "leglo nacionalista" u vrijeme maspokreta, kako ga je označio omraženi voda komunističke partije Jugoslavije. Ovo suđenje, kako zorno prikazuju zapisnici u ovoj knjizi pokazuje još jedan primjer, kakav je težak položaj hrvatskog naroda bio u bivšoj Jugi - tamicu Hrvata.

Hrvatima se sudilo samo zato što su Hrvati i to je bila njihova najveća krivica.

Piše:

Bruno ZORIĆ

U srbskim fašističkim robijašnicama dijeljim Hrvatske bilo je još slobodnih mijesta i trebalo ih je popuniti nedužnim Hrvatima. Zato je izmišljeni proces valjalo održati, ljude osuditi, kako bi se drugim Hrvatima pokazalo da i dalje ne smiju slobodno misliti i slobodno živjeti, već su

osuđeni na vječitu hrvatsku šutnju, patnju i stradanje.

Prvoobtuženi je bio ŽELIMIR MEŠTROVIĆ, a drugoobtuženi JOSIP BILUŠIĆ.

Knjiga je zbir dokumenata sa suđenja (zapisnika, rješenja, presuda, žalbi). Autor knjige, dobio je sve te dokumente od Administrativne komisije Vlade RH i zahvaljujući tome, knjiga predstavlja fakt

**Josip Bilušić
H.O.R.A. Zadar 1974.
MONTIRANI PROCES UDB-e**

13	14	77
6,5	6	8
7	5,5	6
3,5	2	5
2,5	7	1,6

UDB-e

grafski prikaz jednog suđenja, koji predstavlja pravo ogledalo političkog sustava koji je na sreću, prošlost, ali krvava i bolna.

Knjiga je podijeljena na nekoliko pogлавja, vremenski redom, kako su se zbivali događaji, odnosno kako je suđenje teklo. Prvo se navodi obtužnica, zatim zahtjev za izuzećem sudaca (Srba), odbij enica toga zahtjeva, zapisnik o podatcima o obtuženima, te prijepis sudske razprave o krivici drugoobtuženog Josipa Bilušića, "prepričan" (doslovce), s magnetofonske vrpce, a nadopunjeno diktiranjem sudkinje o Bilušićevoj razpravi i obrani, koja je nadasve bila hrabra, pametna, odlučna, mogli bismo reći junačka.

Bilušić je govorio i branio se hrabro i odlučno, njegove dosjetke u vezi suda i sudca, te naredbodavaca, bile su snažne i prožete grubim dosjetkama uz grub rječnik, ali to je odgovaralo takvom vremenu i takvom mjestu, gdje se ova farsa odigravala.

Josip Bilušić nije osjećao strah pred predstavnicima sudske vlasti, koji su bili eksponenti jugoboljševičke vlasti i njihovi sluge, sluge režima, sipao je istinu jasnu i britku, ukazao da se sudi nevinim ljudima Hrvatima samo zato što su Hrvati i što žele to biti i ostati.

Iz zapisnika se može pročitati da je JOSIP BILUŠIĆ iznosio istinu, bacao je tu istinu sudcima u oči, ali je i zbog nje, što se drznuo vrijedati bivšeg jugoslavenskog satrapa, posebno okrivljen i ponovo suđen u vrijeme istog sudskega procesa, te mu je kazna maksimalno povećana.

Josip Bilušić, u vrijeme svojih izkaza, pred sudcima, u navedenom procesu, razmatra pitanja hrvatske povijesti, spominje pokolje hrvatskih vojnika i civila u BLEIBURGU, Dravogradu i drugim stratištima hrvatskoga naroda, te ukazao na položaj hrvatskoga naroda u bivšoj Jugoslaviji, koje je bila i ostala najmračnija tamnica u Hrvata, u cijeloj njihovoj ponosnoj i težkoj povijesti.

Zanimljivo je da mu je sudska vijeće dopušталo da cijelo vrijeme o tome otvoreno govori, ali to je stoga, što mu je već

unaprijed spremalo novu obtužnicu i veću vremensku kaznu robijanja.

Prva presuda Josipu Bilušiću glasila je na 14 godina težke robije, a Vrhovni sud Hrvatske kaznu je povećao na 15 godina. Josip Bilušić odležao je 11 godina robije i uvjetno je odpušten s daljnega izdržavanja robije 1985. U knjizi se ne navode ostali obtuženici i tijek njihova suđenja, ali se razaznaje koliko je tko dobio godina robijanja, a nekim je i konfiscirana i imovina, jer je srbski režim iz Beograda, Hrvate želio uništiti ne samo fizički, psihički već i pljačkom hrvatske imovine.

Protiv Bilušića se podiže nova obtužnica, a zatim se u knjizi navodi obrana odvjetnice DAFINKE VEČERINE - MARJANOVIĆ. Kao posebno poglavje donosi se presuda Okružnog suda u Zadru, žalba javnoga tužitelja, odbij enica molbe za pomilovanje, podatci o premještanju robijanja iz Stare Gradiške u Lepoglavu, zatim uvjetni odustup.

U knjizi nema izkaza ostalih obtuženika, njihove presude se ne iznose, njihovo suđenje i svjedočenje, pa ostaje dojam nečega nedorečenoga. Ali, valjda, tako nije ni zamišljena ova knjiga dokumentata jednog suđenja i jednog okrutnog vremena, u kojem su Hrvati stradavali, samo zato što su željeli slobodno živjeti i bolje živjeti u svojoj samostalnoj i slobodnoj domovini.

Sva ta patnja, pomogla je da se rodi hrvatska sloboda i hrvatska DOMOVINA, jer bilo je već vrijeme, da režim srbočetnički, poklekne i nestane pod teretom vlastita zla koji je počinio nad hrvatskim ljudima.

Knjiga predstavlja, kažimo još i to, vrijedan pisani dokument jednog vremena i jednog zločina. U tom vremenu i tom zločinu, glavni akter bio je JOSIP BILUŠIĆ, čijoj se hrabrosti, inteligenciji i domoljublju moramo diviti i poštivati njegovu žrtvu. •

U svibnju je u HDPZ-u, gđi Kaji Perković, pristigla lijepo oblikovana pozivnica za 5. obljetnicu Obnoviteljske skupštine i posvetu barjaka *Društva Hrvatska žena Vukovar*, koja će se održati u subotu 29. svibnja 1999.

No nužno je o *Društvu Hrvatska žena* napomenuti nekoliko najvažnijih činjenica, s obzirom na ulogu koje je imalo u povijesti, a trebalo bi imati i dalje u hrvatskome nacionalnom i kulturnom životu.

Hrvatska žena je osnovana u Zagrebu 21. svibnja 1921. s programom rada na socijalnom, humanitarnom, kulturno-prosvjetnom i nacionalnom području. Prva predsjednica bila je Zora pl. Trnski (kći Ivana pl. Trnskog, hrvatskog pjesnika), potpredsjednice Ivka barunica Ožegović i Marija Kumičić (supruga Eugena Kumičića), tajnica Slava Furst, blagajnica Olga Barić, a odbornice Marija Radić (supruga Stjepana Radića), Julijana Galić, Jelisa Horvat, Anka pl. Teklić, Jelka Basariček, Marija Kovačević-Milanov, Josipa Posilović, Draga Karlović, Anka pl. Kašner i Marija Ćepulić.

Rad je krenuo vrlo intenzivno u obavljanju mnogobrojnih dobrotvornih akcija, u razvijanju i dizanju hrvatske nacionalne svijesti i nizu kulturno-prosvjetnih manifestacija. Iste godine osniva se prva podružnica u Petrinji, zatim Karlovcu, Sisku i Požegi, a potom u Daruvaru, Glini, Ogulinu, Vukovaru itd. Podružnica u Sarajevu osnovana je 1922., a prvom je predsjednicom bila poznata hrvatska književnica Jagoda Truhelka. Uskoro se ogranci osnivaju i u ostalim dijelovima Bosne.

Uz nabrojene aktivnosti Društvo je objavljivalo knjige hrvatskih spisateljica, uređivalo časopis *Naša žena*, čija je urednica bila dr. Zdenka Smrekar, i časopis *Hrvaticu*, koji je uređivala Marija Jurić Zagorka, a u kojem se izvještavalo o djelatnostima svih podružnica.

SUSRET S DRUŠTVOM "HRVATSKA ŽENA"

Već za stare Jugoslavije bilo je pritisaka na Društvo zbog hrvatskog opredjeljenja i domoljubnog rada, a 1945. je ono definitivno nestalo. Ipak ogranci Društva diljem svijeta održali su svoje djelovanje do danas. Tako su američke Hrvatice obnovile Društvo i to opet prvo u Petrinji 8. rujna 1990., a zatim u Sesvetama 25. studenog 1990. Uskoro se Društvo razgranalo diljem Hrvatske. Nastali su ogranci u Karlovcu, Zadru, Požegi, Krapini, Poreču, Sisku, pa se ukazala potreba za osnivanjem Središnjice društva. U Zagrebu je 1993. održan I. sabor. Za predsjednicu je izabrana dr. Ljerka Eljuga, za dopredsjednice Marina Mihelčić, Mira Bešlić i Marija Butković, za tajnicu Julija Fabijanić, a za počasnu predsjednicu mr. Gordana Turić.

U svom Statutu (čl. 9.) *Hrvatska žena* je zacrtala svoj program: *poticati i razvijati duhovne vrijednosti, čovječnost i društvenost hrvatskih žena, a posebice ljubav prema domovini, te promicati kulturni, zdravstveni, gospodarski i svekoliki probitak hrvatskog pučanstva, a posebice hrvatske žene.*

Međutim, u tijeku ratnih zbivanja Društvo je usmjerilo sve svoje aktivnosti na pomoć u obrani i ublažavanju posljedica rata. Nizale su se bezbrojne akcije: od brige za ratnu siročad, za branitelje i invalide Domovinskog rata, za zbrinjavanje i smještaj prognanih i njihovih obitelji, u prikupljanju sredstva za sve te pomoći i bezbroj drugih aktivnosti. Pristupilo se i izdavanju vlastitog glasila, i upravo je prigodom obilježavanja Obnoviteljske skupštine predan javnosti prvi broj novog časopisa, sa starim naslovom *Hrvatica*.

Piše:

Zorka ZANE

Vratimo se tragom pozivnice u Vukovar. Društvo *Hrvatska žena* u Vukovaru povodom ove proslave izdalo je publikaciju s povijesnim materijalima: kratkim pregledom povijesti Vukovara i nastankom Društva s detaljnim prikazom svih zbivanja i popisom mnogobrojnih akcija. Valja ponoviti lijepo riječi uveda *"Tog predivnog grada više nema u ovim ruševinama i pustoši, ali taj grad nama je dao svu ovu snagu koju imamo, dao je i hrabrost i nevjerojatnu požrtvovnost našim braniteljima. Bio je u srcima naših ubijenih i nestalih vrijedan svih naših muka, krvi i položenih života".*

Tog dana nazočni su u Vukovaru položili vijence u Aleji branitelja na Novom groblju, a potom smo prisustvovali sv. misi i posveti barjaka u razrušenoj župnoj crkvi sv. Filipa i Jakova. Uništena unutrašnjost crkve, razbijeni prozori i kamenje po podu nisu mogli umanjiti svečanost zajedničkog pohoda i blagoslova zastave po zaštitnici Majci Božjoj Gospi od Hrasta u Vukovaru.

Skup svih podružnica bio je u velikoj dvorani II. osnovne škole. Do sada je obnovljeno i osnovano više od trideset podružnica, ali sve nisu bile prisutne. Ovo je bila zaista zanimljiva i atraktivna manifestacija. Na dugačkim stolovima nalazili su se natpisi svake podružnice, a uz njih bile su predstavnice podružnice sa svojim gastronomskim specijalitetima. Popisala sam sudionice i što su predstavile, kao specijalitete ili gastronomска obilježja svoga mjesta. Neke doduše još nisu iznijele svoje zakuske, ili su još naknadno stizale, a mi smo

morali uskoro i kretati za drugim dužnostima.

Evo po redu sudionica; DONJA STUBICA, ZABOK, KRAPINA, KLOŠTAR IVANIĆ, STUBIČKE TOPLICE, PETRINJA, SESVETE (ovdje je već bilo raspostro obilje lijepih kolača, preko 15 vrsta), ZAGREB (preko 20 vrsta kolača, peciva, domaćeg kruha i dr.), KARLOVAC (naresci, pohani pilići, karlovačko pivo, kolači, prelijepa torta), VUKOVAR (domaćin je priredio obilno), SUNJA (naresci, sočne orahinjače), NOVI TRAVNIK, LJUBUŠKI, ČAKOVEC (8 vrsta kolača i dr.), VARAŽDIN (čuveni klipići, kolači), VINKOVCI, BUŠETINA (malo mjesto, ali predstavnice su ponosno pokazale zadirajućih 20-tak vrsta kolača). Mediteran je prikazao svoje specijalitete; KNIN, TROGIR (smokve, loza, rogač i dr.), ŠIBENIK (pršut, slane srdele, masline), OMIŠ (pršut, sir, masline, kroštule, fritule), ZADAR (smokve, loza i dr.).

Sve ovo je bilo još jedna potvrda visoke uljublene razine naše nacionalne i tradicionalne kuhinje koju treba braniti isto onako grčevito kao što su hrvatski branitelji branili svaki pedalj naše domovine od okupacije raznih McDonald'sa i inih, možemo reći bez pretjerivanja, imperijalista i osporavatelja nacionalnog identiteta na svakom mjestu i u svakoj prilici.

Osjećaj domovine je sveobuhvatan; nju tvore hrvatski krajolici, jezik, duh tradicije u kojoj kultura prehrane ni u kojem slučaju nije na posljednjem mjestu. Želimo da *Hrvatska žena* ustraje u svom djelovanju. •

JOSIP - PEPO PEER ili UZNIČKI PUT JEDNOGA KOSTAJNIČANA

Josip Pepo Peer, Jure Knežović i Bruno Zorić

Jedan od malobrojnih Kostajničana koji je preživio Križni put i nedužan robijao osam i pol godina u komunističkim tamnicama, jest Josip - Pepo Peer.

Rođen je u Hrvatskoj Kostajnici 10. siječnja 1927. Tu je proživio sretno djetinjstvo i dočekao nesretni drugi svjetski rat, napunivši četrnaestu godinu života. Pred kraj rata, u veljači 1945. unovačen je u kostajničku Ustašku posadnu bojnu, koja se ubrzo zatim povlači s brojnim civilima do Bleiburga. Nakon predaje Englezima i razoružavanja, Pepo sa zarobljenim hrvatskim vojnicima prolazi poznati krvavi put povratka preko Dravograda - Maribora - Celja, pa kroz Hrvatsku smjerom Bjelovar - Virovitica - Osijek, te preko Dunava u Vojvodinu.

Proživljene patnje na tom putu, nesretnika u njegovoj koloni, istovjetne su onima već ranije ispričanima: započelo je s bolnim razvrstavanjima, batinanjem, a tada putem žeđ, glad, vrućine, ubijanja onih koji su padali zbog iscrpljenosti, ubijanje jadnika koji su se bacali na lokve ustajale vode da utaže nesnosnu žeđ...

"Svakim je danom naša kolona bivala kraća, jadnja. Bosih nogu s izderanim tabanima, sprženih i izranjavanih tijela nekad smo noću cvokotali od hladnoće i ugriza krvožednih komaraca, a danju ponovno skapavali od žeđi i vrućine. Kojima je preostalo nešto snage, prihvaćali su klonule i vukli ih sa sobom, čak ih i nosili samo da ih krvnici ne poubijaju. To žrtvovanje za drugoga, hrabrost i nadljudska izdržljivost, to mi se najsnažnije urezalo u pamćenje. Isto tako nema riječi kojima bi se mogla opisati hrabrost hrvatskih žena i djevojaka u nekim selima. One su i po cijenu svojih života probijale partizanske straže da nam dobace kruh, sir, kolača, ili boce s vodom ili mljekom.

Nasuprot tome, još ni danas ne mogu shvatiti onoliku krvožednost i okrutnost s kojom su na našu kolonu jurišali čopori žena, čak i djece u nekim drugim selima. Tukle su nas letvama iz kojih su virili oštiri čavli, motikama, izvikujući laži: 'Ovaj nas je klapo četrdeset prve! Ubijte ga!'

U takvim sam se trenucima živo prisjećao Isusova puta pod teretom križa i gomile koja ga je ponižavala. Stražari nas od takvih nisu niti pokušavali zaštитiti.

Kraj moga Križnog puta bio je u Vršcu, gdje su me nakon temeljitog ispitivanja, a i zbog mladosti, s još nekolicinom unočačili u JNA. Ali na moju nesreću, ubrzo se u jednoj pristigloj partizanskoj jedinici pojavio partizan Kostajničanin. Ugledavši me, začudio se i viknuo: 'Zar vas još ima živih?' Optužio me za 'neopisive zločine' koje sam kao ustaša počinio godine 1941. u Kostajnici.

Laž mu je bila toliko prozirna, međutim, Vojnom судu niti moja četrnaesta godina života one 1941., te da sam se tada natjeravao s vršnjacima u dječačkim igrama i nosio pune džepove špekula i dugmadi špekulajući se po sjenovitim kostajničkim sokacima, niti uvjeravanje da oružje do godine 1945. nisam primio u ruke, - nisu ništa vrijedili. Protiv takvog 'svjedoka' ništa mi nije pomočilo.

Usljedilo je danonoćno mučenje: batine, udari strujom, ubodi pod nokte, ispitivanja. Osuđen sam na smrtnu kaznu. Priznajem, tada sam je dočekao s olakšanjem, jer bi značila izbavljenje od ovozemaljskih muka. Stoga i nisam hito iskoristiti pravo na žalbu.

Sažalivši se nad mojom mlađošću i vjerujući da sam bez ikakve krivnje osuđen, žalbu je u moje ime napisao jedan svećenik iz Širokog Brijega, koji je tamnovao zajedno sa mnom.

Smrtnu su kaznu zamijenili 20-godišnjom robijom, što je značilo teški prinudni rad i gubitak građanskih prava. Upućen sam u tamnicu u Srijemsku Mitrovicu. Poslije nekoliko godina stekao sam pravo ponovnog podnošenja žalbe, što sam učinio i kazna mije smanjena na 15 godina. I nakon osam i pol uzničkih godina 'velikodušnošću' predsjednika SFRJ pomilovan sam u povodu Dana Republike i pušten na slobodu, bolje reći poluslobodu, jer tek sam pravu slobodu udahnuo 1990., kad je osnovana naša slobodna Hrvatska.

Da objasnim onu poluslobodu. Kao 'antidržavni element' jedva sam se zaposlio i to na najtežem poslu u Željezari Sisak. Na posao sam svakodnevno putovao vlakom iz Kostajnice, ustajući već u tri sata ujutro, a s posla se vraćao kasnim poslijepodnevnim vlakom. Tek nakon duljeg vremena uspijevam se zaposliti u Kostajnici, najprije u Tvornici trikotaže "Pounje", a zatim u kostajničkom pogonu Elektre - Sisak.

Bez obzira na moj savjesni rad i zalaganje, osjećao sam se poluslobodnim, jer sam bio pod stalnim udabaškim nadzorom. Zatvaran sam za vrijeme svakoga Titovog propuštanja Hrvatskom i Bosnom, i bez ikakva razloga čamio od momenta kada je on krenuo iz Beograda dok se drug ne bi vratio na svoje Dedinje. Jednako tako, čim bi se zbio kakav sukob s milicijom za koji ja nisam niti znao, a kamo li u njemu sudjelovao, ili ako se čulo pjevanje naših starogradskih hrvatskih pjesama na nečijoj svadbi ili drugom veselju, eto milicije na moja vrata, pa zatvaranje, ispitivanje ...

Zadovoljstvo sam nalazio samo u radu. Osnovao sam svoju obitelj, sagradio novu kuću. Dočekao sam rađanje slobodne Hrvatske, osnivanje našega Hrvatskog društva političkih zatvorenika, pohitao sam u Zagreb da se učlanim, kao i u Hrvatsku demokratsku zajednicu još tamo u baraci. Punim sam plućima disao tu hrvatsku slobodu. Mojoj radosti nije bilo kraja.

A onda, 1991. dolazi do ponovnog četničkog ustanka protiv tek osnovane države Hrvatske, naše povlačenje iz Kostajnice, njihovo razaranje naših crkava i domova, prognaništvo. I sin i kći mi stupaju u policijsku službu.

Doživio sam i tu sreću: ponovni povratak 1995. u našu, uvjeren sam, zauvijek slobodnu, ali razorenu Hrvatsku Kostajnicu.

To ti je najsažetije o mojoj životu."

- Reci mi, kada ćeš na dulje vrijeme u Kostajnicu, da Ti ispričam neke događaje s više pojedinosti, pa da ih opišeš, kao što si u "Zrinu" opisao životni put Zrinjanke Ane Pandža-Feketić. Znam da nekima to neće biti drago.

Ali zbog ove generacije hrvatske mladeži koju truju pričama o lijepim prošlim vremenima, moram ispričati istinu. Neka mlade generacije s uključenim mozgovima slušaju kojekakve govornike, a ne da bez razmišljanja primaju sve 'novo za gotovo'.

- Da, od svake bi se Tvoje rečenice dala napisati zasebna priča. A o čemu bi Ti govorio s više detaljnih opisa?, upitah.

- Naveo bih imena ubijenih i umrlih u logorima i na Križnom putu, imena ubojica koja sam zapamtio, imena tužitelja i lažljivih svjedoka. Naveo bih sela u kojima su našu kolonu pokušali nahraniti i onih u kojima su nas linčovali. Opisao bih teror komunističkih vlastodržaca u našoj općini i poduzećima. Previše se toga danas prešuruje.

Tako mije govorio Pepo proteklog 1. svibnja na velikom skupu članova HDPZ u Gvozdanskom. Okupljanje je bilo upriličeno u povodu podizanja križa i spomen ploče s popisom hrvatskih žrtava toga sela, poklanjam seljanima na sam Božić godine 1941., kao i žrtvama ponovnoga četničkog divljana 1991. Spomenik je podignut na ostacima temelja obiteljske kuće poznatoga hrvatskog borca i uznika Martina Grabarevića, uz njegovo zalaganje i uz pomoć Društva prijatelja Zrina.

No, do mojega ponovnog susreta s Pepom nije došlo. Iznenada mu je pozlilo 7. svibnja, hitno je otpremljen u Sisačku bolnicu gdje je ubrzo umro, te je 10. svibnja pokopan na groblju sv. Roka u Hrvatskoj Kostajnici.

Iscrpljeno srce nije izdržalo.

Jedna uznička priča ostala je nedovršena.

Neka počiva u voljenoj hrvatskoj zemlji za koju je toliko propatio.

Ivan Vrpoljac - KRANJČEVIĆ

OPROŠTAJ OD POK. ZDRAVKA VISKOVIĆA

Evo, pala mi je u dužnost teška zadaća da se oprostim nad grobom našeg supatnika i prijatelja. Ne samo istomišljenika nego i osobnog suradnika u radu Društva.

Stoga ću reći ovom prilikom nekoliko utješnih rečenica upućenih tugujućoj rodbini, ali i svima Vama koji ste se ovdje okupili da ispratite na vječni počinak ovoga dobrog i plemenitog čovjeka.

Dragi gosp. Zdravko, dragi naš supatniče!

Okrutna bolest odvojila Te je od Tvoje obitelji, od našeg Društva, od Tvog Metkovića i naše Domovine!

Časno i pošteno kročio si kroz sve nedaće naše teške prošlosti stisnutih zuba. Domovinu našu ljubio si iznad svega i mučenički za nju potrošio znatan dio svog života.

Križ nacije i križ vjere nosio si zajedno s nama.

Matični broj, koji su ti zločinci napisali na ledima, bio je jedno dobro dijelom i matični broj Tvoje obitelji.

Vjerovao si ipak pored svih nevolja i nedaća u slobodu Tvoje i naše Domovine i to dočekao. Sudionik si toga velikog djela, pa na tebe može biti ponosna tvoja obitelj. Metković, pak, može biti ponosan na svoga uzornog sina, jer si pokazao put mnogima kuda treba krenuti.

Skroman, tih, povučen i sklon stvaranju, podmetnuo si svoj život onda kada je našem narodu bilo vrlo teško. To je bilo vrijeme kada ljudski život nije imao veliku cijenu. U najljepšim godinama svog života prezreo si sve užitke i preuzeo žrtvu.

Stoga, u ime svoje, u ime Hrvatskog društva političkih zatvorenika a posebno Podružnice Dubrovnik, hvala Ti, što si učinio za nas i za svoju Domovinu!

Vjerujem da si se pridružio legijama hrvatskih patnika i mučenika koji pred licem Svevišnjega nastavljaju moliti za našu razapetu Hrvatsku i njezin narod.

Zbogom, dragi Zdravko! Laka ti bila hrvatska zemlja, koja Te prima u svoj zagrljav!

Dr. Augustin FRANIĆ

DR. VLADIMIR BAKOVIĆ

S bolom i neizmjernom tugom ispratili smo na posljednji počinak našega plemenitog i dragog brata, koji je iznenada preminuo 20. travnja 1999., u 73. godini života.

Njegov je život bio dugi križni put, koji je započeo 1926. kao najstariji od sedmoro djece katoličke obitelji Vere i Pavla Rakovića. Nakon što su mu oca mučki strijeljali partizani 1942. u Glamочu, pridružuje se majci, braći i sestrama koji kao prognanici stižu, nošeni ratnim vihorom, u Sarajevo. Završio je Nadibskupsku klasičnu gimnaziju 1945. u Travniku, te je i svojim životnim određenjem bio uvijek vezan uz vjeru i trpljenje za svoj narod i svoju obitelj. Iste te 1945. kao maturant biva uhićen i s drugim svećenicima, časnim sestrama i studentima osuđen, zatvoren i proganjan.

Dr. Vladimir Baković

Nakon KP Bileće, Stoca i Zenice, te služenja kaznenoga vojnog roka uzaludno traži posao. Ipak, uz beskrajno strpljenje, dobrotu i rad, nakon poslova radnika, vozača i službenika, upisuje se na Medicinski fakultet, koji završava s najvišim ocjenama. Radio je u mnogim zdravstvenim ustanovama, a pretežiti dio radnog vijeka, odnosno dvadeset tri godine, proveo je u "Plivi" kao glavni i odgovorni direktor "Saopćenja", do umirovljenja 1991. Objavio je mnoge stručne rade, uređivao "Libelli medici", jedno od mnogih stručnih izdanja tadašnje "Plive", sudjelovao u radu na kongresima i stručnim skupovima, te bio i član Hrvatskog društva za povijest medicinskih znanosti HAZU.

Davorka FORETIĆ □

Kad su dalmatinski orjunaši-partizani napali Široki brig i pobili pratre, pucali su i u knjige, jer su tili ubit i rvacku misu u njima. Tako je svaka knjiga iz širokobriške knjižnice dobila i posebnu posvetu, partizanski potpis - metak u korice!

Unda je poslin pada rvacke države vako bilo...

"Zagreb pau, Roško polje nije, u njemu se Kapulica krije"... piva je narod od muke, uzdajući se u svoje križare i ne virujući daje pala rvacka država, te da nas je jopet smistilo u nesritnu Jugoslavijetinu. A rvacki četnici, zvani partizani, uz zvuke Žikina i Kozaračkog kola slavili su svoju krvavu pobjedu. Jer ne srni se nikad zaboravit da su se Tito i Draža sve dogovorili kad su se sastali u Stolicama, u Šumadiji, i kojon prigodom je Draža Titu servira "šumadijski čaj", a ovaj njemu u znak pažnje zagorske štrukle! Otada su zajednički surađivali u rušenju rvacke države, iako su kao agenti engleske i ruske tajne službe, radili jedan drugomu o glavi, te je između njijovi postrojba bilo manji nesporazuma, npr. Titoova privara prilikom rušenja mosta na Neretvi! Nu, da triba doč glave rvackoj državi, u tomu su bili istomišljenici. Zato Draža, nakon dogovora s Titom, kreće u čišćenje istočne Bosne i Drine od muslimana, a Tito u dogovoru s popon Momčilom Đujićem, podiže u Srbu ustank proti rvacke države. Neobaviješteni dijo Komunističke partije, tzv. Vazduhovi revizionisti, pod direktivom tovariša Staljina, izvode diverziju pet dana ranije u Sisku, te se do današnjeg dana ote dvi proturvacke struje: četnička i partizanska - ne mogu nikako dogovorit koja je prva zapucala u rvacku državu.

A da je barem jedan dijo partizansko-četničkog dogovora ispoštovan potvrđio je Bleiburg. I poneki su rvacki vojnici spasili živu glavu glumeći nepismene četnike jer bi take partizani odma pomilovali i pribacivali u svoje redove, daklem Tito je u Bleiburgu ispoštova dogovor koji je postigao sa Dražom - o likvidaciji rvacke vojske. I to dovodi u pitanje tvrdnje pojedini srbo-partizanski "istoričara" koji kažu da bi nas četnici pobili da nije bilo partizana, jer staje unda Tito učinio u Bleiburgu?

Jakako, nego da su u sve bile upletene strane obavještajne službe - i Tito je, ko višestruki međunarodni špijun, zaigra svoje različite kurvanjske uloge: te reka Staljinu: Ne!; razvrga dogovor s krajom Petrom; uništio Šubašića i da uvatit i striljat Dražu Mihajlovića. Poslin je, jakako, poput mudra lisca, pojedine četničke ideologije doveo za svoje prve suradnike, npr. Aleksandra Rankovića, Branka Mamulu, Đoku Jovanića... i oženjio Srpskinju!

A još od orjunaški vrimena Partija i karađordjevićevska vlast su surađivali. I dok su rvacki nacionalisti trunili u srpskin kazamatin i bili ubijani, ki rvacki mučenik Stipe Javor, dотле su komunjare u srpskin kazamatin doktorirali privodeći Kapital i Manifest komunističke partije!

PARTIZANSKO ASFALTIRANJE BIJAKOVE

Za vreme rata Orjuna je partizanske redove popunila svojizin najrigidnijin članstvom, tako da su Rvackon zavladali bojševici četničko-radikalske pasmine. Osobito su Talijani za vreme okupacije Splita, Rijeke i Zadra podržavali intelektualno uzdizanje Orjune i partizana, jer se često nije znalo ko je ko među tim silnim proturvackim fiškalim. Uostalon, "knjigu o Orjuni" napisala je Rvat, Niko Bartulović, usrid Splita!

Tako je stvorena mračna, crvena i krvava politika, a njezin su svitonazor, duv i uljudba, dobili, ki školovanu i znanstvenu potkripu - obrazac tzv. kangrgine ideo-loške toljage - kojon je, slikovito kazano, mava četnik-komunist! I vremenom je u nesritnoj Rvackoj najprofitabilnije zanimanje postalo bit udbaš, tj. uhoda svega rvackoga! Ko je tijelo u životu materijalno uspit, nije smjio bit Rvat! Iz naši sela matere su dicu ispraćale ričima: Dabogda se nikad ne vratijo! Jer znale su matere da je krvav kruv ko ga na selu grize!

Tako je rvacki orjunaški kadar popunijo ovujugoudbašku elitu po gradovin, jer biti udbaš značilo je imati goleme privilegije. I dok su, daklem, po velikin gradovin udbaške redove popunjavalni različite lopine, muktaši i bilosvitski vagabundi, po manjin mistima - u upravu partijski nenašodni mjesni odbora - ulazili su sve sami seoski bitange i probisvijeti, koji bi i rođenu mater prijavili za gucaj loša vina, a kamoli ne bi cinkali svećenike, pazili di je ko šta reka, zapiva, koje obavijo kakvi kršćanski obred i s. Jer nije imao kod drugi!

Na rvackon selu za Partiju nije bilo kadra. Rvacko selo je sačuvalo svoj pošteni obraz i tamo nikad za Udbu nije bilo ni kruva ni vode!

A posebice u rvackin ustaškin selima bilo je gotovo nemoguće naći čovika koji bi služio srbokomunističkon Titinu režimu, tako daje izbor pa na rebamble i redikulaste pojedince, ukoliko ji se uopće moglo naći u tim selima.

Tako su u mnogim mistima dalmatinske zagore klinički idjoti i debili bili prisjed-

Piše:

Stanislav PEJKOVIC

nici mjesni zajednica, narodni odbora i sekretari Komunističke partije.

Zanimljiva je priča iz sela Žvrljeva. Daklem, u mistu Žvrljevu, Maćuku Gubikuću u ditinjstvu udarila je, pri velikoj promaji i propuvu, škura drito posrid čelenke i otada su mu ostale trajne poslidice. Još kad je priboljio reumatsku groznicu, a da to nije ni zna, niti je za to unda bilo lika, bijo je sasvim zrijo da mu ništa nije bistro, i da nikad neće naučit koliko je dva više dva. Partija je to na vreme primjetila i uvidila da je Maćuka zrijo za njezine redove, te je u liku njegove munjene osobe ujedinila sve tri funkcije i našla svoga jedinoga člana u čilomu Žvrljevu! Maćuka je bijo i sekretar partije, i prisjednik mjesnog odbora, i prisjednik narodne fronte. A svaki svoj govor započinja bi ričima: "Drugovi i drugarice, eba mi pas mater, ako nije tako!"

Nu, škuron udareni partijski kadar u Žvrljevu, i nije bijo brezopasan kako se na prvi pogled činilo. Sla je on u općinu redovo "strogovo povjerljive informacije"!

A čega tu sve nije bilo: "Mijo Mlakonja šverca gnjoj, za Veliki petak ždere bakalar... Antuka Živac imade gostijonicu brez Tite, žena mu piva "aleluja" u crkvi... Sin mu uči Svaučilišta u Zagrebu i imade kemijsko pisalo na kojem su boje neprijatejski poredane, od crvene priko bile sve tam do plave... Iko Mrkač zove junca Đoko i time vriđa tekovine narodno-oslobodilačke borbe... Pop je kupijo omladini jedan šah-mat, pušku na vazdušni pogon i jedno mantel pumpalo... U kinu se gledaju kajbojski vilmovi i to brez žurnala... Stipe Živac svinjskin đubron gnjogijo vinograd dok je uza nj trčala Titina štafeta i time smradon ometa njezin svečani prolaz... Stari Mrgud uvečer uz komin laže omladinu da imadu moretine i vukodlaci... Baba Kate iznila kipiće sve-toga Ante kad je grmilo i š njime mavala

antinarodnon elementu drugu Bogu da ustavi krupu...

Nu, ove Maćukine gluparije nisu bile niti malo brezopasne! I bilo je otučeni bubrig i puno se je krvi ispisalo radi ovi njezini špijunarija. I znalo se dobro da je na Katalinića brigu postoj a mali bazenčić s vodon, u koji bi metnili osumnjičenoga, pri kraju bi ga zavezali, a unda u nj ubacili zmiju. Iako je to bila bilouška i brezopasna, svejedno, da ga vidin majci komu bi bilo lako bit u vodi sa zmijom i dok mu se ona plete oko nogu. I ko unda ne bi i crnog đavla prizna samo da ga iz te vodurine izvadu vanka!

Udbaš bi pita: "Jesi li vriđa Titu i Jovanku?", i ako mučiš, eto ti zmije!

I šta š drugo nego priznat i dobit koji mjesec ili godinicu robije. A dikod si mora potpisat komad papira a da nisi ni zna šta na njemu piše, i ko zna ko bi unda radi toga nagrabusij! O! I koliko bi oti nesritnik ni kriv ni dužan odrobija! Zmijska tu posla i vrimena bila...

A milicija je znala navraćat u svog dojavnika Maćuke, ma se u njega nikad ne bi okusili njanci kruva, jer se on ranijo spužima, žabama, a kadikad i mekinjama. On nije zna šta su novci jer ga je Partija istrenirala samo za ono za šta jon je triba. Sama Partija dala mu je konspirativno ime Blento.

Nesritnjak Maćuka Gubikuća Blento kad bi doša u prodavaonicu štogod kupit unda bi kupijo vriću papira ili sanduk čačkalica! Toliko je trizmenbijo! Ali špijat, to je zna. Bijo je istreniran ki čuko! Tute nije bijo niti malo blentav.

I skoro da bi svako naše malo mesto moglo ispričat vaku istinu o svomu partijskom kadru jer komunisti su i vake morali imat uza se, držeći se one: boje išta nego ništa!

Zato nije niti malo čudan slučaj jednoga od vodećih imocki partizanski idejologa, koji je tijelo asvaltirat planinu Bijakovu i na njoj posadit oraje, tako da bi jii se poslin kad rodu, samo streslo i dolika sve poku-pilo!

KRVAVA JESEN 1944. U LAŠVANSKOJ DOLINI

Svjedočenja Dragana Tarabe iz Malog Mošunja - Stara Bila

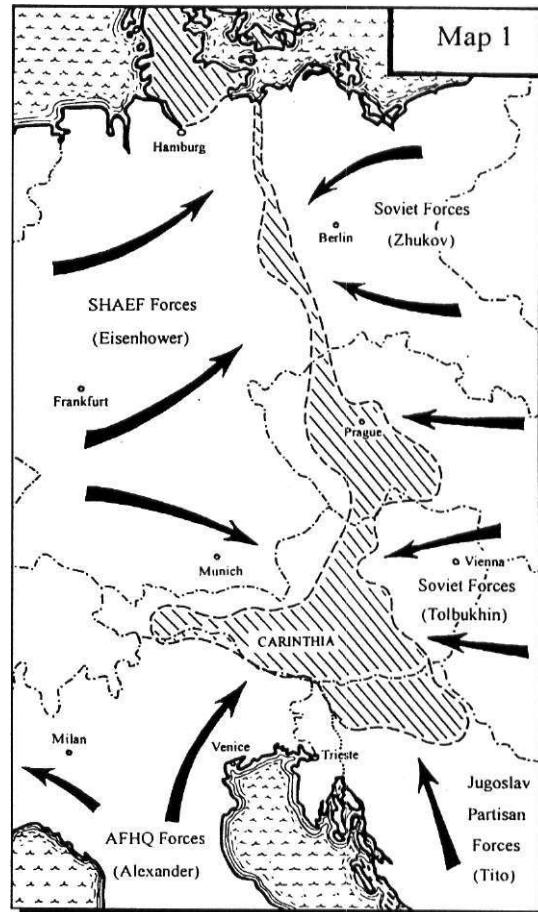
Piše:

Prof.mr. Vjenceslav Topalović

Dobro se sjeća Dragan krvavog mjeseca listopada i studenog 1944., kada su partizani došli u njihovu obiteljsku kuću pa kaže: "Čim su ušli u kuću odmah su pitali za domaćina? Otac se javio i rekao "Ja sam domaćin (otac je inače bio invalid još iz prvog svjetskog rata ranjen u Italiji na Galiciji). U kući su se zatekla i otčeva dva brata, Ivica i Srećka na Križnom putu, negdje pod Triglavom su partizani zarobili i odmah na licu mjesta strijeljali." Evo i trećeg krvavog slučaja kojeg Dragan iznosi, pa kaže: "Bio je to 22. listopad 1944. kad je Travnik pao u partizanske ruke, a moj amidža (stric) našao se u vojarni kao hrvatski vojnik čuo sam da je, bio zarobljen i da je negdje u koloni zarobljenih hrvatskih vojnika odveden prema Donjem Vakufu, (Donjem Uskoplju) odakle se nikad više nije vratio, vjerojatno je tamo strijeljan. Lašvanska dolina zadnjih mjeseci 1944. i prva polovica 1945. bila je obilivena nevinom hrvatskom krvlju od partizanskih koljača." Tako u knjizi "HOS" izdana u Argentini 1979. na str. 82 stoji i ovo: "U selu Vitez dva partizana od 14. godina, zaklali su prema nalogu komesara 40 domobrana."

Bleiburžkom polju su nas Englezzi zarobili i razoružali, a zatim odmah izručili partizanskim koljačima, poslije su nas masovno ubijali, eto hvala Bogu, nekako sam ostao živ, prošavši tu golgotu Bleiburga i Križnih puteva. Moja dva brata Ivica i Srećka na Križnom putu, negdje pod Triglavom su partizani zarobili i odmah na licu mjesta strijeljali." Evo i trećeg krvavog slučaja kojeg Dragan iznosi, pa kaže: "Bio je to 22. listopad 1944. kad je Travnik pao u partizanske ruke, a moj amidža (stric) našao se u vojarni kao hrvatski vojnik čuo sam da je, bio zarobljen i da je negdje u koloni zarobljenih hrvatskih vojnika odveden prema Donjem Vakufu, (Donjem Uskoplju) odakle se nikad više nije vratio, vjerojatno je tamo strijeljan. Lašvanska dolina zadnjih mjeseci 1944. i prva polovica 1945. bila je obilivena nevinom hrvatskom krvlju od partizanskih koljača." Tako u knjizi "HOS" izdana u Argentini 1979. na str. 82 stoji i ovo: "U selu Vitez dva partizana od 14. godina, zaklali su prema nalogu komesara 40 domobrana."

Što reći na sve ove patnje hrvatskog naroda u tijeku drugoga svjetskog rata, na prostoru Lašvanske doline, nego: neka je žrtvama pokoj vječni, a živima da se ove i ovakve patnje i žrtve nikad više ne ponove. □

Područje koje se 7. svibnja 1945. još uvijek nalazilo pod njemačkim nadzorom

Dokument br. 6

Predmet: razmještaj predanog osoblja, izbjeglica, ratnih zarobljenika

Stožer 46. divizije 11/G.4.

Vaš br.: 6/3/1 od 13. svibnja 1945.

Sljedeća se informacija daje pod kategorijama.

1. Logor za ratne zarobljenike se nalazi u WOLFSBERGU. U privitku je popis osoba koji se tamo nalaze. Njihovo izvlačenje organizira britanski časnik.

2. Premještaj ruskih bivših ratnih zarobljenika uz britanske i francuske ratne zarobljenike u GRAZ se također organizira.

3. Svi su bivši ratni zarobljenici послani u taj logor, te će biti izvršen vaš A. 16 od 13. svibnja.

B. Prognani civili.

4. AMG imaju dva izbjeglička logora za civile u tim područjima.

Sve civile se upućuje tamo radi stavljanja na raspolažanje AMG-u.

5. Pošto je taj logor bliži nego MICHELDURF, možemo ga koristiti dok ne bude ukupno 800. Nakon toga će trebati organizirati premještaj. Ovaj je logor trenutno pun.

C. Predano osoblje.

SVIBANJ 1945. U BRITANSKIM DOKUMENTIMA (IX.)

6. Madžara.

(a) LASZIO DIVIZIJA 7000

Područje sabiranja PREITENEGG Y 7017

Razoružani i sami drže stražu nad svojim oružjem. Popis oružja ćemo naknadno poslati. Hrane se iz ovog stožera od hrane iz njemačkog skladišta.

(b) Madžarska vojna akademija 400

Okupljeni u ST. LEONHARD Y 6219

Hrane ima za 10 dana.

(c) Madžarske zborne jedinice 2000

Okupljeni & 6516.

Hrane za 4 dana.

1. Hrvata

HRVATA 700

Okupljeni kod REICHENFELS Y 5724

2. Kozaka

(a) 6600 KANANAFF divizije 15 Kozaka konjaničkog zbora

Okupljeni u GRIFFEN Y 5591

Loše stege.

Hrani ih ovaj stožer

Svi s konjima

(b) 1500 još na putu

Dokument br. 7

OBRAZAC ZA PORUKE

Šalje: 38. Irska brigada

Prima: 46. divizija

na znanje

2. INNISKS 2. LIR 1.R.IR.F. 17. terenska postrojba 254. A tenkovska baterija D potporna skupina 152. terenski sanitet Aeskadron 56. izviđačke postrojbe B eskadron 46. izviđačke postrojbe A eskadron 2. R. tenkovske postrojbe.

0.12 (.) nastavak izvješću s terena 18.00 sati 14. svibnja(.)

17. TERENSKA REGIMENTA

Predano osoblje

Zadržani u područje

GRIFFENAD5591

Kozaka	7.000
369. divizije	3.000
Skupina armija 'E'	700
42. Jaeger	300
raznih	500

Zadržani u područje

BLEIBURGA D 6178 raznih

(dio skupine armija 'E')	600
UKUPNO =	12.000

Ukupnog osoblja izvučenog 14. svibnja 3.000

To uključuje djelove Skupine armija 'E' i 42. Jaeger.

Smjer kretanja prema KLAGENFURTU.

Odlagalište neprijateljskog oružja i opreme kod 572882.

Neposredno za 46 div. THL

Ova se poruka može odaslati u pisanom obliku svakim sredstvom osim WT

(potpis nečitak)

Dokument br. 8

OBRAZAC ZA PORUKE

Šalje: 38. Irska Brigada

Prima: 46. Divizija

na znanje

2. INNISKS 2. LIR 1.R.IR.F. 17. terenskoj postrojbi 254 A. tenkovskoj bateriji D potpornoj skupini 152 terenskom sanitetu A eskadron 56. izviđačka postrojba B eskadron 46. izviđačke postrojbe A eskadron 2. R. tenkovske postrojbe.

0.7 (.) IZVJEŠĆE S TERENA 1800 sati 14. svibnja (.)

Jedan (.) 17. terenska postrojba pod zapovjedn. B eskadron 46. izviđačkih nosača D potporna skupina (.)

(a) F brigada 51. divizije 3. JUGOSLAVENSKA vojska prošla RUDEN D. 5886 kreću prema sjeverozapadu prema svom brigadnom stožeru, javili su se u EBERNDORF D.4878.

(b) pripreme za prihvat predaje HRVATSKE VOJSKE koja broji nekih 500.000 i koji se nalaze JUŽNO od RIJEKE DRAVE i SJEVERNO od BLEIBURGA D 6178.

(c) približan broj predanog osoblja u području iznosi 13.000

Dva (.) 1. R. IR. F. (.)

(a) Bolnički vlak stigao u LAVAMUND D 7283 ljudskom silom (.) 1300 pacijenata uključujući 30 koji se oporavljuju od tifusa i 15 od difterije (.) Liječnik obavijestio da nema opasnosti i postoji dovoljno liječničkog osoblja na vlaku (.)

(b) Predano osoblje zadržano u područje, od prilike 10.000, ratnih zarobljenika 1300 SS-ovaca (.) Nijedan izvučen zbog nedostatka prijevoznih sredstava.

(c) Jugoslavenska vojska kreće se prema BLEIBURGU kako bi spriječili HRVATE da se predaju saveznicima (.) Ovo izvješće pišano 18,30 sati (.)

Tri (.) 2. LIR (.)

(a) 1200 ruskih SS-ovaca nalazi se nenaoružano i pod stražom njemačkog WEHRMACHTA kod Y 5920 (.) prijevoz potreban za izvlačenje (.)

Četiri (.) Broj stranih osoba u brigadnom području doseže oko 40.000. Očekuje se još 50.000 u kratkom roku (.)

Pet (.) Stalag 18A WOLFSBERG (.)

150 Rusa izvučeno u GRAZ (.)

1850 Rusi još treba izvući (.)

Žurno

Neposredno za 46 div. THL

Ova se poruka može odaslati u pisanom obliku svakim sredstvom osim WT

(potpis nečitak) •

POPIS OSOBA KOJIMA JE IZPLAĆENA NAKNADA (NASTAVAK)

IME	PREZIME	MJESTO	GOD. ROD.	IZNOS
Ivo	Dragičević	Split	1927.	13.729,50
Drago	Draginić	Štarije	1926.	7.357,50
Simo	Dragišić	Žjelovar	1925.	17.820,00
Ivan	3ragojević	Zagreb	1934.	4.225,50
Stipo	Dragun	Zagreb	1926.	2.835,00
Ivan	Drašković	Biograd	1922.	19.710,00
Mirko	Draženović	Brinje	1928.	4.050,00
Nikola	Dražić	Split	1920.	7.357,50
Benedikt	Dretvić	Gradište	1933.	6.547,50
Vinko	3rinovac	Vel. Gorica	1927.	32.697,00
Duro	Drk	Kloštar Ivanić	1923.	29.565,00
Ilija	Drljo	Mostar	1910.	49.275,00
Ana	Drmač	Kiseljak	1924.	15.511,50
Nikola	Drmač	Kiseljak	1929.	3.240,00
Milan	Druško	Ludbreg	1928.	22.356,00
Mijo	Dudrak	SI. Brod	1927.	34.546,50
Blaž	Dugandžić	Samobor	1928.	4.927,50
Frano	Dugandžić	Čitluk	1911.	56.632,50
Ivan	Dugandžić	SI. Brod	1927.	63.828,00
Rade	Dugandžić	Mostar	1925.	59.130,00
Lovro	Duić	Zagreb	1931.	2.025,00
Luča	Duić	Kiseljak	1916.	15.687,00
Nikola	Dujić	Zadar	1931.	2.416,50
Jozo	Dujmović	Hvar	1929.	3.240,00
Ivan	Dukić	Benkovac	1926.	4.927,50
Josip	Dukić	Poličnik	1926.	9.855,00
Ivan	Dumančić	Zagreb	1925.	15.565,50
Mate	Dumančić	D. Miholjac	1922.	1.593,00
Ivan	Dumbović	Cres	1928.	1.215,00
Josip	Dumenčić	Đurđenovac	1927.	8.977,50
Ante	Dunatov	Preko	1932.	13.378,50
Josip	Dunatov	Zagreb	1933.	13.797,00
Mario	Dundović	Zagreb	1927.	31.860,00
Jelica	Dunić	Kokočevci	1927.	4.927,50
Vladimir	Duplančić	Split	1930.	4.927,50
Slavka	Duspera	Rijeka	1927.	1.620,00
Atilio	Dušić	Buzet	1932.	6.169,50
Slavko	Dužnović	Kiseljak	1924.	3.658,50
Marin	Daković	S. Jankovci	1928.	10.827,00
Karlo	Derek	Zagreb	1930.	12.325,50
Marko	Derek	Zagreb	1929.	11.475,00
Kata	Dinotak	Lužanj	1925.	2.430,00
Šime	Dodan	Zagreb	1927.	24.421,50
Trpimir	Dogić	Zaprešić	1928.	8.073,00
Ivan	Dukić	Vinkovci	1929.	8.626,50
Božidar	Dumbrek	Zagreb	1929.	11.070,00
Andrija	Dumić	Osijak	1924.	4.279,50
Danihel	Dundenac	Ivanić Grad	1925.	26.163,00
Marija	Durdek	Zagreb	1927	1.120,50
Jerko	Durdević	Vel. Gorica	1935	9.855,00
Mihael	Durdević	Virovitica	1930	13.959,00
Nikola	Durić	Zagreb	1924	5.805,00
Dušan	Durović	Zagreb	1930	11.070,00
Ivan	Durović	Šibenik	1929	4.927,50
Karlo	Džaferović	Zagreb	1902	7.357,50
Josip	Džaja	Zagreb	1930	29.565,00
Zvonimir	Džapo	Zagreb	1926	19.615,50
Branislav	Džeba	Umag	1924	9.855,00
Iva	Džeba	Mostar	1929	1.336,50
Bozo	Džidić	Mostar	1928	2.835,00
Danica	Džimbeg	Zagreb	1920	26.149,50
Elizabeta	Eichinger	Zagreb	1927	4.104,00
Petar	Englert	Zagreb	1927	17.239,50
Ante	Erak	Bjelovar	1926	7.357,50
Ana	Erceg	Kamenmost	1924	2.430,00

IME	PREZIME	MJESTO	GOD. ROD.	IZNOS
Emerik	Erceg	Clis-Varoš	1910.	2.430,00
Vinko	Erceg	Liškihoven	1928.	15.444,00
Olga	Ircegović	Osijek	1927.	9.855,00
Josip	Irdeljić	Žudrovci	1927.	42.147,00
Nikola	Brdeljić	Osijek	1926.	42.916,50
Ivan	Erega	Gospic	1924.	44.347,50
Ivan	Erhardt	Novo Čiće	1926.	4.927,50
Ilija	Erić	Zagreb	1926.	64.449,00
Ivan	Erjavec	^Jovoselec	1925.	9.774,00
Krunoslav	Exle	Vrbnik	1930.	12.285,00
Mihovil	Fabijanić	Pag	1923.	9.247,50
Antun	Fabijanović	Karlovac	1927	3.213,00
Antun	Faccia	Novska	1925.	25.245,00
Stjepan	Fajdetić	Rijeka	1925.	45.751,50
Zdravko	Fantov	Zagreb	1916.	9.855,00
Anton	Faraguna	Labin	1933.	2.430,00
Stjepan	Farkaš	Slatina	1924.	27.540,00
Zvonimir	Feher	Zagreb	1927.	36.949,50
Nada	Fejer	Varaždin	1929.	22.059,00
Franz	Felzer	Bjelovar	1931.	8.572,50
Rudolf	Felja	Osijak	1912.	17.820,00
Franjo	Fenješi	Osijak	1925.	4.927,50
Ivan	Ferdebar	Sunja	1926.	26.824,50
Josip	Ferderber	Zagreb	1926.	10.408,50
Anton	Ferenc	Zagreb	1926.	39.798,00
Marija	Ferenc	Koprivnica	1923.	3.915,00
Ivan	Ferenčak	Koprivnica	1930.	4.050,00
Katarina	Ferenčak	Bjelovar	1927.	13.095,00
Emilija	Ferić	Zagreb	1924.	7.141,50
Pavle	Fiamengo (kod Božić)	Vis	1928.	7.357,50
Stjepan	Fijan	Palanjek	1927.	4.603,50
Franjo	Filajdić	SI. Brod	1926.	39.420,00
Martin	Filajdić	Zagreb	1929.	4.765,50
Ana	Filić	Vinkovci	1925.	4.927,50
Vjekoslav	Filipi	Zagreb	1921.	2.430,00
Amrudin	Filipović	Zagreb	1928.	25.920,00
Ivan	Filipović	Kiseljak	1920.	10.773,00
Krešimir	Filipović	Zagreb	1926.	3.807,00
Luka	Filipović	Sunja	1925.	27.189,00
Marijan	Filipović	Orašje	1929.	3.604,50
Mato	Filipović	Bilje	1926.	15.997,50
Mirko	Filipović	Čitluk	1929	10.341,00
Pero	Filipović	Mostar	1925.	11.070,00
Pero	Filipović	Kiseljak	1921.	10.557,00
Ruža	Filipović	Kiseljak	1926	7.249,50
Marko	Filipović-Grgić	Split	1930.	12.001,50
Mladen	Filippi	Zadar	1925.	810,00
Duro	Filips	Zagreb	1924.	11.461,50
Kristina	Fitnić	Vel. Ludina	1928.	4.050,00
Branko	Fleger	Zagreb	1925.	2.092,50
Mara	Flis	Zagreb	1923.	2.605,50
Nikola	Fofić	Omiš	1925.	9.855,00
Helena	Foltin	Zagreb	1926.	14.134,50
Petar	Fonović	Rijeka	1921.	4.927,50
Ladislav	Foro	Čačinci	1932	22.140,00
Alojzija	Frajić	Bjelovar	1932	4.927,50
Mato	Frančić	S. Samoborski	1925	2.430,00
Stjepan	Frančić	Rijeka	1922	2.430,00
Andelka	Franičević	Zagreb	1927	12.285,00
Augustin	Franić	Dubrovnik	1929	44.347,50
Bozo	Franić	Slatine	1933	13.905,00
Ivan	Franić	Jastrebarsko	1930	18.562,50
Josip	Franić	Trogir	1923	19.710,00
Stjepan	Franić	Orlovac	1929	8.451,00
Živko	Franić	Krk	1920	4.927,50

U SPOMEN

**KLAUDIJE
ŠOBER**

umro 19. travnja 1999. u 72. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

**ANTON TESTEN -
TONČI**

umro 22. svibnja 1999. u 67. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

**IVICA
BRAJKOVIĆ**

(08.12.1925.-09.12.1997.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

VILI KOŠEC

umro 3. ožujka 1999. u 85. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

**IVICA
PRIBILOVIĆ**

umro u travnju 1999. u 46. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

MARIJAN BILIĆ

(12.03.1903.-04.01.1998.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

**STJEPAN
FUGINA**

umro u 84. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

**MILKA
MEĐIMOREC**

• umrla u 76. godini života
Laka joj bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

BORIS TAVZEC

(09.06.1928.-19.01.1998.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

ŠIME STIPIĆ

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

IVAN BRKIĆ

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

ILIJA ŽILIĆ

(12.01.1914.-03.02.1998.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

**DR. VLADIMIR
BAKOVIĆ**

(18.7.1926.-20.4.1999.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

**ZDRAVKO
VISKOVIC**

(18.8.1920.-23.5.1999.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

**LUKA
KRALJEVIĆ**

(20.02.1916.-18.02.1998.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

**ŠIMUN
VUKOJEVIĆ**

(10.04.1906.-05.07.1955.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

**STJEPAN
BRITVAR**

(23.12.1920.-28.02.1997.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

RAFAEL TRLIN

(23.06.1927.-20.02.1998.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

FRANJO ĆUTUK

(02.01.1920.-16.08.1992.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

FRANJO BORAŠ

(22.09.1924.-20.04.1997.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

**MARIJAN
PRIMORAC**

(06.10.1918.-27.02.1998.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

IN MEMORIAM

U SPOMEN

MILKA MATIĆ

(28.06.1925.-19.03.1998.)

Laka joj bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

IBRAHIM MAHIĆ

(10.12.1915.-27.07.1998.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

PAVO BOŠNJAK

(23.01.1925.-17.01.1999.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

JAKOV JUKIĆ

(27.01.1915.-08.04.1998.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

VLADIMIR REZO

(13.03.1926.-03.08.1998.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

SLAVKO BAKULA

(29.05.1911.-24.01.1999.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

STANA MARTINOVIĆ

(01.01.1909.-23.04.1998.)

Laka joj bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

STJEPAN ZELENIKA

(03.04.1939.-30.10.1998.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

MIRKO DERONJIĆ

(06.08.1925.-01.02.1999.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

RUŽA ŠUŠNJAR

(11.08.1919.-10.05.1998.)

Laka joj bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

LUKA KRALJEVIĆ

(20.02.1916.-18.11.1998.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

JOLE MARKIĆ

(21.02.1924.-23.03.1999.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

IVAN VLAIČEVIĆ

(03.09.1925.-20.05.1998.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

MARKO MEDJUGORAC

(03.03.1908.-23.11.1998.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

PETAR POLIĆ

(04.02.1912.-06.03.1999.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

JERKO PETRIČUŠIĆ

(06.06.1927.-04.06.1998.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

MILAN MANDIĆ

(18.09.1915.-24.11.1998.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

MARA LOVRIĆ

(17.04.1925.-01.04.1999.)

Laka joj bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

ANICA KEVO

(19.08.1924.-08.07.1998.)

Laka joj bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

DANICA DODIG

(19.07.1926.-21.12.1998.)

Laka joj bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

NIKOLA BUBALO

(08.07.1921.-20.05.1999.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

IVO PUHALO

(15.08.1919.-14.07.1998.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

JURE ŠANTIĆ

(29.01.1924.-29.12.1998.)

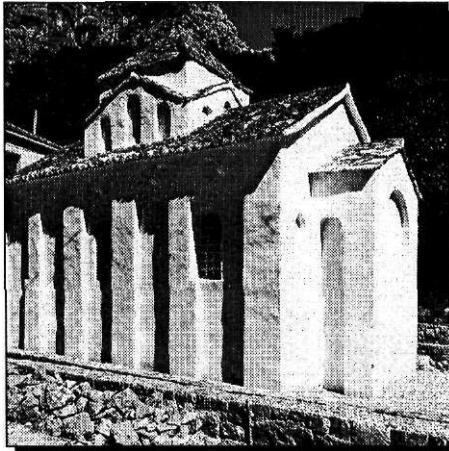
Laka mu bila hrvatska zemlja!

IN THIS ISSUE

While constructing the bypass around Maribor in the Republic of Slovenia recently, a mass grave was discovered. This discovery aroused the Croatian public. In the tank trenches dug during World War II in Tezno, near Maribor, it is estimated that some 70,000 people killed by the Yugoslav partisans without trial in May 1945 and buried in the trenches. The majority of them were Croats. The Croatian Association of Political Prisoners (HDPZ) has submitted criminal charges against the culprits - who remain unidentified. At the same time, it has requested that the Croatian Government officially requests the Slovenian Government to preserve this site and solemnly mark it as a gravesite.

The problems of mass murder after the war and the frequent attitude of ignoring this fact by the majority of current political factors, is a topic treated by several authors. **Ruza Plešnik-Sever** writes about the execution site in Macelj. **Kaja Pereković** gives a general analysis of war crimes committed against Croats and asks, how is it possible that no one is to answer for these crimes. In an appendix to her text, we bring a Declaration, which was adopted by acclamation on June 22 1999, at the Jazovka cave, where a great number of wounded and prisoners of war were dumped after the war. The Declaration condemns any crime and seeks criminal proceedings against those responsible.

We have also published the speech given at Macelj by the president of the Croatian Sabor's Committee for Victims of the War and Post War, **Kazimir Sviben**. A recent decision by the President of the Republic to recognise army ranks for various formations including

*Pre-Roman Church - St. Peter's,
Priko near Omis*

the Yugoslav army, is analysed by **Dr. Zoran Božić**. According to already published historical data, there are persons who have applied for recognition of rank who were directly responsible for serious war crimes.

In this issue, we have published a large number of news items regarding HDPZ's activities. Particular attention has been given to a brief report by **Jure Knežević** about the second session of the presidency of the International Association of Former Political Prisoners and Victims of Communism, held in Brn.

Even the communists in Croatia were consistent internationalists. With their political activities, on behalf of the Communist revolution, they were always prepared even to the point of violence to stamp out not only human but national rights. In his series about the historical activities of communists in Croatia, **Tomislav Jonjić** attempts to prove that communists in Croatia were

never prepared to firmly stand in defence of the national rights of the Croat people. This applies to the entire period that this particular nation was oppressed and stripped of its rights. The communists only ever thought of a world revolution and in that regard, they leaned more towards the Yugoslav state option.

Ally position held in southern Austria was the objective of almost one million Croatian soldiers and civilians in mid May 1945. This is the information gathered in a report by a British soldier which we bring in our cycle "**May 1945, according to British documents**". Unfortunately, Croatian refugees who fled from the Yugoslav communists did not find refuge amongst the Western allies but elementary respect of international law. They were handed over to the Yugoslav Bolsheviks. As we said at the beginning of this summary, some 70,000 unarmed men, elderly persons, women and children ended up in tank trenches near Maribor. Tens and hundreds of thousands were dispersed throughout the former Yugoslavia. Many were killed, while many too ended up in concentration camps serving long term sentences. To this day, no one has answered nor excused themselves for these crimes: not the Serbs, nor the Yugoslavs not even the British...

IN DIESEM HEFT

Beim Bau der Umfahrungsstraße bei Maribor, Republik Slowenien, sind vor Kurzem neue Massengräber entdeckt worden. Diese Entdeckung beunruhigte die kroatische Öffentlichkeit. In den Panzergräben in Tezno bei Maribor, so schätzt man, sind etwa 70.000 Menschen, die die jugoslawischen Partisanen ohne Gericht im Mai 1945 umgebracht haben, begraben. Die meisten von ihnen sind Kroaten. Die Kroatische Gesellschaft der politischen Gefangenen (HDPZ) hat Strafanzeige gegen Unbekannt erstattet und ebenfalls bei der Regierung der Republik Kroatien gefordert, daß diese von der slowenischen Regierung das Erhalten und die ehrwürdige Kennzeichnung der Gräber fordert.

In diesem Heft befassen sich mehrere Autoren mit dem Problem der Massenabschlachtungen nach dem Krieg und der meistens ignoranten Beziehungen der heutigen politischen Faktoren gegenüber diesem. **Ruza Plešnik-Sever** schreibt über die Hinrichtungsstätten in Macelj. **Kaja Pereković** analysiert allgemein das Problem der Kriegsverbrechen an Kroaten, und fragt sich, wie es möglich ist, daß für diese Abschlachtungen keiner als schuldig befunden wird. In der Anlage ihres Textes ist die Deklaration veröffentlicht, die durch die Aklamation am 22. Juni 1999 bei der Grotte Jazovka, in die eine große Anzahl an Verwundeten und Kriegsgefangenen hineingeschmissen wurde, verabschiedet wurde. Mit dieser Deklaration wird jedes Verbrechen verurteilt und die Strafverfolgung der Schuldigen verlangt.

Wir veröffentlichen auch die Rede, die in Macelj, **Kazimir Sviben**, Vorsitzender der Kommission für Kriegsopfer und Opfer der Nachkriegszeit des Kroatischen Staatsparlamentes, gehalten hat. Den erst vor Kurzem gefassten Beschuß des Präsidenten der Republik über die Ehrenabzeichnung für Angehörige verschiedener, so auch jugoslawischer kommunistischer

Benediktinische Kirche der Heiligen Maria, Zadar, 1105 geweiht

Verbände, analysiert **Dr. Zoran Božić**. Laut den veröffentlichten historischen Quellen, haben auf diese Abzeichnungen auch Personen, die direkt für die schweren Kriegsverbrechen verantwortlich sind, abgesehen.

In diesem Heft ist eine größere Anzahl an Nachrichten über die Aktivitäten der HDPZ veröffentlicht. Einen besonderen Platz nimmt die kurze Berichterstattung von **Jure Knezović** über die zweite Sitzung der Präsidentschaft der Internationalen Assoziation der ehemaligen politischen Gefangenen und der Opfer des Kommunismus, abgehalten in Brunn, ein.

Die Kommunisten aus Kroatien waren auch konsequente Internationalisten. Mit ihren politischen Tätigkeiten waren sie, im Namen der kommunistischen Revolution, immer bereit mit Gewalt nicht nur die

Menschenrechte sondern auch die nationalen Rechte auszurotten. In seinem Feuilleton über die Geschichte der Tätigkeiten der Kommunisten in Kroatien, versucht **Tomislav Jonjić** zu beweisen, daß die Kommunisten aus Kroatien nie dazu bereit waren entschlossen zur Verteidigung der nationalen Rechte des kroatischen Volkes zu stehen. Dies gilt für die gesamte Zeitspanne als dieses Volk gefährdet und rechtlos war. Die Kommunisten hatten nur die Weltrevolution im Sinne, so haben sie in dem Sinne die jugoslawische staatliche Lösung vorgezogen.

An die Stellungen der Alliierten im Süden Österreichs nähern sich Mitte Mai 1945 fast eine Million kroatischer Soldaten und Zivilisten. Dies wird in einen Bericht der britischen Armee gemeldet, das wir im Zyklus "**Mai 1945 in britischen Dokumenten**" veröffentlichen. Leider haben die kroatischen Flüchtlinge, die vor dem jugoslawischen Kommunismus flüchteten, bei den westlichen Alliierten weder einen Schutz noch eine elementare Achtung der Menschenrechte erfahren. Sie wurden den jugoslawischen Bolschewisten ausgeliefert. Wie wir bereits zu Beginn dieser Zusammenfassung sagten, endeten etwa 70.000 unbewaffnete Männer, Greise, Frauen und Kinder in den Panzergruben bei Maribor. Zehn- und Hunderttausende sind verstreut im ganzen ehemaligen Jugoslawien. Viele sind umgebracht worden, und viele endeten in Lagern und auf langjährigen Freiheitsstrafen. Dem kroatischen Volk hat sich bis heute für dieses Verbrechen keiner entschuldigt: weder Serben, noch Jugoslawen, und auch nicht die Briten....

*Les Confins
des Chrétiens et des
Turcs*

en Terre Ferme.

Cela à dire.

LA HONGRIE,
L'ESCLAVONIE,
LA CROATIE et
LA DALMATIE.

*Par P. Du Val Géographe
Ordin. du Roi.
Avec prudesse pour 10-ans.*

*Ligne françoise.
Ligne de Hongrie.*

*Expliquez de
quel marquis et tenuer
Ville est bordée.
A Ville Eustache.
A Chasteau R. Roche.
A Porte de Mar.*

*A Paris Chateau et assiégé par J.
Lagnier sur lequel de la Miserere au fort*

